

ГАДОЙ
девонининг
лугати ва матни

ИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ
НАВОЙ НОМИДАГИ ДАВЛАТ АДАБИЁТ МУЗЕЙИ

ГАДОИЙ ДЕВОНИНИНГ ЛУФАТИ ВА МАТНИ

Алишер Навоий номидаги
Давлат адабиёт музейи таҳрир бўлими
Тошкент – 2007

Қўлингиздаги китобда Гадоий Девонининг тўлиқ матни ва унинг мукаммал луғати берилган. Бу ўзбек мумтоз адабиёти ва унинг тилини ўрганишда муҳим манба бўлади ва ундан ўзбек филологияси талабалари аспирант ва тағдиқодчилар унумли фойдаланишлари мумкин. Шу билан бирга мумтоз адабиёт ихлосманандлари Гадоий шеърларидан маърифат ва лаззат олишлари мумкин.

**Лугатни тузиб, матнни нашрга тайёрловчи:
филология фанлари номзоди
Муҳиббек Рустамов**

**Масъул муҳаррир:
филология фанлари доктори, профессор
Қосим Содиков**

**Тақризчилар:
филология фанлари доктори, профессор
Қозоқбой Маҳмудов,**

**филология фанлари номзоди, доцент
Табошар Йўлдошев**

© ЎзР ФА Алишер Навоий номидаги
Давлат адабиёт музейи таҳрир бўлими,
2007 й.

МУНДАРИЖА

ЛУГАТ	4
Лугатнинг тузилиши ҳақида	5
А	6
Б	11
В	18
Г	20
Д	21
Ж	25
З	28
И	30
Й	33
К	37
Л	41
М	42
Н	50
О	54
П	57
Р	59
С	61
Т	68
Ү	75
Φ	77
Х	79
Ч	82
Ш	83
Э	86
Ӧ	87
Қ	88
Ғ	92
Ҳ	94
МАТН. Сўз боши	98
Гадоий девони	100

ΛΥΦΑΤ

Луғатнинг тузилиши ҳақида

Луғатда Гадоий девонида учрайдиган сўз, ибора ва тургун бирикмалар изоҳланган. Сўзлар қуийдаги алифбо тартибида жорйлаштирилди: а, б, в, г, д, е (фақат сўз ўртаси ва охирида), ж, з, и, й, к, л, м, н, о, п, р, с, т, у, ф, х, ч, ш, ъ, э, ў, қ, ғ, ҳ.

Изоҳданаётган сўз, ибора ёки тургун бирикма бир неча маъноларга эга бўлса, унинг ҳар бир маъноси араб рақамлари билан ажратиб кўрсатилди.

Шаклдош сўзлар алоҳида берилиб, рим рақамлари билан ажратиленди.

Сўз, ибора ёки тургун бирикма изоҳидан сунг келган рақамлар фазал ва байтларнинг тартиб рақамини кўрсатади.

Олдидан қ. (қаранг) ишораси қўйилган сўзларни алифбо тартибидаги ўз ўрнидан топасиз. Агар қ. ишораси икки ва ундан ортиқ сўзлардан тузилган бирикма ёки ибора олдидан қўйилган бўлса, улар таркибидағи биринчи сўз мақоласига қаранг.

Сўз, ибора ва тургун бирикмаларнинг маънода фарқ қилмайдиган турли шакллари / белгиси билан ажратиб берилди.

- А -

абад охири йўқлик, ниҳоясизлик; **абадга дегру** абадий, абадулабад 204:7; **к. то абад.**

абир хушбўй атторлик моддаси; анбар 4:6.

абиромиз абир билан омихта қилинган; хушбўй 70:4, 115:2, 139:1.

абр булат: **абр-и нисон** серёмғир баҳор булути 220:4.

абтар узилган, юлук; чўнтоқ; **к. аҳволин абтар қил-**; **ожиз-у абтар.** ав адно ёки яқинроқ 196:4.

авбош дайди, безори; **к. ошиқ-и авбош.**

аввал биринчи, бошида; оддин, илгари 40:4, 2, 72:1, 84:2.

аввало биринчи, оддин 58:6.

авж энг юқори нуқта, чўққи 60:1, 138:7; **авж-и ҳусн** чирой авжи 62:1.

авлод **валаднинг** кўплиги 204:13; **авлод-и Одам** Одам Атонинг насли 100:33.

аврод қуръон оятларини бетұхтov такрорлаш; қуроннинг тунда ўқила-диган қисми; тунги ибодат 143:7; **аврод бўл-** тақрор бўлмоқ 17:6.

авсоф 1. **васфнинг** кўплиги 100:4, 224:1; 2. сифат, хислат 2:7; 3. аҳвол, ҳолат 224:4.

агар шарт маъносини билдирувчи борловчи 5:4, 62:3, 155:7, 172:4, 173:3,

адам йўқлик, фано, 2:5, 167:6, 189:1; **адамнинг кўйи/адаминг во-дийси** йўқлик водийси; йўқлик 99:3, 192:8; **адам бўл-** йўқ бўлмоқ, ҳалок бўлмоқ 58:7, 156:3, 190:4.

адас тўқ қизил рангли ёсмиқ дони 91:4.

адо ўташ, бажариш; **адо қил-** ўтамоқ, бажармоқ 3:4.

Адҳам ўрта асрларда яшаб ўтган машҳур суфий Иброҳим Адҳам 74:3.

ажаб гаройиб, хайратланарли; қизиқ 28:3, 5, 82:5, 77:6, 194:1, 195:3; **ажаб-ажаб** во ажаб, қандай ажойиб 29:1-7.

ажал ўлим 89:3, 106:2, 155:5.

аждаҳо илонга ўхшаш афсонавий махлук 5:7, 154:3.

ажойиб ажаб, ажабланарли, хайратланарли 7:2, 47:2, 173:4, 204:6, 229:1.

ажуза кампир; **к. жаҳон ажузаси.**

аз шоҳ-и жавоний барҳўри ёш навдадан озуқлан 225:4.

азал 1. аввали йўқлик; қадим; 2. тангри, худо: **азал лутфи** худонинг марҳамати 204:7; **к. қассом-и азал.**

азалдин қадимдан 12:6, 54:7, 55:7, 62:2, 75:1.

азиз қадрли, қимматли; суюкли 5:3, 8:4, 16:3, 67:6, 181:1; **азиз қил-** ардоқдамоқ, улуғламоқ 63:7; **к. жои-и азиз;** **умр-и азиз.**

азим катта, улуг, буюк 83:6.

азим I қарор қилиш, қарорга келиш; тараффуд кўриш: **азм-и гулистон**

гулзор сайри тараддууди 98:5; **азм-и сафар** йўл тараддууди, йўлга чиқиш 197:1; **азм-и гулгашт айла-** гулзор сайрига отланмоқ 128:6; **азм-и Ироқ айла-** Ироқ сафарига жўнамоқ 111:1.

азм II суяқ: **азм-и рамим** чириган суяқ 154:7.

азоб мاشаққат, қўйналиш 41:7, 65:7, 149:7; **азоб-и жовидон** абадий, туганмас мешаққат 106:3.

айа- қизғанмоқ 76:4 103:5.

айб хато, нуксон, камчилик; гуноҳ 3:5, 10:5, 89:2, 149:6, 209:4, 231:7; **айб эт-** гуноҳкор деб билмоқ, айбга буюрмоқ 98:4, 167:2.

айвон осмон, фалак 2:3.

айир-/айур- ажратмоқ 4:2, 13:1-5, 104:6, 150:6, 172:2, 21:3.

айит- демоқ 165:4.

айлом 1. йавмнинг кўплиги 138:2; **айлом-и висол** висол кунлари 135:1; **айлом-и сийом** рўза кунлари 135:1; **айлом-и тараб** хурсандчилик кунлари 72:6; **айлом-и шариф** улуғ ва шарафли кунлар 100:1; 2. ҳаёт, тирикчилик: **қ. меҳнат-и айлом.**

айор 1. ҳийлагар, маккор 116:3; **айорти** пурфан ўта маккор 42:3, 214:3; 2. шўх ва зийрак кузлар 153:4, 158:6.

Айуб сабр-қаноатда ўта бардошлилиги билан машҳур бўлган шахс: **қ. сабр-и Айуб.**

айла- қилмоқ, этмоқ: **қ. азм-и гулгашт айла-**; **азм-и Ироқ айла-**; арз айла-; дод айла-; изҳор айла-; инойат айла-; иқрор айла-; иишон айла-; иоставон айла-; иўш айла-; паришон айла-; равон айла-; раҳм айла; сайд айла-; соз айла-; сойабон айла-; сужуд айла-; тавоф айла; тадбир айла-; тараҳдум айла-; тақсир айла-; таҳрир айла-; торож айла-; фикон айла-; фош айла-; хайол айла-; шукр айла-; қасд-и жон айла-; қирон айла-; қон айла-; ҳукм айла-.

айман- уялмоқ 46:6, 65:6, 85:6, 119:3, 125: 172:3.

айн 1. кўз 144:2; 2. булоқ, чашма; манба: **айн-и бало** 1) бало келтирувчи кўз 89:2, 102:2; 2) бало манбайи 81:2; **айн-и дармон** шифо чашмаси 157:4; **айн-и истиғно** ўта менсимаслик 139:4, 188:6; **айн-и Кавсар** Кавсар чашмаси 101:4; **айн-и мамот** ўлимнинг худди ўзи, ўлимдан бошқа нарса эмас 31:1; **айн-и маҳдол** мутлақо қилиб бўлмайдиган, номумкин 135:5; **айн-и фано** бўл- буткул йўқ бўлиб кетмоқ 176:5.

айно шаҳдокуз: **қ. ийн.**

айо эй, хой 4:4, 52:1, 116:7, 168:2.

айон 1. маълум, ошкор 43:2; **айон қил-** ошкор қилмоқ 83:2; 2. аниқ, равшан 229:7.

айру айрилган, ажралган; узоқда 6:3, 34:5, 72:5, 76:6.

айт- демоқ, сузламоқ 3:5, 12:4, 19:7; **айта бил-** сузлай олмоқ 212:3; **айтқуси** айтади 129:5.

айур- **қ. айир-/айур-.**

айш хушвақтлик, хурсандчилик, ишрат 39:5, 72:6, 100:2; **айш эт-**

ишрат құлмоқ 27:2, 199:2, 204:11; **айш-у ишрат қыл-** вақтичнолик құлмоқ 68:6; **айшдин бегона бұл-** ишратдан маҳрум бұлмоқ 18:1; **айш-у ишрат нардасин соз айла-** айшу ишрат құлмоқ 39:5; **қ. тарк-и айш-у ишрат эт-** акбар улуғ, катта, азим; энг катта: **қ. қирон-и акбар;** Аллоҳу акбар. **аламон ёрдамга чақириқни ифодаловчи сүз** 2:9.

алар улар 183:6.

алассабоҳ тонгда, сабоҳда 35:1.

албата шаксиз, шубҳасиз, бегумон 208:1.

алвидо хайр 96:1-7; **алвидо айт-** хайрлашмоқ 69:6.

алим аламли, дардли, оғир 149:7.

алифтек алиф ҳарфи каби тұғри, тик 19:2, 222:2.

Аллоҳ тангри: **Аллоҳ-Аллоҳ**, таажжуб ва ҳайратни ифодалайди 76:4, 77:1, 80:1.

Аллоҳу акбар Аллоҳ, буюқ, ир 65:1.

ал-миннату лиллоҳ Аллоҳга шукр 190:1.

ало эй, ҳой 176:1.

алтоф лутфнинг күплиги 47:7, 224:7; **алтоф эт-** илтифотлар құлмоқ 17:3, 19:3, 29:3.

алфоз лафзнинг күлиги 5:6, 28:6.

алдақ борлиқнинг ҳақиқати, ҳақиқий 10:2, 47:4, 101:6.

ал-хуқъму лиллоҳ ҳұмм Альлоҳниңдер 192:4.

амал орзу, умид; **амал элн** умид құли 204:11.

амдо атайин, била туриб; қасдан 128:1.

амиқ чуқур 110:7.

амим умумга тегишли, барчага баробар: **қ. лутф-и амим** барчага улашилган лутфу марҳамат 2:8.

аммо лекин, бироқ 7:7, 34:3, 53:4, 89:3, 109:7, 128:5.

ами хавфсиз бұлиш: **қ. маъман-и ами.**

амон 1. паноҳ, нажот: **амон бер-** нажот бермоқ, асрамоқ 155:5; 2. хавф-хатарсиз, соғ-саломат: **амон бұл-** хафсиз бұлмоқ; соғ-саломат бұлмоқ 198:4.

амр 1. бүйірүқ, фармон, ҳұмм 1:3; 2. иш, амал 1:2; **амр-и маҳол** но мүмкин иш 65:3, 69:6.

анбар мұмсымон қора хүшбүй мода 124:1; **анбар-и ашқаб** күлранг анбар 26:6; **аибар-и соро** соғ, тоза анбар 66:2; **анбар ашқабдин ҳамой-ил** әгинга хүшбүй моддалардан суртиш назарда тутилған 124:1 **қ. дона-йи анбар;** **шамим-и мушк-у анбар.**

анбарбор анбар исини таратувчи; **қ. зулф-и анбарбор.**

анбарий анбарга мансуб: **қ. никоб-и анбарий.**

анбарин анбар исли ва анбар тусли 46:2, 144:3, 175:4, 196:3; **қ. ҳол-и анбарни.**

анбарогин анбарга бой, бағоят хүшбүй ва қора 69:1.

анбатахуллоҳ Аллоҳ, уни ундириди (Хажр сурасининг 19-оятига ишора) 229:4.

аввар энг нурли, энг равшан: **қ. хуршид-и аввар.**

аввор нурнинг кўплиги: **қ. мазҳар-и аввор;** маталъ-и аввор.

аввоъ-и жафо хилма-хил жафолар 5:1, 215:1; **аввоъ-и залолат** кўп гумроҳ-ликлар 2:9; **аввоъ-и латофат** кўп илтифотлар 61:2, 186:2; **аввоъ-и лутфу иҳтимом** хилма-хил марҳаматлар 222:5; **аввоъ-и маъоний** хилма-хил маънолар 68:1; **аввоъ-и тараб** катта шодиёна 175:6; **аввоъ-и қаҳрғу** гусса кўп газаб ва дард-у аламлар 134:6; **қ. хотирига** **аввоъ-и сафо** муйассар бўлди.

ангиз/ангез қўзратмоқ, уйғатмоқ; **қ. сеҳр** **ангиз эт-**.

англа- фаҳмламоқ, тушунмоқ 24:2, 30:5, 73:2, 107:2, 148:2, 221:2.

анд 1. у ерда 70:5, 81:6; 2. ўша вақтда, ўшанда 129:5; **андатким** қачонки 94:6.

андак озгина, бироз, пича 20:4.

андалиб булбул 26:7, 139:4, 230:5.

андарпо оёқ ости: **андарно сол-** ташлаб қўймоқ, кетга сурмоқ; **қ. ишини** **андарно сол-**.

андеша андиша; ўй, хаёл, фикр 204:1.

андин ундан 105:3, 4, 188:3.

андоқ ундоқ, шундоқ 36:3, 44:1-5, 52:1-4, 119:4.

андуҳ ғам, қайғу, ҳасрат 57:7.

ани уни 9:1.

ано машаққат, азоб, қийинчилик 99:4.

анфос нафаснинг кўплиги: **қ. масиҳ** **анфослиқ;** **файз-и анфос.**

анча/онча у қадар, унча 146:5, 219:3.

анқо афсонавий бир қуш 74:3.

арақ тер: **қ. тоб-и арақ**

аранг зўрга, амаллаб, зўрбазур 112:3.

арз изҳор, баён: **арз айла-** баён қилмоқ, матьлум қилмоқ 152:5.

арза изҳор, баён: **арза қил-** 1) баён қилмоқ 22:2, 188:3; 2) кўрсатмоқ, ошкор қилмоқ 161:4.

арзанда арзидиган, муносиб 206:5, 220:7.

армон 1.ачиниш, ўқинч 34:4, 103:3, 186:6, 195:2; 2.юксак орзу 32:7.

арса майдон: **арса-йи** ҳусн чирой (баҳси) майдони 30:4.

арш осмоннинг энг юқори қавати: **арш-и аъзам** арши аъло 132:3; **арш-и муаллақ** осмон, фазо, коинот 1:5; **арш-у фарш** осмон ва ер 2:4.

аршошон ошёни аршда бўлган: **қ. тойир-и аршошон.**

аргувон 1.қип-қизил бўлиб гуллайдиган бир дарахт ва уннинг гули 110:5, 170:1; 2.ёноқ, юзга ишора 41:1.

аргувоний қизил, қирмизи: **қ. шароб-и аргувоний.**

асар 1.из, нишона, белги 58:2; 2.таъсир 228:8; **асар эт-** таъсир қилмоқ 29:6.

асас мишиб, тунги соқчи 91:4.

асбоб сабабнинг кўплиги 113:6; **асбоб-и тараб** қувонтирадиган, шодлик келтирувчи нарсалар 70:3.

асир фойда, наф: **асир қил-** фойда келтирмоқ 137:2.

асир маҳбус, банди 98:2; **асир туш-** банди бўлмоқ 78:5; **асир эт-** банди қилмоқ 134:2.

асл келиб чиқиш; илдиз 138:4; **асл-и Хато** Хитойдан чиққан (мушкка ишора) 19:5; **асл-и таҳмир** инсон "лой"ининг таркиби 71:5.

асло ҳеч 128:4.

асос 1.пойдевор, таянч 112:4; 2. моҳият, мазмун: **асос-и базм** базм (яъни ҳаёт)нинг моҳияти 204:6.

аср давр, замон 222:4.

асрор сир/сиррнинг кўплиги 5:7; **асрор-и ниҳон** яширин сирлар 155:4; **ҳ. маҳрам-и асрор.**

асру 1.жуда, хаддан зиёд 107:3, 116:7, 145:7, 2.кўп; катта 2:9, 6:2, 20:3; 3.мутлақо 95:4.

асрук/усрук маст, сарҳуш 103:5, 119:5; **асрук** кўз хумор кўз 118:6, 167:2,234:1.

асруклук мастилик 226:4.

ас-султону зилуллоҳ султон Аллоҳнинг соясидир 186:4.

ато ҳадя, инъом, эҳсон: **ато бўл-** инъом этилмоқ 88:1.

атобахшӣ саҳий, қўли очиқ 204:5.

атр хушбўй ис 5:5, 144:3.

атрсо хушбўй, муаттар: **қ. бод-и атрсо;** зулф-и атрсо.

афаллоҳ Аллоҳ, кечирсин 43:3, 225:1.

афв кечириш, гуноҳидан ўтиш: **афв қил-** кечирмоқ 156:1.

афганда ташландик; тобе, қарам 220:5.

афгор эзилган, қийналган: **афгор бўл-** эзилмоқ, қийналмоқ 166:4; **афвор қил** эзмоқ, қийнамоқ.

афлок фалакнинг кўплиги 67:2, 78:1; **қ. гунбад-и афлок.**

Афридун одиллиги билан шухрат топган бурунги табақа подшоҳларидан: **ҳ. тож-и Афридун.**

афсар шоҳлик токи 78:4, 227:7; **афсар-и Искандарий** Искандарнинг токи 221:7.

афсона 1. гайривоқий ҳикоя, эртак 64:2; 2. қисса, достон 226:7.

афсунгар сеҳргар, жодугар 226:7.

афшон 1. нақш, безак 86:5; 2. сўзга қўшилиб, унга "сочувчи" деган манони беради: **ҳ. дурафшон;** **шаккарафшон.**

афрои фифоннинг кўплиги 17:6, 91:2.

аҳгар чўғ 229:3.

аҳзар кўк, зангори: **қ. торам-и аҳзар.**

аҳлоқ хулқнинг кўплиги: **аҳлоқ-и карим** саҳий хулқ 149:4.

аҳтар юлдуз 41:2, 66:3, 130:5, 213:6, 229:1; **аҳтар-и ховар** қуёш 25:3; **аҳтари вабол** ичра туш- баҳтсизликка учрамоқ, толейи паст бўлмоқ 140:3.

ачиглан- ғазабланмоқ 54:5.

ачиқ/ачиғ 1. аччиқ 3:2; 2. азоб, машаққат 16:5; 3. кинояли (сүз ҳақида) 14:4, 218:4.

ашк күз ёшлари: **ашк-и сойил** 1) оқаёттан ёш; 2) тиланчи күз ёши 140:7. **ашкол шаклнинг кўплиги** 14:2, 28:7, 129:2, 208:3, 226:3.

ашъор шеърнинг кўплиги 87:5.

ашҳаб кулранг 124:1; **қ. анбар-и ашҳаб.**

ашҳаду ан ло-илоҳа иллаллоҳ Аллоҳдан ўзга илоҳ, йўқлигига шоҳидлик бераман (хайратни ифодалаш учун қўлланган) 194:3.

аъзам энг катта, энг улуг: **қ. арш-и аъзам; наййир-и аъзам; савод-и аъзам; қирони-и аъзам.**

аъло энг юқори, энг юксак: **аъло маротиб** юксак мартабалар 66:4; **қ. ройат-и аъло маротиб.**

ақд 1.тутун 117:7, 224:3; **ақд-и зулф** соч тутуни 78:7, 187:2; 2.тутиш, боғлаш 227:3.

ақдом қадамнинг кўплиги 139:2.

ақиқ 1.қизил рангли асл тош **қ. дурж-и ақиқ;** 2.лаб 65:2; 3.қизил 141:4, 210:3; **қ. жом-и ақиқ.**

ақл эс, фаҳм 40:5, 57:6; **ақл-и хурдабин** зийрак, теран ақл 144:5; **қ. саййор ақл** 7:5.

ағйор гайрнинг кўплиги 9:3, 16:1, 63:3; **ағйор ўл-** бегона бўлмоқ 38:2; **қ. зумра-ийи ағйор.**

ағйорсиз ўзгаларсиз; ёлғиз 199:2.

ағлол гуллнинг кўплиги: **соҷ ағлоли** соч тутунлари 187:3.

аҳвол ҳолнинг кўплиги 67:6, 129:3, 141:3, 161:5; **аҳвол-и паришон** бесарамжон, нотинч ҳолат 133:3; **аҳволин абтар қил-** холини хароб қилимоқ; чорасиз қолдирмоқ 69:7.

аҳд паймон; ваъда 9:6, 55:3, 84:4, 147:4, 180:6, 182:4, 188:2, 215:1; **аҳд-и қадим** аввалги паймон 149:5, 154:6.

аҳзон ҳузиннинг кўплиги **қ. байту-л-аҳзон;** **кулба-ийи аҳзон.**

аҳд 1. истиқомат қилувчи: **аҳд-и фаранг** овруполиклар 30:3; 2. гуруҳ; бирор тоифага мансуб кишилар гуруҳи: **аҳд-и маъний** мазмунни шаклдан устун қуювчи кишилар тоифаси 208:1.

аҳло ҳуш келибсиз 11:2.

аҳмар қизил **қ. вард-и аҳмар;** **йоқут-и аҳмар.**

аҳсан Аллоҳу-л-аҳло энг буюк Аллоҳ - энг гўзал (хаяжонни ифодаловчи ибора) 2:2, 3:1, 47:2, 131:2.

аҳсанәд (асли аҳсаната) яхши қилдинг, оғарин , балли 27:3.

- Б -

бадал эваз: **бадал бўл-** алмашинмоқ 136:6.

бадан тана 180:3, 193:9, 232:3.

бадбахт бахтсиз, толейи шум 150:6.

бадр тўлин ой: **бадр-и мунир** чарақлаб турган тўлин ой 78:1.

бадном ёмон отлиқ 145:4.

бажо ўрнига, жойига: бажо келтур- ўрнига қўймоқ 180:6.

базм 1.ўйин-кулги, хурсандчилик 28:4; 2.умр кечириш, ҳаёт: қ. асос-
и базм.

байак бирдан, тўсатдан: **байак ногоҳ** тўсатдан, кутилмаганда 93:1, 186:1.

байоз оқлиқ: **байоз-и** ораз юзнинг оқлиги 23:2; қ. лавҳ-и байоз.

байон тавсиф, сўз билан тушунтириш 63:2, 68:7.

байту-л-аҳzon ғамхона: **байту-л-аҳzon-и** фироқ айрилиқ ғамхонаси 91:2.

баком истак билан: **баком-и дилҳоҳ** дил истаги билан, кўнгил тила-
гандек 15:3.

бале ҳа, тўғри, шундай 5:1, 116:4, 118:5, 219:2.

балким ортиб боришни билдирувчи боғловчи, балки 9:5.

бало I офат, мусибат 21:2, 45:5, 104:2, 124:2, 201:3, 228:3; **балойе бар** бало офат устига офат 21:2; **бало-ий сийоҳ**, оғир мусибат 189:2, 194:1; **бало бўл-** офат олиб келмоқ 4:1, 21:2, 181:4, 222:1; **бало кўр-/бало торт-** /**бало чек-** мусибат чекмоқ, азобга қолмоқ 128:6, 60:3, 215:3; **бало қил-** мусибат чектиримоқ 73:2, 85:7; **балоға сол-** мусибатта қўймоқ 116:1; қ. **баста-ий банд-и бало;** қаро бало ; 2.офат келтирувчи; мафтункор: бало боло офат-и жон қомат 80:2.

бало II етук, комил 220:2.

балолиғ/балолиқ офатли, мусибатли; офат келтирувчи 39:4, 89:2, 173:5, 209:3.

банд 1.ҳалқа; занжир, кишан: **банд эт-** кишанламоқ 114:3; қ. **баста-ий** банд-и бало; дар банд-и фироқ; 2.бўғим: **банд-и** банд тана назарда тутилган 154:7; **банд-и** бандини жудо қил-/банд-и бандиндин жудо қил- бурдаламоқ, тилка пора қилмоқ 3:2, 21:4.

банда 1.тутқун, асир, қул 11:4, 99:6, 107:4, 127:4; 2.мен 13:4.

бандадармон итоаткор қул 222:7.

баний фарзандлар, авлод, уруғ: **баний Одам** Одам Атонинг авлоди; инсоният 1:4.

баногоҳ бирдан, кутилмаганда 15:2.

бар I ҳосил, мева 96:6, 213:7; **бар-и ғам ғам** ҳосили 76:5; қ. **уммид-и бар.**

бар II тан, бадан 221:1.

бар III устига, узра: **бар ҳамон ӯшанча** 56:7; қ. **балойе бар бало.**

барг I япроқ; **барг-и насрин** 1) насрин гулининг япроғи 47:3; 2) юз, ораз 125:3, 148:3, 205:6; **барг-и** гул гул япроғи; юзга ишора 50:3.

барг II қурол, восита; қалит: **барг-и** футуҳ, топ- ғалаба қалитини топмоқ 34:1.

бари/бори барчаси, ҳаммаси; барча 12:1 27:5, 157:6, 142:3.

барий пок; ҳоли 232:3.

барин устки; юксак, баланд; қ. **фирадавс-и барин.**

барқ яшин, чақмоқ; **барқ-и жонгуз** жонни эритувчи, кучли чақ-
моқ 125:7; **барқ-и ғайрат** рашқ ўти 91:5

баробар тенг 218:3.

барр қуруқлик, ер, қытъа: **барр-у баҳр** қуруқлик ва дөнгиз 33:7, 77:2.

барсаре устига устак; тағин 63:3, 177:3, 195:4, 213:1, 225:1.

бартараф чет, чекка: **бартараф қил-** четлаштиromoқ; ташламоқ, күймоқ 226:5.

барҳазар ҳазар қилиш, эхтиёткорлик: **барҳазар бўл-** эхтиёт бўлмоқ 173:2.

барча ҳамма; бутун 47:6, 16:2.

бас етарли; кўп 17:5, 23:6, 63:7.

басар I охирига, поёнига: **басар эт-** ўтказмоқ, кечирмоқ; **басар қил-** тугатмоқ, тамом қилмоқ 159:6.

басар II кўриш; кўз: **қ. нурт-и басар.**

басе кўп; жуда 1:6, 17:2, 147:3.

баста боғлиқ, боғланган: **баста-йи банд-и бало** бало занжирига боғланган 31:4.

батар ёмонроқ 58:4, 80:7.

батаррак ёмонроқ 82:3.

бахт иқбол, саодат 63:4, 110:3, 191:2, 194:6; **бахт-и бедор** уйғоқ бахт; бахтилилк 140:4; **бахт-и комиоб** тилагига эришган, эгасини топган бахт 27:1; **бахт-и паришон** бахти тўзган; бахтсиз 13:2; **бахт-и фарруҳ**, гўзал бахт 220:6; **бахт-и шариф** азиз бахт 200:3; 202:4; **қ. уйқучи бахт.**

башар одамзод 74:3, 83:1, 229:5.

баъда-л-йавм эртага, тонгла 204:2.

бақо мангалик, абадийлик 176:5, 215:6; **қ. Нуҳ бақоси.**

бақосиз ўткинчи, абадий эмас 135:3; 139:6.

багир жигар; қалб, кўнгил 59:1, 70:2, 109:7; **багри тош** бераҳм, жоҳил 93:3; **багри саич-** юраги санчмоқ; қайғурмоқ 72:5; **багри су бўл-** багри эзилмоқ, раҳми келмоқ, ачинмоқ 42:4, 142:2; **багри қон бўл-** эзилмоқ, қийналмоқ 44:2, 59:5, 94:7; **багрини кабоб эт-**/ **багрини қон қил-**/ **багир қонини оқиз-** азоб бермоқ, қийнамоқ, 109:1, 50:2, 52:1; **багри қот-** қунча кул- тўйиб кулмоқ 19:7.

багирлик/багирлу багирли: **қ. тош багирлик.**

багишла- 1.атамоқ, бермоқ, инъом қилмоқ 56:6, 144:6, 170:2; **қ. жон багишла-**; 2.кечирмоқ, афв этмоқ 47:7, 84:1.

багишилагудек багишиламоқчига ўхшайди 145:1.

багойат жуда, бениҳоят 148:4.

баҳаққ ҳаққи-ҳурмати учун: **баҳаққ-и Мустафо** Мустафонинг ҳаққи ҳурмати учун 204:13.

баҳил қизғанчиқ, ҳасис, очкўз 119 5.

баҳона гайривоқий сабаб, важ 193:4, 231:1.

баҳор кўклам: **қ. фасл-и баҳор.**

баҳр I баҳра, улуш; ҳақ: **баҳр-и худо** худо ҳаққи 35:4, 110:1, 160:4, 205:4.

баҳр II дөнгиз 33:7, 110:7, 201:4; **баҳр-и Уммоҳ** Уммон дөнгизи 80:1.

баҳр-и эҳсон-у мурувват эҳсон ва мурувват денгизи 81:3; **баҳр-и ҳиммат** ҳиммат денгизи 131:2.

баҳс мунозара, тортишув: **баҳс қил-** мунозара қилмоқ, тортишмоқ 218:2.

бебадал бекиёс, тенгсиз 119:1.

бебасар күр; нодон 46:5, 57:5.

бебасират күзи ўтмас; бефаросат 157:6.

бебунйод номустаҳкам, таянчи йўқ 112:4.

бевафо вафосиз, садоқатисиз 63:5, 110:2, 126:3, 214:4; **к. қаҳба-ийи бевафо.**

бевафолиғ вафосизлик 18:2.

бег ҳожа 6:5, 119:7, 120:4, 157:1-7, 158:1-6, 162:5.

бегона ёт, ўзга 40:1, 64:5, 126:3; **-дин бегона бўл-** бирор нарсадан айримоқ, маҳрум бўлмоқ 18:1.

бегоналиқ ёт бўлиш, танимаслик: **бегоналик қил-** танимасликка олмоқ 33:3.

бегоҳ бемаҳал, bemavrid: **к. гоҳ-у бегоҳ.**

бегумон шубҳасиз 31:5.

бедариг аёвсиз, бешавқат 9:4.

бедармон давоси йўқ; **к. дард-и бедармон.**

бедил ошиқ, мафтун: **к. маҳжур-и бедил.**

бедод I адолатсиз; золим 224:4; **к. кофири бедод.**

бедод II адолатсизлик; зулм 193:5.

бедор уйроқ; хушёр, сергак: **к. баҳт-и бедор;** давлатги бедор; фитна-ийи бедор.

бекигар юраги йўқ, кўрқоқ; **к. фазул-и бекигар.**

бекон жонсиз: **к. сурат-и бекон.**

без- жонига тегмоқ; безимоқ 82:1.

безор жонига теккан, безучи: **безор бўл-** безмоқ 16:4, 143:3.

бештибоҳ беҳато 1:5.

беком оғизсиз; тилсиз 2:7.

бел гавданинг кўкрак қафаси билан бўкса ўртасидаги ҳипча қисми 43:7, 57:6, 67:3, 86:3.

белгу белги, из 225:5.

белгулук белгиси бор 77:3.

бемазақ бефаҳам, фаросатсиз 109:4.

бемаъни маъноси йўқ 67:3.

бемисол ўхшashi йўқ 131:1.

бемор 1.касал, ҳаста 5:4, 173:7; **к. жон-и bemор;** **тан-и bemор.** 2.зор, интизор 164:7; 3.сузуқ, сузилган; хумор: **бемор-и наргис** хумор кўзлар 50:3; **к. наргис-и bemор.**

бемуҳобо тортинмай 226:5.

бенаво фақир, бечора, ногавон 92:7, 230:2; **-дин бенаво бўл-** бирор нарсадан насибаси узилмоқ 99:5.

бенасиб насибаси йўқ; **бенасиб қол-** қуруқ, қолмоқ 92:4.
бенийоз ҳеч нарсага муҳтож бўлмаган; бекам-у кўст; Аллоҳнинг сифатларидан бири 73:6.

беном-у **нишон** бедарак, дараксиз; **беном-**у **нишон бўл-** йўқ, бўлиб кетмоқ 214:5.

бепарво эътиборсиз, берам; **бепарво бўл-** эътиборсиз бўлмоқ 80:1, 134:3, 168:2.

бепарволиғ эътиборсизлик, парво қилмаслик 33:5.

бепо-у **сар** 1.бошяланг ва яланг оёқ; қашшоқ. 2.қуёш 57:4, 169:4.

бепойон чексиз, охири йўқ 146:2.

бер- узатмоқ, тақдим қилмоқ 136:1; **к. ваъда бер-**; даст бер-; жон бер-; жонги азизни бер-; ризо бер-; тақвийат бер-; умр бер-; элиг бер-; ўлим бер-.

берамзий маъносиз 220:4.

бераҳм раҳми йўқ, бағри тош 14:3.

бери буён: **топқали бери** тошанидан буён 90:5, 143:4, 203:4, 223:5.

беру́й-у **роҳ** чорасиз, иложсиз 1:6.

бесабот турғун эмас, беқарор; ўткинчи 110:2.

бесипоҳ қўшинисиз, лашкарсиз 1:3.

бетакриб ноўрин, бефойда 171:4.

бетариқ йўлсиз; давомсиз 110:2.

бетоб беқарор, ороми бузилган: **бетоб бўл-** ороми бузилмоқ 136:3.

бехабар 1.хабарсиз; ғофил 54:3, 98:4, 154:6; 2.ногоҳ, 122:3.

бехақиқат ёлғончи; **к. рақиб-и бехақиқат**.

бедамто тенгсиз, ўхшали йўқ; **к. дона-айи йакто-айи бедамто**.

бехилоф тўғридан-тўғри, икиланмай 28:8.

бехудлув бехушлик, ўзини билмаслик; мастилик; **к. ғойат-и бехудлув**.

бечора чорасиз, иложсиз; ожиз 1:7, 15:5; **бечора-айи** музтар изтироб чеккан бир ожиз 25:1.

беш I икки ва учнинг йигиндиси 68:6.

беш II ортиқ, зиёд 105:5; **беш аз он** ундан ортиқ 43:3.

бехрак яхшироқ 91:7, 141:2.

бехуда кераксиз, фойдасиз 55:4.

биайниҳ, айнан, ўзи 56:6.

биз кишилик олмопининг биринчи шахс кўплиги 8:1-5, 9:7, 14:4.

бизинг бизнинг: **бизинг бирла** биз билан 21:3.

бикин каби 6:2, 33:6, 79:3, 187:4.

бил- 1.англамоқ, тушунмоқ 24:3, 31:2, 46:5; **к. йақин бил-**; 2.сезмоқ, хис қилмоқ 54:1; 3.хабардор бўлмоқ, огоҳ, бўлмоқ 81:5, 82:5, 159:4; 4.танимоқ 224:5. от ва баъзи равишдошларга бирикиб қўшма феъл ҳосил қиласди: **к. айта бил-**; мажол торта бил-; тафсирина йета бил-; тағиyr эта бил-; **канимат бил-**.

била бирланинг қисқарган шакли 1:3, 4:4, 10:2.

бидлох худо ҳакки 85:2, 149:7, 111:6, 116:6.

бидмаслик нодонлик к. ғойати билмаслик.

Бидол хабаший Бидол. исломдаги биринчи муаззин 65:2.

бино иморат, уй: бино-й түхдүү иймөнни буз- ибодатдан қайтариб иймөндан айрмоқ 133:6; бино-ий түккүз айвон бүлгали түккүз қат осман күришгандан бери; одам ярагандан бери 2:3.

бир 1.саноқ сондайнинг аввали 147:1; 2.ҳандайдир, номаълум 2:3; **бир** дам бир даҳза 1:3, 68:4, 72:4.

бир-бир бирин-кетин; бир маромда 27:5, 64:3; **бир-бир устинда** уст-
ма-уст. кетма-кет 3:5.

бисайор күп 38:5, 51:2, 139:3, 190:2.

БИСМИЛ ЭТ СҮЙМОК 163:6.

бисмиллэх бисмил этмок 163:6.

бисми-л-лоҳи-р-раҳмони-р-раҳим меҳрибон ва раҳмдил Аллоҳнинг номи билан: к. сунъи бисми-л-лоҳи-р-раҳмони-р-раҳим.

бит тутамок, тамом бўлмоқ 63:3.

бите - ёзмок, хатда баён қилмоқ 64:2, 100:5, 121:5, 144:2, 226:7.

бихамлиларх Алохга ҳана 43:5, 186:6, 222:3.

Биҳил кечирған, афв этилган 151:3; **биҳил қил-** кечирмоқ, гуно-
хидан ұтмок 151:3.

бихишт жаннат 115:5.

бо "бидан" маъносидаги олд кўмакчи 4:7.

боб жихат бора хүснэгт 5:2, 31:1, 104:5, 157:4, 227:1.

бобарғы яво бүл- барг ёзмок, гуллаб яшнамоқ 4:7.

Бобар у нағыр бул сары өзмөндең күндерінде
Бобил афсунгартлари билан машхур бўлган қадимги шаҳар: **қ. со-
хирги Бобил**

бөвүжүүл гарчи, -дан катыйи назар 90:1.

бод-и шамол, ел; **бод-и атрос** хушбуй шамол 29:3; **бод-и сабо** салқин шарқ, шамоли 10:4, 139:3; **бод-и саҳар** тонг шамоли 27:3; **бод-и шимол** шимолдан эсувчи шамол 131:6, 139:1.

бозор ахоли савдо-сотик күладиган махсус жой; үчар 224:5, 232:7.

Библия 21:4

бий авалтмана балавлат: и күркка бой

бокамол аттық комиа: к. худк-и бокамол.

бюл. I часи, 14:4, 202:7

бюл. II каноти к парку боя

боя фараона 73:2

бала фарзанд 75.2.
бала ёстик 203:7

бала күншінде мавзуд комат 80:2, 201:3.

боро келишган, мавзун қомат 6:2, бор I мавжуд 6:1,5, 38:5, 102:2; бор эргач/бор эгач мавжуд бўлгач 6:2, 90:1; бор эканда бўла туриб турганда 90:2.

бор II ижозат, қабул 236:2.

бор- III 1.юрмоқ 137:1, 137:6; 2.бирор тарафта қараб ҳаракат құлмоқ 19:7, 59:3, 109:6, 123:2; 3.кетмоқ, жұнамоқ 39:4, 91:1, 195:3; **қ.** зәлігдини **бор-**; жон зәлігдин **бор-**.

бор IV шоҳ, даргоҳи 204:8.

боракаллоқ Аллоқ, барака берсін 23:7, 134:2, 149:1.

боре 1.бир бор, бир карра 37:7; 2.хөч бұлмаса 31:7; 3.шундай қилиб, энді 4:5.

бори қ. бари/ бори.

боринча борича 56:7, 107:3.

бос- қадам ташламоқ 64:3, 80:2; **қ. қадам бос-**.

бот тез, оз фурсат ичида 182:5, 202:2, 205:1; **бот-бот** тез-тез 31:7.

ботыл пүт; нотүғри, асоссиз 65:5.

бохабар огох, хабардор: **бохабар бұл-** хабардор бұлмоқ 67:6, 230:3.

бош 1.тананинг буйиндан юқори қисми 17:4, 21:6, 104:5, 202:7; **бош урт-** мұраламоқ, түйнүқдан қарамоқ 184:2; **бош құй-** таъзим құлмоқ 227:2; **боштын ойоқ**, бутқул, тұла тұқис 31:1, 61:1, 104:1, 115:3; 2.киши, шахс, жон 395, 84:1, 85:2, 7; **бошни йашур-** яширинмоқ 205:5; **бош ол-/бош олиб қоч-** қочиб кетмоқ 69:2, 227:5; **бош үйна-** ҳаётни ҳавф остига құймоқ 94:4, 137:3, 205:1; **қ. тарқ-и бош қыл-**; қаро **бош;** 3.аввали, ибтидо, бошланыш 68:2, 138:3, 139:5, 228:7; **қ. йанги боштын/йаңғ бояштын.**

бошқа үзга, айри: **бошқа тут-** ажратмоқ, айирмоқ 111:5.

бошла- оғоз құлмоқ 159:4; **қ. сұз бошла-**.

бошоқ үқ, ва наиззанинг үткір учи 109:7.

боқ- 1.қарамоқ, назар солмоқ 26:5, 41:5, 67:2, 84:7; **қ. қийо боқ-**; 2.эъти-
бор бермоқ; писанд құлмоқ 109:6, 187:7, 223:1.

боқар боқиши, қараш 50:1, 189:4.

боқий абадий, доимий: **боқий бұл-** абадий яшамоқ 92:6.

боқиши қараш, назар солиш 182:3.

боғ бүстен, гулзор, чаманзор 144:4; **боғ-и биҳишт/боғ-и жаннат/боғ-и жинои/боғи ризвон жаннат** боғи 20:2, 31:2, 76:6, 115:5, 149:7, 223:1.

Боғи Зөюн Ҳиротдаги катта боғлардан бириңинг номи 96:5, 101:5, 106:3.

Боғи Хийовои Ҳиротдаги боғлардан бири 96:4, 101:6.

Боғи Шимол Ҳиротдаги боғлардан бири 96:5.

боғ-и Эрам Шаддод исмли подшоҳ құрдирған жаннатмисол боғ 4:4.

боғла- арқон, ип кабилар билан үраб, туғиб құймоқ 118:3; **қ. наймен**
боғла-; тарф **боғла-**; **йурагини қон боғла-**.

бу күрсатиш олмоши, шу 1:5, 5:6, 61:6, 184:4.

буз- вайрон құлмоқ 133:6; **қ. күнгүл мұлқин буз-**.

бузул- нотузук ҳолатта келмоқ, вайрон бұлмоқ 22:5; **қ. күнгүл бузул-**
буйла бундай, бу каби 229:5.

булажаб қызық, ғалат 68:5, 90:4.

булбул сандувоч 62:4; **булбул-и гүйс** сайроқи сандувоч 77:7, 224:1;

булбул-и нолон нола қилувчи сандувоч 184:4.

булғоғ ҳаяжон, изтироб 59:3.

булҳавас ҳавас билан чекланувчи, гайри жиiddий 112:7.

булҳаваслиғ ҳавастга берилиш, ҳар нарсани орзу қилиш 137:6.

бунйод асос, пойдевор; илдиз: **бунйод-и ситам** зулму ситамнинг илдизи 156:4.

буногӯш солинчак, қулоқ супрасининг юмшоқ таг қисми 36:3.

бурж 1. қуёшнинг йиллик ҳаракати йўли бўйлаб жойлашган ўн иккита юдузлар туркумининг ҳар бири; 2. мақом, даража; юксак мақом 23:1, 93:2, 165:1; **бурж-и камол** етуклик чўққиси 29:2; **бурж-и латофат** гўзаллик чўққиси 92:1; **бурж-и саодат** баҳтилилк мақоми 213:6.

бурун аввал, оддин, илгари 20:4, 21:2, 94:3, 140:2.

бурунқи аввалги, оддинги 84:43, 224:1.

бурунқитеқ аввалгидек 33:5.

бут I санам; ёр, маҳбуб: **бут-и жодуқароқ** жодукўз маҳбуб 107:1; **бут-и сийминбар** кумушбадан ёр 8:1, 164:3; **бут-и ширинлиқо** ширин юзли ёр 5:8; **бут-и хиргоҳ** чодирдаги санам 184:2.

бут- II унмоқ, ўсмоқ 31:5, 111:3, 144:4.

буш- озор чекмоқ; зарар кўрмоқ 74:4; **бушмас** зарар кўрмайди, зарари йўқ 117:3, 138:4.

буъд узоқлик, йироқлик: **буъд-и манозил** манзилнинг узоқлиги 124:4; **буъд-и масофат** катта масофа 193:8.

бўй қад, қомат 55:1; **бўй солиш** ғоз юриш 64:3.

бўйлуг бўйли: қ. тўғри бўйлуг.

бўйун бўйиннинг асл шакли 35:3, 117:5, 118:3, 185:7; **бўйун сун-** итоат этмоқ 3:6, 172:5; **бўйнида вабол қол-/бўйнида ваболи бўл-** уволига қолмоқ, гуноҳкор бўлмоқ 138:5, 141:2; қ. қони ўз бўйнида бўл-.

бўл-/ўл- 1.-га айланмоқ; рўй бермоқ 3:7; 2. отларга қўшилиб қўшма феъл ясади: қ. адам бўл-; бадал бўл-; маъдум бўл-; муқайяд бўл-; **хувайдо бўл-**.

бўстон бое, гулшан 4:4, 27:2, 67:1, 139:1; қ. **саҳн-и бўстон;** тароват-и **бўстон-и ҳусн-у воз.**

бўҳтон туҳмат 56:4; қ. **анво-и бўҳтон.**

– В –

вабол/вубол увол, гуноҳ 65:6, 122:4; **ваболина кир-** уволига қолмоқ 191:1, 202:5; қ. **бўйнида вабол қол-/бўйнида ваболи бўл-**; **ахтари вабол ичра туш.**

вагар ёки 172:4.

ва-з-зухо чошпоҳ, вақти билан қасам (Зуҳо сураси, 1, 4-оятлар) 11:1, 200:6. **вазифа** топшириқ 79:5.

вайлло аммо, лекин 209:5.

вайо ёки 146:4, 215:7.

вайохуд ёки 41:3, 52:3, 85:3.

вайрон 1.хароб, бузилган 86:7; **қ.** күнгил вайрон бұл-; күнгилни вайрон қыл-; ганж-и вайрон; 2.хароба 90:4.

вайрона хароба: **қ.** манзил-и вайрона.

валад бола, фарзанд: **қ.** авлод.

вале **валекиннинг** қисқарған шакли 9:3, 13:4.

валек **валекиннинг** ўзга шакли 134:3.

валекин аммо, лекин 130:3, 162:3, 192:5.

ва-л-лайл Лайл сураси 200:6; **ва-л-лайл изо сажо туннинг энг сокин** ва қоронғу вақти билан қасам (Зұхо сурасининг 2-ояти) 11:1.

валлоҳ Аллоҳнинг номи билан қасам 17:1, 26:1, 31:1, 39:6.

варақ япроқ, барғ: **варақ-и** гул гул япроғи 139:2.

вард атиргул 85:1; **вард-и аҳмар** қизил атиргул 117:1, 118:2, 150:3.

варкаш гердайиш: **варкашлар қыл-** гердаймоқ, димоғдорлик қымоқ 224:3.

vasl дийдор күришиш, бирға бұлиш 17:7, 68:4, 99:2, 7; **vasl-и** ингор маҳбуб дийдори 5:9; **vaslinin ton-** дийдор күришмоқ 167:5; **қ.** давлат-и **vasl;** замон-и **vasl;** нақд-и **vasl ton;** шарбат-и **vasl.**

ва-с-салом "тамом, тугади" маъносидаги ибора 150:7.

vasf таъриф, мақтов 34:2, 60:5, 100:5, 101:7; **vasf эт-** таърифламоқ; мақтамоқ 47:4.

вафо садоқат, содиқдик 5:1, 29:5, 95:4, 182:4; **вафо қыл-** садоқатли бұлмоқ 67:4, 73:5; **вафодии йон-** вафодан қайтмоқ, вафосизлик қымоқ 40:1.

вафодор вафоли, содиқ; **йор-и вафодор** садоқатли ёр 63:5, 87:1.

вафосиз бевафо, вафоси йўқ 170:5.

вафот ўлиш, нобуд бұлиш: **вафот қыл-** ўлмоқ 31:5.

ваҳ 1.оҳ, воҳ 14:2, 21:3, 202:4; 2.таажжуб ва таҳсинни ифодалайди 30:6, 47:2; **ваҳ-вақ** ажаб-ажаб. 180:1.

ваҳм ўй, хаёл: **ваҳм эт-** ўйламоқ, хаёл қымоқ 210:2.

ва-ш-шамс қуёш билан қасам (Шамс сураси) 119:2.

ваъда сўз бериш, аҳд 120:5, 164:3, 182:4; **ваъда-и** дийдор күришиш вадаси 19:6 **вада бер-** сўз бермоқ 231:7.

вей таажжубни ифодалайди 67:1.

висол юз күришиш, дийдор 11:7, 59:2, 85:4, 135:5, 108:3, 217:2; **висол** мұждаси юз күришиш ҳақидаги ҳұшхабар 83:5; **висолина** ѹет- юз күришмоқ 202:4; **қ.** айном-и **висол;** уммид-и **висол.**

вишоҳ/вушоҳ асл, тошлар билан безатилған тасма 35:3.

во I очик, ёриқ: **во қыл-** очмоқ, ёрмоқ 231:6.

во II эх,вой: **во ҳасрато** эх, афсус 143:7.

вобаста боғланған, пайванд 227:3, 133:2.

вовайло эйвой, афсус, аттанг 1:7, 5:4, 69:4.

водий яланглик; ўлқа, диёр 1:6, 137:5; **водий-и ишқ**, ишқ водийси 26:3, 103:2;

водий-и ҳажр/водий-и ҳижрон айрилиқ водийси 10:1, 39:2, 97:3, 148:4, 171:2.

вой оҳ, воҳ, афсус 21:5, 75:1, 142:2.

волих маҳлиё, лол қолган; шайдо 178:5.
вом қарз: **вом ол-** қарз олмоқ 144:3.
восил эришувчи, етишувчи: **восил бўл-** эришмоқ, етишмоқ 9:2.
воқиф хабардор, огоҳ: **воқиф бўл-** хабардор бўлмоқ 97:3, 168:4; **во-**
қиф эрмас хабари йўқ, бехабар 36:2.
воқиъан ҳақиқатан, дарҳақиқат 138:3.
воҳидийат ягоналик, бир бутунлик; монизм 30:1.
вужуд бадан, тан 115:3.
вусул бирлашиш, етишиш 132:5.

- Г -

гавҳар қ. гуҳар/ **гавҳар**.
гадо 1.тиланчи; 2.шоир тахалуси: **Гадо-йи гулханий** қашшоқ, қул
Гадо 209:7; **Гадо-йи хаста** дардманд Гадо 31:7, 116:6, 138:9, 144:6, 150:7.
гадолиг тиланчилик: **гадолиг қил-** тиланчилик қилмоқ 19:7, 53:5, 140:7.
ганж 1.хазина 22:5, 90:4; **ганж-и маҳфий** яширин хазина 77:6; **ганж-**
и дурафшон дур сочувчи хазина; ёр оғзига ишора 86:7; 2.қалб, дил:
ганж-и вайрон ранжиган кўнггул 22:5.
гар агар 1:7, 6:3, 86:3, 96:7.
гардиш 1.айлана, доира: **гардиш-и гардуни** фалак доираси; тақдир, қисмат:
қ. жафо-йи **гардишги гардун;** 2.тўп шаклидаги нарсаларнинг сирти 85:5.
гардун 1.фалак, осмон 155:1, 162:6, 164:2; қ. **чарх-и гардун;** 2.тақдир,
қисмат 21:3; қ. **гардиш-и гардун.**
гарчи -га қарамасдан 12:7, 33:7, 35:2, 102:2.
гаҳ қ. **гоҳ/гаҳ.**
гашт сайр, айланиш 155:1; **гашт-и боғу бўстон** боғу бўстон сайри
49:4; **гашт-и чаман** чаманзор сайри 56:3.
тил лой; тупроқ 140:5.
гирибон ёқа: қ. **даст-у гирибон бўл-**; **чок-и гирибон.**
гирифтор тутқун: **гирифтор бўл-/гирифтор ўл-** тутқун бўлмоқ 82:1,
94:7, 143:7, 168:4; **гирифтор-и бало** бўл- балога йўлиқмоқ 99:2; **гирифт-**
тор-и бало қил- балога йўлиқтиromoқ 126:1; **гирифтор-и сар-и зулф-и**
дую бўл- чигал сочининг учига боғланиб (илашиб) қолмоқ 18:1, 222:1.
гириҳигир жингалак, ҳалқа-ҳалқа 84:5; қ. **зулф-и гириҳигир-и ниғор.**
гирудор ҳукмронлик, фармонбардорлик 72:6, 204:3.
гоҳ/гаҳ 1.чоғ, замон: қ. **ҳар гоҳ;** **2.баъзан** 111:3; **гаҳ-у бегоҳ** вақти
бевақт 51:3; **гаҳ-гоҳ/гоҳ-гоҳ** баъзи-баъзида, ўқтин-ўқтин 39:5, 53:5.
гувоҳ, шоҳид; далил; исбот 1:1, 200:4, 7; **гувоҳ бўл-** шоҳид бўлмоқ
195:1; **гувоҳ-и ҳол** ҳодисанинг шоҳиди 206:3.
гузар 1.ўтиш, кечиш 197:1, 228:6; **гузар эт-/гузар қил-** ўтмоқ 29:1,
70:4, 91:6, 97:4, 140:6.
гул чечак 23:3, 26:7, 106:1, 177:4; **гул-и раъно** раъно гули 77:7; **гул-и**

хандон очилган гул 13:1,2, 188:1; **қ. барғи гул; варақ-и гул; рашк-и гул.**
гулбарг гул япроғи: гулбарг-и тар янги очилган атиргул япроғи 61:7;
қ. рашк-и гулбарг-и тарий.
гулбуи гул бутоги: **гулбун-и уммид** умид бутоги 4:7.
гулгашт гулзор сайри 4:4; **гулгашт-и боғ** гулзор сайри 98:5; **гулгашт** эт- чаманзорда сайр қилмоқ 12:2.
гулзор чаманзор 52:2, 53:2, 62:4, 166:5; **қ. рашк-и гул-у гулзор.**
гулистан гулзор 106:1, 119:6; **қ. азм-и гулистан.**
гулоб гул мойи 23:3, 41:3, 152:2.
гулранг қизил: **қ. жом-и бода-йи гулранг.**
гулрухсор гул юзли: **қ. сарв-и гулрухсор.**
гулханий ўт ёқувчи; қашшоқ, бечора: **қ. Гадо-йи гулханий.**
гулчехра гул юзли: **қ. соқий-и гулчехра.**
гулшан гулзор, чаманзор: **гулшан-и фирдавс** жаннат гулзори 56:2.
гулъузор гул юзли 97:1; **қ. маҳбуб-и гулъузор.**
гулғунча гул ғунчаси 225:4.
гулғунчатек ғунча каби 112:2.
гум йўқ, йўқолган: **гум бўл-** йўқ, бўлмоқ 23:4; **гум қил-** йўқ қилмоқ 72:2, 215:2.
гумроҳ йўлини йўқотган, адашган 60:4, 165:4; **гумроҳ** бўл- йўлдан озмоқ 39:2, 186:5, 192:8, 194:1; **гумроҳ қил-** йўлдан оздирмоқ 189:1.
гунбад гумбаз, тоқ; **гунбад-и афлок** фалак гумбази 66:4, 94:6; **гунбад-и даввор** айланувчи гумбаз; фалак чархи 9:5.
гуюоҳ айб, ёзуқ 84:3,
гүфттор сўзлаш, гапириш 45:2; **қ. лутф-и гүфттор.**
гуҳар/гавҳар гавҳар, жавоҳир 48:1; **гуҳар-и йақдона** тенги йўқ, жавоҳир 226:1; **гуҳар-и маъний** чин маъни, ҳақиқат 110:7; **гуҳар-и мақсад** энг олий мақсад 217:7.
гўй тўп, чавгон тўпи 137:3.
гўйийо **қ. гўйо/гўйийо.**
гўйо I 1.ширин, равон сўзловчи: **гўйо бўл-** равон, чиройли сўзламоқ 80:4; 2.сайроқи: **қ. булбул-и гўйо.**
гўйо II **қ. гўйо/гўйийо**
гўйо/гўйийо тасавурда, хаёлан 65:2, 68:7, 226:4.
гўл содда, нодон 94:6.
гўша кичик бошпана; уйча 22:5; **қ. кўигул гўшаси; саломат гўшаси.**

- А -

даввор айланувчи: **қ. гунбад-и даввор.**

давлат 1.мамлакат, салтанат 28:9, 71:3; **қ. тахт-и давлат;** 2.бахт, иқбол 68:1, 92:6, 119:7, 120:5, 129:4, 133:2, 200:1, 2007:7; **давлат-и бедор** уйроқ бахт; маҳбубга ишора 123:2; **давлат-и васл** юз кўришиш баҳти 25:2, 63:6; **давлат-и дийдор** висол баҳти 18:3, 94:3, 109:4, 140:2; **давлат-и муста-**

жил тез ўтиб кетувчи, бекарор баҳт 140:4; **давлат-и ишқ** севиш баҳти 151:4, 166:5; **қ. сойабон-и давлат**.

давлатлик/давлатлу баҳтли 48:2, 198:7.

давлатсаро подшоҳ саройи 115:5.

даво шифо дармон; дори 11:6, 18:5, 32:5, 102:5, 199:1, 221:4; **даво зикри** шифо дуоси 75:5; **даво бўл-** дармон бўлмоқ 88:4; **даво қил-** даволамоқ соғайтиromoқ 73:4; **қ. умид-и даво; фикр-и даво қил-**.

давр вақт, чор, фурсат 135:3, 148:2, 217:2, 220:3, 226:4, 227:4; **давр-и ишрат** ишрат вақти 139:5, 156:2; **давр-и халофат** ҳукмронлик вақти 193:6; **давр-и қамар** қамар даври, қамарий йил ҳисобидаги вақт 204:10, 229:1; **давр-и ҳусн** гўзалик чори 92:6, 182:5; **қ. фитна-йи давр-и қамар**.

даврон 1.айланиш: **даврон ур-** айланмоқ 92:6; 2.замон, вақт 67:4, 94:3, 135:3, 148:2, 182:5; **даврон-и малол** қийин кунлар, оғир давр 100:1; **қ. меҳнат-и даврон; оғоз-и даврон қилгали; ғусса-йи даврон**.

дағи 1.тағии, яна 10:5, 33:1, 41:5, 53:2; 2.ҳам 22:2.

Дажла/Дижла Ироқдаги катта дарёлардан бири 119:4, 210:6.

дайжур тим қоронғу: **қ. шаб-и дайжур**.

далил I исботта асос бўлувчи нарса 189:5, 200:6.

далил II раҳнамо, йўл бошловчи 121:3.

далолат далил келтириш, гувоҳдик: **далолат қил-** гувоҳдик бермоқ 136:5.

далу телба, девона; ошиқ 187:1, 191:3.

дам I 1. нафас: **дам ур-** нафас олмоқ 35:5; 2.сўз, гап: **Дам оч-** сўз бошламоқ 158:5, 184:3; **дам ур-** сўзламоқ 66:1, 77:4; **дам урмояниғ** сўзлаш 4:6; **дам баҳуд қил-** нафасини ичига ютмоқ; жим қолмоқ 26:7; 224:1.

дам II вақт, фурсат, лаҳза 145:6, 161:5, 205:1; **дам-и васл** қўришиш, бирга бўлиш вақти 182:5; **дам-и маҳшар** қиёмат вақти 19:2, 55:3, 222:2; **дам-и субҳ-и қийомат** қиёмат тонги маҳали 84:7, 138:7; **қ. бир дам; охир дам; ҳозир-и дам бўл-**.

дамбадан 1.узлуксиз, тез-тез 42:1, 66:5; **қ. ҳар дамбадам;** 2.тез фурсатда, шу онда 3:3, 80:7, 123:6, 187:6, 127:5.

дамодам узлуксиз, ҳар вақт 65:7, 72:5, 112:2, 153:4.

дар ичида: **дар банд-и фироқ қўй-** айрилиқ исканжасида қолдиримоқ 111:1; **дар банд-и зуннор ўл-** арқонга боғланиб қолмоқ 143:2.

дарафвоҳ оғизга: **дарафвоҳ туш** эл оғизга тушмоқ, машқур бўлмоқ 204:10.

дарбадар саргардон, саргашта 92:6, 99:7; **дарбадарлар кез-** саргардон бўлмоқ 19:5; **қ. қўбакўй-у дарбадар бўл-**.

дарбон эшик соқчиси 92:7.

даргоҳ бўсаға, остона; ҳузур 146:3.

дард руҳий ва жисмоний оғриқ, азоб; касаллик 1:7, 9:3, 18:1, 3:5;

дард-и бедармон давоси йўқ ҳасталик 171:4; **дард-и дил ғам**, қайғу 39:3, 64:2, 110:6; **дард-и ишқ** севги азоби 3:5; **дард-и йор** ёрга муштоқлик; ишқ, дарди 25:5; **дард-и фироқ/дард-и ҳажр/дард-и ҳижрон** айрилиқ азоби 146:5, 69:7, 109:2, 128:7, 146:5, 150:7, 163:7; **дард-и сар 1)** бош оғриғи

224:2, 228:5; 2) ортиқча ташвиш 17:5, 232:4; **дард-и ҳол** хастағоллик; ахволнинг ёмонлиги 59:4, 130:3, 204:7, 212:3.

дариг афсус, аттанг 1:7, 31:2,

дариго эх, аттанг; эх, афсус 4:1, 15:1-5, 58:2.

дарий дарага оид; қ, **кабк-и дарий**.

дарийо катта анҳор; дөнгиз; океан 201:4.

дарийобла 1.түшунмоқ; хабардор бўлмоқ; **жолини дарийобла-** ҳолидан хабар олмоқ 142:5; 2.қутқармоқ 167:6.

дарк англаш, тушуниб этиш: **анинг даркина** уни англашга 132:2; **кудрати даркина** курратини идрок қилишга 1:2.

дармийон ўртада; гаровда 43:4, 63:1.

дармои 1.дори, даво; чора 24:2, 32:5, 133:1, 178:3, 201:1; қ, **айн-и дармои**; 2.соғайиш 90:1.

дароз узун; узоқ; қ, **умр-и дароз**.

дарпо оёқ остида, оёқ остига: **дарпо сол-** ташлаб қўймоқ, орқага сурмоқ 221:3.

дарс сабоқ 79:5.

дарҳам чигал 183:2, 186:5.

дарҳон шоҳ, ҳукмдор 16:7, 22:7, 81:7.

даст қўл: **даст бер-** қўл бермоқ; насиб этмоқ 27:1, 33:4, 34:4, 35:1;

даст-у гиребон бўл- муштлашмоқ, ёқа бўғишишмоқ 208:2.

дасттир қўлдан тутувчи, мадад берувчи 84:5; **дасттир бўл-** мадад бермоқ 134:5, 138:9.

дафъ қайтариш, бартафаф этиш: **дафъ-и меҳнат** азобни бартараф этиш, азобдан қутулиш 110:1.

дафтар китоб 79:5.

дахл алоқа, тегишлилик 84:4.

даҳшатсиз аёвсиз 81:7.

дашном дакки, ҳақорат 11:4, 28:2, 160:4, 221:5.

даъво/даъвий талаб қўйиш; тақозо қилиш: **даъво қил-** талаб қилмоқ 220:3.

де- айтмоқ 89:2, 105:5, 112:1; 2.атамоқ 117:1, 170:1-5.

девон шеърий тўплам: **девон-и кўрк** чирой тўплами 27:5.

девона телба, мубгало, шайдо 4:1, 9:5, 88:3; **девона қил-** телба қилмоқ 71:6.

дегин қадар, -гача 10:4, 21:5, 66:3, 125:6.

дегру қ, **тегру/дегру.**

дегул 1.эмас 74:3, 218:3; 2.йўқ 118:5, 184:7, 218:3, 236:1.

дигар бошқа, ўзга: **дигар бўл-** ўзгармоқ; бузилмоқ 55:3, 197:5; **дигар эт-/дигар қил-** ўзгартирмоқ 29:5, 167:3.

дижла қ, **Дажла/Дижла.**

дийда кўз 6:3.

дийдор юз кўришиш, висол 38:1, 87:4; **дийдор-и рақиб** рақиб билан тўқнашиш 21:2; қ, **ваъда-йи дийдор**; **давлат-и дийдор.**

дийор ўлка 9:7, 82:4.

диққат маъно нозиклиги: **диққат тут** маъно нозиклигини англамоқ, 197:3.
дил кўнгил, юрак: **қ. дард-и дил; дод-и дил; ком-и дил.**

дилбар кўнгилни овловчи, маҳбуб 8:4, 18:7; **қ. васл-и дилбар; шўх-и дилбар.**

дилбарий дилбарга хос: **қ. фани-и дилбарий.**

дилдор кўнгил олувчи, маҳбуб 9:2, 38:1, 53:3.

дилдўз дилни, юракни жароҳатловчи; **қ. новак-и дилдўз.**

дилжў кўнгил олувчи, ёқимли, дилкаш 144:4.

дилкаш дилни тортувчи, ёқимли 134:3, 135:4.

дилкушо/дилкушой кўнгил очувчи: **дилкушо бўл-** кўнгил очадиган бўлмоқ 4:4.

диловар мард, жасур 41:2.

дилрабо дилни тортувчи, мафтункор, жозибали 33:1, 38:1, 102:6, 192:2.

дилраболик мафтункорлик, жозибадорлик 28:1, 158:4.

дилхаста юраги эзилган, руҳий азобда қолган **қ. ошиқ-и дилхаста.**

дилҳоҳ 1.дил истаги, тилак 51:1, 186:6; 2.кўнгил тилаган нарса, матлуб 49:3; **қ. баком-и дилҳоҳ.**

димоғ ҳид билиш жузви, машом: **димоғи жон** муаттар бўл- жони роҳатланмоқ, 62:5; **димоғи жон** муаттар қил- жонга роҳат бағишламоқ, 26:6.

дин эътиқод, иймон 132:4, 140:1, 174:3, 180:1; **қ. мақсад-и дунйо-бу** дин; **торож-и дин.**

доғ ғам, андух, ҳасрат 59:1; **доғ-и испқ**, испқ ғами 198:7.

дод 1.адолат, инсоф: **дод айла-** адолат қилмоқ, 193:6; 2.ўч, қасос 165:5, 211:5; **дод-и дил** дилдаги ўч 202:4; ёрдамга чакириқ, 165:5.

дойим ҳамиша 34:5, 81:5, 206:4.

дойимо ҳамиша 28:8.

дойиму-л-айим ҳар вақт, ҳамиша 87:4.

дол араб алифбосидаги бешингчи ҳарф 131:3.

дом тўр, тузоқ: **дом-и зулф** соч тузоги 165:4, 181:6; **дом-и испқ**, испқ тузоги 23:5; **дом-у дона** тузоқ, ва дона 112:5; **домина** туш- тузогига илинмоқ, 25:1; **қ. зулф-и дом.**

дона 1.дона, уруг 150:2; **қ. дом-у дона;** 2.хол: **дона-йи анбар** анбарин хол 25:1; 3.дур, марварид; **дона-йи йакто-йи** беҳамто ягона ва тенги йўқ, марварид 131:2; 4.битта, бир дона: **дона-йи ҳол** битта хол 177:4.

дор I ҳовли, уй: **дор-и дунйо** олам 68:6, 159:5, 191:4.

дор II осиб ўдиришга мўлжалланган мослама 184:7.

дору дори 26:1, 113:5.

дору-л-мулк пойтахт, марказ: **қ. сulton-и дору-л-мулк-и оғоқ;** **сulton-и дору-л-мулк-и ҳуси.**

дору-с-салом жаннат 144:1.

дору-ш-шифо шифохона 18:6, 73:4.

достон афсона, ҳикоя, ривоят: **достон бўл-** оғизга тушмоқ, машхур бўлмоқ 198:3.

дубора икки бор: **дубора умр-** иккинчи марта туғилмоқ 61:7.

аудоқ лаб 30:6, 43:1, 86:1, 105:1.

дун I қ. **тун/дун.**

дун II разил, пасткаш: **қ.** **дунйо-йи дун.**

дунйо жаҳон, олам 7:1-7, 34:4; **дунйо-йи дун** разил дунё 110:2; **қ.** **мақсад-и дунйо-бу дин.**

дую тиловат 11:4, 204:12.

дур- **қ.** **тур-/дур-**.

дур/дурр 1.марварид, гавҳар 48:6, 147:2; **дурр-и йатим** тенги йўқ марварид 101:3, 149:2, 154:2; **дурр-и Уммон** Уммон денгизи марвариди 101:3; **дурр-и хусн** хусн гавҳари 232:7; **дурр-и сероб** жилвагар марварид 219:2, 235:1; **дурр-и ғалтон** ўирик марварид 32:1, 36:3; 2. сузларга ишора 66:1.

дурафшон дур сочувчи: **қ.** **ғанж-и дурафшон.**

аурд хира, лойқа шароб 224:2.

аурж қийматбаҳо тошлар, зебу зийнат буюмлари сақланадиган қутича: **аурж-и ақиқ/аурж-и лаъл** лаб ва оғизга ишора 48:6, 101:1, 217:7; **аурж-и хусн** чирой кутичаси 194:3, 219:2.

ауржакор қутича ясовчи 159:4.

аурпӯш дурни яширувчи: **қ.** **лаъл-и дурпӯш.**

ауруст яхши, тузук: **ауруст бўл-** яхшиланмоқ 37:2.

дут- **қ.** **тут-/дут-**.

дурто икки букилган; жингалак: **қ.** **зулф-и дурто;** **тирифттор-и сар-и зулф-и дурто** **бўл-**.

аушвор қийин, оғир 109:3.

душман ёв, рақиб 69:5, 217:5; **душман-и жон** жонга қасд қилган ёв 223:2; **қ.** **ҳожат-и душман.**

душманком душмани тилаган аҳволга тушган; баҳтсиз, ноҷор 81:6.

душманлиқ, ёвллик 21:3.

дўзах жаҳаннам, тамуғ 2:8.

дўст ёр, ошно 4:2, 145:2, 217:5.

- Ж -

жаббор жабр қилувчи; Аллоҳнинг сифатларидан бири: **қ.** **қудрат-и жаббор.**

жабин пешона 180:5.

жав/жов шуҳрат овоза 223:5.

жав 1.арпа дони; 2.мисқолнинг юздан бирига тўғри келадиган ўлчов бирлиги: **бир жав** йўқтур ҳеч қандай қадр қийматта эга эмас 233:2.

жавлон 1.кезиши, сайд 96:2; 2.от елдириш, от ўйнатиш 182:1.

жавоб сўраб олинган гап 11:4.

жавоний ёш, мурғак: **қ.** **шоҳ-и жавоний.**

жавоҳир жавҳарнинг кўплиги 127:3, 219: 2, 232:4.

жавр зулм, ситам, азоб 5:2, 26:2, 29:5, 34:3, 211:5; **жавр-и йор** ёр зулми 63:3; **жавр-и рўзгор** тақдир зулми 69:7, 70:1, 72:8; **жавр-и фироқ** айрилиқ азоби 70:6, 104:4; **жавр торт-/жавр чек-** азбланмоқ 203:7, 212:2.

жавҳар гавҳарнинг арабча шакли 194:3, 233:1; **жавҳар-и жон** ширин жон 101:1; **жавҳар-и руҳ-и пок** пок руҳларнинг сараси 229:5.

жавҳарий жавоҳиршунос 232:7.

жазъ оламунчоқ, 216:5.

жайрон чўл оҳуси 52:2; **жайрои кўзлу** шаҳлоқуз 137:5; **қ. кўзи жайрон**.

жаллод одам ўлдирувчи, қатл қилувчи 112:3, 114:7, 133:5; **жаллод-и фалак** золим тақдир 198:4.

жалол дабдаба, ҳашамат: **қ. тажаллийот-и жамол-у жалол қил-**.

Жам Жамшиднинг (бурунги табақа подшоҳларидан) қисқа шакли 74:5, 156:2; **қ. жом-и Жам**.

жамбанд гулчамбар: **қ. қаро жамбандлук**.

жамил гўзал, соҳибжамол 119:1.

жамод 1.жонсиз нарса; тош: **жамод-и маҳз тошнинг ўзгинаси**, тошдан бошқа нарса эмас 180:3; 2.ҳис-туйғусиз, бефаҳм инсон 208:1.

жамол 1.юз, чехра 65:1, 67:2, 77:6; 2.чирой, ҳусн 5:8, 161:3; **қ. тажаллийот-и жамол-у жалол қил-**; **туғро-ий жамол**.

жамъият тинчлик, осудалик 114:1, 128:3, 203:4.

жанда **қ. жинда/жанда**.

жаният ризвон, учмоғ 77:1, 85:1, 101:6, 119:1; **қ. боғ-и жаният**.

жанинату-л-маъво паноҳ, берувчи жанинат 115:5.

жароҳатлиғ яраланган, жароҳатланган 24:2, 75:1, 178:3.

жафо жабр, зулм, ситам 8:5, 72:4; **жафо-ий гардиш-и гардун** тақдир зулми 145:7; **жафо торт-/жафо-ву** жаврни чек- қийналмоқ 75:5, 120:4, 203:7; **жафо қил-** зулм қилмоқ 73:1, 126:1, 5, 172:4; **қ. анвоъ-и жафо**.

жафогустар жафо қилувчи: **қ. ҷарҳ-и жафогустар**.

жафокеш жафо қилувчи: **қ. шўҳ-и жафокеш**.

жафокор жафо қилувчи, золим 181:1.

жафочи жафокор 45:5, 126:2, 198:1; **қ. шўҳ-и жафочи**.

жаҳаннам дўзаҳ 76:6.

жаҳон олам, дунё 9:7, 14:6, 121:1, 196:2, 195:4; **жаҳон ақузаси** кўхна дунё 202:6; **қ. жон-и жаҳон**; **заррот-и жаҳон**; **имратобод-и жаҳон**; **машҳур-и жаҳон**; **расво-ий жаҳон**; **шоҳ-и жаҳон**; **қоф то қоф-и жаҳон**.

жаҳонгир дунёни эгалловчи 124:3.

жаҳоноро жаҳонни безовчи: **қ. моҳ-и жаҳоноро-йи ийд**.

жаҳонтоб оламни ёритувчи: **қ. шоҳ-и жаҳонтоб**.

жаъд жингила, гажак: **жаъд-и зулф** соч гажаги 168:5; **жаъд-и нурчин** гажакдор соч 154:5.

жаъла-л-жанната масвоҳ жойи жаннатда бўлсин 190:5.

Жибрил Жабройил 74:2, 132:3.

жигар бавир: **жигари йўқ** кўрқоқ 228:9.

жигархунилиғ бағри қонлик, азоб чекиш 127:3.

жилов юганнинг чарм тизгини 182:1.

жин афсонавий махлук; қ. **ジョン I.**

жинда/жанда жулдур кийим 220:3.

жинон жаннатнинг кўплиги: қ. **ボギー ジノン;** **スヨウヒ サドヒ ジノン.**

жисм модда; тана, бадан 28:1, 156:5, 175:3, 221:2; **жисм-и пок** покиза тана 225:3.

жидат сабаб, боис: қ. **ЖИДОТ.**

жидот жиҳатнинг кўплиги 31:6, 229:2.

жовидон абадий, мангү: қ. **УМР-И ЖОВИДОН;** **ХАЙОТ-И ЖОВИДОН.**

жоду 1.сехр 68:5; 2.сехргар, жодугар 118:4; **жоду-йи Кашмир** Кашмир сехргари 220:2; **жоду-йи фаттон** фитначи жодугар 125:5; **жоду қароқ мафтункор** кўз 42:3, 91:3.

жодучи сеҳрловчи; мафтункор 144:2.

жой ўрин; **жой улдур-ким** ўрни шуки 89:7, 234:2.

жола шабнам; шудринг 154:2.

жом 1.қадаҳ, майкоса: **жом-и май** май қўйилган коса 84:5; **жом-и бода-йи гулранг** қизил майли коса 110:5; **жом-и Жам** Жамшиднинг майкосаси 23:7; 2.май, шароб 74:5; **жом-и ақиқ** қизил май 110:5; **жом-и васл** висол майи; висол қувончи 111:6.

ジョン I жиннинг кўплиги: қ. **インス-ユ ジョン.**

ジョン II рух, тириклиқ қуввати 17:5; **ジョン-и бемор** хаста рух; ошиқ 82:2; **ジョン-и жаҳон** оламнинг суюклиси, бутун олам суйган 44:5; **ジョン-и маҳзун/ジョン-и ҳазин** ғамгин рух 9:5, 19:3, 55:6, 79:3, 111:2; **ジョン-и мустаманд** ҳожатманд жон 116:7; **ジョン-и ширин/ジョン-и азиз** ширин жон 16:4, 17:5, 28:3, 191:5; **ジョン доруси** ҳаёт суви 26:1; **ジョン қўнглаги** тан, бадан 232:5; **ジョン мазҳари** руҳнинг зуҳурга келиши, кўзга кўриниши 221:2, 227:1; **ジョン мақсади** тириклиқ мақсади 97:1, 158:3, 207:3; **ジョン нақди-ни сот-** ҳаётни багишламоқ 224:5; **ジョン багиша-ла-** тирилтиromoқ 47:5, 149:7, 174:6, 228:1; **ジョン бер-** жон фидо қилмоқ 97:3, 174:4, 187:6; **ジョンга йет-** безор бўлмоқ 181:1; **ジョンга йеткур/ジョンга тег-** бездирмоқ 14:2, 16:5, 61:3, 74:4, 145:7, 197:5; **ジョン тон-** тирилмоқ 140:6; **ジョン торт-** азоб чекмоқ 95:2, 174:5, 7; **ジョン торттур-** қийнамоқ 215:7; **ジョンни тўлғандур-/ジョン риштасин тўлғандур-** қаттиқ, азоб бермоқ 5:5, 21:5; **ジョンни чиқ-** ўлмоқ 75:2; **ジョン чиқарга йет-** ўлай демоқ 217:3; **ジョン элигтиин бор-** ҳаётдан умид узмоқ 171:1, 196:5; **ジョンдин элиг йи-** жондан кечмоқ 58:6; **ジョンдин ўт-** бардоши тутамоқ 109:6; **ジョン эриига йет-** жони чиқай демоқ 5:8, 128:2, 129:3; **ジョンина қасд эт-** ўлдиришга қарор қилмоқ 104:4, 188:3, 201:2; қ. **роҳат-и жон;** **фитна-йи жон;** **қасд-и жон айла-**; **қаро жон;** **кувват-и жон;** **қутғи жон;** **ҳайот-и жон.**

ジョンбахш жон багишловчи 24:2, 101:2, 180:2.

ジョンгудоз жонни қийновчи 125:4.

ジョンлиғ жонли: қ. **ҚАТТИҚ ЖОНЛИФ.**

жоно эй жон 5:4.

жонон/жонона маҳбуб 13:5, 103:1, 218:5, 226:3.

жонфазо жонга роҳат берувчи, роҳатбахш 20:2, 116:5, 139:2.

жорий равон, оқар: **жорий қил-** оқизмоқ 69:3.

жоҳ баланд мартаба 22:6, 202:6, 204:6.

жуд саҳоват 86:4.

жудо айрилган: **жудо бўл-** айрилмоқ 19:1, 21:1, 70:1; **жудо қил-** айримоқ 3:2, 18:2, 21:4.

жуз – дан бошқа; ўзга: **жуз ризо** ризодан бошқа 3:6; **жуз меҳнат-у ғам** мاشаққат ва ғамдан бошқа 15:4.

жумла барча, бутун: **жумла-йи олам** бутун олам 62:1; **жумла-йи заррот/жумла-йи заррот-и** олам бутун олам, барча нарсалар 38:2, 114:6, 126:2, 146:7; **жумла-йи шаҳзодалар** барча шаҳзодалар 47:6; **жумла-йи хокийларинг** йўлингда фидо бўлувчиларнинг ҳаммаси 107:4.

журм гуноҳ, айб 47:7, 70:7; **журм водийсида** беҳисоб гуноҳдар ичидা 1:6.

журъа қултум, ҳўплам: **журъайе** бир қултум 23:7, 74:5, 103:5.

жуфт қўш, иккита 108:4.

жўй дарё ўзани; дарё: **жўй-и нуи** "нун" шаклидаги қопларга ишора 96:4.

жўйбар 1.ирмоқлар 139:2; 2.кўз ёшлирига ишора 69:3, 111:3.

- 3 -

завқ лаззат, ҳузур; шодлик, қувонч 72:6, 96:2, 99:4, 109:4, 110:5.

завол ботиш (ой ва қуёшга нисбатан), сўниш, тугаш: **завол кўр-/завол топ-** ботмоқ, сўнмоқ 121:3, 131:4, 135:4, 138:7, 204:2, 225:3.

заиф кучсиз, ожиз 100:4.

закот мол ва мулкнинг садақа қилинадиган қисми 182:2; **закоти ҳусн чирой** закоти; қўриниш бериш 3:7, 157:7; **қ. кўз закоти; оғиздин закот тила-**.

залолат йўлдан озганлик, гумроҳлик: **қ. аивоъ-и залолат**.

Замзам Макка шаҳридаги муқаддас чашма: **қ. об-и Замзам**.

замир қўнгил, қалб: **замир сафо топти** кўнгил ғам-руссадан холи бўлди 78:7.

замои/замоина 1.вақт, давр 182:5, 193:6; **замон-и васл** висол чори 72:6, 94:3, 175:6; **замон-и ийд** байрам вақти 191:2; **замон-и субҳам** тонг вақти 156:1; **замои-и фаррух/замон-и хумойун** баҳти замон 145:6, 199:3; **қ. бир замон; охир замон; Сулаймон-и замон;** 2.тақдир 176:2.

занаҳдон ияк: **қ. чоҳ-и занаҳдон**.

занжир 1.бир бирига уланган метал ҳалқалардан иборат буюм 71:6, 185:7; 2.соҳ 88:3, 176:1, 187:1, 226:2.

зар тилла, олтин 66:4, 141:4.

зариф зийрак, ақли теран, хуштаб 100:3.

зарифона гўзал; нозик, латиф 64:3; **қ. шакл-и зарифона** 155:2.

зарофат зарифлик, хуштаблик 37:4, 81:4, 100:3, 158:4, 226:3; **қ. кон-и зарофат.**

зарра 1.модданинг энг кичик бўлаги 97:4; 2.озгина, жиндек 32:7, 34:4, 146:3; **зарратек** кичкина, нуқтадек 174:1; **заррайе** бир зарра 103:3, 174:5; **зарра-зарра** майда-майда; қатра-қатра 59:5.

заррот **зарранинг** кўплиги: **заррот-и олам/заррот-и жаҳон** бутун олам 42:1, 64:5, 179:3, 204:12; **қ. жумла-йи заррот/жумла-йи заррот-и олам**.

зарурат эҳтиёж, зарурлик 79:9, 95:5, 180:2, 212:6.

зафар ғадаба 197:6.

захр оғу: **захр-и ҳажр ҳижрон** оғуси 50:5.

Захҳод Захҳод бинни Мардос — бурунги табақа форс султонларидан. Жамшидни енгигб, салтанат таҳтига ўтирган. Тарихда золимлиги билан ном қолдирган: **қ. тож-у маснад-и Захҳод-у Жам**.

зебо чиройли, гўзал 42:7, 52:2, 47:2, 65:1; **қ. руҳ-и зебо**.

зехъ фаҳм, идрок: **зехъ-и комил** етук фаҳм 151:2.

зийон зарар, нуқсон 182:4; **зийон бўл-** зарар бўлмоқ 216:4.

зикр 1.эслаш, ёдга олиш: **зикр-и хайр** яхши ном билан эслаш; дуо қилиш 204:10; 2.Аллоҳнинг номини, лақабларини қайта-қайта тақоррлаш; 3.уқтириш, қайта-қайта баён қилиш: **зикр эт-** баён қилмоқ 2:7; **қ. даво зикри**.

зилол 1.ҳаётбахш сув: **зилол-и Хизр** тириклик суви; оби ҳаёт 80:4; 2.лаб 174:4; **қ. маибаъ-и об-и зилол;** **чашма-йи нўш-и зилол**.

зилуллоҳ Аллоҳнинг сояси; шоҳ, султон 60:1, 196:3.

зиндан ер ости қамоқхонаси 56:1.

зинҳор 1.уқтириш (огоҳлантиришни билдиради) 46:6, 67:6; 2.ялиниб сўраш (илтижони билдиради) 123:1; 3. ҳеч, асло (бўлишсиз гапларда) 13:3, 16:3, 221:3; **зинҳор-зинҳор** қаттиқ уқтириш ва огоҳлантиришни ифодалайди 82:5.

зихий қандай яхши; ажабо 1:4, 5:6, 27:1.

зор загизон: **қ. парр-и зор**.

зорон зорнинг кўплиги: **қ. Боф-и Зорои**.

зойиль беҳуда, бекор кетган 17:3, 127:3.

Зол қадимги эрон шоҳларидан бири 156:2; **қ. пур-и Зол**.

золим зулм қилувчи 99:6, 134:2, 141:3, 146:5, 207:4.

зор 1.нола, фарёд 53:4; **қ. нола-йи зор;** 2.хор, баҳтсиз, нотавон: **қ. хор-у зор; ҳол-и зор**.

зот нарсанинг ўзи, вужуди, асли: **зот-и мутаҳҳар/зот-и пок** пок вужуд 2:1, 61:1, 175:2, 221:2; **зот-и шариф** шариф зот; 229:5; **қ. мазҳар-и зот-и худо;** **қудрат-и зот-и қадим;** **воҳидийат зоти**.

зоҳид тарки дунёчи: **зоҳид-и худбии** ўзидан бошқани кўрмайдиган зоҳид 73:6.

зоҳиран/зоҳиро афтидан, кўринишидан 92:2, 99:5, 183:7.

зулжалол улуғвор, буюк; Аллоҳга ишора 131:2.

зулм жабр, ситам 141:3, 143:2, 165:5, 181:5; **зулм-и маҳз** ҳақиқий зулм; опир ситам 164:5; **зулм эт-** қийнамоқ 149:6, 171:7, 176:2; **зулм ўл-** жабр бўлмоқ 20:3.

зулмат қоронғулик; машаққат 1:7, 2:9, 95:5; **зулмат-и ҳажр/зулмат-** и ҳижрои айрилиқ азоби 51:5, 60:4, 213:6.

зулумот зулматнинг кўплиги 182:6.

зулф соч 3:3, 4:6, 7:6; **зулф-и атрасо** хушбўй соч 115:2; **зулф-и анбар-бор** анбар ёғдирувчи, хушбўй соч 38:4, 70:4; **зулф-и дом** тузоқ соч; маҳ-лиё қилувчи соч 150:2; **зулф-и дуто** жингалак соч 21:5; **зулф-и муанбар** анбар исли соч 61:3, 79:2, 184:3, 7; **зулф-и нигор** маҳбубанинг сочи: қ. ҳамдам-и зулф-и нигор; **зулф-и сийоҳ** қора соч 200:6; **зулф-и паришон** тўзиган соч 114:1; **зулф-и пурҳам/зулф-и пуртоб** жингалак соч 5:7, 10:5, 67:6, 113:1, 184:1; **зулф-и суъбон** аждар қиёфасидаги соч 36:4; **зулф-и ҳалқа-ҳалқа** ҳалқа-ҳалқа соч 41:1; қ. гирифттор-и сар-и зулф-и дуто бўл-; **куфр-и зулф**; **савод-и зулф**; **сунбул-и зулф**; **чин-и зулф**; **шом-и зулф**; **ҳалқа-йи зулф**.

зулфии эшик, сандиқ кабиларнинг қулф осиладиган ҳалқаси 76:5.

зумра тўда, гурух; **зумра-йи айор** бегоналар тўдаси 236:1; **зумра-йи событот** юлдузлар тўдаси 229:3.

зумурруд яшил тусли асл тош 203:6.

зуннор баъзи дин вакилларининг ип белбори 5:5, 45:1, 164:5, 181:2; қ. **расм-и зуннор-у салиб**.

зурва баланддик, чўққи: **зурва-йи ҳуббу-л-ватан** ватанга муҳаббат чўққиси 177:2.

зухд тарки дунё қилиб, ибодатга берилиш: қ. **бино-йи зуҳд-у иймонни буз-**.

Зуҳра тонг юлдузи: **зуҳра кўзлук** кўзи чўлпон 221:6.

зуҳур кўриниш, пайдо бўлиш 83:2.

- И -

иборат сўз, гап 5:6, 28:6, 185:4, 189:1.

ибтило балога йўлиқиш, дардга чалиниш: **ибтило чек-** мусибат чекмоқ 171:2; **ибтило-йи ҳажр-у турбат** айрилиқ ва гариблик балосига йўлиқиш 3:6; **ибтило-йи меҳнат-у зулмат чек-** азоб ва мусибат чекмоқ 95:5.

идрок 1.англаш, фаҳмлаш: **идрок айла-** англамоқ 7:4; 2.онг 57:6, 231:4.

ижтимо йиғилиш, жамъ бўлиш 229:1.

из оёқ қолдирган белги 222:6.

из/изз улуғлик, буюклик: **из боргоҳи** буюклик даргоҳи 204:8.

иззат ҳурмат 12:4.

изо жаа-л-қазо қазо ҳукми келган вақтда 19:1.

изофат орттириш, қўшиш: **изофат қил-** қўшмоқ 193:10.

изтироб тоқатсизлик; қаттиқ, ҳаяжон 23:6.

изҳор 1.зоҳир қилиш; 2.биддириш, аён қилиш: **изҳор айла-** билдиримоқ 115:2; **изҳор-и қийомат бўл-** қиёмат бошланмоқ 184:5.

ийд байрам, шодиёна: қ.замон-и ийд; **имзо-йи ийд**; **истигно-йи ийд**; **моҳ-и жаҳонор-йи ийд**; **парво-йи ийд**; **фардо-йи ийд**; **ғавғо-йи ийд**.

қил- ҳалво-йи ийд; ҳилол-и ийд.

ийдгоҳ, байрамгоҳ, 37:3, 138:6.

иймон эътиқод 36:2, 151:1; иймонни йўқ, иймонсиз, эътиқодсиз 103:4; қ. бино-йи зуҳд-у иймонни буз-; партав-и иймон; равнақ-и иймон; ғорат-и иймон қил-; ҳижоб-и нур-у иймон.

ийн айнонинг кўплиги: қ. ҳурғи ийн.

Ийсо Исо пайғамбар: **Ийсо-йи Марйам** Марямнинг ўғли Исо: қ. муъжиз-и **Ийсо-йи Марйам**.

Ийсонафас Исо нафасли, масиҳанфос 114:2.

ийсор сочиш; бағишлиаш: **ийсор бўл-** фидо бўлмоқ 173:6.

икки/ики бирдан кейинги саноқ, сон 37:1, 203:3, 217:1; **икки олам** моддий ва руҳий оламлар 1:1, 2:2.

иктисоб қасб этиш, эга бўлиш 27:3.

иљ I қ. **иљ/иљ.**

иљ- II олмоқ; осмоқ: қ. **кўзга иљ-**.

ила билан 9:2, 55:1, 58:5.

илож чора; даво 211:4; **илож қил-** чора қилмоқ, шифо бермоқ 108:2.

илоҳ худо: қ. лутғи илоҳ; сунъи илоҳ.

илоҳий 1.худоё, илоҳо 20:3, 23:4, 25:5, 75:2; 2.Аллоҳнинг номи билан қасам ичиш 82:1.

ильтифот қадрлаш, эъзозлаш; назарга илиш 33:5; **ильтифот эт-/ильтифот қил-** марҳамат кўрсатмоқ 30:7; 33:3.

имзо жорий қилиш, ижро этиш: **имзо-йи ийд** байрамнинг ижроси 37:2.

имкон бирор ишнинг амалга оша олиши; илож, чора: **имкон бўл-** чораси бўлмоқ 208:4.

ин/эн- тушмоқ: **иниб кел-** тушиб келмоқ 183:4, 187:6.

инжу/инчу марварид, дур 232:4.

инно ҳадайнажу-сабил қара, биз унга тўғри йўани кўрсатдик (Инсон сураси 3-оят) 113:2.

инойат лутғу эҳсон, марҳамат 192:7, 208:7, 217:2; **инойат айла-/инойат қил-** марҳамат кўрсатмоқ, ғамхўрлик қилмоқ 28:2, 74:7, 84:3, 123:2, 162:2, 217:7; қ. лутғу инойат қил-; фазл-у инойат қил-.

инон- ишонмоқ, икрор бўлмоқ 180:1.

инс одамлар, одам жинси: **инс-у жон** инсонлар ва жинлар, бутун маҳдукот 2:1.

инсон одам 47:1, 74:3, 95:4, 161:1; **инсон сифатлу** одамга ўҳшаган 186:2; қ. ҳадд-и **инсон** эрмас.

инсоф тенглик қилиш, адолат; виждан 52:4; **инсофа кел-** инсофга келмоқ 35:4.

интизор кутиш, кўз тутиш; зориқиш: **интизорингда** сенга зориқиб 217:3; **интизор бўл-** зориқиб кутмоқ 211:3.

интихоб сайланган, танлаб олинган: **интихоб топ-** энг яхши деб топмоқ 27:5.

инфильол таъсирланиш; уялиш, хижолатда қолиш 30:6, 158:5, 205:5, 206:3, 213:2; **инфильол топ-** уялмоқ, хижолат чекмоқ 139:3.

инчка I тор- нозик 48:7.

инчка II қ. инчка оғриғи.

инчка оғриғи тұсадан хушдан кетиш касаллиги; диққ; **инчка оғриғи тут-** хушидан кетиб йиқилмоқ 48:7.

инъом неъмат бериш 17:7; **қ. хон-и ином.**

ироғ йироқнинг үзга күрениши; **ироғ туш-** йироқлашмоқ, ажралмоқ 15:1.

иродат берилиш, садоқат 145:3, 217:6.

Ироқ Эроннинг гарбида жойлашган мамлакат; **қ. азм-и Ироқ айла-** иршод раҳнамолик, тұғри йўл кўрсатиш 112:6.

исбот 1.далил келтириш маъқуллаш, далил билан тасдиқлаш 1:1, 86:3, 118:3, 139:5, 190:1, 217:1; **исботи малоҳат** гўзаликнинг далил билан тасдиқланиши 62:2; **исботэт-** далил келтириб тасдиқламоқ 225:5; 2.қарор тоғтириши; событлик **исбот-и қадам** кўргуз - қатийятилилкни кўрсатмоқ, событқадам бўлмоқ 53:2.

искандариј Искандарга оид; **қ. афсан-и искандариј.**

ислом 1.мусулмон дини 36:2; 2.мусулмон дунёси 85:5, 113:3; **қ. рав-нақ-и ислом;** **шахр-и ислом.**

исм ном, от: **исм ўқур** исми азам ўқиш; парийхонлик мақсадида дуо ўқиш 185:3.

иста- 1.изламоқ, ахтармоқ 92:2, 99:3, 7, 165:5; 2.тиламоқ, сўрамоқ 211:5; 3.хоҳламоқ 68:4, 90:1-5, 138:8.

истигно I умумий қоидадан ташқари; мустасно: **қ. ҳусн-и истигно.**

истигно II 1.муҳтож бўлмаслик, бекаму кўстлик 31:3; **истигно-йи** ийд байрамнинг бекаму кўстлиги 37:4; **истигно-йи ҳусн** чиройнинг бекаму кўстлиги 213:4; 2.менсимаслик, ўзини катта тутиш 54:3, 80:1, 147:6; **қ. айн-и истигно;** **ҳусн-и истигно.**

истилоҳ маълум бир гурухга мансуб бўлиб, маъноси бошқалар учун тушунарсиз бўлган сўз: **қ. лутф-и истилоҳ.**

истихқоқ ҳақли бўлиш, лойиқлик: **истихқоқ ила** ҳуқуқ билан. 57:2.

Исфандийор қадимги эрон шоҳларидан бири 139:6.

ит кўриқчи уй ҳайвони 17:3, 43:2, 117:6; **итча тут-** ит сифатида кўрмоқ 181:7.

итоб 1.маломат, таъна: **итоб қил-** таъна қилмоқ 9:5; 2.ноз қилиш 205:5, 86:4.

ифшо очиш, фош этиш: **ифшо қил-** фош қилмоқ 231:1.

ихтийор 1.танлаш имкониятига эга бўлиш; эрк 70:1, 152:4; **ихтийор эт-/ихтийор қил-** танламоқ 5:2, 72:7, 127:2; **ихтийоридин жудо бўл-** эркидан айрилмоқ 91:1; **ихтийор элгингдадур** ихтиёр ўзингда 20:5; 2.истак 51:1-5, 69:4, 84:1, 172:4.

ич I ташнинг зидди 65:1, 67:1, 80:6.

иң- II суюқликни истеъмол қилмоқ 22:4, 74:5, 96:6.

ичра ичида, орасида 65:2, 70:2, 185:1.

иш юмуш, амал 12:6, 21:4, 134:5, 221:3.

ишва ноз, карашма 9:4.

ишвачи нозу карашма қилувчи 7:2.

ишко ноз, карашма 163:3.

ишорат белги, имо: **ишорат қил-** имо қилмоқ 71:6.

ишрат вақтичоғлик, кайфу сафо 12:1, 39:5; **қ. айш-у ишрат қил-**.

ишратобод ишратхона: **ишратобод-и жаҳон** бу дунёдаги ҳаёт 135:4.

иштибоҳ шубҳа, гумон 113:3.

иштийоқ кучли истак, интилиш, муштоқлик 33:6, 67:5, 72:9.

ишқ севги 10:3, 14:6, 74:2, 75:2, 82:1, 140:1; 201:1...; **қ. водий-и ишқ;**

давлат-и ишқ; **лоф-и ишқ** ур-; **дард-и ишқ;** **сирр-и ишқ;** **тур-и ишқ;** **кулзум-и ишқ.**

иқбол баҳт, саодат 14:1, 23:1, 129:4, 200:2.

иқдим мамлакат, ўлка 7:2, 59:2, 62:2, 160:5.

иқрор қарор топиш: **иқрор айла-** қарор топмоқ; ўрнашмоқ 24:5, 71:4.

иҳтимом 1.аҳамият бериш; саъй-ҳаракат қилиш 197:6, 2.эҳтиёт қилиш, асрал 229:3; **қ. аввоъ-и лутф-у иҳтимом.**

- Й -

йавм кун: **қ. айном.**

йавуқ яқин 33:4, 99:5; **йавукроқ** яқинроқ 237:2.

йавут- яқинлаштироқ 92:7.

йагона танҳо; тенгсиз: **қ. шоҳ-и йагона.**

йадд қўл: **йадд-и қудрат** қудрат қўли 1:5.

Йаздон худо: **қ. сунъ-и Йаздон.**

йаздоний илоҳий: **қудрат-и йаздоний.**

йақдана ягона; танҳо; тенгсиз: **қ. гуҳар-и йақдана.**

йакто ягона; тенгсиз: **қ. дона-ий йакто-ий беҳамто.**

йалдо 1.қора 81:2, 98:1, 118:5, 163:1, 188:1; 2.тун, қоронгулик 77:6, 91:3, 154:4; **йалдо туни** энг узун ва қоронғу тун 25:3, 114:4.

йамоглиқ ямоги бор 220:3.

йамон 1.яхшининг зидди 140:4; 2.кучли, зўр, қаттиқ 77:4. 3.аблаҳ, бадбахт 121:1, 162:5; **қ. йаҳши-йамон.**

йамонандеша нийяти бузук, ичи қора 109:6.

йана тағин, қайта 1:5, 4:1, 80:1, 84:2.

йанг **қ. йанги/йанг.**

йанги/йанг: **йанги боштин/йанг боштин** янгидан, бошқадан, қайтадан 52:3, 196:1.

йанглиқ/йанглиғ каби, -дек 137:5, 143:4, 214:2.

йангоқ ёноқ, юз 67:1, 88:4, 105:1.

йара I жароҳат: **йара бўл-** жароҳатланмоқ 59:2.

йара- II керакли бўлмоқ, асқотмоқ 72:4.

йарат- пайдо қилмоқ, дунёга келтирмоқ 131:2, 205:7.

йарашиб- I мос тушмоқ, мувофиқ келмоқ 25:4, 46:2, 61:2, 98:3, 123:5.

йарашиб- II келишмоқ, дўстлашмоқ 93:7.

йараша мос, лойиқ 114:5.

йароқ 1.курол; анжом-аслаҳа 117:5; **йароқ қил-** анжом-аслаҳани ҳозирламоқ; отланмоқ 111:2; 2.йўл, усул, восита: **йароқ бил-** йўлини топмоқ, удалай олмоқ 235:1.

йароқлиқ керакли, асқотадиган 55:5, 212:7.

йаса- тартибга солмоқ 231:3.

йатим ягона; тенги йўқ; **қ. дурр-и йатим.**

йаткур- **қ. йеткур-/йаткур-**.

йахши 1.дуруст; аъло 39:6, 111:5; **йахши бор** кетаётган кишига билдириладиган эзгу тилак 16:7; **йахши қол-** қолаётган кишига айтиладиган эзгу тилак 96:7, 121:1; 2.яхши нарса ёки одам 156:5; **йахши-йамон** ҳамма ишлар, нарсалар, кишилар 73:7, 136:4.

йахшилик эзгулик 156:3; **йахшилик қил-** эзгу иш қилмоқ 162:5.

йашун- яширинмоқ, беркинмоқ 117:4, 125:2.

йаштур- яширмоқ, беркитмоқ 64:5; **қ. бошни йашур-**.

йатъамуллоҳ Аллоҳ оғоҳ; Аллоҳ гувоҳ 17:2, 75:5, 89:7, 128:2, 150:5, 173:4, 174:2, 178:3.

йаъни 1.изоҳдовчи боғловчи 56:4, 74:1, 76:1, 229:3; **йаъни-ки** не ҳайратни, таажжубни ифодаловчи ибора 218:1-7; 2.бирор нарсанинг қасд қилингандигини ифодалайди 32:2, 65:3.

йақийн 1.аниқ, равшан: **йақийн бил-** аниқ билмоқ, ишончи комил бўлмоқ 103:3, 154:3, 161:2; 2.шубҳасиз, бегумон 7:7, 146:2, 168:2.

йақин 1.узоқнинг зидди 31:5; 2.ўхшаш, монанд 114:4, 203:2.

йагмо вайрон қилиш, бузғунчиллик 59:3, 181:5; **йагмо бўл-** вайрон бўлмоқ, бузилмоқ 128:3; **йагмо қил-** вайрон қилмоқ 118:4, 231:3; **йагмойа туш-** бузғунчилкни бошламоқ 196:5.

йагмола- вайрон ва талон-тарож қилмоқ 232:1.

йе- тотмоқ; чекмоқ, тортмоқ; **қ. кам йе-**.

йел- шамол: **йелга совур-** бехуда сарф қилмоқ 156:2.

йент кўйлакнинг кўлни ёпдиган қисми: **йент солини** солланиб юриш 80:2.

йер 1.замин 12:3, 51:3, 66:3, 127:5, 131:7, 138:9, 227:6; **йер йузи жаҳон,** дунё 72:2, 156:3, 199:3, 214:4; **йеру кўк** замин ва осмон 2:1, 135:2; **йерга бош қўй-** таъзим қилмоқ 41:2; 2.жой, маскан 12:5, 18:4, 54:5, 67:3, 177:1, 186:3; **йер топ-** жойлашмоқ 90:5; **қ. кўз йетар йер.**

йет- бирор жойга бориб тушмоқ 8:2, 22:3, 72:2; 2.кифоя қилмоқ 53:4; 3.эришмоқ 26:3, 31:3, 61:5, 172:2, 202:4; 4.тушунмоқ, англамоқ 57:6; **қ. тафсирина** **йета бил-**; 5.бирор ҳолатга ёки даражага келмоқ; **қ. жон чиқарға** **йет-**; жон эринига **йет-**; ўлгали **йет-**.

йетар етадиган, ета оладиган: **қ. кўз йетар йер.**

йети қ. йетти/йети.

йеткур-/йаткур- етказмоқ, олиб бормоқ 133:4, 188:1; **қ. жонға йеткур-**.
йетмаклик етиш, етиб бориш 131:6.

йетти/йети түрт ва учнинг йигиндиши; **йетти гардур** етти қават осмон 155:1, 162:6, 164:2; **йетти кишвар** етти иқлим; бутун олам 78:1; **йетти сипеҳр** етти қат осмон 229:2.

йеш- ечмоқ 224:3.

йигитлик ўғлонлик 112:4.

йил/ил вақт ўлчови; ўн икки ой 127:3, 150:4, 190:2.

йилои илон 21:5.

йироқ узоқ 20:3, 23:5, 67:2, 106:1-5; **йироқ бўл-/йироқ ўл/ йироқ туш-** узоқлашмоқ; айрилоқ 33:6, 62:6, 72:9, 97:1, 106:1, 107:4, 109:3, 148:2, 194:4, 212:6; **йироқ сол-** узоқлаштиरмоқ, айримоқ 104:1.

йироқлик узоқда бўлиш; айрилиқ 120:2.

йик- йирмоқ, тўпламоқ 127:3.

йигла- кўз ёши қилмоқ 112:2; **йиглайу** йиглаб 12:2, 19:7; **қ. қон йигла-**.

йиглат- йиглашга мажбур қилмоқ 146:5; **қ. қон йиглат-**.

йо I камон, ёй 19:1, 42:7, 102:1.

йо II ёки 26:2, 41:1, 47:1.

йо III эй, ҳой 6:3, 26:3, 75:2; **йо Раб** эй Тангри 14:1.

йобис қуруқ; **қ. ратб-у йобис.**

йобон чўл, дашт, биёбон; **қ. йози-йобон.**

йод ўй, эс, хотира 68:3, 150:4; **йод айла-/йод эт-** эсламоқ, ўйламоқ 128:4, 177:2, 192:3, 194:5.

йодгор ёдга туширувчи, эсадалик 67:6, 70:2, 72:9, 91:1, 159:6, 168:5.

йоз баҳор, кўклам 12:1, 20:1, 56:1.

йози чўл, дашт; **йози-йобон** дашту биёбон 117:6.

йозуқ ёзут, гуноҳ, айб 84:1, 217:6; **йозуқ қил-** гуноҳ қилмоқ 71:2.

йозуқсиз бегуноҳ, 133:5, 215:5.

йозғур- йўлдан оздирмоқ 209:2.

йозгучи ёзувчи, битувчи 85:5.

йой- ёзмоқ, очмоқ 2:2.

йол алана 202:2.

йолбор- ялинимоқ 61:6.

йолғон/йалғон чин эмас, алдов 19:4, 86:3, 90:3, 179:5, 182:4.

йолғуз якка, танҳо 94:7; **йолғуз сол-** танҳо қолдирмоқ 137:1.

йолғузун ёлғиз, танҳо 12:1.

йои I ўнг ва чап тараф; тараф, томон 25:2, 188:6, 203:2; **қ. ҳар йои.**

йои- II 1.қайтмоқ 140:7, 154:7; 2.тонмоқ 40:1.

йои- III куймоқ, ўтга тушмоқ; азобга қолмоқ 104:1, 128:1.

йондош- ёнма-ён бўлмоқ 14:1, 199:2.

йор I дўст; маҳбуб 7:7, 9:6, 16:1, 72:4, 143:6, 211:4, 236:1; **йор-и вафодор** вафоли дўст 63:5, 87:1; **йор-и маҳрам** яқин, самимий дўст 76:3; **йор-**

иғамхор ғамхүр дүст 7:7; **йор үл-** дүст бўлмоқ 143:6.

йор- II ўртасидан чопмоқ 72:4, 228:9.

йорлиғи ишқ, ишқ унвони 217:8.

йорон ёр, дүст 63:5, 82:5, 224:7.

йорсиз дүстсиз, маҳбубсиз 195:1.

йот- узала тушмоқ; қ. узала **йот-**.

йоҳуд ёки 41:3, 52:3, 85:3.

йош кўз суви 22:3, 42:2, 66:3, 93:6; қ. қонлу **йош**.

йоқа қирғоқ, сув бўйи 123:5.

йоқут қизил рангли асл тош 210:3; **йоқут-и аҳмар** қизил ёкут; лабларга ишора 66:5, 131:5; **йоқут-и сероб** жилвагар ёкут; лабларга ишора 113:2.

йу- ювмоқ; қ. жондин элиг **йу-**.

йугурт- югуртирмоқ, чоптирмоқ 137:5.

йуз I чехра, бет 15:1, 19:6, 23:1, 62:6; **йузи қаро** бадном бўлган; шарманда 5:9, 19:4, 215:2; **йузи қаро бўл-** обрўси тўкилмоқ, шарманда бўлмоқ 4:5, 176:3; **йуз кўрсат-** кўринмоқ 7:4, 29:2; **йуз эвурт-** юз ўтироқ 183:5; **йуз эвурмаклик** юз ўтириш 188:5; қ. мусҳаф-и **йуз;** олтун **йуз;** сариг **йуз.**

йуз II сирт, юза; қ. **йер йузи.**

йуз III ўн кара ўн; жуда кўп, беҳисоб 9:5, 31:6, 118:6; **йуз турлук** ҳар турли, кўп 126:1; **йуз туман** миллион; беҳисоб 53:1.

йуз минг юзта минг; кўп, беҳисоб 62:4, 102:2, 127:4; **йуз минг туман** юз мингта ўн минг; беҳисоб 34:1; **йуз минг туман турлук** ҳар турлик 42:1.

йузлук юзли; қ. **шарий йузлук;** қаро **йузлук;** қуйош **йузлук.**

йум- ёпмоқ (кўз ҳақида); қ. кўз **йумуб очқунча.**

йурак дил, қалб 133:7; **йураги қон бўл-/йураги қон боғла-** қаттиқ зэйлмоқ, қийналмоқ 97:2, 157:2, 207:3, 216:3; **йураги қонини тўк-/йурагини тўла қон эт-** қаттиқ қийнамоқ 9:4, 93:3.

йуру- юрмоқ 61:3, 92:2, 5, 122:2, 138:8, 139:2; **йуругумдур** юраман 185:2.

йурур юриш 64:3; қ. **йўл йурурда.**

йурут- юргизмоқ 117:6.

йуруш 1.қадам ташлаш 45:3, 182:1; 2.ҳаёт кечириш, яшаш 195:3.

Йусуф Ёқубнинг ўғли. Адабиётда гўзаллик рамзи сифатида қўллана-ди; **Йусуф-и Кањон** Кањонлик Юсуф 105:2, 125:6; **Йусуф-и соний иккинч** Юсуф 158:2.

йут- ичга юбормоқ; қ. **қон йут-**.

йуҳий-л-изом суякларни тирилтиради; қ. **шарбат-и йуҳий-л-изом.**

йўқ 1.мавжуд эмас 40:3, 49:2, 55:2, 67:5; **йўқ бўл-** нобуд бўлмоқ 100:5; 2.бўлишсиз феъл ясовчи -ма қўшимчасининг маносини ифодалайди; **ди-** гар бўлгуси **йўқ**, ўзгармайди 55:3; **қутулгум йўқ турур** қутулмайман 177:3.

йўқса акс ҳолда 17:3, 7, 80:7, 135:5, 143:3.

йўл 1.юриладиган жой; **йўл йурурда** юрганда 226:5; қ. кўз **йўли;** 2.ғоявий йўналиш, маслак 74:5, 146:2, 149:3, 154:7; **йўлин тут-/йўлини**

сақла- эргашмоқ, изидан бормоқ 185:2, 202:5; **йұлдин оз-** адашмоқ 129:2.
йұлуқ- учрамоқ 48:4, 163:4, 172:1, 189:2.

- К -

кабк каклик: **кабк-и дарий** дара каклиги 220:4, 232:6.

кабоб оловга тоблаб пиширилган гүшт: **кабоб ўл-** куймок, эзилмоқ, қийналмоқ 186:1; **қ. бағрини** **кабоб** этг.

кавкаб юлдуз; сайёра 68:2; **кавкаб-и толиъ** баҳт юлдузи 13:2.

кавн борлық: **кавн-у** макон бутун борлық, коинот: **қ. мақсад-и кавн-** у макон; **офат-и кавн-у** макон.

Кавсар жаңнат булоғи 74:1, 101:4, 210:1; **қ. айн-и Кавсар;** **об-и Кавсар.**

каждабъ бефаросат, табиати бузук, 138:4.

кайфа ҳол ахвол қандай 138:6, 139:4.

Кайхисрав қадимги эрон шоҳларидан бири 139:6.

калим 1.ҳамсуҳбат; Аллоҳнинг ҳамсуҳбати 184:6; 2.Мусо пайғамбар-нинг лақаби 154:3.

калимуллоҳ Аллоҳнинг ҳамсуҳбати, яъний Мусо пайғамбар 5:7, 36:4, 68:7, 165:2.

калом 1.сүз, гап 63:2, 79:5; 2.Қуръон 2:7.

каломуллоҳ Аллоҳнинг сўзи, яъни Қуръон 68:7.

кам оз 10-3, 76:4, 184:3; **кам бўл-** 1) озаймоқ 74:7, 75:2, 186:4; 2) оз топилмоқ, камёб бўлмоқ 114:5; **кам қил-** озайтирмоқ 102:3.

камар чарм белбоғ 48:7, 57:6, 67:3.

камлик камчилик, нуқсон 156:1.

камол комиллик, етуклиқ 65:1, 138:7, 202:3, 235:2; **камол-и салтанат** салтанат камоли 204:2; **камол-и сунъ-и Йаздон** Худонинг ишининг етуклиги, бенуқсонлиги 161:3; **камол-и қобилият** қобилиятнинг етуклиги 221:2; **камол-и лутф** лутф камоли; юксак даражадаги илтифот 39:7, 62:4; **камол-и ҳусн** чиройнинг етуклиги 22:6, 23:1, 173:2; 194:5; **қ. бурж-и камол;** **касб-и камол қил-**; ҳадд-и камол.

камоҳий худди ўзиқек; қандай бўлса, шундайлигича 86:3, 136:7, 232:7.

камтарин энг паст, энг қуай 196:4.

Канъон Миср ери: **қ. Йусуф-и Канъон.**

карам саҳоват 156:1; **карам қил-** саҳоват қилмоқ 75:4, 187:7; **қ. лутф-у** **карам.**

карим сахий, саховатли: **қ. ахлоқи-и карим;** **хулқ-и карим.**

каррубий Аллоҳга яқин фаришта 1752.

касб 1.эгаллаш: **касб-и камол қил-** камолга эришмоқ 27:3; 2.иш, ма-шгулот: **касб-и тамошо қил-** томошо қилмоқ 231:5.

катм бурчак, гүша: **катм-и адам** йўқлик гүшаси 2:5.

Кашмир Ҳиндистондаги бир вилоят номи 112:1; **қ. жоду-йи Кашмир.**

кашф очиш, фош қилиш: **кашф ўл-** очилмоқ, фош бўлмоқ 5:7.

каъба Мұхаммад алайхі-с-салом дағын этилган жой: **каъба-йи күнгүл** покиза дил, қалбга ишора 181:5; **каъба-йи мақсад** олий мақсад; бутун диққат әзтибор қаратылған мақсад 91:4.

кез- айланмоқ, саир қымоқ 30:2, 77:2, 100:3, 101:5, 116:2, 122:6.

кезгүчи юрувчи, айланувчи 19:5.

кейнича ортидан, кетидан 137:5.

кел- 1.ташриф буюрмоқ 17:4, 62:7, 108:2; 2.бощланмоқ (муайян вақтта нисбатан) 100:1, 135:1, 138:1; 3.түшмоқ, чиқмоқ (құръа, чек кабиларға нисбатан) 131:3; **қ. элгиздин кел-**; **инсофа кел-**; **тилга кел-**.

келтур-/кетур- олиб келмоқ 79:2, 85:2, 122:3, 134:6; **қ. бажо келтур-**.

кенгаш- құпчилик бўлиб маслаҳатлашмоқ 104:4.

керак 1.лозим, даркор 3:4, 17:1, 49:3, 73:5, 74:5; 2.тахмин маъносини билдиради 58:6, 122:3, 152:3.

кераклик зарур, кераги бор 104:4, 173:1; **кераклик бўл-** асқотмоқ 230:5.

кес- узмоқ; **қ. күнгүл кес-**.

кет- 1.бормоқ, жұнамоқ 96:1, 98:2, 104:5, 195:5, 4; 2.тутамоқ, ўтиб кетмоқ (вақт ҳақида) 100:1, 138:1; **қ. ўзиндин кет-**.

кетар- кетказмоқ; олиб ташламоқ 161:4.

кетур- **қ. келтур-/кетур-**.

кеч- 1.ўтмоқ 67:4, 135:1, 193:6, 208:2; **қ. күнглига кеч-**; хотирида **кеч;** хотиридин **кеч;** 2.баҳридан ўтмоқ 126:2, 149:3, 228:6; 3.афв қымоқ, кечирмоқ 84:3, 123:6.

кеча 1.тун 10:4, 21:5, 46:3, 48:2, 54:4; **кеча-кундуз/кеча-ву** кундуз туну кун 23:6, 93:5, 151:4; 2.тунда 184:2, 185:2; **қ. тун кеча.**

кечар ўткинчи, фоний 139:6, 182:5.

кеч-кеч онда-сонда, унда-мунда 31:7.

кечқурун кун боттанды 92:4, 138:3.

кечур- 1.ўтказмоқ 17:2, 96:2; 2.афв этмоқ 235:2.

-ки **қ. -ким/-ки.**

киби/каби сингари 29:2, 37:3, 39:3.

ким сүроқ олмоши 9:1, 149:4, 232:7.

-ким/-ки аниқловчи боғловчи 5:3, 7:3, 10:4.

кимса бирор шахс, бирор 74:3, 180:3.

кинойат пичинг, қочириқ 4:6, 11:1, 150:1.

кир- бирор нарсаннинг ичига ўтмоқ 28:5, 30:6, 51:4; **қ. ваболина кир-**; **сұзига кир-**; **қонина кир-**.

кирдикор яратувчи, бунёдкор; худо 21:4.

кирмаклик кириш; **қ. сұзига кирмаклик.**

кирпик/кирпук киприк 3:5, 79:4, 163:2.

кичик ёш, гүдак 229:6.

кичиклик болалик 73:2.

кишвар мамлакат: **кишвар-и күрк** гүзәллик мамлакати 10:2; **кишвар-и ҳусн** чирой мамлакати 55:7; **қ. йетти кишвар.**

киши одам, шахс 5:9, 41:6, 167:4, 236:1.

коинот само; олам 30:2,31:3.

ком орзу, мақсад 28:4; **коми-и дил** дил орзуси 119:5, 174:4; **ком тол-** орзуга эришмоқ 150:6; **ком-у ноком** истар-истамас; чор-иочор 96:1.

комил етук 151:2; **қ. устод-и комил.**

комиоб мақсадга еттан; **комиоб ўл-** мақсадга етмоқ 135:6. **қ. баҳти комиоб.**

комрон мақсадга эришган, баҳтини топган 28:4.

комронлиқ баҳтилик 9:2, 96:7.

кон ер ости бойлуклари олинадиган жой; бирор маъданга бой жой 204:5; **кон-и зарофат** ўта хуштабъ, феъли ёқимли киши 193:4; **кон-и жафо** ўта золим 188:3; **кон-и набот/кон-и намак/кон-и шакар** ширинасүз 54:5, 160:4, 223:3.

кор иш, амал: **кор эт-/кор қыл-** иш бермоқ, таъсир қилмоқ 71:3, 113:5. **косид** касодга учраган: **қ. косид бўл-** касодга учрамоқ 7:3.

кофир 1.ғайридин; динсиз 25:5, 69:5, 72:3, 109:3; **кофир-и Хайбар** Хайбар кофири 61:5; 2.бераҳм, золим 6:4, 7:6, 36:1; **кофир-и бедод** адолатсиз золим 78:5, 112:1; **кофир-и хунхор** қонхўр золим 116:1; **кофир-и қаттол** золим жаллод 14:7; **кофир-и ҳижрон** золим фироқ 142:4.

кофиристои ғайридинлар ўлкаси 208:3.

кошки зора, шояд 72:2, 94:2, 140:5.

куй- ёнмоқ, ўртамоқ 98:4, 202:2; **жони куй-** руҳан азобланмоқ 91:5.

куйдур- ёндиримоқ, ўртамоқ; азоб бермоқ 10:3, 65:6, 105:3, 142:1, 144:7. **куйдургучи** ёндирувчи; азоб берувчи 165:3.

кул I нарса ёниб тугагач, ундан қоладиган қолдиқ; **кул бўл-/кул ўл-** ёниб томом бўлмоқ 12:3, 104:1, 227:6.

кул- II қаҳдаҳа қилмоқ; жилмаймоқ 86:1, 112:2, 190:5, 220:4; **қ. бағри қотқуича кул-;** **ўйнаб кул-.**

кулба уй, хона: **кулба-ий аҳзоли** рамхона 56:2.

кумиш қийматбаҳо металл: **кумиш таҳт** пешона назарда тутилган 112:6.

кун I қуёш 85:5.

кун II қуёш чиқишидан боттунгача бўлган вақт 163:4, 189:2; **қ. қисмат куни.**

кун фа-кон (Аллоҳ) "Бўл!" деган ва у (борлик) пайдо бўлган, деган жумланинг арабча айтилиши. Қуръонда **кун фа-йакуна** "бўл" дейди ва у "бўлади" тарзида келган: «**кун фа-кон**» амри борлиқнинг пайдо бўлиши учун берилган амр 1:3.

кунаш қуёш 29:2, 196:3.

кунда ҳар куни 148:5, 191:2.

кундуз қуёш чиқишидан боттунгача бўлган вақт: **қ. кечат-кундуз;** **кечат-кундуз.**

кунж бурчак; хилват жой: **кунж-и бор** борнинг хилват жойи 27:4; **кунж-и меҳнат** азобхона 12:2.

кунту қапзан яширин хазина 115:2.

курта күйлак; устки кийим: **курта-йи нилуфарий** нилуфар рангли күйлак 213:5, 232:5.

кутоҳ калта, қисқа 60:5; **кутоҳ қил-** калта қилмоқ 204:11.

кутул- халос бўлмоқ 177:3, 189:2.

куфр 1. динсизлик, иймонсизлик: **куфр-и мутлақ**, **куфр-и маҳз** фирт иймонсизлик; кофириликнинг ўзгинаси 145:5, 148:3; 2. қоралик 133:6; **куфр-и зулф** соч қоралиги 24:5, 157:3; **қ. равнақ-и** куфр; **рақам-и** куфр; **санвод-и** куфр; **ғорат-у ғаво-йи** куфр туш-; **ҳижоб-и** куфри зулф.

куффор кофирилниг кўплиги 58:4, 181:5; **қ. ҳимойат-и** куффор.

куч қувват, мадор: **куч била** зўрлаб 126:2.

кўбакўй кўчама-кўча; овора саргардон: **кўбакўй-у дарбадар** сарсон-саргардон 97:5, 99:7.

кўз кўриш аъзоси, чашм, дийда 13:1, 31:3, 42:2, 166:6; **кўз закоти** бир боқиши, бир назар ташлаб қўйиш 197:3; **кўзи жайрон** шаҳдо кўз 166:6; **кўз уни** кўз қири 29:1, 41:5, 58:3, 102:4, 112:3; **кўзи ўтлуқ** чақноқ кўзли 10:3, 104:1, 144:7; **кўзи қирон** кўзлар бир-бирига яқин келиб қолган икки юлдузга ўхшатилган 141:1, 155:3; **кўз сол-** қарамоқ 143:4; **кўз тег-** дардга чалинмоқ; омади кетмоқ 118:2, 140:4, 159:2; **кўз тегур-** дардга чалинтиришмоқ; бахтсизликка учратмоқ 201:5; **кўз йетар йер-** умид бор жой 33:4; **кўзга илман** назарга илмайман 169:5; **кўз йумуб очқунча** бир зумда 67:4, 113:4; **кўзи оқар-/кўзига оқ туш-** кўзи заифлашмоқ; кўр бўлмоқ 5:9, 104:6; **кўзини оқ қил-** кўр қилмоқ 104:3; **кўзидин уч-** кўзига кўринмоқ, 141:5.

кўзлу/кўзлук кўзли: **қ. жайрон** кўзлу; зуҳра кўзлук.

кўй 1. кўчча 149:1; 2. маслак, ўйл 159:7; **кўй-и меҳнат** мاشаққат ўйли 197:1, 220:5; **кўй-и таваккул** художўйлик ўйли 136:4; **қ. адамнинг кўйи;** мультакиф-и кўй-и муғон.

кўк осмон 23:6, 41:2, 187:6; **қ. йер-у** кўк.

кўкар- униб чиқмоқ, ўсмоқ 59:1, 203:6.

кўлка соя 21:6, 186:4.

кўнглак кўйлак: **қ. жон** кўнглаки.

кўнгул дил, қалб 48:3, 78:3, 197:4, 203:4; **кўнгул гўшаси/кўнгул эви** кўнгил ўйи; **кўнгил**; хотир 11:2, 29:4, 62:6, 90:4; **кўнгул қуши** дил, қалб 150:2; **кўнгли хоро** бағри тош 196:7; **кўнгли қора** ичи қора 50:2; **кўнгул ройинча** кўнгул хоҳиши билан 82:2; **кўнгулни боғла-** меҳр қўймоқ, 102:6; **кўнгул бер-** мафтун бўлмоқ 42:3, 202:6; **кўнгул ол-** мафтун қилмоқ 31:6; **кўнгул кес-/кўнгул уз-** воз кечмоқ 65:5, 118:7; **кўнгли бузул-/кўнгли вайрон** бўл- азият чекмоқ, ранжимоқ 181:5, 208:6; **кўнгли очи-** кўнгли кўтаришмоқ, хурсанд бўлмоқ 160:3; **кўнгли туш-** ёқтириб қолмоқ 9:1; **кўнглига кеч-** кўнглидан ўтказмоқ, 76:3, 214:4; **кўнгул мулкин буз-/кўнглини вайрон** қил- озор бермоқ ранжитмоқ 44:4, 178:4; **кўнгли қон бўл-** юраги эзилмоқ 203:3; **кўнгли иқлимиңда** булғар- лар туш- бағри эзилмоқ; ташвишта тушмоқ 59:3; **қ. харобобод-и** кўнгул.

күп бисёр, зиёда 101:3, 193:4, 211:5, 219:2.

күр- 1.қарамоқ; кузатмоқ 2:3, 119:5, 123:6; 2.күшма феъл таркибида "деб ҳисобламоқ", "деб билмоқ" маъносини беради: **қ. қобил күр;** ҳайф **күр-**; 3.равищдошга қўшилиб "уриниб кўриш, ҳаракат қилиш" маъносини билдиради 136:6, 141:3.

кўргуз- кўрсатмоқ 60:4, 77:2; **қ. исботги қадам кўргуз-**.

кўрий кўр, сўқир: **кўрий-и айор** ўзгаларнинг кўрлиги 16:1, 123:3.

кўрк чирой 62:2, 78:2, 83:4, 178:2, 231:1; **кўркка бой** чиройга бой 6:2, 16:1, 123:3; **қ. девонги кўрк;** **кишварги кўрк;** **маснад-и кўрк.**

кўрклук чиройли, гўзал 81:4, 179:4, 186:3, 183:6.

кўрсат- кўринтирилмоқ; **қ. йуз кўрсат-**.

кўрун- 1.зоҳир бўлмоқ, назарга тушмоқ 194:2; 2.туюлмоқ, хис этилмоқ 5:1, 25:4, 64:1-5, 119:6.

кўтар- 1.пастандган юқорига олмоқ 84:2; 2.чиダメмоқ, бардош бермоқ 175:7.

- А -

лаб оғиз қирғоги 5:4, 8, 81:3, 226:4; **қ. лаъл-и лаб.**

лаббайқ лаббай: **лаббайқ ур-** лаббай демоқ 187:5.

лавҳ ёзув учун ёюч ёки том тахта; **лавҳ-и байоз** оппоқ ёзув тахтаси 144:2.

лавҳашаллоҳ худо асрасин 72:6.

лаззат маза, ҳузур 12:1, 6, 99:4, 127:2, 154:6; **лаззат-и ҳуббу-л-ватан** ватанини севиш ҳузури, лаззати 154:6.

лаззот лаззатнинг кўплиги: **қ. тарк-и лаззот-и жаҳон қил-**.

лайлуту-л-қадр қадр кечаси 113:1, 154:4, 212:4.

латиф 1.нозик, нафис 84:6; **латиф бўл-** нафис, ёқимли бўлмоқ 100:1; **латиф-у жонфазо бўл-** нафис ва жонбахш бўлмоқ 20:2; 2.нозик, нафосатли киши 88:6.

латофат нозиклик, нафислик 64:1, 70:2, 165:5, 173:1, 227:1; **қ. анвоъ-и латофат;** **бурж-и латофат;** **салтанат-и мулк-и латофат;** **шева-йи латофат.**

лафз сўз, гап: **лафз-и шаккарбор** ширин сўз 183:4.

лаҳза он, вақт: **бир лаҳза** бир зум 35:5, 176:5, 203:4.

лаъл 1.қизил рангли асл том 86:5, 210:3, 232:4; **лаъл-и лаб** лаб лаъли; лаъла гўхшаган лаб 33:2, 146:1, 180:2; 2.лаб 35:2, 41:6, 42:2; **лаъл-и дурпӯш** тишларни яшириб турган лабга ишора 80:3; **лаъл-и жонфазо** жон бағишловчи лаб 116:5; **лаъл-и нўш** ширин лаб 159:3; **лаъл-и ровонбажи** ҳаёт бағишловчи лаб 193:3; **лаъл-и сероб** - лаъла гўхшаб жилваланиб турган лаб 22:4, 74:1, 131:5; **лаъл-и хаандон** кулиб турган лаб 137:2; **лаъл-и шаккарафшон/лаъл-и шакарбор** шакар сочувчи лаб; ёрнинг ширин сўзлигини ифодаловчи ибора 38:3, 114:2, 158:1; **қ. хотам-и лаъл;** **шарбати лаъл.**

лек лекининг қисқарган шакли 110:7.

ли маъ Аллоҳ Аллоҳ билан ёлғизлик 2:6, 74:2.

лисону-л-тайб ғойибдан келган овоз 204:4.

ло илоҳа иллоллоҳ Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ; ҳайратланишни ифода-лайди 189:1, 194:3.

ло райба фиҳ у ҳақида шубҳа йўқ; шубҳасиз 85:1, 180:3.

лобуд албатта 77:5, 204:7, 227:7.

ложарам шубҳасиз, бегумон 3:3, 72:1, 99:2.

лойақл ақдисиз: лойақл бўл-/лояқл ўл- ақдини, эс-хушини йўқот-моқ 28:7, 64:4.

лойиқ муносаб 51:1, 211:5.

лола барглари узун, гули қизил қир ва дашт ўсимлиги 59:1.

лолазор лолалар ўстган жой 85:3, 116:2.

лоло тарбиячи, мураббий: лоло бўл- мураббийлик қилмоқ 80:3.

лом араб алифбосидаги "л" товушини ифодаловчи ҳарфнинг номи
к. мим" лом.

лотакаллуф бетакаллуф, торгинмай, бемалол 76:3.

лоф 1.ҳақиқатта зид келадиган, бўрттириб кўрсатувчи гап 224:1; **лоф** ур-/лоф эт- кўширтириб, ёлон гапирмоқ 45:4, 48:4, 226:5; 2.даъво: **лоф-** и сultonлиғ шоҳлик даъвоси 77:5, 227:7; **лоф-и ишқ** урмоқ/лоф-и ишқ, урмоқлиғ ошиқлик даъвосини қилиш 74:6, 94:4; **лоф-и хусн** ур- гўзаллик даъвосини қилмоқ 6:2, 23:3.

лулу марварид 80:3.

лутф муносабатда юмшоқ, очиқ, ва сертакаллуф бўлиш; илтифот 88:2; **лутф-и амим** умумга улашилган илтифот; Аллоҳнинг лутфу карами 2:8; **лутф-и гуфтор** сўзнинг шириналиги 5:6, 158:5; **лутф-и илоҳ** Аллоҳнинг илтифоти 200:1; **лутф-и истилоҳ** сўз топиб гапириш маҳорати 35:2; **лутф-и хулақ** хушахлоқлик 10:2; **лутф-у карам** илтифот ва саҳоват 81:3, 86:4; **лутф эт-** илтифот қилмоқ 58:3, 135:5, 155:7, 202:5; **лутф-у ишойат** қил-илтифот ва марҳаматлар қилмоқ 17:7, 131:6; **к. анвоъ-и лутф-у ишти- мом;** **комол-и лутф;** **мазҳар-и лутф-и камол.**

Лутфий Навоийга салаф ва устоз бўлган машҳур туркийгўй шоир 208:7.

- М -

мавж тўлқин: мавж-и тўфон тошқин тўлқини 119:4; мавж ур- тўлқин-ланмоқ 22:3, 149:2.

мавзун 1.ўлчовли, келишган; хушбичим 180:5; **к. шева-йи мавзун;** 2.келишган, хушбичим нарса 144:4.

мавзун тартибга солинган 219:2.

мавсум/мавсум муддат, вақт; фасл 106:1, 112:4; **мавсум-и наврўз** наврўз вақти 4:7.

мавҳум ҳаёлий, тассаввурдаги: **к. иуқта-йи мавҳум.**

магар 1.-дан бошқа 11:5; 2.шоядки 2:8, 129:5, 135:5, 177:5; 3.шекилли, -миқан 7:3, 36:2, 62:1.

магас пашша, чивин 91:5.

мажнун 1. девона; ошиқ; **мажнун бўл-** девона бўлмоқ 92:5; 2."Лайли ва Мажнун" достонининг қаҳрамони 59:4.

мажол мадор, куч: **-дин мажол торта билман** -га бардош бера ол-майман 121:2; **мажол топ-** кучи етмоқ, мадори келмоқ 121:4.

мажруҳ жароҳатланган: **мажруҳ бўл-** жароҳатланмоқ 166:4.

мазмун маъно 71:7.

мазор қабр; қабристон 62:7, 91:6, 97:4.

мазҳар кўриниш ўрни; кўриниш, зоҳир бўлиш 186:1, 221:2, 225:1, 232:2; **мазҳар-и аввор** нурларнинг таралиш ўрни 87:3; **мазҳар-и зот-и худо** ҳудонинг қиёфаси 3:1; **мазҳар-и лутф-и камол** етук илтифотнинг ифодаси 65:1; **мазҳар-и хусн** гўзалликнинг ифодаси 7:1, 115:1; **қ. тулуъ-и мазҳар-и хусн**.

мазҳару-л-ажойиб ажойиб, хайратга соладиган нарсаларнинг кўриниш ўрни 145:5.

майн оқувчи, оқар: **қ. мотиин майн**.

маишат хурсандчилик, кайфу сафо 15:3.

май 1. шароб 79:1; **май-и софий** тоза шароб 4:3, 62:3, 100:2; **қ. жом-и май;** 2. қизиллик 41:6; 3. ширин сўз 103:5.

майдон очик ер, яланглик 137:3.

майл истак, хоҳиш: **майл эт-/майл қил-** хоҳламоқ 63:3, 188:6, 231:2. **маккор** ҳийлагар 116:6, 173:5.

маккорда макорнинг муаннаси 7:5, 110:2.

макон жой, ер: фазо: **қ. кавн-у макон**.

макр ҳийла, фириб 173:3; **макрту** ол макру ҳийла 85:2; **макрту** фан макру фириб 116:6.

малак фаришта 129:2, 161:1.

малаксиймо фаришта қиёфали 221:1.

малиҳ жозибадор, ёқимли: **қ. хол-и малиҳ**.

малойик **малакнинг** кўплиги 83:1.

малол зерикиш, сиқилиш; озор: **малол қўр-/малоли тут-** сиқилмоқ, озор чекмоқ 141:1, 219:4; **қ. хотири малол тут-**.

маломат таъна, дашном: **маломат қил-** таъна қилмоқ 145:4; **қ. таън-у маломат тег-/тийр-и маломат**.

малоҳат 1. жозибадорлик, гўзаллик 31:1, 227:1; **қ. исбот-и малоҳат;** **мулк-и малоҳат;** **сицеҳр-и малоҳат;** шатранж-и малоҳат ўйна-; 2. ширинлик, totлилик 24:4, 104:5, 178:5; **қ. Мисри** **малоҳат**.

малул хафа, ранжиган: **малул бўл-** ранжимоқ 130:5.

мамзуж аралаш, омихта: **мамзуж қил-** омихта қилмоқ 14:4.

мамот ўлим 31:1.

ман **қ. мен/ман**.

манба бирор нарса олинадиган, чиқадиган жой: **манба-и об-и зилол** тиниқ, сув чиқадиган жой 54:4, 135:6; **манба-и нўшигি** лаб ширинликлар (ширин сўзлар) чиқадиган лаб 138:8.

манзил уй, турар жой 140:1, 185:2; **манзил-и вайрона** хароба 64:1.
манозил манзилнинг кўплиги: қ. буъд-и манозил
mansab мартаба, даража 132:2, 221:7; **mansab-и олий** улуғ мартаба 204:3.
mansur 1.ғолиб музaffer; 2.Мансур Халлож 184:7.
mansuҳ сиқиб чиқарилган, йўқ қилинган: **mansuҳ эт-** сиқиб чиқармоқ, йўқ қилмоқ 5:6.
мантиқ нутқ, сўзлашиш 144:5.
манъ тақиқлаш, тұхтатиш: **манъ эт-** тақиқламоқ 25:3, 59:4, 176:4, 205:4.
маозаллоҳ Аллоҳ сақласин 32:6.
маоний маънийнинг кўплиги: қ. анвоъ-и маоний.
маош кун кўриш, ҳаёт кечириш: қ. ҳусн-и маош.
мараз касаллик, дард 61:4, 177:3, 211:4.
марас уй ҳайвонларининг бўйинбори 91:7.
марғуб маъқул бўладиган, кўнгилга ёқадиган 226:3.
мардона 1.ботир, мард, эр 40:3; **мардона бўл-** мард бўлмоқ 74:4, 204:11.
маржон мунчоқ 81:3, 210:3.
Марйам Исо пайғамбарнинг онаси: қ. Ийсо-йи **Марйам**.
маротиб мартабанинг кўплиги 31:3; қ. аъло маротиб.
мартаба даража, мансаб 61:5.
марҳабо 1.хуш келибсиз 18:7, 20:1, 149:1; 2.марҳамат, илтифот 33:4, 102:4.
марҳам ярага қўйиладиган хамирсимон ёпишқоқ дори 72:4, 113:2, 158:1.
марҳамат илтифот, ҳиммат, яхшилик 55:2.
масал ўғит, мақол 103:4.
масаллик ўхшаш, монанд 62:4, 77:7, 227:2.
Масиҳ Исо пайғамбарнинг лақаби 5:6, 65:2, 183:4, 187:6; **Масиҳ, ан-фослиқ** Исо нафасли 47:5, 171:5.
Масиҳо эй Масиҳ 157:1, 158:5.
маскан макон, манзил: **маскан-у маъво тут-** ўрнашиб олмоқ, жойлашмоқ 134:4.
маснад тахт 81:4; **маснад-и кўрк** ҳусн тахти 37:2, 51:1, 55:5; қ. тож-у маснад-и Захҳок-у Жам.
масоф жанг майдони 204:7.
масофат икки жой орасидаги йўл узунлиги қ. буъд-и масофат.
маст сархуш, кайфи бор 116:6, 138:5, 139:2; **маст-и хоб** уйқучи 41:4;
маст-у лойақл бўл- кайфи баланд бўлиб, эс-хушини йўқотмоқ 28:7.
мастона маст каби, мастдек 152:2; қ. нарғис-и мастона; ғамза-и мастона.
матлаъ 1.чиқиш жойи: **майлаъ-и анвор** нурларнинг чиқиш ўрни 173:1; **матлаъ-и ахтар** юлдуз кўринган жой 25:2; **матлаъ-и хуршид** қуёшнинг чиқиш ўрни 114:4; 2.бошланиш **матлаъ-и охир** замон қиёматнинг бошланиши 26:5.
матлуб талаб қилинган 204:13; **матлуб-и жон** жон талаби 170:2.
мато буюм, нарса 78:3.

махлукот яратылган мавжудот; жонзот: қ. ҳадд-и маҳлукот эмас.
махфий сир тутилган, яширин: қ. ганж-и маҳфий.
машом димог; бурун: **машом-и жон** жон димоги 100:1.
машраб сув ичиладиган жой; булоқ боши 93:3, 120:1.
машриқ шарқ 30:2, 46:1.
машхур шұхрат топған, донғи кеттган: машхур-и жаҳон жаҳонга довруғи кеттган 76:2.

машъал учига мойли латта ўралиб ёритиш ёки ўт қўйиш учун ишлатиладиган таёқ; машъал-и тобон қуёш 125:1.

маъво бошпана, паноҳгоҳ 76:5, 118:1, 212:4; **маъво қил-** бошпана қилмоқ 177:2; **қ. маскан-у маъво.**

маъдан кон 66:5, 217:7, 226:1; **маъдан-и жон** тириклик манбайи 114:2; **маъдан-и лутф-у қарам** илтифот ва саҳоват кони 81:3.

маъдум йўқ, бўлган: **маъдум бўл-** йўқ, бўлмоқ 146:2.

маъзур узрли 146:5, 59:4, 110:6.

маълум билинган, аён 217:6; **маълум бўл-** билинмоқ, аён бўлмоқ 219:3.

маъман бошпана, сақланиш жойи: **маъман-и ами** беҳавотир бошпана 136:4.

маъний мазмун, моҳият 57:6, 179:4; **қ. аҳл-и маъний;** **гуҳар-и маъний;** **сурат-у маъний.**

мақдам 1.келиш: **қ. ҳайр мақдам/ҳайра мақдам;** 2.қадам 34:1, 43:4, 66:4, 70:7, 132:1, 140:6, 149:1, 173:6, 192:6, 198:3, 208:4.

мақдур қудрат доирасидаги: **мақдур-и ҳусн** қудрат даражасидаги гўзалиқ; чирой ғояти 184:2.

мақом ўрин, жой 134:3, 135:4, 140:1, 145:6, 197:1, 209:6; **мақом-и қурб-и ав адно** Аллоҳга яқинроқ бўлган жой 196:4; **мақом эт-** жойлашмоқ 215:4.

мақсад қасд қилинган; истак, нийят 97:1, 158:3, 207:3; **мақсад-и жон** жон тилаги 206:2; **мақсад-и дунйо-бу дин** дунё ва диндан муддао 132:4; **мақсад-и кавн-у макон** коинот ва дунёни яратишдан мурод 2:1; **қ. гуҳар-и мақсад;** **каъба-айи мақсад.**

мақсуд мақсад; **мақсуд-и жон** жон мақсади 43:1.

мағриб гарб 30:2, 46:1.

мағрут ғурури бор, ғурурланган: **мағрут-и ҳусн** чиройидан ғурурланган 54:3; **мағрут бўл-/мағрут ўл-** ғурурланмоқ, керилмоқ 3:3, 73:6; **мағрут-и ҳусн бўл-** чиройи билан ғурурланмоқ 184:4.

маҳ, қ. моҳ/маҳ.

маҳал/маҳалл вақт, пайт 224 :2; **маҳалл-и лутф-у эҳсон** илтифот ва эҳсон қилиш вақти 157:7.

маҳбуб севикли 130:2, 136:7; **маҳбуб-и гулъузор** гул юзли севгили 27:4, 35:1.

маҳбубсиз ёрсиз 2:6.

маҳв йўқотиш, йўқ қилиш: **маҳв ўл-** 1) йўқ, бўлмоқ 191:3; 2) хайратдан ўзини йўқотмоқ 138:6.

маҳваш ойга ўхшаш 19:2.

маҳжур ҳижронда қолган, айрилган: **маҳжур-и бедил** ҳижронда қолган ошиқ 12:5.

маҳз тоза, соғ: ҳеч нарса қўшилмаган: **қ. жамод-и маҳз;** зулм-и маҳз; **куфти маҳз.**

маҳзун ғамгин, қайгули: **қ. жон-и маҳзун.**

маҳлиқо/моҳлиқо ой юзли 64:5, 89:5, 211:1.

маҳол номумкин, қилиб бўлмайдиган; амалга ошмайдиган 138:4; **қ. айн-и маҳол;** **амр-и маҳол.**

маҳпайкар ой суратли 8:2, 20:2, 164:2.

маҳрам яқин дўст, ишончли киши 74:2, 75:5, 212:7, 230:1; **маҳрам-и асрор** сирдош дўст 9:1, 87:2, 166:3; **маҳрам-и роз** сирдош 2:6, 170:4; **қ. йори и маҳрам.**

маҳрум улушсиз, бенасиб 140:7, 199:5, 219:1, 222:3; **маҳрум ўл-/маҳрум қол-** айрилмоқ, бенасиб бўлмоқ 111:4; **соийл-и маҳрум.**

маҳшар қиёмат: **қ. дам-и маҳшар;** **субҳ-и маҳшар.**

мен/ман биринчи шахс кишилик олмоши 65:3, 70:5, 167:2.

менг хол 203:2.

менгзар ўхшаш, монанд 62:4, 122:6, 169:3.

менгизлик юзлик; ўхшаш 216:3.

мехмон қўноқ 17:4, 95:2.

мехнат азоб, уқубат 12:1, 15:4, 26:2, 68:3; **мехнат-и айном** замона, ҳаёт азоби 145:7; **мехнат-и даврон** замон азоби 104:4; **қ. дафъ-и меҳнат;** **кунж-и меҳнат.**

мехр 1.қуёш 1:2, 22:6, 204:5, 226:1, 229:1; 2.севиш, кўнгил бериш 92:1, 93:2, 128:4.

мехрибон/мехрбон раҳм қилувчи, суювчи, ардоқловчи 53:3, 160:1.

мехроб 1.масжида имом намоз ўқийдиган жой; 2.маҳбубнинг қайрилма қоши 113:3, 120:3.

меъмор қурувчи, бинокор: **қ. қазо меъмори.**

мижмар ҳушбўй гиёҳлар тутатиладиган оташдан 229:2.

микнат қудратлилик, қодирлик 204:3.

миллат бир динга мансуб кивлар гурӯҳи 142:4.

мим араб алифбосидаги "м" товушини ифодаловчи ҳарф: **мим-у лом мим ва лом ҳарфларининг қўшилишидан "шароб" маъносини англатувчи мул сўзи ҳосил бўлади.**

минг ўн кара юз 126:5, 153:1, 184:3, 223:3; **минг туман** ўн минг кара юз 130:4; **қ. йуз минг туман.**

миниш уловда ўтириш 182:3.

миннат илтифот, марҳамат, мурувват 9:3, 22:1, 120:4; **миннат тут-илтифот** ўрнида кўрмоқ 203:7.

мино кўк, мовий: **қ. сақф-и мино;** **ҳайма-йи мино.**

миск мушкнинг арабча шакли 218:3, 231:6.

мискин I бечора, нотовон, фақир 1:6, 9:4, 97:5; **к.** ушиоқ-и мискин.

мискин II мушкиннинг арабча шакли 23:5, 25:4, 169:2, 210:6.

мисол I.намуна 122:6; **2.ўхшаш**, каби 85:1; **мисол-и мижмар қил-** отащонга ўхшатиб яратмоқ 229:2.

Миср араб мамлакатларидан бирининг номи 227:5; **Мисри мало-** **ҳат/Мисри** хуси гўзалик эли бўлган Миср 105:2, 158:2, 178:2, 190:1; **к.** **набот-и Миср.**

мисрий мисрга тегипши 30:6, 144:3, 205:5.

мо сув: **мо-йи** мани оқар сув 175:1; **мо-бу** тайн сув ва тупроқ; лой 180:3. **можаро** келишмовчилик, кўнгилсизлик 18:4.

мойа асос, моҳият; сабаб: **мойа-йи** савдо савдо маразининг сабаб-чиси 118:1.

мойил оғувчи, иятиловчи; ёқтирувчи: **мойил бўл-/мойил ўл-** ёқтиру-
моқ, кўнгил бермоқ 9:7, 183:3.

мол бойлик, давлат 14:6, 85:6, 141:4, 202:6.

молик мулк эгаси; шоҳ 1:1.

мониъ тўсиқ 124:4; **мониъ-и наззора** қаровчиларга тўсиқ, бўлувчи
118:5; **мониъ-и наззора бўл-** манзарани тўсиб қўймоқ 23:4.

мот тандга қолиш, мағлубиятта учраш 30:4.

мотам азадорлик 83:6.

моҳ/маҳ 1.ернинг табиий йўлдоши 1:2, 165:1, 186:2; 2.маҳбуб 15:1,
51:5, 133:2; **моҳ-и жаҳонтоб** оламни ёритувчи ой 113:1; **моҳ-и жаҳоно-**
ро-ий ийд оламни безовчи байрам ойи 37:1; **моҳ-и тобон/маҳ-и тобон**
мунавар ой 13:3, 81:2; **к.** **раши-и моҳ-у муштарий;** **сафҳа-йи моҳ-**

моҳийат мазмун, асл мано 7:4, 34:2.

моҳлиқо **к.** **маҳлиқо/моҳлиқо.**

Мочин Хитойга чегарадош бўлган бир ўлка 122:6.

муazzим азон айтuvчи 35:4.

муайян аён, аниқ; тайин 193:4; **муайян бўл-** аён бўлмоқ, аниқлаш-
моқ 180:2;

муаллақ осилиб қолган: **к.** **арш-и муаллақ.**

муанбар анбар исли; хушбўй: **к.** зулф-и муанбар.

муаттар хушбўй 62:5; **муаттар бўл-** хушбўй бўлмоқ 135:2; **муаттар**
қил- хушбўй қилмоқ, ёқимли ҳид бермоқ 26:6.

муборак қутауғ, табаррук 43:4, 131:3, 186:4.

мубоҳ жоиз, раво қўрилган: **мубоҳ бўл-** раво бўлмоқ 35:5.

мубоҳот мағрурлик, ғурур, фахр 14:6, 198:7.

мубтало гирифттор, дучор 11:5, 12:1, 166:6, 197:2; **мубтало бўл-** гириф-
тор бўлмоқ 4:1, 176:1, 198:1; **мубтало қил-** гирифттор қилмоқ 126:2, 209:1.

мубҳам хира, ноаниқ: **мубҳам ўл-** хиралашмоқ 205:6.

мувофиқ мос, муносиб 179:4, 212:3.

мударрис татъим берувчи 174:7.

муддаий даръотар 12:2, 229:6.

муддат вақт, фурсат 17:2, 93:6, 96:2, 204:1.

мудом 1.доим, ҳамон 11:7, 28:4; 2.доимий: **к.** ҳайот-и мудом.

мудоро тийиниш, сақданиш: **к.** сабр-у мудоро қил-.

мужассам шаклга кирган: **к.** руҳ-и мужассам.

мужгон киприклар 71:7; **к.** ханжарти мужган.

мужда хушхабар 83:5, 132:1; **мужда-йи** васл висол ҳақидаги хушхабар 34:1; **мужда-йи** руҳ тег- хушхабардан руҳи құтарилемоқ 145:2.

мужиз ҳайратда қолдирувчи; мүжиза 80:4, 86:6, 154:3; **мужиз-и Ийсо** Исо мүжизаси 63:2, 76:1.

мужизот мужизнинг күплиги 36:4.

музаффар зафар қозонған, ғолиб: **музаффар** бўл- зафар қозонмоқ 204:7.

музмар яширин, пинҳон 144:2; **музмар** эт- яширинмоқ 205:3.

музтар noctor, аҳволи танг: **к.** бечора-йи музтар.

мустариб изтиробда қолган, noctor аҳволга тушган: **мустариб** бўл- . изтироб чекмоқ 38:4.

муйассар амалга ошадиган, амалга ошириладиган; етишса бўладиган 98:5, 132:2; **муйассар** бўл-/муйассар ўл- амалга ошмоқ; 20:4, 60:2, 145:3.

мул май, шароб: **к.** қадаҳ-и мул.

мулк 1.хусусий ер; бойлик, давлат 14:6; **мулк-и Сикандар** Искандарнинг мулки 79:7; 2.мамлакат, юрт 100:3, 160:5, 173:1; **мулк-и малоҳат** гўзалик мамлакати 197:6; **мулк-и тан** тана 111:2; **мулк-и ҳастий** моддий дунё 99:3, 214:5; **к.** салтанат-и мулк-и латофат.

мултамас илтимос қилинган, сўралган 91:6.

мултафит эътибор берувчи, назарга илувчи: **мултафит** бўл- эътибор бермоқ, назарга илмоқ 6:1, 9:7, 38:5.

мунавар 1.нурли; равшан 42:5, 62:1; **мунавар** эт- ёритмоқ 189:5.

мунак мана 137:3.

мунглув/мунглуқ ғамгин, қайгули 48:2, 115:4, 160:4.

муңда бу ерда 70:5, 81:6.

муңдин бундан 71:4, 82:3, 106:3.

муңдоқ/муңдоғ шундай, бундай 11:5, 33:6, 137:1.

муңзал индирилган, кўқдан туширилган 203:1.

мунир нур сочувчи, нурағшон: **к.** бадр-и мунир.

мунофиқ иккюзламачи 176:3.

мунтаҳо поёнига етган, етуқ, комил 25:2, 112:5.

мунунг бунинг 202:1.

мунунгдек/мунунгтек бу каби, бунга ўхшаш 7:3, 87:5, 143:3.

мунфаил уялан, хижолат бўлған 1:6, 58:1, 69:1, 120:1, 147:1, 210:6; **мунфаил** бўл- уялмоқ, хижолат чекмоқ 23:6, 119:4.

мунча бунча, бу қадар 29:7, 40:5, 42:6.

мунчага бунчалик, бу қадар 19:4.

муойана ошкора, очиқ, равишида 35:2, 189:3.

муориз мухолиф, ўзаро қарши турувчи: **муориз** бўл-/муориз ўл-

қарши бўлмоқ; қаршилик кўрсатмоқ 11:4, 57:2.
мураввақ тиниқ, соф, тоза 41:6.
мурассаъ асл тошлар билан безалган: қ. тож-и мурассаъ.
мурид издош, шогирд: мурид ўл- шогирд тушмоқ 187:2.
мурод мақсад, истак 5:2, 150:6, 197:4; мурод топ- мақсадга эришмоқ 187:2.
мурувват саҳоват, марҳамат: мурувват кўр- марҳамат кўрмоқ 39:7;
мурувват қил- марҳамат қилмоқ 95:3; қ. баҳр-и эҳсон-у мурувват.
мусаввар 1.тасвирланган; гавдаланган 62:6; 2.шаклга кирган: қ. руҳ-
и мусаввар; 3. тасвир 229:7.
мусаввир тасвири, рассом 229:7.
мусаллам муносиб, лойиқ 10:2; мусаллам бўл- муносиб бўлмоқ 74:6.
мусалсал ҳалқа-ҳалқа, занжирсимон 57:3, 184:1, 186:5, 196:3.
мусаххар бўйсундирилган, қарам қилинган: мусаххар бўл- қарам
бўлмоқ 7:2, 211:2, 227:4; мусаххар қил- қарам қилмоқ 1:3, 161:2.
мусоҳиб суҳбатдош, улфат 75:4, 93:5.
мустадом давомли, доимий: мустадом бўл-/мустадом ўл- абадий
давом этмоқ; абадий қолмоқ 22:6, 150:3, 188:7, 189:6, 220:6; қ. ҳайот-и
мустадом.
мустажил шошувчи: қ. давлат-и мустажил.
мустажоб қабул бўлиш: мустажоб бўл- қабул бўлмоқ 204:12.
мустаманд ҳожатманд: қ. жон-и мустаманд.
мустафо сайланган; Муҳаммад алӣҳи-с-саломнинг лақабларидан бири
204:13.
мустағниий мұхтож эмас; бадавлат 197:7.
мустаҳиқ мұхтож, фақир 100:4.
мусулмон ислом динига эътиқод қилювчи 6:4, 14:7, 25:5, 161:4, 180:1.
мусулмонлиқ, ислом динига эътиқод қилиш 42:6, 164:5.
мұсқаф Куръон: мұсқаф-и хусн гўзалик, поклик китоби; Куръон 119:2,
130:1; мұсқаф-и йуз Куръон оятларининг мазмуни акс эттан юз 223:5.
мутаббақ табақали: қ. фарш-и мутаббақ.
мутакиғ уйдан чиқмай ўтирувчи; гўшанишин 124:4, 170:4; мутакиғ
бўл-/мутакиғ ўл- уйдан чиқмай ўтирмоқ, гўшанишин бўлмоқ 85:4, 146:4;
мутакиғ-и кўй-и муғон майпарасликдан боши чиқмайдиган 167:2; мут-
акиғ-и кўй-и муғон бўл- майпарасликка берилмоқ 216:5.
мутаҳҳар тоза, покиза 2:1; қ. зот-и мутаҳҳар.
мутлақ етук, комил: қ. куфр-и мутлақ; руҳ-и мутлақ.
мутлақо тамоман, бутунлай 232:2.
мутолаа овоз чиқармай ўқиш: мутолаа қил- ичда ўқимоқ 27:5.
муттасил бетўхтов, узлуксиз 120:3.
муфассир тасвирловчи, шарҳловчи 187:3.
муханнас хотинчалиш, хунаса 21:4.
мухтасар 1.қисқа, лўнда 58:7; 2.аҳамиятсиз; этиборга лойиқ эмас 169:6.
мушк 1.қора рангли ҳушбўй модда 45:4, 184:3; мушк-и ноб соф мушк

23:2, 41:1, 77:4; **мушк-и тар** 1) янги олинган мушк 57:3, 169:2, 209:4, 218:3; 2) сочга ошора 42:5; **мушк-и Тотор** Тотор мушки 3:3; **қ. рашк-и мушк-и Чин; шамим-и мушк-у анбар; қарин-и мушк-и ноб.**

мушкбор мушк ёёдирувчи; хушбўй 159:1; **қ. насим-и мушкбор.**

мушкил 1.қийин, оғир 34:5, 37:5, 47:5, 64:2, 96:3; 2.ҳал бўлиши қийин масала, иш; мушкилот 140:2, 151:1; **қ. қисса-йи мушкил; ҳалл-и мушкил қил-**.

мушкин мушк рангли ва мушк исли 35:3, 124:1, 180:1, 194:1, 220:1; **қ. хол-и мушкин.**

мушоҳада кузатиш, кўриш; гувоҳ бўлиш; **мушоҳада қил-** кузатмоқ, кўрмоқ; гувоҳ бўлмоқ 83:3, 202:3.

муштариј 1.харидор, талабгор 221:5; 2.Юпитер: **қ. рашк-и моҳ-у Муштариј.**

муштоқ иштиёқманд, орзуманд 108:1, 141:5; **муштоқ бўл-** иштиёқманд бўлмоқ 123:1; **муштоқ-и дийдор бўл-** кўришга орзуманд бўлмоқ 143:1.

муқаддар олдиндан белгиланган, тақдирда бор 55:6.

муқайяд борланган: **муқайяд бўл-** боғланмоқ 31:6, 150:2, 196:1.

муқаррар қарор қилинган, тайин этилган 62:2; **муқаррар қил-** тайнин қилмоқ, белгиламоқ 61:2.

муқассир айбли, гуноҳкор 1:6, 161:3.

муқбил бахтли, иқболли 117:7.

муқим турғун, ҳаракатсиз 85:7.

муқобил тенг, барobar: **муқобил бўл-** тенг келмоқ 124:3.

муғ 1.оташпараст; 2.майшпараст: **қ. муғон.**

муғон муғнинг кўплиги: **қ. муътакиф-и кўй-и муғон**

муҳаббат севги 65:3.

муҳайю тайёр, ҳозир: **муҳайю бўл-** ҳозир бўлмоқ 113:6.

муҳиб дўст тутувчи; севучи 60:3, 83:4.

мўй тук, тола 144:1.

- Н -

на не, нима; қандай 48:6, 60:2, 83:1, 92:3, 187:4, 202:1; **на турлук** қандай 67:7.

набот қанд, шакар 25:4, 28:5, 32:6, 46:4, 144:3; **набот-и Миср** Миср қанди 107:2, 174:1, 223:3; **қ. кон-и набот.**

навбаҳор 1.эрта баҳор, кўклам 69:1, 159:2, 181:3; 2.маъшуқага ишора 97:2, 152:1.

навк нарсанинг учи, ўткир томони: **навк-и мужгон** киприк учи 71:7.

наво нағма, оҳанг 62:4; **қ. бо барг-у наво бўл-**.

наврўз қуёш йилининг биринчи куни; кўклам 4:7; **қ. нақчат-и наврўз.**

навъ тур, хил: **қ. ҳар навъ эт-**.

надим чин дўст 60:2, 149:6.

нажот қутилиш, ҳалос бўлиш 78:5; **нажот топ-** қутилмоқ 31:4, 224:6.

назар 1.боқиш, нигоҳ 95:1, 228:1; **назар сол-/назар эт-** нигоҳ ташла-

моқ 6:3, 29:1, 191:2, 202:7, 232:3; назари түш- қараб қўймоқ 228:1; 2.илтифот, марҳамат 208:7; назар қил- 1) нигоҳ ташламоқ 58:3, 157:7, 182:7; 2) илтифот қилмоқ; эътибор бермоқ 3:7, 15:5; қ. қатъ-и назар қил-; ҳаққ-и назар.

наззора кўрувчилар, кузатувчилар; қарашиб: 56:2, 92:4, 98:5; қ. монеъ- и наззора.

найири нур сочувчи: **найири-и аъзам** қуёш 36:3, 227:2.

найла- не айла- 60:5, 77:7, 89:4, 124:2, 166:1-7, 192:7.

найшаккар шакарқамиш 3:2, 218:2.

накҳат ёқимли ҳид; накҳат-и наврӯз кўкламнинг ёқимли ҳиди 100:1, 135:2.

намак лаззат, маза; шириналлик: қ. кон-и намак.

намо ўсиш: қ. нашв-у намо топ-.

намоз мусулмонлар ибодати 138:6.

наргис 1.хушбўй оқ, ёки сариқ, гулли ўт; бўтакўз 56:4, 57:5, 157:6; наргис-и шаҳло кўкимтири бўтакўз 117:1, 223:4; 2.кўз 41:4, 128:3, 163:3, 223:4; наргис-и бемор/наргис-и мастона хумор кўз 116:2, 163:2.

нари 1.узоқроқ, олисроқ 53:5, 109:5; 2.кейин: қ. эмдидин нари.

насиб 1.улуш, тегиш 12:6, 50:5, 140:5, 183:7; насиб бўл- берилмоқ, тегмоқ 137:2; насиб тег- улуш тегмоқ, улуш берилмоқ 23:7, 37:7, 230:2; 2.тақдир 26:3, 203:5.

насим 1.тонг шамоли 27:3, 145:1, 149:1; **насим-и мушкбор** хушбўй тонг шамоли 70:4; **насим-и руҳпарвар** руҳни кўтарувчи тонг шамоли 20:1; **насим-и субҳ/насим-и субҳдам** тонг шамоли 16:7, 83:5, 152:1, 159:1; 2.муаттар ис 11:3, 73:3, 122:3, 191:5; **насим-и мушк-у анбар** мушк ва анбарнинг муаттар иси 62:5.

насл авлод 93:7; **насл-и Одам** Одам Атонинг авлоди 76:7, 221:1.

насрин 1.хушбўй оқ, гулли ўсимлик 23:2, 119:6, 147:1, 153:3; 2.юз, чехра 179:2; қ. барғ-и насрин.

нафас сўз, гал 184:4.

нашв ўсиш: **нашв-у намо топ-** гуркираб ўсмоқ, яшнамоқ 20:1.

наъим лаззат, роҳат-фароғат 228:5; **наъим-у ноз-и олам** олам лаззатлари 38:1.

наъланӣ наъл "кавш"нинг иккилиги: қ. ҳок-и наъланӣ.

нақд ҳозир, тайин, тайёр турган 224:5; **нақд-и васл топ-** висоли тайин этилмоқ, висолга етишиши аниқ бўлмоқ 5:9, 220:6.

нақш сурат, тасвири 62:6, 185:1; **нақш-и хотам** узукнинг тасвири 76:1.

наққош нақш чизувчи: **наққош-и хирад** ақл наққоши 122:6.

нағма оҳанг, наво, куй: **нағма-ий** булбул булбул навоси 136:5.

нағу нега 48:5, 50:2, 78:6, 153:7, 214:1.

наҳд ниҳол 228:2; **наҳд-и қадд** ниҳолдек қомат 3:2, 197:4.

наҳс бахтсизлик, омадсизлик 12:5.

не нима; қандай 21:5, 22:7, 38:3, 52:3.

недай нетай 51:5, 84:6, 165:4, 176:2.

недайдур нима дейди 57:1-7.

недин нимадан; қаердан; нима учун 71:5, 23:6, 44:3, 61:4, 67:2.

некахтарий баҳтлилик: қ. ғойат-и некахтарий.

некхоҳ нияти яхши; дўст: қ. некхоҳ бўл- дўст бўлмоқ 200:2.

нет- не эт- 3:6, 14:7, 26:7, 71:2, 173:3, 217:1.

нечага нечта; қанча 4:3, 22:7, 28:9, 38:5; **нечага тегру қанча,** қачонгача 128:7, 145:4.

нечук 1.қандай; қандай қилиб 23:5, 118:7, 124:3; 2.нима учун 10:4, 40:1-5.

неъма-л-байон гапга чечан, сўз устаси 28:6.

неъмат баҳтли ҳаёт, фаровон турмуш 202:6.

нигаҳбон кузатувчи; қўриқчи, посбон 176.

нигор сурат; маҳбуб 21:3; қ. **vasl-и нигор;** гирихгир-и нигор; зулф-и нигор.

нигорон термулиб кутувчи, интизор 167:1, 216:1,

нигоҳ қараш, боқиш: **нигоҳ қил-** қарамоқ, назар солмоқ 189:3.

нийят тилак 12:5, 155:5.

нийоз 1.эҳтиёж, зарурат 73:6, 146:3; 2.илтижо ёлбориши 16:3, 192:3, 195:5; **нийоз ила** ёлвориб 29:6, 79:4.

Нил дарё номи 119:4, 210:6.

нилуфар сув юзасида гуллайдиган бир ўсимлик ва унинг гули 25:4.

нилуфарий нилуфар тусли; ҳаворанг: қ. **курта-йи нилуфарий;** тограм-и нилуфарий.

нисбат яқинлик, алоқадорлик; **ўхшашлик** 4:6, 9:6, 32:1-7, 56:4, 188:5; **нисбат қил-** ўхшатмоқ 32:2, 235:1.

нисон апрел: қ. **абр-и нисон;** **қатра-йи нисон.**

нисор сочиш, сочку, сочқин; бағишилаш: **нисор бўл-/нисор ўл-** баҳшида бўлмоқ 17:5, 145:6, 149:1; **нисор эт-** 1) сочмоқ 127:3; 2) бағишиламоқ 11:3, 122:3, 152:3, 208:4.

нишон 1.белги, аломат 68:1, 198:7; 2.асар, из: **нишон топ-** асар топмоқ 42:2, 222:4; қ. **ном-у нишон;** осор-у нишон; беном-у нишон бўл-; 3.ўққа тутиладиган нарса 167:1; **нишон айла-/нишон қил-** нишонга олмоқ 42:7, 50:4.

нишона ўққа тутилувчи нарса 193:8.

ниқоб юзларда 23:4, 47:3; **ниқоб-и анбарий** сочга ишора 213:2; **ниқоб-и зулф** тўсиб турган сочга ишора 42:5, 77:6.

ниҳол ёш ўсимлик 14:5, 131:1; **ниҳол-и боя-и ризвон** жаннат боғининг ниҳоли 32:3; **ниҳол-и қадд/ниҳол-и қомат** келишган нозик қоматта ишора 96:6, 101:1, 228:2.

ниҳон яширин, махфий: **ниҳон бўл-** кўздан ғойиб бўлмоқ 214:2; қ. **асор-и ниҳон;** **роз-и ниҳон.**

ноб тоза, соғ: қ. мушк-и ноб; сунбул-и сероб-и ноб; шаккар-и ноб; шароб-и ноб.

новак 1.камон ўқи 79:4; 2.киприк 164:4; **новак-и дилдўз** юракни

жароқатлайдиган ўқ; қиё боқишига ишора 193:7; киприкка ишора 216:2; **новак-и тақдир** тақдир ўқи; тақдир 218:6.

ногаҳ қ. ногоҳ/ногаҳ.

ногаҳон түсатдан 22:3, 42:2, 51:3, 162:3, 163:4.

ногоҳ/ногаҳ түсатдан 7:4, 22:3, 39:4, 140:6; қ. **байак ногоҳ.**

нодон билимсиз 94:6, 137:6, 209:6.

ноз 1.хузур-ҳаловат, фаровон яшаш 72:6; **ноз уйқу** шириң уйқу 41:4, 116:1; 2. фурур, мәғрүрлик; менсимаслик 58:5, 80:1; **ноз ила** мәғрүрлик билан, назарга илмай 45:2, 54:3, 61:3, 199:2; қ. **сарв-и ноз;** 3. ўжарлик 20:5, 86:4, 175:7.

нозанин нози бор 156:5, 175:7.

нозбўй райҳон 48:5.

нозил индирилган; инган 124:2; **нозил эт-** индирилмоқ; қ. **шомил-у нозил эт-.**

нозук 1.нафис, латиф 30:6, 117:2; 2.бегубор, покиза 121:5; 3.шириң, лаззатли 151:2.

нозукбадан нафис қоматли 81:4.

нозулук нафислик; покизалик 86:2, 122:2.

ноқобил нолойиқ, номуносиб; қ. **толиъ-и ноқобил.**

ноком умидсиз, ночор 70:1, 150:6; қ. **ком-у ноком.**

нола фифон, оҳ 17:6, 91:2, 162:6; **нола-йи** зор зорланиш 44:3; **нола-йи шабгир** тунги фифон 187:5.

нолон нола қилювчи қ. **булбул-и нолон.**

ном исм, от: **ном-у нишон** асар, из; дарак 109:2, 155:6, 156:4.

нома хат 130:3.

номеҳрбон/номеҳрибон меҳрсиз, бераҳм 44:1, 170:5, 188:2, 214:1.

номусулмон 1.мусулмон эмас; 2.золим 181:2, 208:3.

нор 1.ўт, оташ 207:1; 2.оташранг, қизил 88:4, 119:6, 137:4, 186:1; 3.азоб 183:1.

носиҳ насиҳат қилювчи 67:4, 74:6, 106:3, 145:4.

нотавон кучсиз, заиф; **нотавон айла-/нотавон қил-** кучдан қолдирмоқ, ночор қилиб қўймоқ 42:1, 50:3.

ноф киндик; кийикнинг киндиги остидаги мушк бези 224:3, 231:6.

нофа кийикнинг мушк бези ва мушк 218:3; **нофа-йи** Тотор мўғул мушки 144:3; **нофа-йи** Ҳұтан Ҳұтан мушки 118:3.

нофиъ фойдали, наф келтирувчи 201:1.

ноҳақ ҳақсиз, асоссиз 13:5, 42:6, 50:2, 125:5, 153:7, 164:5, 188:5, 203:3.

ночор ноилож 185:2.

нузул тушиш, иниш; **нузул қил-** тушмоқ 130:1, 132:3.

нукта теран маъноли сўз, ҳикмат қ. **сирр-и нукта-йи тавҳид.**

нуктадон маъноли сўзловчи; билимдон 2:5.

нун араб алифбосидаги “н” товушини ифодаловчи ҳарф номи; қ. **жўй-и нун.**

нур ёрук, зиё 1:7, 28:1, 83:3; **нур-и басар** кўз нури 169:3; **нур-и ий-**

мон иймон нури 161:4, 205:6; нур-и тажаллий жилвагар нур 77:6, 98:1, 113:2, 118:5; нур-и ҳусн гўзаллик нури 184:1; қ. ҳижоб-и нур-и иймон. нусрат зафар, ғалаба 14:1.

нусха 1.кўчирма 154:4; 2.китиб 79:5.

нуқл шароб кетидан танаввул қилинадиган шириналик 60:2.

нуқсон камчилик, айб 182:2, 194:5.

нуқта 1.қалам учи катталигидаги доғ: **нуқта-йи мавҳум** кўринмас нуқта 219:1; 2. ҳол 65:2.

Нуҳ аввалги пайғамбарлардан бири: Нуҳ бақоси Нуҳнинг абадий ҳаёти 215:6; Нуҳ тўфони Нуҳ давридаги катта сув тошқини 18:4; қ. умр-и Нуҳ.

нўш 1.ичимлик, ширин ичимликлар 72:6; 2.нўш айла- ичмоқ 104:7, 110:5; қ. лаъл-и нўш; манбаъ-и нўш-и лаб; чашма-йи нўш-и зилол.

нўшдору дори, шифобахш ичимлик 18:6, 117:3.

- О -

о сўзга қўшилиб, ундов, мурожаат маъносини англатади: **носиҳо** эй насиҳаттўй 110:6.

об сув: **об-и зилол** зилол сув 65:4, 122:2, 135:6, 138:8, 139:2; **об-и Замзам** Замзам суви 74:1; **об-и Кавсар** Кавсар суви 62:3, 96:4; **об-и муаллақ** муаллақ сув 86:2; **об-и рўй юз** суви, иззат, шараф 163:5; **об-и ҳайон** 1) ҳаёт суви 25:4, 32:1, 68:4; 2) лабларга ишора 114:1; **об-и ҳайот** ҳаёт суви 31:1; **об-и ҳасрат** қайғу суви 104:7; **об-у ҳаво** ҳавонинг ҳарорати ва ундаги намлик 215:4; қ. **тийнат-у об-у гил**.

обрў/обрўй иззат, шараф 47:6; **обрў элит-** обрў орттирмоқ 144:3; обрўини тўқ- иззат хурматини йўқотмоқ 127:5.

овла- сайд этмоқ, шикор қилмоқ 211:3.

овора сарсон, саргардон; гариб 109:5, 121:1, 195:4; **овора бўл-** сарсон бўлмоқ 98:2, 154:5, 181:7; **овора қил-** сарсон қилмоқ 12:5.

оворалиқ сарсонлик 21:2.

овуч ҳовуч 22:4.

огоҳ ҳабардор 60:3, 91:5; **огоҳ бўл-** ҳабардор бўлмоқ 39:2, 194:7; **огоҳ қил-** ҳабардор қилмоқ 192:1.

одам 1.Одам Ато қ. авлод-и Одам; баний Одам; 2.инсон 2:4, 24:3, 71:4, 180:3, 189:6.

одамий одамга мансуб 24:3, 93:7, 178:1, 212:2.

одамийлик одамгарчилик 95:4; **одамийлик қил-** одамлардек иш қилмоқ, инсофли бўлмоқ 80:7.

одат кўникма: -нинг одатин тут- -га одатланмоқ 29:5.

одоқ ойоқнинг ўзга шакли 94:4.

ожиз заиф, кучсиз; нотавон 1:2, 130:1, 132:2; қ. **ожиз-у абтар** заиф ва бечора 79:6.

оз- адашмоқ қ. **йўлдин оз-**.

озод түгри, тик: **қ. сарв-и озод.**

озур- адаптироқ 226:5.

ой ернинг табиий йўлдоши 179:1, 184:2; **ой йуз** ойдек юз 7:1, 89:6, 206:1; **ой йузлук** юзи ойдек 143:1; **ойтек йуз** ойга ўхшаш юз 128:4, 143:4.

ойат 1.белги, ишора; Куръон сураларининг ҳар бир мустақил бўлаги: **ойати раҳмат** раҳмат ояти 130:1; **қ. вағтшамс ойати;** **кули-р-руҳ ойати.**

ойоқ I юриш мучаси 31:1, 143:5; **қ. боштни ойоқ.**

ойоқ II жом, қадаҳ; май 104:7.

ойот ойатнинг кўплиги 187:3.

ол I макр, ҳийла 48:1, 85:2, 107:1.

ол II авлод 204:13.

ол III қизил 117:1, 138:3, 220:1.

ол- IV 1.кўлга киритмоқ; тутмоқ 45:1, 119:5, 144:3; 2.ёрдамчи феъл: **қ. била ол-, боқа ол-, кўра ол-.**

олам дунё, жаҳон 16:2, 37:4, 38:1, 58:1; **олам-и фоний** кечар дунё; моддий дунё 79:6; **қ. жумла-йи олам;** жумла-йи заррот-и олам; **халқ-и олам.**

олий юксак: **қ. мансаб-и олий.**

олийжаноб олий даражали 23:1, 41:5.

олтуи тилла: **олтун йуз** ҳасталиқдан сарғайган юз 86:5.

она боланинг туққан қишиси 85:6.

онлида оддида 18:3, 92:3, 94:4, 133:2.

онт қасам: **онт ичмак** қасам ичмоқ 200:7.

онча **қ. анча/онча.**

ор шарм, ҳаё 181:7.

ора ич, ўрта; ичра 6:4, 42:5, 85:3, 93:4, 193:8.

ораз юз, чехра 41:3, 56:5, 92:2, 111:3; **қ. байоз-и ораз.**

орзу тилак, истак; умид 146:1, 6, 147:2, 166:7, 171:5, 210:7; **орзу-йи жон** жон мақсади 17:1; **орзу-йи зулф-и пурҳам** гажақдор сочга етишиш орзуси 10:5.

орзула- орзу қилмоқ 38:3, 144:7.

орий ҳа, түгри, шундай 59:4, 142:3; **орий-орий** худди шундай 220:3; **орий бале** ҳа, албатта 5:1, 116:4.

ориф билимдон, доно, донишманд 136:7, 224:5.

ором 1.тиним, тинч бўлиш: **ором-у шикеб** тиним ва чидам 69:6; 2.роҳат: **ором-и жон** жон роҳати 28:3, 44:1, 67:5.

орт- кўпаймоқ; кучаймоқ 61:4, 151:1.

ортук кўп, ортиқ 105:1-5, 223:3.

ортукси кўп, ортиқ 141:4, 183:6.

осий гуноҳкор; итоатсиз 2:8.

осон енгил, қулай 47:5; **осон қил-** енгиллаштироқ 96:3.

осор асарнинг кўплиги: **осор-у нисон** из, аломат 2:4, 162:4.

остон остона бўсаға, эшик таги 33:6, 88:7, 198:6, 204:9.

от I иш-улов ҳайвони 155:2, 182:2, 3, 6.

от II исм, ном 41:2, 74:3, 109:7, 185:3.

от- III ўқ, узмоқ 42:7, 50:4, 107:4, 133:7, 182:2, 193:7.

ота боланинг түғдирган кишиси 85:6.

отлан- отта минмоқ, йўлга ҳозирланмоқ 37:6, 155:1.

отлик от минган 182:1.

офарин яшা, балли 116:3, 180:6.

офат бало, мусибат 107:1, 193:1; **офати жон** жонга (бошга) бало бўлувчи 36:1, 58:6; **офати кавн-у макон** бутун коинот офати 28:7.

офатлиғ балолик, бало келтирувчи 232:6.

офиийат эсонлик; хотиржамлик 99:2.

оффоқ 1.уфқнинг кўплиги; 2.узоқ ўлкалар 77:2; 3.дунё, олам 167:1; **к.** султон-и дору-л-мулк-и оффоқ.

оффот офатнинг кўплиги 224:6.

офтоб қуёш 23:1, 41:2; **офтоб-и талъат** юз қуёши 121:3, 184:1; **офтоб-и ховарий** гарб қуёши; ботаётган қуёш 164:1, 213:3, 225:5, 227:2.

охир 1.сўнг, оқибатда 12:5, 34:3, 48:7, 72:4; 2.сўнгги, охирги: **охир замон** қиёмат 26:5; **охир дам сўнгги** нафас 22:2, 168:3, 212:7; **к.** фитна-йи охир замон.

охиро сўнгига, охирда 156:3.

охиру-л-амр сўнгига, оқибатда 135:4, 147:6.

оҳшом оқшом: **к.** тун оҳшом.

оч- очиқ ҳолатга келтирмоқ 25:3; **к.** дам оч-; кўз йумуб очқунча.

очил- очиқ ҳолатга келмоқ; гулламоқ 150:3; **к.** кўнгли очил.

ош- ортмоқ, кўпаймоқ 18:4; **к.** ҳаддин ош-.

ошиқ ишқи бор, севучи 67:3, 73:6; **ошиқ-и авбош** дайди ошиқ 145:4, 205:4; **ошиқ-и бечора** чорасиз ошиқ 23:4; **ошиқ-и дилхаста** кўнгли ранжиган ошиқ 18:6; **ошиқ-и содик** садоқатли ошиқ 112:7, 149:3, 191:4, 196:6.

ошкор аён, маълум, очиқ-ойдин: **ошкор қил-** маълум қилмоқ 72:3.

ошибо дўст, улфат: **ошибо бўл-** дўстлашмоқ 18:1, 33:3, 99:6, 172:3; **ошибо қил-** дўстлаштиरмоқ 126:3.

ошибуб гавро, тўпалон: **ошибуб-и олам** дунё гавгоси: **к.** сарфитна-йи ошибуб-и олам.

ошибур- кўпайтирмоқ, меъёридан ўтказмоқ 162:6; **к.** ҳаддин ошибур-.

ошибутфа 1. паришонҳол; ҳаяжонланган 136:3; **ошибутфа бўл-** паришонҳол бўлмоқ 19:4; 2.ошиқ; девона 80:5; **ошибутфа бўл-** ошиқ, девона бўлмоқ 168:7, 216:1, 226:2.

ошибутфаҳол паришонҳол 10:5.

оқ қоранинг зидди 111:3, 182:1; **оқ эв** ўтов; 4:5, 19:4, 51:4, 217:3; **оқ-у қаро** яхшию ёмон, улуғу кичик, доною нодон каби зиддиятли нисбий тушунчалар мажмуини ифодалайди 169:5, 191:4; **к.** **оқ туш-**; **кўзини оқ қил-**.

оқар I оқувчи 123:5.

оқар- II оқ тусга кирмоқ; **к.** **кўзи оқар-**.

оқибат 1.натижা; охират 156:4; 2.охри, натижада 18:4, 45:5, 58:7, 116:6.

оқиз- тўкмоқ; **қ.** багри қонини оқиз-.

оқил ақилли, доно 64:4.

оғиз бошнинг лабдан бўғизгача бўлган ички қисм 86:3, 122:2; **оғизга ур-** оғизни ёпмоқ 12:4; **оғиздин закот тила-** сўз эшишишни хоҳламоқ 54:5.

оғоз бошлаш, бошланиш; **оғоз-и даврон қилғали** оламни яратгандан бери 184:6.

оғриғ дард; **қ. инчка оғриғи.**

оғу заҳар; азоб 68:3, 108:3, 133:5.

оҳ нола, фифон 4:1, 5:8, 42:4, 49:1; **оҳ-и субҳдам** тонги нола 29:6; **оҳ-** и шабгир тунги нола 71:3; **оҳ-и ғариф** ғарифнинг ноласи 230:3; **оҳ** ур-нола чекмоқ 12:3, 18:3.

оҳу кийик: **оҳу қароқ** кийик кўзли 117:6, 167:5; **оҳу-йи мискин-и Ҳұтан** бечора Ҳұтан оҳуси 224:3; **оҳу-йи Чин** Хитой оҳуси 180:4, 213:6.

- П -

пайғом хабар, дарак 101:2, 145:2.

пайдо яралган, мавжуд 193:4; **пайдо бўл-** яралмоқ 138:1, 194:2, 204:8; **пайдо қил-** яратмоқ, вужудга келтиromoқ 1:4, 113:3, 177:1, 231:1.

пайқ хабарчи, элчи; **пайқ-и сабуҳ** тонг шамолига ишора 34:1.

пайқар шакл, сурат, қўриниш 186:1, 229:4, 232:2.

пайқон камон ўқи ва найза учидаги темир 133:7.

паймон 1.аҳд, қарор 137:1; **паймон қил-** аҳд қилмоқ 143:6; **наймон боила-** аҳд қилмоқ 153:6; 2.боғланган; гаровга қўйилган 56:7.

паймона пиёла, қадаҳ 226:4.

паймонгусил аҳду паймонни бузувчи; бевафо 120:4.

пайом **пайғомнинг** қисқарган шакли 131:6.

паноҳ ҳимоя, муҳофаза 121:6, 122:1.

пар/нарр пат; қанот: **парр-и зор** зорнинг қаноти; **пар-у бол** қанот 141:5.

парварда парвариш қилинган: **парварда бўл-** парвариш қилинмоқ 193:3; **парварда қил-** парвариш қилмоқ 93:6.

парвардигор парвариш қилувчи; Ҳудо 72:2.

парвиин 1.Хулкар юлдузлар туркуми; 2.кўз ёшларига ишора; 3.тишларга ишора 147:2.

шарво дикъат-эътибор, қизиқиш: **парвоси йўқ** беэътибор 178:5; **пар-во-йи ийд** байрамга бўлган эътибор, байрамга қизиқиш 37:6; 2.гамхўрлик; илтифот, муруват: **шарво қил-** 1) эътибор бермоқ; қизиқмоқ 177:5; 2) илтифот кўрсатмоқ, муруват қилмоқ 231:2.

шарвоз учиш: **шарвоз эт-** учмоқ 91:5.

шарвона чироғ атрофида айланиб учадиган капалак 98:4, 137:4, 226:1.

шарда 1.чертиб чалинадиган чолгу асбобларининг дастасидаги бўлмалар; 2.куй, наво **қ. айш-у ишрат** **шардасин соз айла-**.

шарий гўзал аёл қиёфасида тасаввур этиладиган илоҳой мавжудот 28:8, 117:4, 231:5; **шарий йузлук** париваш, парийтимсол 72:8; 2.маҳбуба-

га ишора 14:5, 17:6, 46:3; **қ. рашк-и парий.**

парииваш парийга ўхшаш; зебо, чиройли 24:3, 53:1, 54:4.

париипайкар парий қиёфасидаги; зебо 4:4, 56:1; **қ. руҳ-и парий-пайкар.**

париирұхсор парий юзли; зебо 9:1, 16:2, 52:3; **қ. ҳур-и парийрухсор.**
париитимсол парийсурат; зебо **қ. руҳ-и парийтимсол.**

париихона парийлар маскани 64:1.

паришон 1.түзиган, ёйилган **қ. зулф-и паришон;** 2.безовта, нотинч; 10:5, 157:5, 203:4; **қ. ахвол-и паришон;** баҳт-и паришон; күнгли паришон; **ҳолини паришон айла-/ҳолини паришон эт-**.

паришонлиқ нотинч, безовта 183:2.

паришонрұзгүр нотинч, бесаранжом 127:1.

париой қабутар пайғыр 209:3.

папр қ. пар/папр.

партав нур 58:1, 62:1, 113:2; **партав-и иймон** иймон нури 47:3.

парвариши ўстириш, ундириш; боқиши: **парвариши қил-** ўстирмоқ, ундиримоқ, 217:5.

пешкаш тортиқ, совға: **пешкаш қил-** тортиқ қилмоқ 78:3.

пинқон яширин, махфий 28:8; **қ. роз-и пинқон.**

пир устоз, раҳнамо 79:5, 187:2.

побаржо событқадам 128:5.

подшоҳ/подшо шоҳ, ҳукмдор 1:1, 182:7, 211:5.

пой оёқ; **қ. хок-и пой.**

пойа даража, мартаба 196:4.

пойандоз шолча 17:4.

поймол оёқ ости, ҳароб: **поймол қил-/поймол эт-** оёқ ости қилмоқ 22:5, 70:6, 122:5, 131:7, 138:9.

пойон охир 201:4, 203:5.

пок 1.соғ, тоза: **қ. жисм-и пок;** **зот-и пок;** **руҳ-и пок;** 2.тамоман, буткул 202:2.

пур ўғил: **пур-и Зол** Золнинг ўғли Рустамга ишора 139:6.

пурғавғо ғавғога тұла: **қ. пуршүр-у пурғавғо бұл-**.

пурмакр ўта маккор: **пурмакр-у фан** макр-у ҳийласи күп 112:3.

пурпеч ўта гажақдор: **пурпеч-у тоб** ўта чигал, гажақдор 41:1.

пуртоб ўта жингалак: **қ. зулф-и пуртоб** 67:6, 113:1, 184:1.

пурфан макруғирибга бой, ўта маккор 93:1; **қ. аййор-и пурфан.**

пурҳам ўта жингалак **қ. зулф-и пурҳам.**

пурҳол хурсанд, шод 203:6, 213:5.

пуршарар нурға тұла: **пуршарар эт-** нурға тұлдирмоқ, ёритмоқ 29:4.

пуршүр ғавғо, ғала-ғовурға тұла: **пуршүр-у шар** ғала-ғовур, түс-түпалонға тұлған 46:1, 58:1; **пуршүр-у пурғавғо бұл-** ғала-ғовур, түс-түпалон күтәрмоқ 80:5.

пушаймон ағсус, надомат 32:4, 40:2, 162:3, 192:5.

- Р -

Раб худо қ. йо Раб.

равза боғ, гулистон: равза-ти ризвон жаннат боғи 56:1, 96:4, 105:1, 210:1.

равнақ 1.жилваланиш, тобланиш: равнақ-и хуршид қўёшнинг тобланиши 113:1; 2.жонланиш, ривожланиш 81:4, 158:1; равнақ-и иймон иймоннинг камол топиши 24:5, 148:3, 179:2; равнақ-и ислом исломнинг ривожи 145:5; равнақ-и куфр иймонсизликнинг кучайиши 179:2.

раво руҳсат этилган, жоиз 6:4; раво бўл- руҳсат этилган, қабул этилган 4:2, 33:6, 199:1, 4, 222:3; раво тут- жоиз билмоқ, 19:6, 20:3, 82:3, раво қил мумкин қилмок; имкон бермоқ, 73:6.

равон I 1.юрувчи: равон бўл- равона бўлмоқ, кетмоқ, 167:6; ҳар сари равон бўл- ҳар тамон югурмоқ, сарсон бўлмоқ, 167:5; 2.оқмоқ; равон айла- оқизмоқ 42:2; равон бўл- оқмоқ, оқиб тушмоқ 23:3; 3.тўғри, текис 48:6; қ. сарв-и равон; 4.тез, тезда 24:2, 75:4, 163:6, 217:3.

равон II руҳ, жон: руҳ-и равон.

равонбахш жонбахш, ҳаётбахш 35:2; қ. лаъл-и равонбахш.

равшан 1.ёрг, чароғон 60:1, 209:4; 2.нур, кўз нури 217:1; 3.аниқ, яққол 30:1, 121:3.

радиф байт охиридаги қофиядан сўнг такрорланувчи сўз 100:5.

разм уруш, жанг 204:7.

райоҳин райҳоннинг кўплиги 110:4.

райҳон хушбўй ўт 35:1, 53:2, 125:3, 220:1.

рамақ сўнги нафас 193:9.

рамз белги, аломат, ишора 57:6, 125:4, 139:3, 161:2; 183:4.

рамим чириган: қ. азм-и рамим.

ранг 1.тус, бўёқ: қ. рангин; 2.ҳийла, макр 209:3; 3.фойда, манфаат 181:3, 225:4.

рангин рангли, рангбаранг 101:7.

ранж озор, азият 70:3, 94:5, 171:2; қ. ҳамдам-и ранж-у ано бўл-.

ранжа қийинчилик, меҳнат: қ. қадам ранжа қил-.

расво фош, бадном бўлган 81:6; расво-ти жаҳон жаҳонга бадном бўлган 167:7, 216:1; расво бўл- бадном бўлмоқ 80:7, 231:1; расво қил- бадном қилмоқ 128:7, 134:1, 167:2, 177:1.

расм одат 26:7, 38:3; расм-и зуннор-у салиб насронийларнинг белига арқон, бўйнига бут тақиши одати 30:3.

растахез ғавғо, тўс-тўпалон: растахез бўлмоқ ғавғо кўтарилимоқ 118:6.

расул элчи, хабар келтирувчи 130:3, 132:1, 176:4.

Расулиллоҳ Аллоҳнинг элчиси 2:6.

ратб нам, хўл: ратб-у йобис хўлу қуруқ, 1:3.

рафиқ дўст 110:4.

рафиъу-л-қадр қадрли; машҳур 204:9.

рафтор юриш, қадам ташлаш 45:3, 158:4.

рафъ кўтарилиш; орадан кўтарилиш: рафъ ўл- кўтарилимоқ, 138:2.

рашк қизганиш 10:4, 175:5; рашк-и бօғ боғнинг рашкини келтирадиган 31:2, 160:3, 223:1; рашк-и гул-у гулзор гул ва гулзорнинг рашкини қўзғатувчи 16:6, 159:2, 170:1; рашк-и гулбарг-и тарий янги очилган гул япроғининг рашкини қўзғовчи 232:1; рашк-и муштарий муштарийнинг рашкини қўзғовчи 213:1; рашк-и мушк-и Чин Хитой мушкининг рашкини қўзғовчи 147:1; рашк-и парий парийнинг рашкини келтирувчи 90:3, 226:2; рашк-и фирмавс-и барин олий жаннатнинг рашкини келтирувчи 175:1.

раъй қ. рой/раъй.

раъно гулбаргининг ичи қизил, таши сарик, гул 81:2, 144:4, 230:1; қ. гул-и раъно; сунбул-и раъно; қад-и раъно; қомат-и раъно.

рақам ёзув: рақам-и куфр 1) динсизлар ёзуви; қора ёзув 85:5.

рақиб муомаладаги қарши тараф 4:5, 11:4, 12:5; рақиб-и беҳақиқат ёлғончи ракиб 237:2; рақиб-и рўсийоқ юзи қора рақиб 195:4; рақиб-и шум ёмонлик келтирувчи рақиб 46:5, 176:3; қ. танг-и рақиб.

рағбат мойиллик, интилиш 55:5.

раҳиқ тоза ва ўткир шароб: қ. роҳ-и раҳиқ.

раҳм шафқат, кечириш: раҳми йўқ, бераҳм 103:4, 188:2; раҳм айла-/раҳм эт-/раҳм қил- шафқат қилмоқ, кечирмоқ 2:8, 14:7, 44:1, 72:3.

раҳмат 1.мехрибонлик: раҳмат-и ҳақ Аллоҳнинг меҳрибонлиги 180:6; 2.ташаккур 187:2; қ. ойаг-и раҳмат.

раҳматан ли-л-оламин икки оламга меҳрибон 30:1, 175:2.

раҳмон раҳм-шафқатли, кечиргучи 154:1.

раҳмсиз шафқатсиз, бераҳм 7:5, 173:5.

ривож ўсиш, юксалиш 104:5.

ривойат 1.ҳикоя, қисса; 2.сўз, гап 150:1.

ризвон 1.мамнуният, хушнудлик; 2.жаннат 49:3; қ. бօғ-и ризвон; равза-айи ризвон.

ризо розилик, кўниш 3:6, 89:3, 187:1; ризо бер- розилик бермоқ, 122:4;

ризо бўл- рози бўлмоқ, 136:4, 172:5.

риқват мулоимлик, нозиклик 12:3.

риндана қўрқмасдан, мардана 80:5; қ. шева-айи риндана.

ришта ип, арқон; томир қ. жон риштасин тўлғандур-.

роз сир: роз-и ниҳон/роз-и пинҳон махфий сир 2:6, 133:2, 170:4.

рой/раъй 1.фикр, нуқта-айи назар 44:5, 117:5; рой-и файйоз олий-жаноб фикр 204:5; 2. хоҳиши, истак 5:2, 52:3, 115:1; қ. кўнгул ройинча; ўз ройи била бор-.

роҳ I йўл қ. рўй-у роҳ; хок-и роҳ.

роҳ II май шароб 35:1; роҳ-и раҳиқ тоза ва ўткир шароб 110:1; роҳ-и руҳафзо руҳни тетик қиласидиган шароб 135:3.

роҳат ором, лаззатланиш 83:5; роҳат-и жон жон ороми 28:2.

Рум Рим империяси; Кичик Осиё 118:4.

румуз рамзнинг кўплиги 58:5, 69:2, 125:6.

рух юз, чехра 77:1.

рухсор юз, чехра 158:1.

руҳ 1.шакл ва кўринишга эга бўлмаган илохий мавжудот: **руҳ-и зебо гўзал руҳ** 77:1; **руҳ-и мужассам** шаклга кирган руҳ 6:2, 193:9; **руҳ-и мусаввар** суратга туширилган руҳ 61:1; **руҳ-и мутлак/руҳ-и пок** пок руҳ 46:3, 115:3, 175:3, 225:3, 229:5; **руҳ-и парийрухсор** парийчехра руҳ; **руҳ-и қудсий пок** руҳ 68:7, 232:2; **қ. ҳифоз-и руҳ**; 2.жон 76:5, 118:6; **руҳ у равон жон, тириклик** 160:2; **қ. қут-и руҳ**; 3.кайфият: **қ. мужда-йи руҳ тег; тафриҳ-и руҳ**.

руҳафзо жонбахш, тирилтирувчи: **қ. роҳ-и руҳафзо**.

руҳоний руҳга мансуб 178:1.

руҳпарвар руҳни кўтарувчи, яхши кайфият бағишловчи: **қ. насим-и руҳпарвар**.

Руҳуламин Жабройил алайҳи-с-саломга ишора 229:4.

рӯбароҳ йўлга чиқиши: **рӯбароҳ қил-** йўлламоқ, юбормоқ 200:3.

рӯбарой юзма-юз 206:4.

рӯз кун 53:4.

рӯза кун чиқишидан то ботгунга қадар ейиш, ичиш ва бошқа нарслардан ўзини тийиш 138:2.

рӯзгор замона; тақдир: **қ. жавр-и рӯзгор**.

рӯй 1.юз, чехра: **қ. об-и рӯй**; 2.чора, тадбир: **қ. берўй-у роҳ.**
рӯсийоҳ юзи қора, беномус: **қ. рақиб-и рӯсийоҳ**.

— С —

сабаб 1.важ, боис, асос 2:4; 2.восита; нарса: **қ. асбоб**.

сабабтин важ билан, асосда 174:4, 212:4.

сабо салқин шарқ шамоли 5:5, 11:3; **қ. бод-и сабо**.

сабоҳ тонг: **қ. сад сабоҳ-у сад салом**.

сабр тоқат, чидам 63:6, 107:3; **сабр-и Айиуб** Айюбнинг сабри 34:3; **сабр-у қарор** чидам, бардош 69:6, 182:2; **сабр қил-** тоқат қилмоқ, чидамоқ 75:4; **сабр-у мудоро қил-** чидамоқ ва тийинмоқ 231:4.

сабуҳ саҳар, тонг 34:4; **қ. пайк-и сабуҳ**.

савдо I 1.дилгирлик, миланхолия 61:4; 2.ғам, ташвиш 208:4; 3.хаёл, орзу 77:4, 185:2, 187:5; **савдо-йи хом хом** хаёл 144:7; **савдоя туташ-дилгирлик** касалига йўлиқмоқ; ғам-ташвишга қолмоқ 196:1.

савдо II олди-сотти 80:6; **савдо қил-** олди-сотти қилмоқ 221:5; **қ. мойа-йи савдо**.

савдои девона, ошиқ 79:3, 118:1.

савлат куч-кудрат; ҳамла; қаҳру ғазаб 1:3.

савоб хайрли иш ва унинг мукофоти 145:3.

савод 1.қора; қоралик 11:1, 77:4, 144:2, 154:4, 175:4; **савод-и зулф/са-**

вод-и сунбул соч қораси 32:2, 80:6, 120:1, 196:1; 2.коронгулик, зулмат 113:1; савод-и аъзам буюк зулмат 26:4; савод-и куфр кофирилик зулмати 47:3.

савол сўроқ 11:4; савол қил- сўрамоқ, 237:1.

сад юз (саноқ сон) 11:6, 147:4, 180:6; сад чандон юз марта ортиқ 47:4, 95:3; сад сабоҳ-у сад салом юз бор марҳабо 144:1, 145:1.

садаф чиганоқ, 149:2.

садр тўр; ўрта: садр-и жинон жаннатнинг тўри: қ. сўй-и садр-и жинон.

сазо муносиб, лойиқ, 11:7.

сайд ов, шикор: сайд-и Хўтан Хўтан ови; мушк охусига ишора 85:3, 116:2; сайд эт- овламоқ 35:2, 112:5.

сайод овчи 112:5.

сайор айланувчи, кезувчи: сайор ақл кўпни кўрган ва биладиган ақл 7:5; сайор-и хирад ақлнинг кўпни кўргани ва биладигани 101:5; сайор ўл- айланмоқ, кезмоқ 143:1.

сайора планета; қ. хисрав-и сайоралар.

сайр айланиш, кезиш: сайр айла- айланмоқ, кезмоқ 7:5; сайр-у сувук эт- айланмоқ, кезмоқ 222:4.

сайра хониш қилмоқ, куйламоқ 77:7.

сайрат- хониш қилдирмоқ, куйлатмоқ 62:4.

сайрон сайр: сайрон қил- сайр қилмоқ 85:3.

салиб христианлар бўйнига осиб юрадига тўрт тарафли тақинчок; крест: қ. расм-и зуннор-у салиб.

Салмон ўрта асрлар бошида яшаб ўтган машҳур форс шоири 208:7.

саломат соғлиқ, омонлик: саломат гўшаси тинчлик, омонлик уйи; осуда, фаровон ҳаёт 134:4.

саломатлиғ соғлиқ, омонлик 138:2.

салосил 1.силислининг кўплиги 226:2; 2.соҷ ўрами 76:5, 78:5, 98:2, 118:2; салосил-и мушкин мушк рангли ва мушк исли соҷ 194:1.

салотин сultonнинг кўплиги 78:4, 209:7, 230:2.

салоҳ тўғрилик, солиҳлик 35:4.

салсабил жаннат чашмаси 119:1.

салтанат сultonлик 204:2, 11; салтанат-и мулк-и латофат латофат мулки сultonлиги 193:2; салтанат қил- сultonлик қилмоқ 158:2, 198:2, 185:6.

саман қ. суман/саман.

саманбар қ. суманбар/саманбар.

самар мева: ҳосил 68:1, 228:2.

сан қ. сен/сан.

сан- ҳисобламоқ 147:2.

санавбар қайин дарахти 55:1.

санам бут; маъшуга 35:5, 72:8, 90:4.

санг тош: санг-и хоро қаттиқ тош; гранит 122:2, 138:3, 212:2.

санч- 1.суқмоқ, тиқмоқ 21:5; 2.оғримоқ; бағри санч- дили оғримок,

юраги эзилмоқ 72:5.

саодат баҳт, иқбол 110:3, 129:4, 200:2, 227:1; **саодат топ-** баҳтта эришмоқ 117:7; **қ. бурж-и саодат; субх-и саодат.**

саодатлик баҳтли 53:3.

сар 1.бош: **қ. дард-и сар;** 2.сарвар, бошлиқ 194:7; 3.уч: **сар-и зулф** сочнинг учи: **қ. гирифттор-и сар-и зулф-и дуто бўл-; бепо'ву сар.**

сарафрозон бошни юқори кўтариб; магрур 139:2.

сарв 1.доим яшил рангда бўладиган баланд бўйли, тўғри қоматли арчасимон дарахт 67:1, 114:5, 213:7; 2.маҳбубага ишора: **сарв-и гулруҳ-сор** гул юзли ёр 173:4; **сарв-и ноз** нозик бўйли ёр 69:3, 80:2, 123:5, 128:6, 152:4; **сарв-и равон** 1) тўғри бўйли сарв 162:1, 163:1, 170:1, 197:4; 2) маҳбубага ишора 155:1; **сарв-и озод** маҳбубанинг қоматига ишора 218:2; **сарв-и саҳий** тўғри бўйли сарв 110:5; **сарв-и хиромон** 1) чайқалиб турган сарв 36:5, 101:1; 2) нозланиб юрувчи маҳбуб 13:1, 64:3, 96:6; **сарв-и хушхиром** чиройли хиром қилувчи маҳбуб 144:4.

сарвакт йўқлаб келиш 29:1.

сарвар етакчи, йўлбошчи 81:4, 204:4.

сарвқад сарвқомат, қомати келишган 32:3, 136:2.

сарғар- сарғаймоқ 23:6.

саргардон боши айланган, йўлини йўқотган; овора, сарсон 1:2,6, 174:1; **саргардон бўл-** овора бўлмоқ 93:2, 92:1, 146:6; **саргардон тут-** овора қилмоқ 210:7; **қ. ҳайрон-у саргардон қол-**.

саргашта овора, саргардон; йўлини йўқотган 13:3, 92:3; **қ. толиъ-и саргашта.**

сари тарафга, томонга 15:5, 18:1, 30:7, 42:2.

сарир сомон ранг: **сарир йуз** bemor юз 86:5.

саридин томонидан, тарафидан, 9:3, 18:7, 92:3, 132:1.

сарири таҳт 78:4.

сарманзил биринчи манзил; йўловчиларнинг биринчи тўхташ жойи 76:5.

сармойа давлат, бойлик 80:6.

сародиқ чодир, хайма: **қ. ҳазро сародиқ.**

саросар бошдан оёқ; тамоман 157:2.

сарроф асл тошлар ва тангалар билан шуғулланувчи; заршинос 224:5.

сарсарий назардан қолган: **сарсарий тут-/сарсарий қўй-** назардан четда қолдирмоқ, беписанд қарамоқ 221:3, 227:3.

сарф кетказиш, йўқотиш: **сарф бўл-** ишлатилмоқ, кетмоқ, йўқолмоқ 132:1.

сарфитна фитна бошловчи: **сарфитна-йи ошўб-и олам** оламда ғавғо уйғатувчи фитнабоши 76:2; **сарфитна-йи ғавғо-йи замон** замона ғавғосини бошловчи фитначи 216:2; **сарфитна-йи ғавғо-йи ийд** байрамни ғавғога айлантирувчи фитнабоши 37:1.

сарчашма булоқ боши; булоқ, чашма 68:4, 212:5; **сарчашма-йи ҳай-** вон ҳаёт булогининг боши 24:4, 55:4, 95:5.

сафар саёҳат 67:5, 197:1.

сафо тозалик, поклик 74:6, 83:3, 202:3; **сафо топ-** тозаланмоқ 78:7; **к. ановъ-и сафо муйассар бұлди; ҳангом-и сафо.**

сафҳа сатқ, юза: **сафҳа-йи моҳ** ойнинг юзаси 98:3.

саъй тиришқоқлик күрсатиш, интилиш, зўр бериш: **саъй эт-** интилмоқ, зўр бермоқ 63:6.

сақар дўзах, жаҳаннам 67:5.

сақим заиф, кучсиз 154:4.

сақла- 1.асрамоқ, эҳтиёт қилмоқ 45:1, 133:7, 222:2, 230:5, 121:6, 122:1; 2.тутиб турмоқ 1:5; **к. тенгри йўлини сақлагин.**

сақоқ ияқ, бағбақа 48:5, 67:1, 117:2, 150:1, 207:2.

сақф шифт: **сақф-и мино** осмон 12:3.

сағир кичик, вояга етмаган 78:6.

саҳар тонг 55:5, 18:2, 46:3, 55:5; **к. уммид-и саҳар; шамъ-и саҳар.**

саҳв ҳато, айб: **к. ғойатги саҳв-у қусур табъидин бўлур.**

саҳий тўғри, келишган 32:3; **к. сарв-и саҳий.**

саҳл енгил: **саҳл ўл-** енгил тортмоқ 192:3.

саҳло ва марҳабо хуш келибсиз 11:2.

саҳн майдон; юза: **саҳн-и бўстони ячра** бўстонда, чаманзорда 110:4.

саҳо хушёр 134:2.

саҳоб булат: **к. сойабон саҳоб.**

сев- меҳр қўймоқ, қўнгил бермоқ 10:3, 64:5, 89:7, 114:7, 176:6, 205:1, 217:6.

севар севикил 8:4, 19:3, 81:6, 103:1, 106:2, 152:4.

севдуг севилган, севикил 123:1.

севмак меҳр қўйиш, қўнгил бериш 209:2.

сел ёғиндан бўладиган тошқин 18:4.

сен/сан иккинчи шаҳс бирлиқдаги кишилик олмоши 26:1, 30:2.

сенингдек/санингдек/санингтек сендек, сен каби 77:7, 88:7, 122:7.

сейсизин сенсиз 62:3, 69:6, 76:6, 80:2, 3.

сенчилайин сенчалик, сендек 211:1.

сероб ярқироқ, жилвагар 101:7, 117:2, 150:3; **к. дурр-и сероб; йоқут-и сероб; лаъл-и сероб; сувбул-и сероб.**

сехр жоду, афсун 48:1, 80:4, 112:1, 124:6, 128:3, 214:2, 220:2; **сехр эт-** жоду қилмоқ 114:3; **сехр ангез эт-** сехр қўзғатмоқ; афсун ўргатмоқ 118:4.

сидқ тўғрилик, ростлик, самимилик 204:12.

сиз иккинчи шаҳс кишилик олмошининг кўплик ва ҳурмат маъна-сидаги шакли 2:6, 3:1, 49:5, 120:2.

сийм 1.кумиш 48:5, 157:5, 205:3; **сийм-и хом** ишлов берилмаган кумиши 150:1; 2.кумишранг 232:4.

сиймий кумишисимон 207:2; **к. ғабраб-и сиймин.**

сийминбар кумишранг баданли 8:1, 164:3.

сиймиисақоқ кумишранг иякли: **к. соқий-и сиймиисақоқ.**

сиймтан кумишранг баданли 14:3.

сийом рўза: **к. айном-и сийом.**

сийоҳ, 1.қора: қ. зулф-и сийоҳ; 2.оғир, катта, азим: қ. бало-йи сийоҳ.
сийрат хулқ-атвор, юриш-туриш 68:1.

Сикандар Искандар 79:4; қ. талаб-и Хизр-у Сикандар.

силсила занжир: қ. салосила.

сингари каби 228:3.

сипеҳр 1.фалак, осмон 1:2, 184:6; **сипеҳр-и малоҳат** гўзаллик осмони 189:5; **сипеҳр-и ҳусн** чирой осмони 37:1, 162:1, 194:2; қ. йетти сипеҳр; 2.тақдир 130:5.

сир/сирр идрок этилмаган мазмун 87:2, 93:6, 99:3, 151:2, 164:6; **сирр-и ишқ** муҳаббатнинг англаб этилмаган мазмуни 119:3; **сирр-и нукта-йи тавҳид** тавҳиднинг идрок этилмаган нозик мазмуни 2:4.

сирайат ўтиш, юқиши, таъсир қилиш: **сирайат қил-** таъсир қилмоқ 196:7.

сиrot кўпrik: **сиrot-и мустақим** жаҳаннам устидан жаннатга олиб борувчи кўпrik 149:3.

ситам жабр, зулм 86:4, 156:4, 193:5.

ситамгар ситам қилувчи; золим 7:5; қ. чарх-и ситамгар; **шўх-и ситамгар.**

сифат 1.белги: қ. сифот; 2.васф, баён 87:5.

сифатлу сифатли; -га ўхшаш 186:2.

сифот 1.сифат(1)нинг кўплиги 30:1,3, 161:3, 229:7; 2.сифат(2)нинг кўплиги 226:7.

сиф- кира олмоқ, 74:2.

сигиш- кира олмоқ, жойлаша олмоқ, 75:5.

сигиштур- кирита олмоқ, жойлаштира билмоқ, 179:5.

соат вақт бирлиги 14:4, 148:5, 196:4, 199:3.

события юлдуз: қ. **событиот.**

событиядам матонатли, чидамли 192:4; **событиядам бўл** матонатли бўлмоқ, 74:5.

событиот событианинг кўлиги: қ. зумра-йи событиот.

совур- сочмоқ, сарф қилмоқ; учирмоқ; қ. йелга совур-.

садик садоқатли 137:3; қ. ошиқ-и содик; субҳ-и содик.

соз чолғу торларини бирор кўйга мослаб тортиш: **соз айла-** созламоқ; қ. айш-у ишрат пардаси соз айла-.

соид билак 157:5.

сойй саъй қилувчи: қ. қонига сойй.

сойя кўланка 196:3.

сойабон 1.нур ва ёмғирдан тўсилиш учун ишлатиладиган жиҳоз; 2.ҳимояловчи, асрорчи; **сойабон айла-** соябон қилмоқ, 42:5; **сойабон-и сунбул** соя солувчи соч 60:1; **сойабон-и давлат** тахту давлат ҳимоячиши; бахту иқболни асрорчи 21:6; **сойабон саҳоб** булут соя солади (Расулиллоҳ ҳар вақт офтобга чиққанларида булут келиб соя солиб турар экан) 27:2.

сойил I тиланчи: **сойил-и маҳрум** насибасини топмаган тиланчи 219:5;

қ. ашк-и сойил.

сойил II оқар, окувчи: **қ. ашк-и сойил.**

сол- 1.ичига құймок, ичига туширмоқ 88:4; 2.ташлаб қўймоқ 46:2, 136:3, 205:6, 210:4, 213:2; 3.дучор құлмоқ, гирифтор құлмоқ: **қ. бало** (-вуғам) **ра сол-**; 4. күттармоқ, бошламоқ: **қ. ғавғо сол-**; **қ. дарпо сол-**; **ан-дарпо сол-**; жонға ұт сол-; инойат кўзидан сол-; йенг сол-; йироқ сол-; йолғуз солиб бор-; кўз сол-; назар сол-/назарни сол-; ғамға сол-; ұтқа сол-.

солғучи солувчи: **қ. жонина ҳижрон ұтини солғучи.**

солик ўұлчи; тарикат ўұлига кирган киши 136:4.

солиш солмоқ: **қ. йенг солиш.**

сомитлиқ индамаслик; жим туриш 26:7.

сон қадр, қиймат 6:1, 17:3, 146:7, 186:7, 198:6.

соний иккинчи: **қ. Йусуф-и соний.**

сониъ яратувчи 196:3.

соро сара; тоза, соғ: **қ. анбар-и соро.**

сот- пулламоқ 224:5, 231:6.

соғ тоза; асл 224:2, 5.

соғий соғликка мансуб; тоза: **қ. май-и соғий.**

соч бошда ўсадиган қыл толалари 22:7, 48:2, 108:4, 186:4, 187:4.

сочил- ёйилмоқ 66:1, 5, 131:5.

соқий май қуювчи 62:3, 100:2, 110:1, 139:1; **соқий-и гулчехра** гул юзли соқий 136:5; **соқий-и сийминсақоқ** кумишияқ соқий 111:6; **соқий-и тавфиқ** мадад берувчи соқий 23:7.

соғар қадаҳ, пиёла 79:1, 157:2.

соғин- 1.эсламоқ, ёдға олмоқ 31:7, 39:5, 50:5, 59:3, 150:4; 2.құмсамоқ 79:6; 3. ҳисобламоқ, ўйламоқ 24:3, 85:6, 141:5, 142:3, 229:6.

соғла- тузатмоқ, даволамоқ 59:4.

соҳибкамол комил, етуқ 53:3.

соҳибнасиб насибали 199:5.

соҳибқирон баҳти, саодатли 2:3, 28:1, 47:6, 162:1; **қ. ҳусрав-и соҳибқирон;** шаҳ-и соҳибқирон.

соҳибтакаббур тақаббури, мутакаббир 197:7.

соҳил қирғоқ 110:6.

соҳир сеҳргар: **соҳир-и Бобил** Бобиллик сеҳргар 114:3.

су 1.сув 1:4, 22:4, 74:1, 69:4, 210:1; **қ. бағри су бўл-**; **Ҳизр суйи;** 2.арик, дарё ва шу кабилар 123:5.

субҳ тонг: **субҳ-и саодат** саодат тонги 39:2; **субҳ-и содиқ** эрта тонг 114:4; **субҳ-и қийомат/субҳ-и маҳшар** қиёмат тонги 84:7, 138:7, 174:2; **субҳ-у шом** эрта-ю кеч 17:6, 143:7, 150:4; **қ. бод-и субҳ;** **насим-и субҳ.**

субҳдам тонг вақти 12:3, 29:6, 66:2; **қ. насим-и субҳдам.**

суд фойда, манфаат 80:6.

судоъ бос оғриғи 96:3.

сужуд букилиш, таъзим қилиш: **сужуд айла-** букилмок, таъзим қилмоқ, 234:1.

суйурға- инъом бермоқ, ҳадя қилмоқ 54:2.

Сулаймон аввалги пайғамбарлардан бири 86:6, 161:2, 179:3; **Сулаймон-и замон** замона Сулаймони 227:4; **қ. таҳт-и Сулаймон.**

султон 1.шоҳ, ҳукмдор 33:7, 47:7, 49:5; **султон-и дорулмулк-и оғоқ**, олам пойтахтининг шоҳи 108:4; **султон-и дорулмулк-и ҳусн** ҳусн пойтахтининг шоҳи 219:5; **султон-и олам** олам шоҳи 217:3; **султон-и фалак** қуёш 138:3; **султон-и хубон** гўзаллик шоҳи 6:3, 96:7; 2.маъшуқага ишора 3:7, 11:7, 17:7.

султонлиғ шоҳдик, ҳукмдорлик 10:2, 62:2, 124:7; **қ. лоғ-и султонлиғ.**

сулук юриш: **қ. сайд-у сулук эт-**.

суман/саман гули оқ, бўлиб очиладиган ўт ва унинг гули; ёсмин 116:2.

суманбар оқбадан 110:4.

сунбул 1.гуллари хушбўй ва ҳалқа-ҳалқа бўлиб очиладиган ўсимлик ва унинг гули; гиацинт 14:5, 31:5, 41:1, 52:2; **сунбул-и раъно** гўзал сунбул 118:2; **сунбул-и сероб** жилвагар сунбул 46:2; **сунбул-и сероб-и ноб** жилвагар тоза сунбул 56:3; 2. соч 5:5, 23:2, 25:3, 34:3; **сунбул-и зулф** сочининг ҳалқа-ҳалқа толаси 169:2, 172:7; **сунбул-и тар** йилтироқ соч 47:3 **сунбул-и тўлғаш** гажақдор соч 205:6; **қ. савод-и сунбул;** **сойабон-и сунбул;**

сунъ яратиш; иш, ҳунар 169:3; **сунъ-и Илоҳ/сунъ-и Йаздон/сунъ-и Худо/сунъ-и Ҳақ** тангри иши 1:4, 5:6, 83:3, 161:3; **сунъ-и бисми-л-лоҳир-раҳмони-р-раҳим** раҳимдил ва кечиргучи Аллоҳнинг номи билан яратиш 154:1; **қ. камол-и сунъ-и Йаздон.**

сур буғ, карнай: **сур-и ҳусн** чирой даврининг башланганлигини билдирадиган буғ 184:5.

сурат 1.шакл, ташки кўриниш 68:1, 208:1, 229:7; **сурат-у маъний** шакл ва мазмун 69:1, 78:1, 131:1, 175:3; 2.тасвир, расм 103:1; **сурат-и бежон** жонсиз расм 56:5.

сурт- суркамоқ, 201:54.

сурур шодник, севинч 83:5.

суса- чанқамоқ 65:4, 148:4, 191:1, 198:4.

сусан/савсан гулсапсар 209:3.

сустпаймон паймони суст, аҳдига вафо қилмайдиган 188:2.

сут шир 85:6.

суҳбат сўзлашиш 149:7.

сучук **қ. чучук/сучук.**

сұъбон аждаҳо 165:2; **қ. зулф-и сұъбон.**

сўз 1.гап 56:4, 57:1, 58:7, 63:5, 86:7, 209:3; 2.таъриф 211:2; 3.фикр, хаёл 76:3; 4.аҳд-у паймон 40:2; **сўз бошла-** гап бошламоқ 45:2; **сўзига кир-қулоқ** солмоқ, ўтитика амал қилмоқ, 162:5; **сўзи тавил бўл-** сўзи (яъний ғазаллари) шуҳрат тутмоқ 60:5.

сұзла-/сүйла- гапирмоқ 12:4, 70:5, 160:4.

сұзламак гапириш 34:2, 106:3, 218:4.

сұзларда гапирғанда 112:6.

сұзлашурда гаплашганда 205:5.

сүй тараф, тамом; сари: **сүй-и садр-и жонон** жаңнатнинг түри сари 2:8.

сүйла- қ. **сұзла-/сүйла-**.

сүк- ҳақорат қилмоқ 220:7.

Сұманот Гузаротдаги буддий эхром 30:3.

сүнг кейин 91:6, 162:3, 177:5.

сүнгак сүяқ, устухон 159:7.

сүнгра кейин 97:4, 162:4, 188:3.

сүр-1.савол бермоқ 22:7, 31:7, 78:6; 2.илтимос қилмоқ 3:4, 199:3, 231:7;

3. изламоқ 58:5.

сүрок/сүроғ хабар, дарап: **сүрок топ-/сүроғ топ-** хабар топмоқ 98:2, 109:2.
сүрул- сүралмоқ, саволга тутилмоқ 203:3.

- Т -

таадий зулм, зўравонлик 7:6.

тааммул ўйлаб кўриш; мулоҳаза қилиш 110:3.

табар болта 169:7.

табарро ўзини холи қилиш, аралашмаслик: **табарро қил-** ўзини холи қилмоқ; четланмоқ 177:6.

табассум жилмайиш: **табассум қил-** жилмаймоқ 66:1, 80:3.

табиб 1.шифокор 18:6, 26:1, 73:4, 211:4; 2.маҳбубага ишора 173:7, 108:2, 133:1.

табоҳ хароб, вайрон: **табоҳ бўл-** хароб бўлмоқ 195:1.

табъ хулқ-автор; табиат, мижоз 5:5, 138:1.

таважжуҳ дикқат қилиш, эътибор бериш 227:6.

таваққу кутиш, умид қилиш: **таваққу қил-/таваққу тут-** кутмоқ, умид қилмоқ 78:5, 121:4.

таваккул ишониб қўйиш; таваккал: қ. **қўй-и таваккул.**

тавалло дўстликка интилиш; дўстлик 177:6.

тавил узун: **тавил-** бўл- узаймоқ; чўзилмоқ; узоқда етмоқ: қ. **сўзи тавил бўл-**.

тавонгар қудратли, кучли 55:7.

тавоф бирор нарсанинг атрофини айланиб чиқиши: **тавоф айла-** айланиб чиқмоқ 62:7.

тавр хил, тур 209:3

тавфиқ ёрдам, кўмак: қ. **соқий-и тавфиқ** 23:1.

тавфир орттириш, фойда кўриш 71:1.

тавҳид ягона деб билиш ва иқрор қилиш қ. **сирр-и нукта-йи тавҳид**

тадбир чора, илож 71:1, 162:2, 187:4; **тадбир айла-/тадбир эт-** чоре қилмоқ 26:2, 171:1-5, 181:2, 185:1, 186:5

тажаллий жилваланиш, ярқираш: қ. нур-и тажаллий.

тажаллийат жилваланишлик, ярқирашлик; күринищ, намоён бұлиш: қ. тажаллийот.

**тажаллийот тажаллийатнинг күплиги: тажаллийот-и жамол-у жа-
лол қыл- гүзаллик ва улуғликни намойиш қыммоқ 83:2.**

**тажаммул зийнат; ҳашамат: тажаммул бер- безамоқ 136:1.
тайоқ, қалтак 104:5.**

такаббур катта кетиш; магрурлик 29:7, 83:6.

такаллум сұзлаш, гапириш 66:1, 161:2; қ. ҳусн-и тақаллум.

такаллуф ортиқ даражада ҳұрмат ва эътибор күрсатиши 27:2.

такфир диндан чиқариш, кофирикда айблаш; кофирик 71:4.

**талаб сұраш, излаш: талаб-и Хизр-у Сикандар Хизр ва Искандар-
нинг излашлари 55:4.**

талабгор талаб қылувчи: талабгор ўл- талаб қыммоқ 168:2.

талаш- тортишмоқ 3:2, 32:6; қ. жон талаш-.

Талл-и Қутбон Ҳиротдаги бир тепалик номи 106:4.

талъят юз, чехра 199:4, 226:1; талъат-и хуршид қүёшнинг юзи 218:1.

**таманно хоҳищ, тилак, орзу: таманно қыл- тилемоқ, орзу қыммоқ 177:7.
таматту лаззатланиш; лаззат 15:4.**

**тамаъ 1.умидвор бұлиш, кутиш 95:1; тамаъ тут-/тамаъ қыл- умид
қыммоқ, күз тұтмоқ 94:6, 95:3, 122:7; тамаъни уз- умидни узмоқ 22:4, 128:2.**

тамға белгі, нишон: мұхр 77:3.

тамкин қарор топиш; вазминлик, виқор 147:6, 225:2.

тамом бутунлай, бошдан оёқ 1:3, 68:7.

**тамошо күриш, кузатиш: тамошо қыл- күрмөк, кузатмоқ 177:4; қ.
касб-и тамошо қыл-.**

**тан бадан 17:5, 48:2, 103:1; тан-и бемор ҳаста тана 58:2; тан-и шика-
стай-и ҳокий жонини фидо қылған мажрух тана 145:2.**

**таназзул тубанлашиш, қуиң даражада туриш: таназзул қыл- тубан-
лашмоқ 140:4.**

танаъум роҳат, фароғат 93:5, 126:4.

тандиқ, оғоҳдантириш 184:4.

**танг I 1.тор: танг ўл-/тандыа бўл- лол қолмоқ 32:3, 185:4; 2.сиқувга
олиш; зулм қилиш: танг-и рақиб рақибнинг сиқувга олиши 26:2.**

танг II қ. тенг/танг.

**тани- билмоқ, таниш бўлмоқ; тана ол- таний олмоқ 77:3; таниман
танимайман 191:4.**

таноб арқон: қ. мискин таноб.

тансуқ камёб, нодир 122:6.

тануқ, гувоҳ; далил 220:3.

таолаллоҳ буюқ Аллоҳ 63:4, 161:1, 200:1, 210:2, 214:2.

тапуғ хизмат қилиш, мулоғимлик 16:3, 140:7, 152:5, 187:7, 235:2.

тар 1.хўл; 2.янги, тоза; қ. анбар-и тар; гулбарг-и тар; мушк-и тар;

сунбул-и тар.

тара- сочга тароқ юргизмоқ, 66:2, 118:6.

тараб шодлик, хуррамлик; завқ, шавқ 35:1, 70:3, 72:6, 99:4; **қ. анвоъ- и тараф.**

тараҳұм раҳм-шафқат қилиш 78:2; **тараҳұм айла-/тараҳұм эт-/тараҳұм қил-** раҳм-шафқат қымоқ, 14:3, 41:4, 73:5, 170:3, 173:4, 191:1.

тарий янги, тоза: **қ. рашк-и гулбарг-и тарий.**

тариқ йўл, маслак: **тариқ-и ақл** ақл йўли 74:6.

тариқа 1.тарз, услуг 29:5; 2.қонун-қоида 79:6.

тарк ташлаш, воз кечиш: **тарк эт-/тарк қил-** ташламоқ, баҳридан ўтмоқ 99:4, 138:6; **тарк-и айш-у ишрат** эт- айш-у ишратнинг баҳридан ўтмоқ, 76:6; **тарк-и бош қил-** бош олиб кетмоқ, 93:1; **тарк-и лаззот-и жаҳон қил** дунё лаззатларидан воз кечмоқ 91:7.

тароват мусаффолик, нозиклик 34:7, 83:3; **тароват-и бўстои-и ҳуси-у ноз гўзаллик** ва нағислик боғининг мусаффолиги 159:2.

тароқ сочни тараф учун ишлатиладиган буюм 117:7.

тарф камар тўқаси: **тарф боғла-** камар боғламақ 67:3.

тасаввур кўз олдига келтириш, хаёл: **тасаввур қил-** кўз олдига келтиримоқ, 180:3.

тасвир сурат, чизги: **тасвир эт-** чизмоқ; тасвиrlамоқ, 185:1.

таслим топшириш; ўзини топшириш; тан олиш; бўйин эгиш: **таслим ўл-** ўзини топширмоқ, 172:5.

тасхир бўйсундириш, қўлга олиш 124:6, 227:4; **тасхир эт-** бўйсундирмоқ, 185:3.

тафарружгоҳ сайргоҳ, тамошогоҳ; сайлгоҳ, 49:4.

тафаҳҳус текшириш, суришириш: **тафаҳҳус қил-** текширмоқ, суриштирмоқ, 144:5.

тафиқ оёқ кийимига ёпишган чанг 2:1, 130:4, 162:3, 169:6, 179:3, 189:6.

тафоҳур фахрланиш, мағрурлик: **тафоҳурни тут-** фахрланмоқ, фурурланмоқ, 136:2.

тафриқа паришонлик 191:3.

тафриҳ қувониш, шодлик: **тафриҳ-и руҳ** руҳнинг шод бўлиши 33:2.

тафсир шарҳ, баён, тушунтириш 30:5, 200:6; **тафсир эт-** шарҳламоқ, 223:5; **тафсирина йета бил-** тушуна олмоқ, фаҳми етмоқ, 187:7.

таксмир 1.ачитки, хамиртуруш 71:5; ачитилган 72:7.

тахт шоҳлик курсиси: **тахт-и давлат** салтанат тахти 78:4, 227:7; **тахт-и Сулаймон** Сулаймонинг тахти, салтанати 90:5; **тахт-и шариат** маҳбубнинг манглайига ишора 191:2; **тахт-и Қубод** Қубоднинг тахти, салтанати 79:7, 221:7; **тахт-и ҳусн гўзаллик** тахти 186:3; **қ. кумуш тахт;** **шаръ тахти.**

таш ташқари; зиёд: **қ. ҳаддин таш.**

ташибиҳ ўхшатиш: **ташибиҳ** эткучи ўхшатувчи 19:5.

ташхис белгилаш, ажратиш: **ташхис қил-** белгиламоқ, ажратмоқ, 84:6, 100:2.

таъбир баён қилиш, шарҳлаш: таъбир эт- баён қилмоқ, шарҳламоқ 185:4.

таъзим улуглаш, хурмат қилиш; юкуниш: тазим эт- улугламоқ; юкунмоқ 150:5.

таъйин аниқлаш, белгилаш: таъйин бўл- белгиламоқ 205:4.

таълим ўқитиш, ўргатиш 114:7; қ. ҳожат-и таълим эмастур.

таън таъна, юзга солиш 63:3; таън-у маломат тег- таънаю маломатга қолмоқ 215:3.

таъриф баён қилиш 139:5.

тақазо талаб қилиш; қонуний ва табиий талаб: тақазо қил- талаб қилмоқ 177:3, 231:7.

тақвийат қувватлаш, мустаҳкамлаш: тақвийат бер- мустаҳкамламоқ 116:4.

тақво номаъқул амаллардан сақданиш; парҳезгарлик 226:5.

тақдир қисмат 187:1; қ. новак-и тақдир.

тақлид айнан қайтариш 143:6.

тақриб яқинлашиш 34:2.

тақрир сўзлаш, оғзаки баён қилиш 187:6; тақрир эт- сўзламоқ 185:5.

тақсир айб, қусур, гуноҳ 71:2, 84:3, 187:7, 200:5; тақсир айла-/тақсир эт- гуноҳ қилмоқ 134:2, 185:6, 217:6.

тағиyr ўзгариш: тағиyr топ- ўзгармоқ 135:3; тағиyr эта билмай ўзгартира олмайман 215:5.

тағофул сезмасликка олиш; ғафлат 96:5; тағофул қил- ғафлатда қолмоқ 136:6.

таҳаммул сабр, бардош, чидам 136:1.

таҳнийат муборакбод этиш, қутлаш 229:4.

таҳрир ёзиш, ёзма баён қилиш 71:7; таҳрир айла-/таҳрир эт- ёзмоқ, ёзма баён қилмоқ 130:3, 151:2.

таҳсин олқишлиаш, оғарин айтиш 147:4.

таҳқиқ 1.текшириш, тадқиқ қилиш, ҳақиқатни очиш 94:4, 143:6; 2.текширилган, ҳақиқати аниқланган 30:5, 73:7.

тег- етмоқ; келмоқ; қ. жонға тег-; кўз тег-; лоғ-и султонлиғ тег-; мужда-ий руҳ тег-; насиб тег-; таън-у маломат тег-.

тегру/дегру қадар, -гача: қ. абдага дегру; нечага тегру.

тегур- теккизмоқ; етказмоқ 140:3; қ. кўз тегур-.

тек шунчаки, фақат; бор йўғи 228:9.

темур темир: темур тош темир маъдани; табиий ҳолдаги темир 196:7.

тенг/танг баробар 14:5, 32:3, 74:1; тенг тут- тенг билмоқ, тенг кўрмоқ 57:4, 218:1.

Тенгри Тангри 19:6, 20:3, 82:1, 94:5, 162:2, 215:2; Тенгри йўлинни сақлагин Худо йўлидан қайтма, Тангридан юз ўтирма 202:5.

тенгрилиқ тангрига эътиқод қилиш 58:3, 181:6.

тиғ 1.пичоқ, ханжар каби кескир асбоблар 79:4, 117:5, 169:7; қ. бева-

фолиғ тифи; васл тифи; жафо тифи; қаҳр тифи; ғамза тифи.

тийб ёқимли ис 26:6, 62:5.

тийн тупроқ: қ. мо-ву тийн.

тийнат лой, қоришма 71:5, 72:7; **тийнат-у об-у гил лой,** қоришма 140:5.

тийр ўқ; ёй ўқи: **тийр-и маломат** маломат ўқи 167:12.

тик I тикка, түғри: **тик боқ-** түғри қарамоқ; күз узмасдан қараб турмоқ 181:4.

тик- II ўрнатмоқ, қадамоқ 190:3, 204:8.

тил I нутқ жузви; забон 119:3, 184:4, 189:1; **тилга кел-** гапира олмок, сўзлаш қобилиятини тикламоқ 107:5.

тил- II кесмоқ 119:3.

тила- 1.истамоқ, ният қилмоқ 3:4, 5:9, 18:5, 48:5, 186:6, 192:6, 222:3; 2.сўрамоқ 54:5, 55:7, 143:3, 169:6; 3.изламоқ, қидирмоқ 110:7, 155:6, 190:2.

тилак мақсад, орзу 222:3.

тиланчи гадо 92:6, 186:7, 204:9.

тип- тинчимоқ, тўхтамоқ 67:7, 117:6, 131:5, 137:4, 164:4, 167:5, 173:6, 209:2.

тиндур- тўхтатмоқ 5:5.

тинмагур тинчимас 79:1, 159:4, 188:4.

тинмагучи тинмайдиган, оқишдан тўхтамайдиган 155:4.

тиргуз- ҳаёт бағишиламоқ, тирилтирмоқ 20:5, 52:3, 114:2, 193:10, 215:7, 217:3, 226:6.

тирик ҳаёт, жонли 36:5, 37:5; **тирик қол-** ўлмай қолмоқ 34:5.

тириклик тирик бўлиш, яшаш 21:1, 39:6, 111:5, 160:2.

тирил- ҳаётта қайтмоқ, жон кирмоқ 34:4, 94:1.

тириоқ заҳарга қарши дори 108:3.

тиш дандон 32:1, 48:6, 80:4, 81:3, 147:2, 154:2.

то 1.-гача, -гунча 12:7, 55:3, 75:2, 132:5, 147:2; **то абад** абадгача, абадий 9:6, 18:2, 22:4, 75:1, 140:1; **то не йерга** қаергача 12:5, 18:4; қ. қоф то қоф-и жаҳон; 2.-дан бери; қачонки 62:5, 6, 93:2, 104:1, 111:4, 167:1, 212:6, 226:7, 3.охири, ниҳоят 174:4.

тоб I ҳарорат, иссиқлик 59:5, 137:4; 137:4; **тоб-и арақ** тер 41:3.

тоб II гажак, буралган: қ. пурпеч-у тоб.

тобон I товон, оёқ тагининг орқа қисми 201:5.

тобон II 1.порлок, ёрқин, товланадиган: қ. моҳ-и тобон; машъал-и тобон; 2.нур; чироқ, 201:5.

тобон III тўлов, бадал 6:2, 17:2, 94:4, 157:6.

товус думлари узун, патлари товланувчи товуқсимон парранда 232:6.

тож шоҳлик бош кийими; салтанат 78:4, 156:2; **тож-и Афридун** Афридуннинг салтанати 9:5; **тож-и мұрассаъ** асл тошлар билан безатилган тож 91:7; **тож-у маснад-и Захъдок-**у Жам Захъдок ва Жамшиддинг тож-у тахти 156:2.

тоза 1.янги; эндиғина очилган (гуллар ҳақида) 23:2; **тоза бўл-** янгиланмоқ 59:1; 2.соғ, мусаффо; гўзал 101:7, 117:2, 144:4, 150:3.

тойир қүш; рух; **тойир-и аршошыон** макони аршда бўлган рух; Жабройил алайҳисаломга ишора 2:2; **тойир-и құдсий** рух, жон. 141:5. **токай** қачонгача 177:1.

тол барглари ингичка, новдалари узун дараҳт 14:4.

толиъ 1.чиқувчи, күтарилиувчи (куёш, ой ва юлдузлар ҳақида) 227:1; 2.порлаш, нур таратиш 184:1; З.такдир; баҳт юлдузи; баҳт 11:6, 63:4, 194:6, 228:7; **толиъ-и ноқобил/толиъ-и саргашта** кулиб боқмаган баҳт 151:5, 200:2; **толиъ-и фархунда** қутлуғ қисмат 206:6; қ. **кавқаб-и толиъ**; ҳусн-и толиъ.

том- томчиламоқ 80:4.

томиъ тамагир, очкүз: **томиъ ўл-** тана қилмоқ 201:2.

тон- сўзидан қайтмоқ; рад этмоқ 40:2, 77:3.

тонг кун чиқиши вақти 101:2; **тонг равшани туғ-** тонг отмоқ 209:4; **тонгга дегин тонгача** 10:4, 21:5, 66:3.

тонгла тонгда; эртага 155:6.

тонглари тонгдаги: тонглари фирмавс эртанги (охиратдаги) жаннат 49:3.

топ- 1.излаб етишмоқ; эришмоқ; олмоқ 7:5, 7, 26:6, 78:4, 104:3; 2.билиммоқ, аниқламоқ; аниқдай олмоқ 27:5, 41:6, 58:5, 100:3; 3.кўрмоқ 37:5; қ. барг-и футуҳ топ-; висол топ-; дубора умр топ-; жон топ-; завол топ-; интиҳоб топ-; йер топ-; ком топ-; мажол топ-; мурод топ-; најот топ-; нашв-у намо топ-; нишон топ-; тағиир топ-; эътидол топ-.

топил- 1.учрамоқ; мавжуд бўлмоқ 11:6, 87:1-3, 5, 91:2; 2.келмоқ, содир бўлмоқ 87:4.

тор знига ингичка 11:6, 32:7, 45:2, 188:2.

торам гунбаз: торам-и ахзар/торам-и нилуфарий кўк, осмон 61:6, 227:6.

торож талаш; бузиш: **торож-и дин** динни бузиш; диндан чиқариш 210:4; **торож айла-** таламоқ, бузмоқ 8:3, 160:5.

торт- ўзига қарата йўналтироқ 23:5, 27:2, 89:4, 182:1; 2.чекмоқ, кўрмоқ; қ. бало торт-; жабр торт-; жафо торт-; жон торт-; мажол торт- ба бил-; **хорлик торт-**; ғам торт- .

тортароқ, тортиброқ; тарангроқ 182:1.

торттур- тортишга мажбур қилмоқ; қ. **жон торттур-**.

тотлу ширин; ёқимли 28:2, 160:4, 221:5.

тотор/татор мўғул; мўғул эли 45:4; қ. **мушк-и тотор;** **нофа-йи тотор-**

тош I қаттиқ, жисм 232:4, 2.қаттиқ; **тош бағирлик/тош бағирлу** қаҳри қаттит, бераҳм 29:6, 164:3, 188:2; қ. **бағри тош;** темур тош/хоро тош.

тош- II сифимидан чиқиб кетмоқ; қ. **қайнаб тош-.**

тоқ I жуфтни йўқ; танҳо 108:4.

тоқ, II тутанган: қ. **тоқати тоқ бўл-.**

тоқат чидам, бардош 107:3; **тоқати тоқ бўл-** бардоши тутамоқ 108:2.

тоғ жуда баланд тепалик 59:5.

тубо жаннат дараҳти 85:1, 119:1, 144:1, 173:4, 175:1, 210:1.

туз I ошилик 104:3; 2.шира, маза: **тузи ортуқ** ширинроқ, мазалироқ 223:3.

туз- II ясамоқ, тизмоқ 116:4, 231:3.

тузлук, ширин, тотли 104:3.

тулуу 1.чикиш, күриниши: тулуу эт- чиқмоқ күриммоқ 92:1, 93:2; 2.күтарилиш, юксалиш: тулуу-и мазҳар-и ҳусн күркнинг очилиши; күркамлашиш 83:2, 189:5.

туман ўн минг; күп, бисёр 53:1, 69:4, 72:5, 130:1.

тун/дун кечә, шомдан тонгача бўлган вақт 9:5, 89:3, 130:5, 141:1; тун кечә/тун охшом кечә тунда 34:1, 139:4, 213:3.

тунглук туйнук, дарча 184:2.

тунд чопқир, тез 182:2.

тупроқ ер, хок 12:4, 31:5, 84:2, 81:5.

тур I хил, навъ 112:6.

Тур II 1.Мисрдаги бир тоғ номи (Инжилдаги Сино тоғи): Тур-и ҳусн ҳусн тоғи 184:6; 2.тоғ: Тур-и ишқ, ишқ тоғи 5:7.

тур-/дур- 1.қарор топмоқ, барқарор ҳолатда бўлмоқ 5:2, 146:4, 236:2; 2.ҳозир бўлмоқ, шай бўлмоқ 231:6; 3.маълум вазиятни сақламоқ 174:7; 4.эрмоқ 28:4, 94:5, 166:3, 5, 177:3.

турбат тупроқ; қабр 140:6.

турк тили туркий бўлган элат: турк-и Хато уйғур 89:6.

турлук турли, ҳар хил 42:1, 52:2, 62:2, 67:7; қ. йуз турлук.

турфа қизик, ажойиб, нодир 102:1.

тут-/дут- 1.ушламоқ 34:3, 78:7, 131:3, 182:1; 2.олмоқ 185:7; 3.узатмоқ 4:3, 100:2, 110:5, 150:2; 4.билиммоқ, англамоқ 215:6; 5.ёйилмоқ, тарқамоқ, қопламоқ, босиб кетмоқ 146:5, 223:5, 226:7; қ. бошқа тут-; элинг тут-; инчка оғриғи тут-; итча тут-; йўлини тут-; малол тут-; маскан-у маъво тут-; миннат тут-; одатин тут-; раво тут-; саргардон тут-; таваққу тут-; қони тут-; қулоқ тут-; қўшқулоқ тут-; ғанимат тут-.

туташ- уланмоқ, қўшилмоқ 172:1; қ. савдоиа туташ-.

тутула-1.тўсилемоқ, беркилмоқ 140:3; 2.кутилмоқ, халос бўлмоқ 191:3.

тутун дуд 8:2.

түфайли сабабли, сабабдан 30:2.

туш I уйқудаги ҳаёт 92:2.

туш- II 1.юқоридан пастта ҳаракат қилмоқ 12:3, 50:3, 98:3, 154:2, 201:4, 203:5, 208:6, 227:6; 2.илинмоқ, асир бўлмоқ 25:1, 69:1, 72:1, 77:3, 78:5, 143:2, 209:6; 3.жойлашмоқ 65:2, 98:4; 4.учрамоқ 9:1, 26:3; қ. ахтари вабол ичра туш-; дарафвоҳ туш-; йағмойа туш-; йироқ туш-; кўзига оқ туш-; кўнгулга булғаглар туш-; назари туш-; хайолина туш-; ўлжа туш-; қобил туш-; ғарип туш-; ғорат-у ғавғо-йи куфр туш-.

түғ- түғиммоқ, пайдо бўлмоқ 23:1, 68:2, 209:4, 229:1.

түғма қул; түғма қул 77:5.

түғро сарлавҳа, хат бошидаги муҳр; түғро-ий жамол чирой муҳри 37:2; түғро-ий ол қизил рангли муҳр 133:3.

тұз чанғ: одоқингнинг изи, тұзи оёғингнинг изи ва чанги 222:6.

түйгунча түйгунча, қониққунга қадар 15:1.

түк- оқизмоқ; қ. обрүйини түк-; қонини түк-.

түккіз уч кара уч: қ. бино-йи түккіз айвон бұлғали.

түккучи оқизувчи, түкадиган: қ. қон түккучи.

тұл- сиғимини ёки ҳажмини буткул әгалламоқ 226:4; қ.қони тұлған.

тұла бор сиғими әгалланған; лиммо-лим 44:2, 93:3, 216:3.

тұлун тұлин, тұлған: тұлун ой тұлишган ой 77:3, 138:4.

тұлған- тұлқынсімон ҳаракат қыммоқ; безовта бұлмоқ, қийналмоқ 58:4.

тұлғандур- безовта қыммоқ; қийнамоқ; қ. жонини тұлғандур-/жон ришиласини тұлғандур.

тұлғаш тұлқынсімон; жингалак: қ. сунбул-и тұлғаш.

тұнлуқ, тұнли; тұн кийган қ. фустуқиң тұнлуқ.

тұп чавғон тұпи 137:3.

тұрт иккі кара иккі: тұрт уммақот тұрт асосий үнсур: ер, сув, ҳаво, олов 30:1.

тұтий тұтиқуш 48:3.

тұтийо сурма тоши; күзни равшан қыладиган дори 88:5, 222:6.

тұфон катта сув тошқини 22:3, 146:5; қ. мавж-и тұфон; Нұх тұфони.

тұғри тик; келишган: тұғри бүйлүг келишган бүйли 19:2.

- У -

-у сүз ва гапларни уюштирувчи боғливчи 1:2, 4, 55:6, 56:3.

үд хұшбүй бўлиб тутайдиган бир ёғоч тури; алое 229:3.

ужб манманлик, шұхратпарастлик 83:6.

уз- тортиб бұлмоқ; тортиб ажратиб олмоқ; қ. күнгүл уз-; тамаъни уз-;

уза қ. узра/уза.

узал- чўзилмоқ; узала йот- чўзилиб ётмоқ, 112:6.

узлат ёлғиз бўлиш; яккаланиш: узлат қоқи узлатда тириклик учун заруран истеъмол этиладиган қуруқ, егулик 224:6.

узр кечириш 43:4.

узра/уза устида; устидан 25:4, 36:3, 37:2, 41:3; күз узра күз ўнгидан 14:5.

узун чўзиқ; узоқ 185:2; узун бўл- чўзилмоқ, узоқ давом этмоқ 228:4.

уййу- ухламоқ, 54:4, 113:4.

уйқу ухлаш: уйқудин кўп- уйғонмоқ, уйқудан турмоқ, 110:3; қ. ноз уйқу.

уйқучи уйқусевар: уйқучи баҳт мұяссар бўлмаган баҳт; кулиб боқ-маган баҳт 123:2.

уйғат- уйқудан турғазмоқ; қ. фитна уйғат-.

ул у; 2:2, 6, 5:7, 7:6, 81:1, 2, 4, 6.

улаш- тақсимлаб тарқатмоқ 61:2.

улус халқ, эл 37:6, 96:3, 107:1, 133:2, 155:4, 182:1.

улча у қадар, ўшанча 115:1.

улға- улғаймоқ, ўсмоқ, унмоқ 14:5.

умид/уммид 1.орзу, тилак, күз тутиш 38:1-5, 39:1-7, 172:2, 195:3, 204:10; **уммид-и бар** ҳосил олиш орзуси 197:4; **уммид-и висол** юз күришиш орзуси 121:1; **уммид-и даво бўлгайму** соғайишга умид борми 33:2; **ум-мид-и саҳар бўлгайму** тонг отадими; тонгдан умид борми 197:2; **умид тут-** умид қиласмоқ 38:4; **қ. гулбун-и умид.**

уммон 1.Арабистоннинг шимолий қирғоғидаги дengiz: **қ. баҳр-и Уммон; дурр-и Уммон;** 2.дengиз; океан 119:4, 210:6, 110:7.

умр ҳаёт 5:1, 17:2, 81:1, 96:5, 122:5, 177:5, 183:1; **умр-и азиз** азиз ҳаёт, ширин жон 96:2, 215:6; **умр-и дароз** узоқ умр 122:5; **умр-и жовидон** абадий ҳаёт 17:1, 53:3, 90:2, 148:5, 212:5; **умр-и Нуҳ** Нуҳнинг умри; абадий умр 34:3; **умр бер-** ҳаёт бермоқ, умрини узайтирмоқ 12:7; **қ. дубора умр топ-**; **хазон-и умр.**

унут- эсдан чиқармоқ 8:1-5, 16:1-7, 104:3, 109:6; **унут бўл-** эсдан чиқармоқ; **унутмоқ** 209:6.

унутмоқлиқ эсдан чиқариш, унудишиш 192:2.

ур- 1.зарба бермоқ; **оғзиға-оғзиға** ур- оғзини ёпмоқ; овозини ўчирамоқ 12:4; 2.балога йўлиқтирмоқ; кулфат келтирмоқ 230:3; **қ. бош ур-**; **даврон ур-**; **дам ур-**; **лаббайк ур-**; **лоф ур-**; **мавж ур-**; **оҳ ур-**.

урам кўча 43:2, 172:3.

урйон ялангчоқ 92:3.

урмоқ уриш: **қ. лоф-и ишқ, урмоқ.**

урмоқлиқ/урмоқлиғ уриш: **қ. лоф-и ишқ, урмоқлиғ; лоф-и ҳусн урмоқлиқ; дам урмоқлиқ.**

уруш- ёқалашмоқ; сўкишмоқ 93:7.

усрук **қ. асрук/усрук.**

уст тепа, бош; нарсанинг кўкка қараб турган томони 1:5, 98:3, 155:2, 186:4, 208:6, 229:2; **қ. бир-бир устинда.**

устод таълим берувчи; ҳунар ўргатувчи; **устоз** 68:5, 124:6.

утан-/уфтан- уялмоқ, ҳижолат чекмоқ 78:3, 125:2, 183:4, 231:7, 232:6. **уфтан-** **қ. утан-/уфтан.**

уч I нарсанинг ингичка томони: **қ. кўз уч.**

уч- II парвоз қиласмоқ; **қ. кўзидин уч-.**

учра- йўлиқмоқ, дуч келмоқ 202:2.

учун туфайли, сабабли 200:5, 221:3, 222:4, 227:3, 229:4, 3.

уш 1.шу, мана шу 1:5, 6:3, 22:5, 136:2, 4, 200:4, 204:3, 228:7; 2.мана 5:2, 176:3, 193:6, 236:2.

ушбу шу, мана шу 132:2, 138:3, 143:7.

ушмунак мана; қара 137:3, 223:4, 225:5.

ушмунунгтек мана бундай 20:3.

ушшоқ ошиқнинг кўплиги: **ушшоқ-и мискин** бечора ошиқлар 201:3.

уқул ақлнинг кўплиги 1:2, 130:1, 197:3, 132:2.

Уған қодир; Худо 229:7.

фазл саҳийлик: фазл-у инойат қил- саҳоват қилмоқ 135:5.

фазул сергап, эзма; сурбет 130:2; фазул-и бежигар қўрқоқ, сурбет 57:7.

файз 1.мўл-кўлчилик; барака 204:5; 2.саҳоват, ҳиммат 219:1; файз-и анфос сўзларнинг сермаънолиги, жозибадорлиги 68:7.

файйоз саҳоватли, олийжаноб: қ. рой-и файйоз.

фақир камбағал 28:4, 78:2, 100:4, 146:3, 202:5, 217:8, 220:6, 228:8; фақир и хоксор хор бўлган камбағал 84:3.

фалак 1.кўк, осмон 8:2, 42:4, 89:5, 125:1, 142:2; қ. султон-и фалак; 2.такдир, толитъ 26:2, 104:1, 111:5, 154:7, 177:3, 215:6; қ. жаллод-и фалак; чарҳ-и фалак.

фан/фанин 1.илм, хунар, санъат 28:1, 158:4, 174:7, 209:1, 217:4; фанин-и дилбарий дилни овлаш санъати 221:4; 2.хийла, найранг: қ. макр-у фан; пурмакр-у фан.

фано йўқлик, нобудлик: фано бўл- йўқ бўлмоқ, ўлмоқ 99:3, 149:3, 224:4; қ. айн-и фано бўл-.

фаранг франк, оврупалик: қ. аҳл-и фаранг.

фараҳ курсандлик, шодлик 83:5.

фард ёлғиз, якка: тоқ 194:3.

фардо келаси кун, эрта: фардо-йи ийд байрам эртасига 37:5.

фарз бажарилиши зарур бўлган иш 49:5, 78:2, 107:4.

фарзона донишманд, олим 30:4, 64:4.

фарйод оҳ, фифон 44:3, 71:3, 162:6; фарйод айла-/фарйод эт- фифон қилмоқ; зорланмоқ 42:4, 165:3.

фарйодрас фарёдга жавоб берувчи; ёрдам кўрсатувчи 91:1.

фарқ 1.бошнинг уст тарафи 229; уст, тепа: фарқина устига, узра 2:2. 27:2.

фармон бўйруқ, кўрсатма 94:5, 96:1, 146:4; фармонина кир- бўйруғига итоат қилмоқ 188:4, 203:4.

фаровон кўп, мўл-кўл; фаровон бўл- кўпаймоқ; тўлиб-тошмоқ 43:3.

фароғ/фароғат 1.роҳат, ором 199:2; 2.озод бўлиш қутулиш 98:1.

фарр I дабдаба, ҳашамат.

фарр II пар, пат; қанот: фарр-и ҳумо ҳумо пати 21:6.

фаррош хизматкор 204:5; фаррош-и қазо тангри малаги 190:3.

фарруҳ баҳтли, саодатли, омадли 156:1; қ. баҳт-и фарруҳ; замон-и фарруҳ.

фарруҳпай қутлуғқадам, қадами қутлуғ 203:2; Хизр-и фарруҳпай қутлуғқадам Хизр 132:3, 200:3.

Фарҳод машҳур достон қаҳрамони 112:7

фархунда құтлуғ, баҳтли, саодатли: қ. толиъ-и фархунда.

фарш ер 2:4; фарш-и мутаббақ табакали, қат-қат ер 1:5.

фасл мавсум. йил мавсуми 12:1, 20:3 56:1, 84:6; фасл-и баҳор кўклиам мавсуми 27:1, 84:6

фасой мафтункор 179:4

фаттон фитначи; мафтун қилувчи 36:1, 89:2, 93:1, 125:5, 166:4, 193:1, 198:2, 210:2; **қ. жоду-йи** фаттон; **шүх-и** фаттон; **ғамза-йи** фаттон.

фаттонлиғ мафтункорлик. 76:2.

фатх очилиш; ғалаба: **фатх-и** қарибе яқин ғалаба 230:4.

фағфур Хитой подшоси: **фағфур-и** ҳусн күрк шоҳи 184:3.

фаҳм ақл, идрок; билиш, ҳис этиш 40:5; **фаҳм айла-/фаҳм эт-** 1) англамоқ, тушунмоқ 69:2, 87:2, 125:4, 200:6; 2) ҳис қилмоқ, кўриб билмоқ, татиб кўрмоқ 122:2, 166:2; **фаҳм қилмоқлиқ** англамоқлик, тушуниш 2:5; **фаҳм айламен** кўра олмайман, сезмайман 232:3.

фаҳр ифтиҳор, гурур 14:6, 175:2, 198:7.

ғирон нола, фарёд 41:4, 42:4, 44:3, 71:3, 96:3, 155:1, 162:6; **ғирон қил-** фарёд чекмоқ 12:3, 139:4.

фидо қурбон, баҳшида 20:5; **фидо бўл-** қурбон бўлмоқ 22:1, 88:2, 153:1, 163:3, 176:1; **фидо қил-** қурбон қилмоқ, бағишламоқ 130:4, 196:6.

фикр 1. ўй, хаёл; мақсад ният 55:2, 77:4, 109:6, 202:1; 2. ўй ташвиш 159:5; **фикри йўқ** ғами йўқ, иши йўқ 28:4, 53:1; **фикр қил-** фикрламоқ, ўйламоқ 162:3; **фикр-и даво қил-** даволашни ўйламоқ; даво тадбирини қилмоқ 5:4; **фикрина-ву** хайолина туш- бирор нарса ҳақида қаттиқ, ўй сурмоқ 202:1.

фикрат ўйлаш, фикрлаш; тафаккур: **қ. ғаввос-и** фикрат.

фи-кулли ҳол нима бўлганда ҳам; ҳар қандай шароитда 121:6, 122:1.

филмасал 1. гўё, мисоли 103:1, 210:4, 229:1; 2. масалан 77:2.

филҳақиқат дарҳақиқат, чиндан 76:7, 184:6.

филҳол дарҳол 19:1.

фирдавс жаннат боғи; жаннат 43:9; **қ. гулшан-и** фирдавс; **расқ-и** фирдавс-и барин.

фироқ айрилиқ, жудолик 26:2, 3, 7, 61:5, 94:5, 107:3; **қ. байту-л-аҳзон-** и фироқ; дар банд-и фироқ қўй-; дард-и фироқ; жавр-и фироқ; шом-и фироқ.

фитна 1. гавро, тўс тўполон; бош кўтариш; қўзғалиш 85:2, 102:2, 172:3; **фитна-йи** бедор тинчмайдиган гавро 116:1; **фитна-йи** давр-и қамар қамар даврида хали содир бўлмаган фитна 46:1, 54:2; **фитна-йи охирзамон** қиёматдаги тўс тўполон 43:1, 68:5, 43:1; **фитна уйғат-** гавро бошламоқ 113:4; 2. гавро бошловчи: **фитна-йи** хиргоҳ оламда гавро уйғатувчи 51:4, 190:3; 3. ҳаяжонга солувчи 193:1; **фитна-йи** жон кўнгулга ҳаяжон солувчи 163:4; 4. ҳаяжонга солиш 58:1.

фитналиқ ҳаяжонга солувчи 14:2, 28:7.

фол таъбир, тақдирни оддиндан айтиб бериш: **фол тут-** фол очмоқ 131:3.

фоний йўқ, бўлувчи, абадий эмас 68:6; **қ. олам-и** фоний.

фосид бузук; ёмон 65:5, 77:4.

фош ошкор, очик; **фош қил-/фош айла-/фош эт-** ошкор қилмоқ 22:2, 93:6, 119:3, 133:2, 146:6; **фош ўл-** ошкор бўлмоқ 155:4.

фурқат айрилиқ, ҳижрон 63:1, 68:3, 70:3.

Фурот Мисрдан оқиб ўтадиган катта дарё 199:4, 210:6.

фурсат қулай вақт, имкон 68:6, 87:4, 112:4, 182:5.

фустуқий пистаранг: фустуқий түнлүк пистаранг түнли 232:1.

фусун сехр, афсун 214:2.

футух ғатқнинг кўплиги: футух топ- ғалаба қилмоқ 75:3.

- X -

хабар дарак 183:1; **хабар эт-**/**хабар қил-** дарак бермоқ; огоҳ, қилмоқ 5:3, 29:3.

хабардор воқиф, хабари бор: **хабардор ўл-** воқиф бўлмоқ 168:5.

хад/хадд юз, ёноқ 47:2, 85:1, 161:1, 173:4.

хаданг камон ўқи: **хаданг-и** ғамза ғамза ўқи 109:7.

хазон 1.куз 136:6; 2.туташ, охир: **хазон-и** умр умрнинг охири 99:5.

хазро мовий, зангори: **хазро сародиқ** мовий чодир; осмон 175:2.

Хайбар Алийга қалтиқ, қаршилик кўрсатган бир қабила номи 61:5, 69:5, 58:4; **қ. кофир-и Хайбар**.

хайл 1.тўда, гурух; гала 17:3, 198:6; 2.отлар ва отлиқлар галаси: **хайл-и хайол** хаёл; ором бермайдиган хаёл 90:4.

хайма 1.чодир; катта соябон; 2.осмон; олам 204:8; **хайма-йи** мино осмон 190:3.

хайол ўй; фикр, тасаввур 11:7, 49:2, 70:7, 131:3; **хайол-и қомат** қоматнинг хаёли 69:3; **хайол айла-/хайол боғла-** ўй сурмоқ 67:3, 131:5, 151:2; **хайолина туш-** бирор нарса ҳақида ўйламоқ 191:3; **қ. фикрина-ву хайолина туш-**.

хайр яхшилик, эзгулик: **қ. зикр-и хайр**.

хайр мақдам/хайра мақдам хуш келибсиз 11:2, 18:7, 20:1, 135:1.

хайру-л-калом сўзга чечан; сўз устаси 144:5.

халил яқин дўст 119:6.

Халилуллоҳ 1.Аллоҳнинг дўсти; Иброҳим пайғамбарнинг унвони 53:2; **қ. хон-и Халилуллоҳ**; 2.Темурий шаҳзодалардан бирининг исми 204:4.

халиқа яралган нарса, махлук; жонзот: **қ. ҳалойик**.

халос қутулиш, озод бўлиш: **халос бўл-/халос ўл-** қутилмоқ 9:2, 23:5, 155:3, 194:6; **халос эт-** қутқармоқ, озод қилмоқ 11:5, 51:5, 89:3, 213:6.

халофат шоҳдик, ҳукмронлик 220:3; **қ. давр-и халофат**.

халқ эл, инсонлар, кишилар 12:2, 37:3, 138:6, 209:3; **халқ-и олам** дунё ҳалқлари; инсоният 204:10.

хам эгилган, букилган; гажак, жингалак 118:1, 184:3, 212:4, 209:6, 228:6.

хамр май, шароб 228:5.

ханда 1.кулги, кулиш 174:6; 2.сайраш (какликнинг сайраши) 220:4; 3.очилган (ғунча ҳақида) 206:3.

хандон 1.кулувчи, кулиб турувчи: **қ. лаъл-и хандон**; 2.очилган, очи-либ турган: **қ. гул-и хандон**; **ғунча-йи хандон**.

ханжар кескир қуролларнинг бир тури: **ханжар-и мужгон** киприк 163:6.

харидор харид қилувчи; талабгор; ошиқ 158:2.
харобобод вайрона: **харобобод-и** күнгүл бузилган күнгүл 178:4, 208:6.
хас чўп; хашак 31:3, 202:2.
хасис бахил: **хасис-и** бемазоқ фаросатсиз бахил 109:4.
хаста касал, бемор 3:4, 11:6, 52:1, 55:7, 111:1; **хаста бўл-** касал бўлмоқ 129:3; **к. гадо-йи хаста;** **хор-у хаста.**
хастадил дили озор чеккан 114:2, 214:5.
хастахотир ғамгин 183:7.
хат/хатт чизик; мажозан эндигина чиқаётган мўйлаб 25:4, 65:2, 85:5, 112:5, 129:1; **хатт-и хизрфом** кўкимтири мўйлаб 48:3.
хатар ҳавф 49:2, 228:7.
хатм муҳр, тамға; буюрилган, берилган 3:1, 209:1; **хатм ўл-** буюрилмоқ; берилмоқ 193:2, 204:11, 217:4.
хато I янглиш, нотўғри 45:4; **хато бўл-** 1) янглиш бўлмоқ, нотўғри чиқмоқ 4:6; 2) нишонни четлаб ўтмоқ, хато кетмоқ 222:2.
Хато II **к. Хито/Хато.**
хатосиз бехато 196:5, 218:3.
хидмат хизмат 185:6.
хижил уятли, уятта қолган, шарманда 120:1, 125:1, 2; **хижил бўл-/хижил қол-** уятта қолмоқ, шарманда бўлмоқ 125:3-7.
хижлат уятта қолдириш 28:5, 227:5.
хижолат уятта қолиш, шарманда бўлиш 23:3; **хижолат топ-** уятага қолмоқ, шарманда бўлмоқ 89:6, 206:3.
Хизр ҳаёт сувидан ичиб кўрган пайғамбар 24:4, 55:4, 65:2, 157:1, 208:5; **Хизр сарчашмаси/Хизр суйи** ҳаёт суви, оби ҳаёт 68:4, 159:3; **Хизр ҳайоти** абадий умр 182:6; **Хизр-и фаррухпай** қутлугқадам Хизр 132:3, 200:3, 203:2; **к. зилол-и Хизр; талаб-и Хизр-у Сикандар.**
хизрфом яшил: **к. хатт-и Хизрфом.**
Хийовон Ҳирот шаҳридаги бир боғнинг номи 31:2, 106:4, 138:5; **к. Бог-и Хийовон.**
хилват ёлғиз, якка 196:4.
хирад ақл, ҳуш 41:6, 101:5, 161:3, 190:2, 204:6, **к. наққош-и хирад;** **саййор-и хирад.**
хирман нарсанинг уюлган жойи; уюм 177:4.
хиром чиройли юриш; ноз-карашма билан қадам ташлаш 80:2, 232:6.
хиромла- ноз-карашма билан юрмоқ 85:3.
хиромон ноз-карашма билан юрувчи: **к. сарв-и хиромон.**
Хито/Хато Туркистон, Чин, Хитой ва Турон ўртасидаги ўлка; Шимолий Хитойдаги Шинжон вилояти 3:3, 19:5, 89:6, 118:4, 180:4; **к. турк-и Хито.**
хитоб бирор кимсага қарата айтилган сўз, гап; хабар: **хитоб келмоқ** хабар етмоқ 204:4.
хитойий хитойларга хос: **хитойий кўзлар** қиймоч кўзлар; хумор кўзлар 112:1, 231:3.

хифоз җимоя қилиш, сақлаш: **хифоз-и руҳ** рухни қўриқлаш 154:4.
хоб уйку 41:4, 113:4.

ховар кунчиқар, шарқ; **қ. ахтар-и ховар**; **хусрав-и ховар**; **шамъ-и ховар**.
ховарий шарққа мансуб: **қ. офтоб-и ховарий**.

хок тупроқ; чанг: **хок-и наълайн** кавшнинг чанги 2:1; **хок-и пой** оёқ, чанги 17:5, 18:6, 78:4, 90:2, 115:3, 148:4, 227:7; **хок-и роҳ** чангдан ҳосил бўлган оёқ изи 163:5.

хокий 1.тупроққа мансуб; тупроққа айланган: **хокий ўл-** тупроққа айланмоқ, чиримоқ 159:7; 2.ўзини фидо қилувчи; ошиқ 42:7, 50:4; **қ. жумла-йи хокийлар**; **тан-и шикаста-йи хокий**.

хоккор 1.камтарин, оддий, содда: **қ. фақир-и хоккор**; 2.хор, тубан, бечора 1:6, 97:5, 152:5, 159:7; **хоккор ўл-** хор бўлмоқ 106:5; **хоккор эт-** хор қилмоқ 70:1, 127: 1, 137:6, 189:3.

хол танадаги туғма қора доғ; менг 47:2, 85:5, 91:4, 93:1, 98:4, 112:2, 122:1, 125:3, 129:1, 191:4, 207:2; **хол-и анбарин** анбар рангли хол 180:1; **хол-и малиқ** жозибадор хол 150:2; **хол-и мушкин** мушк рангли хол 124:2; **қ. дона-йи хол**.

хом 1.пишмаган; ишлов берилмаган: **қ. сийм-и хом**; 2.бехуда, амалга ошмайдиган: **қ. савдо-йи хом**.

хома қалам, килк 119:3.

хон I 1.шоҳ, султон 24:1, 99:7, 102:7, 178:2, 179:4, 197:6; 2.ёр, маҳбуб 8:4, 21:6, 81:4, 155:7, 176:5.

хон II дастурхон 230:2; **хон-и инъом** инъом дастурхони 91:4.

хонақоҳ сўфий ва дарвишларнинг ибодат қиласиган жойи: **хонақоҳ ўл-** ибодат билан машгул бўлмоқ 85:4.

хор I 1.тикан 1:4, 181:3; 2.дард, оғриқ; **хор-и ҳижрон** ҳижрон азоби 183:7; **хор-и хор-и ғам** ғам азоби 16:6.

хор II 1.камситилган, эзилган; тоғталган 12:4, 33:6, 229:6; **хор-и хаста** эзилган касалманд 70:5; **хор бўл-/хор ўл-** камситилмоқ, хўрланмоқ 44:2, 82:3, 143:5, 197:7; **хор қил-** хўрламоқ 52:4; **хор-у зор ўл-** хўрлик ва зорлик тортмоқ 194:7; **хор-у зор эт-/хор-у зор қил-** таҳқирламоқ 117:4, 127:5, 128:7, 2.хўрлаб 63:7.

хорлиқ хор бўлиш: **хорлиқ торт-** хўрланмоқ, таҳқирламоқ 181:1.

хоро гранит; тош: **хоро тош** гранит 205:3; **қ. кўнгли хоро**; **санг-и хоро**.

хор-хор афсусни ифодаловчи ибора 70:2, 72:5.

хос хусусий: **қ. ҳарим-и хос**.

хоса индаллоҳ Аллоҳнинг хос кишиси; Муҳаммад алайҳи-с-салом-нинг лақаби 30:7.

хотам 1.муҳр; муҳрли узук; узук: **хотам-и лаъл** лаъл кўзли узук 86:6; 2.тор оғиз рамзи 161:2; **қ. нақш-и хотам**.

хотир эс, ёд; кўнгил 9:7, 90:2, 121:5, 130:5, 150:4; **хотирда кеч-** хаёлдан ўтмоқ; кўнгилдан кечмоқ 205:1; **хотирдин кеч-** эсдан чиқмоқ 56:7; **хотири малол тут-** кўнгли ранжимоқ, дили оғримоқ 121:5.

хоҳ ё, ёки, хоҳда 20:5, 85:4.

хоҳий хоҳ 183:5.

хуб гүзал, парий 24:1, 56:5, 164:1, 173:1, 178:2.

хубон хубнинг кўплиги 13:4, 32:2, 106:6, 126:5; **қ.** султон-и хубон.

худ ўзи, -ку 21:2, 65:2, 84:6, 105:3, 135:5, 141:2, 192:5; **худ** йўқ, ўзи йўқ; йўқ-ку 40:3; **худ** не бўлди ўзи нима бўлди 222:1; **худ** эрмастур эмас-ку 212:2; **қ.** дам баҳуд қил -.

худбин фақат ўзини кўрувчи; ўзинигина ўйладиган, ўзгани менси-майдиган 73:6.

Худо/Худой Тангри 60:4, 71:4, 73:7, 110:1, 120:4, 160:4.

хужаста қутлуғ, муборак 145:6.

хулқ қилиқ, одат, юриш-туриш 10:2, 23:1, 152:4, 173:2; **хулқ-и бока-**мол етук хулқ, гўзал ахлоқ 47:4; **хулқ-и карим** саҳиийлик, карами кенг-лик одати 29:5.

хумор 1.мастлиқдан кейинги бетоблик 228:5; 2.сузук (кўзлар ҳақида) 152:2.

хуморий сузук, сузилган (кўзлар ҳақида) 163:2.

хуноба қон ёш; аччик, аламми йифи 210:6.

хунрез қон тўккучи, қонхўр: **қ.** ғамза-йи хунрез.

хунхор қонхўр; золим **қ.** кофир-и хунхор; ғамза-йи хунхор.

хурдабин заррани ҳам кўрадиган, синчков **қ.** ақл-и хурдабин.

хурмо чилонжийданинг йирик навига ўҳшаш мева ва унинг дараҳти 1:4.

хуррам яшнаган, кўкарған 69:1, 181:3; **хуррам бўл-** яшнамоқ 139:1.

хуррамий шодлик, хурсандчилик 212:6.

хуршид қуёш 234:2; **хуршид-и анвор** порлоқ, қуёш 4:7, 62:1; **қ.** мат-лаъ-и хуршид; **равнақ-и хуршид;** **талъат-и хуршид.**

хусрав/хисрав 1.шоҳ, подшоҳ; **хусрав-и саййоралар** қуёшга ишора 46:5, 77:5, 206:1; **хусрав-и соҳибқирон** толеъни баланд шоҳ 115:4; **хус-рав-и ховар** қуёшга ишора 55:5, 89:6; **хусрав-и хубон** гўзалларнинг гўзали 13:4; 2. маҳбубга ишора 234:1; 3.киши исми **Хусрав-у Ширин** Низомий Ганжавайнинг машҳур достони 112:7.

хуш 1. ёқимли, яхши 4:4, 20:2, 224:2; **хуш** турур хайрли, яхшилик учун 94:5, 2.шод, қувнаган 29:3, 181:3; **хуш ўл-** шод бўлмоқ, қувнамоқ 226:3; 3 кўп; жуда; катта 35:1, 46:2, 47:5, 129:4; **хуш тут-** ғанимат билмоқ 112:4, 135:3; **хуш-хуш** қувнаб-қувнаб, ўйнаб-кулиб 116:2.

хушхиром юриши, ҳаракати ёқимли: **қ.** сарв-и хушхиром 144:4.

Хўтан Хитой Туркистонида жойлашган шаҳар номи 118:3, 224:3; **қ.** сайд-и **Хўтан.**

- Ч -

чалин- чолғу ўйналмоқ 184:5.

чаман гулзор, чечакзор 20:2, 27:3, 110:3, 125:4, 136:3; **қ.** гашт-и чаман.

чандон 1.бир неча бор: **қ.** сад чандон; 2.шу қадар, шунчалик 89:5.

чарик қ. черик/чарик.

чарх 1.осмон, фалак 130:5, 143:1; 2.дунё, олам 194:2; 3.тақдир 69:7; **чарх-и гардун** фалак гардиши, фалак 146:6, 210:7; **чарх-и жафогустар** золим тақдир 13:3; **чарх-и фалак** тақдир 155:5; **чарх-и гаддор** алдамчи, бевафо дунё 63:4.

чашм күз 28:1.

чашма булоқ; **чашма-ий нүш-и зилол** мусаффо шарбат булоги; маҳ-буб оғзига ишора 74:7, 144:6, 200:3; **чашма-ий ҳайвон** ҳаёт суви 56:6, 86:2, 105:1, 125:2, 148:4, 153:3, 203:6, 210:1.

чек- тортмоқ; **қ. дард-у ғам чек-**; **жавр-у жафо чек-**; **ибтило чек-**; **мехнат-у зулмат чек-**; **паришондоллик чек-**.

черик/чарик қүшин, лашкар 36:4, 116:4, 154:3, 160:5, 165:2, 197:6, 231:3.

чехра юз, ораз 136:2.

чиқ- ичкаридан ташқарига бормоқ 4:5, 19:4, 26:4, 37:6, 80:5, 104:7, 146:4, 187:2, 218:2; **қ. жони чиқ-**; **жон чиқарға йет-**.

чин I рост, ҳақиқат 45:4, 58:4, 86:3, 90:3.

чин II жингила, гажак, ҳалқасимон; **чин-и зулф** соч жингиласи 3:3, 4:6, 184:3.

Чин III Хитой 118:3, 122:6, 144:3.

чирой юз, чехра 115:1.

чироғ ёритгич асбоби 98:1, 226:1.

чок ёрик, йиртиқ 232:5; **чок-и гиребон** ёқа ёриги 114:4; **чок эт-** ёрмок, йиртмоқ 175:5.

чоптур- юргутирмоқ 203:2.

чора илож, тадбир 55:6, 103:2, 187:4; **чора қил-** илож қилмоқ 3:6, 107:3, 123:7, 212:1.

чорла- кичкірмоқ, бақирмоқ 53:5.

чөр вақт 59:2, 70:7, 81:7, 99:2, 127:4.

чоҳ ўра, кудук 125:6; **чоҳ-и занахдон** ияқ чуқурчаси 114:3.

чу қ. чун/чу.

чун/чу 1.-гача маъносида ишалтилган олд кўмакчи 3:6, 8:3, 12:6; 2.чунки 10:5, 11:7.

чунки/чунким сабаби шуки 151:3, 156:1, 170:2.

чунким қ.чунки/чунким.

чучук/сучук ширин; **чучук сўз/сучук сўз** ширин сўз 37:7, 45:5.

чўлпон тонг юлдузи; Зухра 22:6, 188:1; **чўлпон** кўз шаҳло кўз 25:2, 162:1.

- III -

шаб кеча, тун; **шаб-и дайжур** энг қоронғу тун; **шаб-и дайжур-и ҳусн** чиройни яширган тим қоронғу тун 184:1.

шабгир 1.тунги саёҳат; тунда йўл юриш; **шабгир эт-** тунда саёҳат қилмоқ 185:2; **нола-ий шабгир/oҳ-и шабгир** тунги фарёд 71:3, 187:5.

шабистон ётоқхона; **қ. шамъ-и шабистон.**

шабнам шудринг 41:3, 74:1.

шабоб ёшлик: қ. курра-ий шабоб.

шавқ, зўр истак, иштиёқ 5:4, 8, 16:4, 44:2, 58:7.

шай лиллоҳ тангри учун садақа сўраш 28:5, 31:2, 39:7, 49:5.

шайдо мафтун, ошиқ 114:6, 128:1, 143:1; **шайдо бўл-** мафтун бўмоқ 129:2.

шак/шакк шубҳа 221:4; **шак дегул** шубҳа йўқ 118:5, 184:7.

шакар/шаккар қаңд, шакар 1:4, 5:8, 7:3; **шакар-и ноб** тоза шакар 113:5.

шакарафшон/шаккарафшон/шаккарфишон шакар сочувчи; шипринсўз 50:5, 114:2.

шакарбор/шаккарбор шакар ёғдирувчи 38:3, 158:1, 183:4.

шаккарин ширин 144:3, 223:3, 201:2.

шаккарфишон қ. шакарафшон/шаккарафшон/шаккарфишон.

шакл ташқи кўриниш, қиёфа, сурат; қомат 47:1, 158:4, 186:2, 214:4; **шакл-и зарифона** нозик қиёфа, гўзал қомат 155:2; **шакл-и ҳилол** янги ой шакли 139:5.

шаксиз шубҳасиз 2:4, 12:3, 39:3, 94:6.

шамим ҳид, ёқимли ис: **шамим-и анбар мушк** ва анбарнинг иси 62:5.

шамма бироз, озгина 72:3, 121:5, 125:4, 226:7.

шамойил шамиланинг кўплиги: 1.сифат, фазилат; 2.кўриниш, шакл 31:6, 37:6, 114:5, 173:2, 213:4.

шамол ел 122:3, 135:2, 154:1, 191:5.

шамс қуёш 11:1, 58:1, 169:1.

шамъ ўртасидан пилик ўтказиб ясалган таёқчасимон чироқ 128:5, 137:4; **шамъ-и саҳар** тоңгача ёниб турган шамъ 122:3; **шамъ-и шабистон** ётоқхона шамчироғи 133:4; **шамъ-и ховар** қуёш 138:7; **шамъ-и ҳидойат** йўл кўрсатувчи, тўғри йўлга бошловчи чироқ 2:9.

шар ёмонлик, зарар: **қ. пуршўр-у шар.**

шараф шон, шухрат; обрў 229:2; **шараф тут-** фахрланмоқ, шарафланмоқ 196:6.

шарбат 1.мева суви; лаззатли ичимлик 166:2; **шарбат-и йуҳий-л-изом** қуруқ, сукларни тирилтурувчи шарбат; ҳаёт суви 114:1, 150:1; 2.лаззат, баҳра: **шарбат-и васл** висол лаззати 164:7, 201:1; **шарбат-и лаъл** ширин сўзларга ишора 7:3.

шариат ислом динининг қонун-қоидалари: **қ. таҳт-и шариат.**

шариф 1.хурматли, обрўли, эътиборли; азиз: **қ. аййом-и шариф;** 2.пок, муқаддас 229:4; **қ. баҳт-и шариф;** зот-и шариф.

шарманда уятга қолган 174:1, 206:1, 220:1.

шармсор уятга қолган, шарманда 69:2, 70:7, 159:3; **шармсор бўл-** уятга қолмоқ 84:7.

шароб май 23:7, 41:6, 152:2; **шароб-и аргувоний** қирмизи шароб 68:3; **шароб-и ноб** тоза, тиник шароб 27:1.

шарт аҳд, паймон: **шарт қилас-** шартлашмоқ, аҳдашмоқ 40:2.

шарҳ мазмунни очиш 2:7, 43:2, 121:5, 140:3, 166:3.

шаръ шариат: шаръ тахти шариат тахти 2:3.

шатранж шаҳмот: шатранж-и малоҳат ўйна- гӯзаллик бобида бахс-лашмоқ 30:4.

шағиқ шағқатли 110:1, 116:7.

шаҳ қ. шоҳ/шах.

шаханшахзода шахзодалар шоҳи 204:4.

шахд қиём; асал 7:3, 46:4, 48:3, 55:1, 152:2, 164:7, 218:4.

шахзода шоҳ, ўғли 47:6, 204:13.

шахло кўй кўз, қора кўз 117:1, 223:4.

шахр шаҳар; мамлакат 30:5, 31:2; шаҳр-и ислом ислом мамлакати 7:6, 213:2.

шахриор подшоҳ, хоким 111:2.

шашн қ. шон/шашн.

шева равиш, йўсин; қилиқ 26:5, 46:1, 88:2, 183:6; шева-ий латофат латиф қилиқлар 186:2; шева-ий мавзун текис, маромли ҳаракат 186:2; шева-ий риндона мардона юриш 226:6.

шевалик ишвали; ноз-карашмали 52:2, 201:3.

шиддат кескинлик; аёвсизлик, зулм 199:4, 224:4.

шиқаста шикастланган, жароҳат олган 182:7, 211:1; қ. тан-и шикаст-та-ий хокий.

шиқва шикоят 73:7.

шиқеб сабр, чидам 69:6.

шиқойат нолиш, арз 3:5, 171:4; шикойат қил- нолимок, арз қилмоқ 44:5, 172:6, 207:2.

шимол ернинг жанубга қарши томони: қ. бод-и шимол.

ширин 1.тотли, мазали 3:4, 67:1; 2.жозибадор, нозик 17:1, 55:1, 86:1, 206:1; 3.азиз: қ. жон-и ширин; 4.аёллар исми: қ. Ҳусрав-у Ширин.

шириндаҳон шириңсўз, шириңзабон 28:5, 160:4.

шириңзабон шириңсўз 28:2.

ширинкор қувноқ, шўх; қ. шўх-и шириңкор.

шириңлик 1.тотлилик 3:2, 32:6, 218:2; 2.жозибадорлик, нозиклик 185:4.

шириңлиқ ширин юзли 5:8.

шифо даволащ, соғайтириш 88:5.

шиша ойнадан ясалган идиш 28:5, 30:6.

шогирд устознинг ўқувчиси 220:2.

шод хурсанд, хушчақчақ 112:2; шод бўл- хурсанд бўлмоқ 4:7; шод эт- шод қил- хурсанд қилмоқ 89:1, 120:5, 124:7, 147:3, 155:7, 177:5, 206:5.

шодий шодлик, хурсандчилик 12:6, 81:5.

шодмон шод, хурсанд 168:3; шодмон бўл- хурсанд бўлмоқ 195:4, 198:1.

шодмонлиғ шодлик, хурсандчилик 132:4.

шом кечқурун, кеча, тун 197:2; шом-и зулф қора соч 122:3; шом-и фироқ, фироқ туни 29:2; шом-у саҳар эртаю кеч 169:5; қ. субҳ-у шом.

шомил тегишли, алоқадор; ичida, таркибида бор; умумий: шомил-у

нозил эт- тегишли қылмоқ, таркибига сингдирмоқ 221:4.

шон/шаън шараф 130:1, 203:1, 221:4.

шоҳ буток, новда: қ. аз **шоҳ-и жавоний бархӯрий**.

шоҳ/шах 1.подшоҳ, султон 204:3, 8; 2.пайғамбар 2:3; 3.маҳбубга ишора 15:5, 29:7; **шоҳ-и жаҳон** олам шоҳи 28:9; **шоҳ-и жаҳонтоб** оламни нурга тўлдирувчи шоҳ, 113:1; **шоҳ-и йагона** тенги йўқ, шоҳ, 193:2; **шоҳ-и соҳи-бқирион** толеъи баланд шоҳ, 115:4.

шубҳа гумон, иккиланиш; ишончсиэлик 221:4.

шукр миннатдорчилик билдириш; ташаккур айтиш 22:5.

шукр лиллоҳ Аллоҳга шукр 4:5, 20:4, 135:1.

шукронга миннатдорчилик изҳори 11:3, 225:1.

шул шу, бу 9:4, 85:7, 86:2.

шум нийяти ёмон, ёмонлик келтирувчи 4:5; қ. **рақиб-и шум**.

шурӯҳ шарҳният кўплиги 34:2.

шўх 1.ўйноқи 117:6, 210:2; 2.ишвачи, гўзал ёр: **шўх-и дилбар** ишвачи дилбар 7:1; **шўх-и жафокаш/шўх-и жафочи/шўх-и ситамгар** жафокор ёр 14:2, 193:7; **шўх-и ширинкор** қилири ширин ёр 16:5, 45:5; **шўх-и фат-тон** айёр ёр 198:2; **шўх-и худрой** ўзбошимча; ўйноқи кўзларга ишора.

- Э -

э- қ. **эр-/э-**.

эв уй 80:5, 185:1; қ. **кўнгул эви;** оқ, эв.

эвур- ўтирувчи, қайтармоқ; қ. **йуз эвур-**.

эгин елка, кифт 141:2, 232:4.

эй чақириқ ва ундашни ифодалайди 54:3, 5, 55:1, 176:5.

эл I қўл 60:5, 86:6, 104:5, 126:2.

эл- II аҳл, ҳалқ; юрт 12:1, 24:3, 37:6, 112:1.

элиг қўл 33:4, 78:5, 72:2, 109:5; **элиг бер-** қўл бермоқ; насиб этмоқ 201:1, 209:7; **элигин бор-** 1) қўлдан кетмоқ; йўқолмоқ 196:5; 2) ўзини йўқотмоқ; ихтиёри қўлидан кетмоқ 92:5; **элиг сун-** қўл узатмоқ 181:3; **элиг тут-** ёрдам бермоқ 131:7, 143:5, 224:2; **элиндин кел-** қўлидан келмоқ, кучи етмоқ 117:7; қ. **жондин элиг йу;** ихтийор элгингда.

элт- 1.етказмоқ, олиб бормоқ 2:8, 116:3, 152:3; 2.олмоқ 144:3; 3.таратмоқ, сочмоқ 73:3.

элчи хабарчи, алоқа қилувчи 42:2.

эм- сўрмоқ 85:6.

эмди энди 3:4, 20:2, 59:2, 81:5; **эмдидин нари** бундан кейин 109:2, 180:2.

эмишдук эмиш экан 82:5, 140:5, 148:1-5, 187:3.

эн- қ. **ин-/эн-**.

энг юз, яноқ 11:1, 91:4.

эр эркак 202:6.

эр-/э- бўл- феълиният ҳозирги замон шакли; эрмоқ 93:1, 95:4, 98:4.

Эрам қ. **бог-и Эрам.**

эри- суйилмок, сув бўлмоқ 59:5, 196:7.

эрин лаб 25:4, 26:1, 28:5.

эрит- суйилтиromoқ, сув қилмоқ 52:1.

эртаки қадимги, эски 113:1.

ески аввалги, олдинги 59:1.

эсон омон, соғ-саломат; эсон қол- яхши қол; саломат бўл 129:5.

эт- қилмоқ, айламоқ 29:2; қ. айш эт-; манъ эт-; раҳм эт-; хоккор эт-; зикр эт-.

этак устки кийимнинг осилиб турадиган таг қисми 140:6, 175:5, 204:11; этапин тут- изидан бормоқ, йўлидан кетмоқ 110:3.

эткучи қилувчи: қ. ташбиҳ эткучи.

эшик 1.уйнинг ичига кириладиган жойи 19:7, 53:5, 79:7, 76:7; 2.остона 18:6, 78:4, 140:7.

эшит- тингламоқ; қулоққа етмоқ 28:6, 30:3, 44:3.

эъжоз ожиз қилиб қўйиш; мўъжиза кўрсатиш 5:6.

эътибор назарга олиш, аҳамият бериш; ҳурматлаш 127:4.

эътидол мўътадиллик 138:1; эътидол топ- мўътадиллашмоқ 139:1.

эътиқод ишонч; иймон 43:2.

эҳром ҳалол ва мубоҳ нарсаларни ҳаром ҳисоблаш 145:3.

эҳсон тортик, инъом 3:7, 39:7, 49:5, 182:7.

эҳтиром ҳурматли бўлиш, ҳурмат топиш 150:5.

- ў -

ўгран- ўрганмоқ 15:3.

ўз ўзлик, вужуд 99:1, 109:3, 122:7, 114:7; ўз ройи била бор- оз билганидан қолмамоқ 137:6; ўзини йуз узра тут- юзни тўсиб олмоқ 230:4; ўзидин кет- ўзини йўқотмоқ, хушидан кетмоқ 41:6; ўзига мағрур ўлкерилмоқ, кеккаймоқ 3:3; ўз қайдидин чиқ- ишончни йўқотмоқ; сустпаймонлик қилмоқ 187:2, 218:2.

ўзга бошқа, бегона 9:7, 10:1, 26:6, 128:4; ўзга бўл- бегона бўлмоқ, бирорга насиб этмоқ 37:7; -ни ўзга қил- бирор нарсани ўзгартиromoқ; бузмоқ 9:6, 43:5, 65:3, 84:4; -дин ўзга қил- бирор кимсадан юз ўтиromoқ, воз кечмоқ 5:9, 36:5, 153:6.

ўй турар жой; хона 74:2.

ўйна- 1.завқланмоқ; ўйинга тушмоқ; ўйнаб кул- вақтичоғлик қилмоқ 12:2; 2.хатарга қўймоқ; қ. бош ўйна-.

ўл- I бўлмоқ 5:7, 21:4, 192:3.

ўл- II вафот этмоқ 129:5, 147:7, 188:7.

ўлжа жанг билан олинган нарса, кимса: ўлжа туш- жангда асир тушмоқ 77:3.

ўлтур- I ўтиromoқ 14:1, 51:4, 182:3, 186:3, 199:2.

ўлтур- II ўлдирмоқ 20:5, 52:3, 200:5.

ўлтургулик ўлимга лойиқ 57:7.

ұлтурмак ұлдириш 153:7, 164:5, 209:1, 217:4.

ұлук ұлик, мурда 226:6.

ұлум ҳаётдан күз юмиш, ұлим 21:1, 94:1, 111:5, 159:3, 169:7, 209:3.

ұлумлук ұлдириладиган, қурбонлик 33:3.

ұп- лаб теккизмоқ, бұса олмоқ 48:5, 54:4, 157:2.

ұрта- 1.әндирмоқ, күйдирмоқ 202:2; 2.қийнамоқ, азоб бермоқ 41:7, 46:6, 133:1, 171:1, 207:1-5.

ұртан- қийнамоқ, азоб чекмоқ 61:6, 104:1, 105:3, 128:5, 173:6, 183:1, 210:5.

ұрус ұрис, рус 77:5, 92:3.

ұт I 1.чүг, олов; алант; қызиллик 53:2, 119:6; 2.азоб, қийноқ 11:7, 41:7, 65:6, 109:1, 202:2; ұтқа сол- қийнамоқ, азобламоқ 177:4.

ұт II кечмоқ 182:2, 189:3; қ. жондин ұт-.

ұтлук 1.ұти бор, оловли; 2.аянчли, дардли: ұтлук оқ аччиқ нола, фарәд 42:4, 46:6, 125:7; қ. күзи ұтлук.

ұтук этик 209:3.

ұхша- үйнашмоқ, эркаlamоқ 215:4.

ұхшат- монанд қыммоқ, тенг құймоқ 28:8.

ұшал/ушұл ұша 116:5, 133:4, 145:6, 222:2.

ушұл қ. ұшал/ушұл

-ұқ кучайтириш юкламаси: сен-ұқ, сенинг үзинг, айнан сен 38:2; 91:6, 153:5, 159:6.

ұқ тийр, пайкон 42:7, 50:4, 73:1, 76:3, 163:2, 218:6.

ұқу- 1.ұқимоқ; зикр қыммоқ 19:1, 71:7, 79:5, 229:4; 2.ҳисобламоқ, деб билмоқ 115:3, 175:2, 201:3.

ұқур ұқиши: қ. исм ұқур.

ұғиrlа- ұғиrlамоқ, ұмармоқ 116:3.

ұғри ұғиrlовчи, туновчи; йұлтұсар 91:3.

ұғул фарзанд 24:3.

- К -

қабул олинниш, киритилиш; инобатта олиш: қабул түш- инобатта олинмоқ, қабул бүлмоқ; 22:5, 130:4, 132:1; қ. ҳажж-и қабул.

қабулийат қабул қилишга лойиқлик, мақбул күришга муносиблик 22:1, 236:2.

қав- құвмоқ 167:7, 198:6.

қавий кучли, кудратли 100:4.

қад/қадд қомат, бүй 14:5, 35:4, 39:1, 170:1; қад-и раъно келишган, нозик қомат 226:6; қ. нахл-и қадд; ниҳол-и қад;

қадам 1.одим: қадам бос- одимламоқ, юрмоқ 156:5; қадам ранжа қил- ташриф буюрмоқ, йўқламоқ 17:4; 2.оек, 129:4, 155:5; қ. исбот-и қадам кўргуз-

қадар миқдор, даража 193:10.

қадаҳ жом, май пиёласи: қадаҳ-и мул майли пиёла 136:7.

қадим азалги, илгариги, аввалги: **қ.** аҳд-и қадим; қудрат-и зот-и қадим.
қазо 1.тәқдир 3:6, 96:1, 132:5, 200:5; 2.хукм 172:5, 3.ұлым 63:4; қазо
меңмори худо 108:4; қазо тақдиди тақдир ҳукми 187:1; қазо фарроши
худо ҳукмининг ижрочиси 204:3; **қ.** фаррош-и қазо.

қайд 1.тутун, чигал 26:4, 143:2, 166:6, 187:4; қайд ўл- борланмоқ, ту-
гилмоқ, 165:4; 2.түсіб қўйиш; маҳбус қилиш 230:4; **қ.** ўз қайдидин чиқ-
қайда қаерда 48:4, 85:4, 87:5.

қайдин қаердан 99:6.

қайна жүш урмоқ; қайнаб тош- ичдан эзилиб кетмоқ, сиқилиб кет-
моқ 185:5.

қайон қаерга, қаерда: **қ.** ҳар қайон.

қайрил- бурилмоқ 26:5.

қайси қай бир 26:2, 52:2, 163:4.

қайту ғам, хасрат 79:2, 81:5, 106:4, 111:4.

қайгулуқ қайгули, ғамли 120:5, 160:3, 198:1.

қайфур- ғам емоқ, хасрат чекмоқ 112:2, 219:3.

қалб I дил, юрак 224:5.

қалб II сохта, қалбаки 224:5.

қаллош дайди, бекорчи 209:7.

қама- қамашмоқ 67:2.

қамар ой 57:2, 58:1, 169:1, 218:1; қамар даври қамарий йил даври
24:1; **қ.** давр-и қимар; қурс-и қамар.

қамиш шакарқамиш 1:4.

қамуқ ҳамма, барча 42:1, 7, 118:1, 175:2.

қанд шакар; ширин 3:4, 46:4, 48:3, 157:1, 218:4.

қанда қаерда 5:8; **қ.** ҳар қанда.

қани қаерда 77:2, 139:6, 209:5.

қаниод қанд тайёрловчи 104:5.

қаноат кўниш, камга қониш; кифояланиш 136:7.

қанот қушнинг учишга хизмат қиладиган аъзолари: қанот йой-
қанот ёзмоқ; соя солмоқ; ҳимоясига олмоқ 2:2.

қара- қидирмоқ, изламоқ 159:3.

қариб яқин, **қ.** фатҳ-и қарибе.

қарин яқин, яқинлиги бор: қарин-и мушк-и ноб тоза мушкка яқин;
асл мушкка яқин 23:2.

қаро "оқ"нинг зидди 71:4, 85:2, 182:1, 6, 203:2; қаро бош/қаро жон
баҳтсиз, толиъсиз 186:4, 208:4, 228:3; қаро балои азим 172:1; қаро
жамбандлуқ қора гулчанбарли: сочга киноя 186:1; қаро йузлук шарман-
да, ҳаёсиз 104:6, 109:6, 215:2; **қ.** йузи қаро бўл-; кўнгли қаро; оқ-у қаро.

қароқ кўз қорачиғи; кўз 43:1, 68:5, 102:2, 181:2; **қ.** жоду қароқ;
оҳуқароқ.

қароқчи пойлаб таловчи; йўлтўсар 158:6.

қаронғу қоронғу; зулмат 29:4, 171:3

қарор I 1.тұхташ, бир жойда туриш: қарори йүк, тиними йүк, тинчимас, беқароп 196:2; 2.чидам, бардош: қ. сабр-у қарор.

қарор- II 1.қораймоқ 3:3, 19:5, 57:3, 175:4; 2.зулматда қолмоқ, йұлини йүқотмоқ 196:2; 3.богланмоқ, банди бұлмоқ 88:3.

қасд мақсад; қатый ният 150:7; қасд-и жон айла-/қасд-и жон қил- ұлдирмокқа қарор қілмоқ 42:3, 50:1; қ. жонина қасд эт; қонига қасд қил-;

қассом тақсимловчи; ризқ улашувчи: қассом-и азал Тангри 61:2. қатарот қатранинг күплиги 86:5.

қатиқ/қаттиқ; қатиқ жонлиғ чидамли, бардошли 71:5.

қатил ұлдирілган: қатил бұл-/қатил ұл- ұлдирілмоқ 119:7, 138:5, 189:4.

қат-қат қават-қават; устма-уст 97:2, 216:3.

қатла марта, кара 223:3.

қатра 1.томчи 1:4, 74:7, 203:3; 2.әмғири: қатра-йи нисон күклам ёмғири 125:7; қатра-қатра томчи-томчи; дона-дона 41:3.

қаттол қата қилювчи; жаллод 113:5, 129:1; қ. коғиғи-қаттол.

қатъ кесиш, узиш: қатъ-и назар қил- назарни узмоқ; назардан четда қолдирмоқ 18:2, 146:7, 218:5.

қатъо асло; қатъян 128:2.

қаңба фохиша: қаңба-йи бевафо вафосиз фохиша 202:6.

қаң-қаң баланд озов билан кулиш: какликнинг сайрашига ишора 220:4.

қаҳр газаб 134:6; қ. анвөт-и қаҳр-у гусса.

қачон қай вақт 14:2, 42:7, 50:4, 66:1; қ. ҳар қачон.

қибла мақсад қаратилган томон 91:4, 113:3.

қизар қизил тусга кирмоқ 19:4.

қизил алвон ранг 111:3, 220:1.

қиймат баҳо, қадр 232:7.

қийо қия: қийо бок- күз қири билан қарамоқ 42:6, 50:1, 108:5.

қийомат 1.ожирзамон 120:2; қ. субҳ-и қийомат; то қийомат; 2.ғавғо, тұс-тұпалон 45:3; 3. ҳайратомуз 77:1, 129:1.

қийоматлиғ ҳайратта соладиган 80:2.

қил- айламоқ, этмоқ 108:2, 110:3, 120:5.

қилич шамшир 119:7.

қилча қылдек нозик 67:3, 117:5; қилча жон нозик жон 26:4, 71:3, 134:7, 212:2.

қин қийнок, азоб бериш: қин қил- қийнамоқ, азобламоқ 147:5.

қир- ёппасига ұлдирмоқ 36:4, 37:3, 42:6.

қирон яқинлашиш; тұқнашиш; икки сайдеранинг бир буржда учрашиши 68:2, 198:2, 214:3, қирон-и акбар буюк қирон 164:4, 229:1; қирон-и аззам әнг буюк қирон 189:4; қирон айла-/қирон қил- яқинлашмоқ тұқнашмоқ 36:3, 42:1, 50:1; қ. күзи қирон.

қисмат улуш, насиба: қисмат куни насиба улашиладиган кун 205:4.

қисса ҳикоя 140:3, 166:3, 199:3; қисса-йи мушкил оғир қисмат ҳақидағи ҳикоя 210:5.

қобил қобилиятли: қобил күр- қобилиятли деб билмоқ 215:4, 236:2; **қобил туш-/қобил ўл-** лойиқ тушмоқ; қобилиятли бўлмоқ 22:1, 204:3.

қобилийат мақбул бўлиш; қобиллик 221:2.

қовуш бирлашмоқ, туташмоқ 200:1, 202:2.

қоида тартиб, қонун 167:3.

қоқ қуритилган егулик: қ. узлат қоқи.

қол- 1.ташлаб кетимоқ 1:7, 2:9, 67:6, 70:2, 2.тутамаган бўлмоқ 37:6, 162:2, 193:5; қ. бенасиб қол-; тирик қол-; хижил қол-; эсон қол-; ҳайрон-у саргардон қол-;

қолур қолиш, қолмоқ 195:3.

қомат қад, бўй 19:2, 35:4, 36:5; **қомат-и раъно** маҳбубнинг гўзал қоматига ишора 61:3; қ. **хайол-и қомат**.

қон томирда оқадиган суюқлик 22:4, 35:3, 5, 50:2; **қон йут-** азоб торгмоқ 10:4, 19:6, 59:2; **қон қил-/қон айла-** азоб бермоқ 42:6, 50:2, 120:3; **қонини ич-/қонига кир-/қонини тўқ-** қаттиқ қийнамоқ 142:6, 203:3, 133:5; **қони тут-** уволи урмоқ 142:6; **қон йигла-** аччиқ йигламоқ 137:2, 151:4; **қон йиглат-** аччиқ йиглатмоқ 174:6; **қонина соъий** қонига ташна 122:7; **қони тўлған** сабру бардоши тугаган 58:6; **қон тўккучи** қонхўр, золим 112:3; **қони ўз бўйида бўл-** уволига ўзи қолмоқ; ўзига зулм қилмоқ 114:7; **қонига қасд қил-** жонига қасд қилмоқ 116:5; қ. бағрини **қон қил-**; бағри қон бўл-; **йураги қон бўл-**; **йураги тўла қон эт-**; **кўнгли қон бўл-**.

қониъ қаноат қилувчи: **қониъ бўл-** қаноат қилмоқ 132:5.

қонлу қонли: **қонлу йош** қон ёш 86:5, 144:4.

қоп-қаро қора; шувут: қ. йузи **қоп-қаро бўл-**.

қосид элчи, хабарчи 132:4, 176:4.

қосир ожиз, нотавон 1:2, 130:1.

қот- қаттиқ, ҳалатта келмоқ; қ. бағи **қотқунча кул-**.

қотил ўлдирувчи 140:6, 151:3.

қоф афсонавий төғ: **қоф то қоф-и жаҳон** бутун олам 80:5, 101:5.

қоч- узоқлашмоқ; йироқ кетмоқ 23:5, 134:4, 213:3; қ. **баш олиб қоч-**.

қош 1.кўзининг усти, пешонанинг таг қисмидаги мўй 3:5, 19:1, 37:1, 4, 2.хузур, одд 25:2, 56:4, 237:2.

Қубод қадимги эрон шоҳларидан бири: қ. **тахт-и Қубод**,

куват куч, дармон: **қувват-и жон** жон дармони 167:4.

қудрат куч 1:2; **қудрат-и жаббор/қудрат-и зот-и қадим/қудрат-и Йаздоний/қудрат-и ҳақ** тангрининг қудрати 24:1, 154:1, 173:2, 202:3, қ. **йадд-и қудрат**.

қудсий пок, муқаддас: қ. **руҳ-и қудсий**; **тойир-и қудсий**.

қуйош офтоб 23:6, 25:2, 32:2; **қуйош йузлук** зебо юзли, очик, чеҳрали 21:2, 131:4, 171:3, 184:6.

қул хизматкор 17:3, 48:2, 70:7, 187:7; **қул бўл-** хизматкор бўлмоқ 55:5.

қулзум денгиз: **қулзум-и ишқ** ишқ, денгизи 82:5.

қули-р-руқ ойати "айт: руҳ-" сүзлари билан бошланувчи оят 203:1.

куллук/куллур итоаткирлик ва миннатдорлик; таъзим 16:7, 188:3; **куллук**, эт- таъзим қилмоқ, 324:2.

қулоқ/қулоғ эшитиш жузви 112:6, 204:4; **қулоқ тут-** қулоқ солмоқ, эшитмоқ, 136:5; **қ. құш қулоқ; құш қулоқ тут-**.

кули-л-лоҳумма молик "айт: әй тангри, мулк агаси" (Оли Имрон сураси 25-оят) 1:1.

қурб яқынлик: **қ.** мақом-и қурб-и ав-адно.

қурбон фидо 153:1, 182:3; **қурбон бұл-** фидо бұлмоқ 6:5, 28:6, 112:3, 114:5, 155:3; **қурбон қыл-** фидо қыммоқ, 17:4.

қурс айланы; **кулча:** **қурс-и қамар** ойнинг гардиши 48:1.

қусур айб, камчылық 182:2; **қусур бұл-** айб бұлмоқ 83:1; **қ. ғойат-и сахи-у қусур табъидин бұлғай.**

қут емиш, овқат: **қут-и жон/қут-и руҳ/қут-и дил** жон озуқаси, руҳнинг қуввати 34:5, 199:7, 113:2, 167:4.

Қутбон қ. Талл-и Қутбон.

құтлуг муборак, баҳт келтирувчи 84:1, 186:6.

қуч- құчоқламоқ 46:3, 48:1-7, 54:4, 232:5.

қүш учқыр парранда 74:3; **қ. құңгул қуши.**

қўй- 1.ташлаб қўймоқ, қолдирмоқ 34:4; 2.воз кечмоқ, ташламоқ, тўхтатмоқ 30:3, 80:6, 180:1, 185:3, 224:1; Зимкон бермоқ, эркинлик бермоқ; озод қыммоқ 4:5, 119:5, 123:2, 220:5, 231:2.

қўлда- қўлламоқ, 2:8.

қўллан- хизматидан фойдаланмоқ, ишлатмоқ 118:3.

қўш- турмоқ, қўтарилмоқ 110:5, 119:4, 140:6, 184:5, 190:4.

қўпар- қўтармок, қўзратмоқ 45:3.

қўрқ- ҳавфисрамоқ, чўчимоқ 121:5, 122:4.

қўш жуфт: **қўш қулоқ** икки қулоқли қўза 234:1; **қўш қулоқ тут-** "хизматингизга тайёрман", деган маънода икки кафни икки қулоқ окрасига тутиш; хизматда бўлмоқ 234:2, 235:2.

- F -

ғабғаб бақбақа: **ғабғаб-и сиймин** кумишранг бақбақа 86:2.

ғаввос сув остида сузувчи 110:7; **ғаввос-и фикрат** чукур фикр қылувчи 233:1.

ғавғо шовқин-сурон, дод-вой, тўпалон 134:7; **ғавғо сол-** ғавғо кўтармоқ, 118:6; **ғавғо-йи ийд қыл-** байрамни ғавғога айлантироқ 37:3; **қ. сарфитна-йи ғавғо-йи замон;** сарфитна-йи **ғавғо-йи ийд;** **ғорат-у ғавғо-йи** куфр түші.

ғаддор хиёнаткор; золим: **қ. чарх-и ғаддор.**

ғазанфар шер, арслон 229:6.

ғазол кийик 85:3.

ғайб йўқлик, ройиблик 73:4, 132:3, 204:4.

райбат ғойиблик, яшириналык: **райбат** эрмас яширин эмас, күриниб турган 223:4, 225:5.

райр бегона, ёт 75:3.

райрат рашқ 83:4, 91:5.

райур рашқ қилувчи: **райур** бұл- рашқ қилмоқ 83:4.

ралтон юмалоқ; юмаловчи: **қ.** дурр-и **валтон**.

рам қайғу, ғусса, ташвиш 9:3, 10:1, 12:1,6; **рам** йе-/**рам** чек/**рам** торғ- қайғурмоқ 60:3, 143:3, 180:2; **рамга** сол- қайғуга ботирмоқ 151:5; **қ.** хор- и **хор**-и **рам**.

рамгин қайғули 177:3.

рамза нигоҳ, күз ташлаш 14:7, 42:6, 50:4; **рамза**-ий мастана сузилган нигоҳ, сузилиб қараш 226:5; **рамза**-ий фаттон мафтун қилувчи нигоҳ, 47:1; **рамза**-ий хунхор/**рамза**-ий хунрез ҳалок қилувчи нигоҳ, 9:4, 19:1, 183:3; **қ.** ҳаданғ-и **рамза**.

рамхор/**рамхұр** ғамини егувчи, ташвишини қилувчи 7:7, 52:1, 166:5, 168:1.

рамни бой, давлатманд 100:4, 217:3.

рамимат қулай фурсат 27:4; **рамимат** тут-/**рамимат** бил- фурсатни құлдан бермамоқ 67:4, 68:6, 112:4.

рамаз мақсад, ният 85:4, 112:7, 174:3.

рамиб 1.бечора; ҳеч кими йүқ 26:4, 168:5, 228:8, 230:3; **рамиб** туш- чорасиз қолмоқ, хор бўлмоқ 25:5; 2.ажойиб, ажиб 25:2-4, 218:4.

рамиқ, чўккан, гарқ бўлган: **қ.** ҳол-и **рамиқ**.

рамойиб ажиб; қизик 162:5.

рамрев шовқин-сурон, тўпалон; дод-фарёд 184:5.

рамят 1.чек, охир, поён; ниҳоятда, жуда: **рамят**-и саҳв-у қусур табъ- идин бўлгай хато ва гуноҳнинг энг каттаси бўлади 6:5; **рамят**-и ҳадд-и камол баркамол 131:4; **рамят**-и бехудлиғ қаттиқ, бехушлик 107:2; **рамят**-и аъло маротиб энг олий мартаба 66:4; **рамят**-и билмаслик ўта нодон- лик 201:2; **рамят**-и некахтарий жуда баҳтли 221:6.

рамиб йўқ; мавжуд эмас: **рамиб** бўл- йўқ бўлмоқ 185:1.

рамлибо шубҳасиз 66:2, 70:4, 220:4.

рамрат талон-тарож: **рамрат** эт- талон-тарож қилмоқ 50:1; **рамрат**-и ий- мон қил- иймонни бузмоқ 153:4, 208:3, 210:4; **рамрат**у ғавғо-ийи куфр туш- иймонсизлик бошланмоқ; динсизлик авжига чиқмоқ 213:2.

рамраттар **рамрат** қилувчи 8:3.

рамфил бехабар, рафлатда қолган: **рамфил** бўл-/**рамфил** ўл- бехабар қолмоқ 22:3, 83:4, 156:5.

рамбор чаиг, гард; **рамбор**-и хотир кўнгил хирадиги, ғамгинлик 4:3, 20:4.

рамул темир тавқ: **қ.** авлол.

рамча гул тугуни 12:2, 29:3, 44:2, 206:3; **рамча**-ий хандон очилган ғунча 56:3, 81:1, 86:1, 124:4, 139:3.

рамбурат **рамбилик**, мусофирилик 3:6, 25:5, 70:6.

қурра янги ой; ғурра-йи шабоб эрта ёшлик 27:4.
ғурур мағрурлик, гердайиш 83:6.
гусса гам, қайғу 12:6, 48:7, 54:2; гусса-йи даврон давр, олам қайғуси
63:3, 220:5; қ. анвоъ-и қаҳр-у гусса.

— X —

ҳабаш қора танли 77:3.
ҳаббазо оғарин, қандай яхши 31:2, 72:6, 96:2, 125:2.
ҳабиб дүст; севикли 6:1, 16:1, 19:3, 21:1, 24:1-5, 26:1.
ҳавас 1.кучли истак, орзу 216:5; 2.үй, хаёл: ҳавас қил- 1) истамок,
орзу қилмоқ, 79:1-5, 7; 2) үйламоқ, ҳисобламоқ, 79:6.
ҳаво I иқлим; табиий намлиқ ва ҳорорат 101:6, 138:1, 139:1; қ. об-у ҳаво.
ҳаво II парвоз, учиш; орзу, истак: ҳаво қил- учмоқ; орзуламоқ, 73:1.
ҳаводор 1.хайрихоҳ, тарафдор 116:7; 2.муҳдис, шайдо: ҳаводор ўл-
шайдо бўлмоқ, 143:4.
ҳавро қоракўз парийлар 231:5.

ҳад/ҳадд чегара, поён: ҳадд-и камол етукликинг поёни 131:4; ҳадд-
и маҳлуқот эмас/ҳадд-и инсон эрмас бандасининг қўлидан келмайди,
инсон иши эмас 131:6, 213:4; ҳадтин ош- чегарадан чиқмоқ 33:5, 88:6,
107:5, 3; ҳаддин оштур- чегарадан оширмоқ 33:5; ҳадтин таш ҳаддан таш-
қари, кўп 187:7; ҳаддини бил- хурматини сақламоқ 10:3, 48:4, 89:7, 114:7;
ҳадди эмас лойиқ эмас 150:5; ҳадди бирла ҳадди сигиб 2:7, 121:4.

ҳадис ҳикоя, нақл 7:3; ҳадис-и Хисрав-у Ширин Низомий Ганж-
вий "Ҳамса"сининг бир достони 112:7.

ҳажж Каъбатуллоҳни зиёрат қилиш: ҳажж-и акбар қурбон ҳайити
жума кунига тўғри келганда қилинадиган ҳажж 62:7; ҳажж-и қабул
инобатта олинадиган зиёрат 145:3.

ҳажр жудолик 3:6, 5:3, 29:4; қ. водий-и ҳажр; дард-и ҳажр; заҳр-и
ҳажр; зулмат-и ҳажр.

ҳазар сақланиш, эҳтиёт бўлиш: ҳазар қил- сақланмоқ, эҳтиёт бўлмоқ
183:3, 218:6, 228:8.

ҳазин ғамгин, қайгули: қ. жон-и ҳазин.

ҳазиҳи жаннату андин фа-дхулоҳо холидин булар жаннат боғла-
ридир, кириб уларда абадий қолинг 30:5.

ҳазорон минглаб: қ. сад ҳазорон.

ҳазо сироту-н-мустақим бу тўғри йўлдур 149:3.

ҳазрат даргоҳ, оston; ҳузур 3:4, 16:7, 38:5, 95:3, 121:1.

ҳай эй, ҳой 32:1-7, 56:4; ҳай-ҳай воҳ-воҳ, оҳ-оҳ 116:3.

ҳайвон ҳаёт, тириклик 208:5; қ. об-и ҳайвон; сарчашма-йи ҳайвон;
чашма-йи ҳайвон.

ҳайосиз беҳаё 57:5.

ҳайот умр, яшаш, тириклик 17:2, 31:1, 106:2, 143:3, 182:6; ҳайот-и
жовидон/ҳайот-и мудом/ҳайот-и мустадом мангу умр 56:6, 144:6, 154:1,

170:2; ҳайот-и жон тириклик 148:1; қ. об-и ҳайот.

ҳайрат таажжуб, ажабланиш 138:6.

ҳайрон таажжубда қолган; лол 1:2, 22:6, 92:2, 94:1; ҳайрон бўл-/ҳайрон қол- таажжубда қолмоқ, лол бўлмоқ 82:4, 161:3, 204:6, 208:1; ҳайрон-у саргардон қол- йўлини тополмай сарсон бўлмоқ 171:2.

ҳайф эсиз, аттанг 130:2; ҳайф кўр- рано кўрмамоқ 102:4.

ҳайдот эйвой, афсус 142:5.

ҳайъат шакл, сурат 229:2, 232:2.

ҳакам келиштирувчи, низоларни ҳал этувчи 93:4.

ҳаким донишманд, файласуф 84:6, 100:2, 205:4, 228:7.

ҳал/ҳалл ечиш 227:3; ҳал ўл- ечилимоқ; жавоб топилмоқ 151:1; ҳалл- и мушкил қил- мушкилотни ечмоқ 78:7.

ҳалво ҳолва; ширинлик: ҳалво-ий ийд байрам ширинлиги 37:7.

ҳалқа тўғарак; занжир: ҳалқа-ий зулф соч гажаги 30:3, 188:4; ҳалқа-ҳалқа занжирсимон; ўрам-ўрам 76:5, 118: қ. зулф-и ҳалқа-ҳалқа.

ҳаловат ширинлик, маза; роҳат, лаззат 104:3, 178:3.

ҳаловатлик ширин, мазали 30:6, 69:2, 101:4, 212:1.

ҳалойиқ ҳалиқнинг кўплиги; ҳалқ, эл: 42:6, 170:3.

ҳалок нобуд бўлиш, ўлиш: ҳалок эт- ўлдирмоқ 212:1.

ҳалол ҳаромнинг зидди 22:4.

ҳам яна, тағин 73:6, 75:3, 136:1.

ҳамвисоқ ҳамхона, ҳамдам 111:4.

ҳамдам ҳамсуҳбат, ўртоқ 7:7, 10:1, 4, 62:5, 136:7; ҳамдам-и зулф-и нигор ёр сочининг сухбатдоши, ўртоги 159:1; ҳамдам-и ранж-у ано бўл- ранжу машаққатта ошно бўлмоқ 99:4.

ҳамин шу, худди шу 27:3, 131:4, 175:3, 185:6; ҳамин-ӯқ фақат шу, биргина шу 91:6, 192:6.

ҳамнафас ҳамдам, дўст 91:2.

ҳамнишин ҳамсуҳбат, бирга ўтирувчи 91:2, 111:4, 204:1.

ҳамойил елкадан ташланадиган тасма: ҳамойил бўл- елкага, бўйинга тушмоқ 141:2; ҳамойил қил- тақмоқ, осмоқ 232:4; қ. анбар ашҳабдин ҳамойил.

ҳамон ўшанда 43:5, 167:3; ҳамон бўл- ўшандай бўлмоқ; айттанидек бўлмоқ 214:4; қ. бар ҳамон.

ҳамроҳ сирдош 10:4.

ҳамроҳ йўлдош 15:4, 49:2, 194:8, 204:1, 7.

ҳамто тенг, ўхшаш 77:2.

ҳамул ўша 73:1, 116:5.

ҳангом вақт, дам: ҳангом-и сафо бўлди фам-ташвишни унугиши вақти келди 4:3.

ҳанзал итқовун 14:4.

ҳануз ҳамон, ҳали ҳам 10:2, 111:2, 114:5, 194:7.

ҳар бир-бир ҳамма; ҳар гаҳ/ҳар дам/ҳар дамбадам/ҳар замон/

ҳар қачон ҳамма вақт 11:4, 14:7, 26:5, 27:2, 36:4, 67:7, 80:5, 114:4; ҳар иавъ эт- ҳар нима қилмоқ 183:5; ҳар сари ҳар томон 167:5; ҳар қайон 1) ҳар ерга 66:5; 2) ҳар ерда 204:1; ҳар қанды ҳар қаерда 174:1.

ҳаргиз асло, ҳеч 36:5, 44:4, 75:3.

Ҳарий Ҳирот 9:7, 145:1, 186:3, 191:5.

ҳарим күргөн, ҳовли: 145:3, 170:4; ҳарим-и васл висол 111:4; ҳарим-и хос тегишли одамларгина кира оладиган жой 74:2.

ҳариф улфат, ҳамсұхбат 100:2.

ҳарорат иссиқлик, тоб 224:6.

ҳаросон құркқан, чүчиган 40:4.

ҳасбатан аллоҳ Аллоҳ ҳаққи, Аллоҳ учун 39:1.

ҳасрат күңгил дарди 12:2, 33:6, 39:4, 58:2; қ. во ҳасрато.

ҳастий борлық, вужуд; қ. мулк-и ҳастий.

ҳасуд ҳасад қилювчи 109:4.

ҳашмат дабдаба, буюклик 204:6.

Ҳақ/Ҳаққ I тангри, худо 2:7, 12:7, 53:3, 61:7; қ. раҳмат-и Ҳақ; қудратын Ҳақ.

ҳақ/ҳаққ II түлов, закот: ҳаққ-и иазар күз закоти 197:3.

ҳақида/ҳақинда хусусида, борасида, түғрисида: 80:7, 86:4, 102:3, 126:1,5.

ҳақыр қадрсиз, хор 78:3.

ҳаққо чиндан 1:3, 62:2, 86:7.

ҳе араб алифбосидаги ҳарфнинг номи 144:2.

ҳеч 1. инкорни ифодалашда ишлатилади; сира, асло 7:6, 9:1,7, 26:4, 108:4, 162:5; 2. қачондир, бирор марта 33:1-7, 223:1.

ҳидойат етакчилик, түгрий үйлә бошлаш; етакловчи, үйл күрсатувчи 1:7; қ. шамъ-и ҳидойат.

ҳижоб парда: ҳижоб-и нур-у иймон юз устига туштан сочта ишора 157:3; ҳижоб-и куфр-и зулф юзни түсгән сочта ишора 161:4.

ҳижрон айрилиқ, ҳажр 9:2, 44:2, 143:5, 212:1; қ. дард-и ҳижрон; зулмат-и ҳижрон; коғир-и ҳижрон; хор-и ҳижрон.

ҳикмат борлық қонунлари; фалсафа; донолик қ. баҳр-и ҳикмат.

ҳилол янги ой: ҳилол-и ийд байрам бошланганидан далолат қилювчи янги ой; маҳбубнинг қошига ишора 135:1, 138:2; қ. шакл-и ҳилол.

ҳиммат марҳамат, илтифот 2:2, 53:4, 204:11.

ҳимойат ҳимоя, муҳофаза 172:3; ҳимойат-и күффор коғирлар ҳимояси; қоп-қора, жозибадор күзларга ишора 116:4.

ҳиндистон ҳиндлар юрти 118:4.

ҳинду ҳинд 227:2.

ҳиндувий қора 58:4.

Ҳирий Ҳирот 9:7, 145:1, 186:3, 191:5.

ҳодий үйл бошловчи 1:7.

хожа хұжайин, соғиб 35:4.

ҳожат 1. зарурат, әхтиәж 34:2, 43:2, 49:4, 124:1, 185:5; ҳожат-и таъ-

лим эмастур таълим доирасига кирмайди 174:7; 2.тилак, ният 73:6, 199:1; ҳожат-и душман душман тилаги 4:2.

ҳозир мавжуд, бор; тайёр 200:7; ҳозир бўл- тайёр турмоқ 110:7, 136:2; ҳозир-и дам бўл- тайёrlаниб турмоқ 5:3.

ҳол 1.аҳвол, вазият; шароит 14:3, 22:2, 58:3; ҳол-и зор ночор аҳвол 3:7, 78:3, 97:3, 176:3; ҳол-и ғарик, чўкканнинг аҳволи 195:1; қ. гувоҳ-и ҳол; 2.замон, вақт 135:3.

ҳолат аҳвол, вазият, шароит 47:5, 54:3, 194:7, 195:3.

ҳолий ҳозир, шу вақтда: ҳолийға дегин ҳозиргача 125:6; ҳолий-ким қачонким 148:2.

ҳон эшит, қара 159:1.

Ҳорут фаришта 48:1.

ҳосид ҳасад қилувчи 12:4, 33:4, 59:4.

ҳосил 1.кўлга киритилган нарса; баҳра: 140:4, 124:7, 151:4; 2.маҳсул, натижга: 126:2.

ҳосило ҳуллас, натижада: 14:4, 23:2, 201:3.

ҳоша лиллоҳ ҳудо асрасин: 9:6, 192:2.

ҳошо ҳазар ва истиснони билдириш учун "ҳечда", "мумкин эмас" деган маъноларда қўлланади: 32:4.

ҳуббу-л-ватан ватанга муҳаббат: 89:4, 134:3, 154:6, 177:2.

ҳувайдо очик, равшан, ошкора: 154:1; ҳувадо бўл- пайдо бўлмоқ 132:3.

ҳужра кичик хона: 2:6, 75:4.

ҳузн ғам, қайгу: қ. аҳзон.

ҳукм амр, фармон 96:1; ҳукм-и қазо худонинг амри 132:5, 215:5; ҳукм айла- фармон бермоқ; 153:2.

ҳумо бахт қуши: қ. фарр-и ҳумо.

ҳумойун бахтли, саодатли: қ. замон-и ҳумойун.

ҳур жаннат қизлари: 24:3, 28:8, 47:1; ҳур-и ийн шаҳлокўз жаннат қизлари: 175:5; ҳур-и парийпайкар/ҳур-и парийтимсол/ҳур-и парий-рухсор парийваш жаннат қизлари: 9:1, 14:1, 56:1.

ҳусн чирой, кўрк 3:1, 7, 6:2, 7:1; ҳусн-и истиғно мустасно чирой; тенгсиз чирой 10:2, 77:1, 231:7; ҳусн-и маош гўзал турмуш 93:5; ҳусн-и тақаллум сўзлаш санъати 187:6; ҳусн-и толиъ толитънинг яхшилиги 221:6; қ. давр-и ҳусн; дурр-и ҳусн; лоф-и ҳусн ур-; сипеҳр-и ҳусн; сур-и ҳусн; таҳт-и ҳусн; тир-и ҳусн; фагфур-и ҳусн.

ҳусул ҳосил бўлиш: ҳусул бўл- ҳосил бўлмоқ 132:4.

ҳуш онг, ақл 196:5.

МАТН

Сўз боши

Мавлоно¹ Гадоий² туркийгўйдур³, балки машоҳирдиндур⁴. Бобур Мирзо⁵ замонида шеъри шуҳрат тутти. Бир навъе айтур⁶ ва анинг машҳур матлаъларидин⁷ бири будур-ким, Оҳ-ким, девона кўнглум мубтало бўлди йана, Бу кўнгулнунг илкидин⁸ жонга бало бўлди йана. Мавлононинг ёши тўқсондин ўтубдур⁹. Бу матлаъ анингдур-ким, Дилбаро, сенсиз тириклик бир бало-йи жон эмиш-Ким, анинг дарди қошида йуз ўлум ҳайрон эмиш.¹⁰

Гадоийга тааллуқли бу маълумотлар Алишер Навоийнинг XV аср охирларида ёзган “Мажолису-н-нафойис” асарида баён этилган.

Гадоийнинг шеърлари Ўзбекистонда биринчи бор 1965 йилда китобхонларга танитилган. Шу йил машҳур адабиётшунос олима Сўйима Фаниева томонидан тайёрланган Гадоий Қаламига мансуб

¹ Мавлоно – хожамиз, жанобимиз; олимлик ва устозлик мартабасини билдирувчи унвон.

² Гадоий ва Гадо шоирнинг тахаллуси бўлиб, унинг асл исми ҳозиргача аниқланган эмас.

³ Ўзбек тили ўша даврда туркий деб аталган.

⁴ Яъни машҳур кишилардандири.

⁵ Абулқосим Бобур 1452-1457 йилларда Ҳирот таҳтида ўтирган.

⁶ Яъни Қоғиянинг фақат бир турида ижод қилган.

⁷ Матлаъ – разалнинг бош байти. Қуйида Навоий келтирган икки байт Гадоий девонидаги 4 ва 94-разалларнинг матлаъларидин.

⁸ Илкидин – бу ерда «дастидан».

⁹ Алишер Навоий «Мажолису-н-нафойис» асарини 1490-1491 йилларда ниҳоясига етказганилигини эътиборга олсак, Гадоий таҳминан XV асрнинг бошларида (1403-1404) тувиғлан бўлиб чиқади. Бу ҳақда қаранг: Фаниева С. Яна Гадоийнинг қасидаси ва «Мажолисун нафойис»нинг ёзилиши тарихи тўғрисида. Ўзбек тили ва адабиёти. 1972, 5-сон, 53-56-бетлар.

¹⁰ Гадоий девонининг қўлёзмасида бу байтдаги «Дилбаро» сўзи ўрнида «Эй бегим», «тириклик» сўзи ўрнида «тирилмак» ва «қошида» сўзи ўрнида «қошинда» тарзида ёзилган.

элликтача ғазал китобча ҳолида нашр этилган эди (қаранг: Гадоий. Шеърлар. Тошкент, 1965.). Шундан кейин Гадоий девони икки марта деярли тўлиқ равишда нашр этилди. Биринчи марта нашр этилганида унга девон таркибидаги ҳамд ва қасида киритилмаган эди. Иккинчи марта чоп этилганида нашрга қасида киритилиб уч ғазал тўлалигича (228, 229, 230), бешта ғазалнинг матлаълари (3, 65, 154, 189, 203) тушириб қолдирилган (қаранг: Гадоий. Девон. Нашрга тайёрловчи ва сўз боши муаллифи Э. Аҳмадхўжаев. – Тошкент, 1973; Ўзбек адабиёти бўстони. Ҳаёт васфи. – Тошкент, 1988, 453-681-бетлар.).

Гадоий девони биринчи бор тўлиқ ҳолда хорижда нашр этилган. Мазкур нашр асарнинг лотин алифбосидаги матнини, изоҳлар, лугат ва девон қўлёзмасининг фотонусхасини ўз ичига олган бўлиб, у машҳур туркшунос Янош Экман томонидан АҚШнинг Индиана университетида 1971 йилда нашр этилгаи. Девон қўлёзмасининг биззача етиб келган ягона нусхаси ҳозирги кунда Париж Миллий кутубхонасида сақланмоқда. Машҳур манбашунос Ҳамид Сулаймоннинг тахминига кўра кўлёзма XVI аср охирлари XVII аср бошларида кўчирилган.

Гадоий девони

1

- 1 Эй "қулиллохумма молик" мулки ичра подшох,
Бирлигинг исботи учун икки оламдур гувох,
- 2 Қудратинг даркина эрур ожиз-у қосир уқул,
Амринга ҳайрон-у саргардон сипеҳр-у меҳр-у моҳ.
- 3 Савлатинг бир дамда ҳаққо ратб-у йобисни тамом
"Кун фа-кон" амри била қилғай мусаххар бесипоҳ.
- 4 Хордин хурмо қилур пайдо-ву қамишдин шакар,
Қатрайе судин баний одам, зихи сунъ-и Илоҳ!
- 5 Йадд-и қудрат бирла бу арш-и муаллақни йана
Сақлар уш фарш-и мутаббақ, устида беиштибоҳ.
- 6 Ҳоксоредур, муқассар, мунфайл, мискин Гадо,
Журм водийсинда саргардон, басе рўй-у роҳ.
- 7 Гар ҳидойат нури ҳодий бўлмаса бечораға,
Зулмат ичра қолди вовайло, дариф-у дард-у оҳ.

2

- 1 Эй мугаҳҳар зот-и покинг мақсад-и кавн-у макон,
Ҳок-и наъланинг туфайли йер-у кўк-у инс-у жон.
- 2 Икки олам фарқина йойди қанот [ул] ҳимматинг,
"Аҳсан Аллоҳу-л-аъло", эй Тойир-и Аршошийон!
- 3 Кўрмади ҳеч ким бино-йи тўққуз айвон бўлғали
Шаръ таҳтинда санингтек бир шоҳ-и соҳибқирон.
- 4 Гар сабаб сен бўлмас эрдинг, бўлмас эрди шаксизин
Арш-у фарш-у олам-у одамдин осор-у нишон.
- 5 Фаҳм қилмоқлиққа сирр-и нукта-йи тавҳидни
Келмади катм-и адамдин бир санингтек нуктадон.

- 6 Йо Расулаллоҳ, сиз ул маҳбубсиз-ким, бўлдунгиз
Ли маъаллоҳ, ҳужрасинда маҳрам-и роз-и ниҳон.
- 7 Мен не ҳаддим бирла этай шарҳ-и авсофингни-ким,
Ўз Калом-и ичра Ҳақ зикр этти беком-у забон.
- 8 Ҳам магар лутф-и амимунг қўлдаб элткай раҳм этиб
Осий умматларни дўзахдин су-йи садр-и жинон.
- 9 Асру анвоъ-и залолат ичра қолиптур Гадо,
Ал-амон зулматтин, эй Шамъ-и Ҳидойат, ал-амон!

3

- 1 Эй жамолинг ҳусн ичинда мазҳар-и зот-и Худо,
Хатм эрур сизга малоҳат "аҳсан Аллоҳу-л-аъло".
- 2 Наҳҳ-и қаддинг бирла шириналлик талашур найшакар,
Бу ачиқдин банд-и бандини керак қилсан жудо.
- 3 Чин-и зулфунгдин дам урди ўзига мағрур ўлуб,
Ложарам бўлди қарариб дамбадам мушк-и Хато.
- 4 Ҳазратингдин бир оғиз сўрмоқ тилар хаста кўнгул,
Эмди қанд эрнинг ани ширин керак қилса адо.
- 5 Қош-у кўзунгдин шикойат қилсан, айтур кирпуунг;
Айб эмастур, бир бир устинда келур, келса бало.
- 6 Ибтило-йи ҳажр-у гурбатга бўйун сундум, нетай,
Қилса бўлмас чора чун бўлған қазога жуз ризо.
- 7 Ҳол-и зоримга назар қилғин закот-и ҳусн учун;
Лутф-у эҳсон кўрса султондин, не бўлғай, бир Гадо?

4

- 1 Оҳ-ким девона кўнглум мубтало бўлди йана,
Бу кўнгулнинг элгидин жонға бало бўлди йана.
- 2 Дўсттин айирди бу чарх-и жафогустар йана;
Эй дарифо, ҳожат-и душман раво бўлди йана.
- 3 Неча бўлсун, соқийо, охир губор-и хотирим
Тут май-и софий-ки ҳангом-и сафо бўлди йана.

- 4 Чин-и зулфиндин дам улмағлиқ не нисбат, эй абир!
Бу кинойат боре сендин бас хато бўлди йана.
- 5 Шод бўлғил, эй Гадо-ким, мавсум-и наврӯздин
Гулбун-и уммид бобарг-у наво бўлди йана.
- 6 Хуш дурур ойо парийпайкар била гулгашт-ким,
Бўстон боғ-и Эрамтек дилкушо бўлди йана.

5

- 1 Умрсен, орий балий-ким, умрдин келмас вафо;
Хуш кўрунмайдур даги бир йўли анвоъ-и жафо.
- 2 Ихтийор этим, не-ким, рой-у муродингдур санинг;
Уш турубмен, ҳар не қилсанг жавр бобиндин манга.
- 3 Дамбадам ҳажринг мени ўлтургусидур хор-у зор;
Ҳозир-и дам бўл, азизим, уш хабар қилдим санга.
- 4 Лабларингнинг шавқидин, жоно, кўнгул bemор эрур;
Оҳ-у вовайло, агар-ким, қилмасанг фикр-и даво.
- 5 Сунбулунгнунг атридин жон риштасин тиндурумайин
Ҳар сахар зуннортек тўлғандурур кофир сабо.
- 6 Лутф-и гуфторинг Масих эъжозини мансух этар;
Бу не алфоз-у ибораттур, зихи сунъ-и худо.
- 7 Тур-и ишқингда манга кашф ўлди бу асрор-ким,
Сен Калимуллоҳсен, ул зулф-и пурхам аждаҳо.
- 8 Оҳ-ким, эрнима йетти жон жамолинг шавқидин;
Қандасен, эй лаблари шаккар бут-и шириклиқо?
- 9 Накд-и васлингни тилаб топқунча оқарди кўзум;
Ул киши-ким, сендин ўзга қилса, йузига қаро.

6

- 1 Мултафит бўлмас бу кўнглум сендин, эй жон, ўзгага;
Эй ҳабибим, сен боринда бори не сон ўзгага!
- 2 Сен бикин руҳ-и мужассам бор эгач, эй кўркка бой,
Лоф-и хусн урмоқлиқ эрур асрор товоң ўзгага.
- 3 Йо Илоҳий, сендин айру чиқсун уш дийдаларим,
Гар назарни солсам, эй султон-и хубон, ўзгага.

- 4 Ҳеч раво эрмас бу, эй кофир, мусулмонлар аро-
Ким, сен ўлтургайсен-у анвоть-и бўхтон ўзгага.
- 5 Фойат-и сахв-у қусур табъидин бўлғай, бегим,
Сен боринда бу Гадо гар бўлса қурбон ўзгага.

7

- 1 Ой йузунгдур мазҳар-и ҳусне-ки, дерлар дунйода;
Кимда[дур] боре санингтек шўх-и дилбар дунйода?
- 2 Бас ажойиб ишвачи маккорайесен-ким, бу кун
Кўрк иқдими санга бўлди мусаххар дунйода.
- 3 Шарбат-и лаълинг ҳадисини эшиимиш[тур] магар-
Ким, мунунгтек бўлди косид шаҳд-у шаккар дунйода.
- 4 Талъатинг моҳийатин гар ногоҳ, идрок айласа,
Ўзга йуз кўрсатмагай хуршид-и анвар дунйода.
- 5 Толмади, ҳар неча-ким, сайр айлади саййор ақл,
Сен бикин бир раҳмсиз шўх-и ситамгар дунйода.
- 6 Ул тааддий-ким, қилур зулфунг хайоли кўнглума
Шаҳр-и ислом ичра қилмас ҳеч кофир дунйода.
- 7 Ҳар неча-ким, йор-у ҳамдам топқасен, аммо йақийн
Топмаунгдур мен Гадодек йор-и ғамхор дунйода.

8

- 1 Бут-и сийминбарим, бизни унутма;
Дудақ-и шаккарим, бизни унутма!
- 2 Фалакка йетти оҳимнинг тутуни;
Айо маҳпайкарим, бизни унутма!
- 3 Чу торож айладинг жон-у кўнгулни,
Кўзи фораттарим, бизни унутма!
- 4 Севар жоним, бегим, хоним, умидим,
Азизим дилбарим, бизни унутма!
- 5 Гадо қонин жафо бирла чу тўқтунг,
Қароқи кофири, бизни унутма!

- 1 Тушти күнглум йана бир ҳур-и парийрухсор ила.
Ким дейа билман ани ҳеч маҳрам-и асрор ила.
- 2 Күргамен йо Раб-ки, ҳижрондин халос ўлуб йана
Комронлиқ бирла восил бўлғамен дилдор ила?
- 3 Ҳар ғам-у дарде-ки, келса йор саридин манга,
Жонума миннат, vale нетсун киши ағйор ила?
- 4 Ишва бирла йурагим қонини тўкти бедариф;
Найласун мискин күнгул шул ғамза-ийи хунхор ила?
- 5 Ҳажр тунинда қилур девона күнглум йуз итоб
Жон-и маҳзун бирла, балким гунбад-и даввор ила.
- 6 Ўзга қилмоқлиқ не нисбат, ҳоша лиллоҳ, то абад
Аҳд-у паймоне-ки, боғлантур бу күнгул йор ила.
- 7 Бизга мойил бўлғали бери Гадонинг хотири
Мултафит бўлмас жаҳонда ўзга ҳеч дийор ила.

- 1 Эй кўнгул, дилбар хайоли чунки ҳамдамдур санга,
Водий-и ҳижрон ичинда ўзга не ғамдур санга?
- 2 Алҳақ ушбу лутф-и хулқ-у ҳусн-и истигно била
Кишвар-и кўрк ичра сultonлиғ мусалламдур санга.
- 3 Ул кўзи ўтлуқни севдунг ўз ҳадингни билмайин,
Ишқ, ўти ҳар неча куйдурса, ҳануз камдур санга.
- 4 Кон йутармен рашқ элиндин ҳар кеча тонгға дегин-
Ким, нечук бод-и сабо ҳамроуз-у ҳамдамдур санга.
- 5 Айб эмастур гар паришонсен даги ошуфтаҳол,
Эй Гадо, чун орзу-ийи зулф-и пурхамдур санга.

- 1 Эй энгларинг кинойати "ва-ш-шамси ва-з-зухо",
Зулфунг саводидур даги "ва-л-лайл изо сажо".
- 2 Латълинг хайоли тушти күнгул эвина, дедим:
Аҳло ва хайр мақдам-у саҳло ва марҳабо!

- 3 Шукрона деб бу жон-у кўнгулни нисор этай,
Сунбул сочинг насимин агар келтуур сабо.
- 4 Ҳар-ки, мутьориз ўлса, сабол-у жавобимиз:
Дашном эрур рақибдин-у бандадин дуъо.
- 5 Мундақ-ки, мен фироқ элининг мубталосимен,
Ҳеч ким мени халос эта билмас магар Худо.
- 6 Ул тор оғиз бу хаста кўнгулнинг давосидур;
Толиъ кўрунг даги-ки, топилмайдур ул даво.
- 7 Султон висолидур чу хайолинг санинг мудом,
Ҳажр ўти ҳар не қиласа, сазодур, Гадо, санга.

12

- 1 Йоз фасли эл бори бу лаззат-у ишрат била,
Йолғузун мен мубтало дард-у ғам-у меҳнат била.
- 2 Ҳалқ, хуш гулгашт этарлар ғунчатек ўйнаб-кулуб,
Кунж-и меҳнаттур даги мен йиграйу ҳасрат била.
- 3 Йерга тушкай кул бўлуб бу сақф-и мийно шаксизин,
Субҳдам гар оҳ уруб қиласам фигон риққат била.
- 4 Ҳосид айтур: Ул эшикта хорсен тупроқтек.
Оғзига, оғзига урунг, сўзласун иззат била.
- 5 Эй рақиб, охир сени оввора қилгумдур дединг,
То не йерга йеткасен, сен наҳс, бу нийат била.
- 6 Чун азалдин фусса-ву ғамдур насибинг, эй кўнгул,
Не ишинг бордур жаҳонда шодий-у лаззат била?
- 7 Гарчи ҳасрат бирла ўлтурдунг Гадони хор-у зор,
То қийомат умр берсун санга давлат била?

13

- 1 Йо Раб, мени ул сарв-и хиромондин айирма,
Ул кўзлари нарғис гул-и хандондин айирма!
- 2 Бу баҳт-и паришонға, айо кавкаб-и толиъ,
Раҳм айла даги ул [гул-и] хандондин айирма!
- 3 Эй чарх-и ситамгар, мен саргаштани зинҳор
Раҳм айла даги ул моҳ-и тобондин айирма!

- 4 Бу бандага ҳар жавр-у жафойе-ки, қилурсен,
Қылғин, vale үл хусрав-и хубондин айрма!
- 5 Гар хаста Гадо қонина ноңақ, кирар ўлсанг,
Жониндин айргил, vale жонондин айрма!

14

- 1 Күргамен, йо Раб, йана-ким, нусрат-у иқбол ила
Йондашиб ўлтурсам ул хур-и парийтимсол ила.
- 2 Ваҳ, қачон бўлғай-ким, ул шўх-и жафочи бир йана
Жонга йеткургай мени йуз фитналик ашкол ила.
- 3 Ҳам тараҳҳум қилғай эрди, неча-ким, бераҳм эрур,
Күргай эрди гар мени ул сиймтан бу ҳол ила.
- 4 Ул оғиздин биз[га] ҳар соат бу ачиқ, сўзлари
Ҳанзаледур ҳосило мамзуж қилған бол ила.
- 5 Зулф-у қаддингнинг хайоли кўзум узра, эй парий:
Шоҳ-и сунбулдур танг улғаган ниҳол-и тол ила.
- 6 Ишқингиздин сен жаҳон ичра мубоҳотим, бегим,
Ўзгалар фахри гар ўлса, мулк-у жоҳ-у мол ила.
- 7 Фамзаси раҳм этмайин ҳар дам Гадо қонин тўкар;
Эй мусулмонлар, нетай ул кофир-и қаттол ила?

15

- 1 Туштум, санамо, сендин ироғ, оҳ дариғо,
Тўйғунча йузунг кўрмайнин, эй моҳ, дариғо!
- 2 Ишратта эгач давлат-и васлингдин умидим,
Эй вой-ки, кўз тегди баногоҳ, дариғо!
- 3 Кўнглум-ки, маъишатлар ила ўтраниб эрди
Қон бўлди баком-у дилҳоҳ, дариғо!
- 4 Ҳажринг элидин жонга таматтуъ буйурушда
Жуз меҳнат-у ғам бўлмади ҳамроҳ, дариғо!
- 5 Бечора Гадо сари инойат кўзи бирла
Бир кун назаре қилмадинг, эй шоҳ, дариғо!

- 1 Ҳудой учун мени, эй йор, унутма;
Ҳабибим, күрий-и ағйор, унутма!
- 2 Унугсун барча олам, гар унугса,
Сен, эй ҳур-и парийрухсор, унутма!
- 3 Нийозим тапуғунгда ушбуздур-ким,
Азизим, бандани зинҳор унутма!
- 4 Дудоқинг шавқидин, эй жон-и шириң,
Бўлибмен умрдин безор, унутма!
- 5 Фироқинг ачиғи жонимға тегди,
Мени, эй шўх-и шириңкор, унутма!
- 6 Мени йуз хор-и хор-и ғамға солдинг,
Айо рашқ-и гул у гулзор, унутма!
- 7 Ушўл ҳазратта дархон қуллугини,
Насим-и субҳ, йаҳши бор, унутма!

- 1 Эй санинг шириң дудоқинг орзу-йи жон манга;
Сансизин валлоҳ, керакмас умр-и жовидон манга.
- 2 Зойиъ эрмиш умр-ким, сенсиз кечурдим муддате;
Йаъламу-л-лоҳ, ул ҳайот эрур басе, товоң манга.
- 3 Сен магар илтоф этиб ўз қулларимдур дегасен;
Итларингнинг хайлида йўқса, бегим, не сон манга.
- 4 Жонуми қурбон қиласай, бошимни пойандоз ҳам,
Гар қадам ранжа қилиб бир келгасен меҳмон манга.
- 5 Жон-и шириң гар нисор-и хок-и пойинг бўлмаса,
Бас не [учун]дур тан ичра дард-и сар бу жон манга?
- 6 Тушкали бери хайол-и йуз-у зулфунг кўнглума,
Субҳ-у шом аврод бўлди нола-ву аффон манга.
- 7 Мен Гадоға сен магар лутф-у инойат қиласен
Васл инъомини, йўқса не ҳад, эй султон, манга.

18

- 1 Бўлғали кўнглум гирифтор-и сар-и зулф-и дуто,
Айшдин бегона бўлдум, дард-у ғамға ошно.
- 2 Қиммағумдур то абад қатъ-и назар, гар қилғасен
Бевафолиғ тифи бирла [банд-и] бандимдин жудо.
- 3 Ҳар саҳар-ки, шум рақибинг анлида жон-и ҳазин
Нечаким, ох урса, айтур: Бу ғам-у дард-у бало.
- 4 Нуҳ тўғониндин ошти кўзларимнинг сели ох;
То не йерга йеткусидуру оқибат бу можаро?
- 5 Давлат-и дийдоридин, йо Раб-ки, маҳрум ўлғамен,
Бовужуд-и дард-и ишқинг гар тилар бўлсан даво.
- 6 Хуш табибесен-ким, эрур ошиқ-и дилхастага
Хок-и пойинг нўшдору, эшигинг дору-ш-шифо.
- 7 Ҳар ғаме-ким, келса дилбар саридин, айтур Гадо:
Чун азизимнинг ғамисен, хайр мақдам, марҳабо!

19

- 1 Қош йосиндин ғамза-йи хунрез ўқи бўлғач жудо,
Хаста кўнгул ўкуди филҳол "изо жаъал қазо".
- 2 Қоматингнинг меҳрини, эй тўғри бўйлуғ маҳвашибим,
Сақлағумдур то дам-и маҳшар алифтек жон аро.
- 3 Ул севар жонтек ҳабибим васлиға илтоф этиб,
Йана йаткурсанг мени, нетти, не бўлди, эй Худо.
- 4 Оқ, эвунгдин чиққан учун бўлди ошуфта рақиб;
Не қизарди мунчага, йалған не ул йузи қаро?
- 5 Ўзини зулфумға ташбиҳ, эткучи кимдур, дединг,
Бир қорарған, дарбадарлар кезгучи, асли Хато.
- 6 Не қаро қонлар-ки, йуттум ватъда-йи дийдор учун,
Кўрмайин ўлсан йузунгни, тутмасун Тенгрираво.
- 7 Йиграйу борсам эшикига гадолиғ қилғали,
Бағри қотқунча кулуб айтур: Бало берсун санга!

20

- 1 Йана йоз бўлди-йу топти бўстон нашв-у намо.
Эй насим-и руҳпарвар, хайр мақдам марҳабо!
- 2 Эмди хуштур [маҳ]пайкарлар била гулгашт-ким,
Боғ-и ризвонтек чаман бўлди латиф-у жонфазо.
- 3 Ушмунунгтек фаслда мен васл-и дилбардин йироқ
Асру зулм ўлғай, Илоҳий, тутмасун Тенгри раво.
- 4 Гарчи бор эрди бурун андак ғубор-и хотирим,
Шукр лиллоҳ-ким, муйассар бўлди анвоъ-и сафо.
- 5 Хоҳ, ўлтур, хоҳ, тиргуз, ихтийор элгингдадур,
Ул санинг ноз-у итобингға манинг жоним фидо.

21

- 1 Ўз ҳабибим васлидин чун йана бўлғумдур жудо,
Не тириклиқ бўлғуси, Аллоҳ, ўлум бергин манга.
- 2 Бир бало эрди бурун худ жонға дийдор-и рақиб,
Йана бу оворалиқ бўлди балойе бар бало.
- 3 Ул қўйош йузлук нигоримдин айургунгдур мени;
Вах, бизинг бирла не душманлик, эй гардун, йана?
- 4 Ҳар муҳаннас-ким, бу ишни боис ўлди, Кирдигор
Қаҳр тифи бирла қилсун банд-и бандиндин жудо.
- 5 Вой, нелар санчғусидур жонуми тўлғандуруб
Кечалар тонгта дегин йилонтек ул зулф-и дуто.
- 6 Сойабон-и давлат эрди қул Гадонинг бошиға
Сунбулунг кўлкаси, хоним-ким, эрур фарр-и ҳумо.

22

- 1 Гар қабулийатқа қобил тушса жон, жоним санга;
Жонума миннат, фидо бўлсун, бегим, жоним санга.
- 2 Ҳар киши кўнглиндагин охир даминда фош этар;
Арза қилғум мен даги ҳолимни, сultonим санга.
- 3 Фофил ўлма кўзларимнинг йошидин-ким, ногаҳон
Мавж урубон йетмасун ногоҳ бу тўфоним санга.

- 4 Лаъл-и серобингдин узсам, гар тамаъни то абад,
Судек ич, ўлсун ҳалолинг бир овуч қоним санга.
- 5 Ҳусн ганжидурсен-у күнглум бузулған гүшайе;
Шукр-ким, тушти қабул уш ганж-и вайроним санга.
- 6 Мустадом ўлсун камол-и ҳусн-у жоҳинг-ким, бу кун
Мехр-у маҳ ҳайрон эрур, эй кўзи чўлпоним, санга.
- 7 Нечаким, чектим сочинг йанглиқ паришонҳоллик,
Сўрмадинг бир-ким, не бўлди, нетти дархоним санга.

23

- 1 Эй камол-и ҳусн-у хулқ-у лутф ила олийжаноб,
Тұғмади иқбол буржиндин йузунгтек офтоб.
- 2 Ул байоз-и оразинг бирла савод-и сунбулунг
Ҳосило-ким, [тоза] насриндур қарийн-и мушк-и ноб.
- 3 Гул йузунгни кўрмаганды урар эрди лоф-и ҳусн;
Талъатинг кўргач, равон бўлди хижолатдин гулоб.
- 4 Моний-и наззора бўлур ошқ-и бечорага;
Йо Илоҳий, кўргамен бир кун-ки, гум бўлрай никоб.
- 5 Дом-и ишқингдин нечук бўлсун ҳалос ушбу кўнгул-
Ким, неча қочсам, йироқтин тортар ул мискин таноб.
- 6 Ой йузунгдин мунфайл гар бўлмади кўкта қўйош,
Бас нединдур кеча-кундуз саргариб бу изтироб.
- 7 Жом-и Жамдин мен Гадога журъайе тегди насиб
Сокий-и тавфиқ, элиндин, боракаллоҳ, эй шароб.

24

- 1 Ҳусн ичинда қудрат-и йаздоний сенсен, йо ҳабиб;
Бу қамар давринда хублар хони сенсен, йо ҳабиб.
- 2 Ул лаб-и жонбахши кўргач равоне англадим-
Ким, жароҳатлиқ, кўнгул дармони сенсен, йо ҳабиб.
- 3 Сен парийваш ҳурни эл одам ўғли соғинур
Билмайин-ким, одамийлар жони сенсен, йо ҳабиб.
- 4 Аллоҳ, Аллоҳ, бу малоҳат-ким, зилол эрнингдадур;
Хизрнинг сарчашма-йи ҳайвони сенсен, йо ҳабиб.

5 Куфр-и зулфунгта гар иқрор айлади мискин Гадо,
Бок эмас, чун равнаң-и иймон сенсен, йо ҳабиб.

25

- 1 Бу күнгүл күргач йузунгда дона-ий анбар гариб,
Тушти зулфунг домина бечора-ий музтар гариб.
- 2 Мунтаҳодур ой йузунг қошинда ул чүлпон күзунг-
Ким, қуйош йонинда эрур матлаъ-и ахтар гариб.
- 3 Сунбулунгни очибон кўрсам йузунг, манъ этма-ким,
Кўрунур йалдо тунинда ахтар-и ховар гариб.
- 4 Хуш йараштур ул набот эрнинг уза мискин хатинг-
Ким, кўрунур об-и ҳайвон узра нилуфар гариб.
- 5 Фурбат ичра поймол этти Гадони дард-и йор,
Эй мусулмонлар, Илоҳий, тушмасун кофир гариб.

26

- 1 Ул зилол эрнинг манга жон дорусидур, йо ҳабиб,
Хаста кўнглум дардина валлоҳ-ки, сендуурсен табиб.
- 2 Қайси бир меҳнатни тадбир айласун мискин кўнгул,
Йор фироқи йо фалакнинг жаври йо танг-и рақиб.
- 3 Васлинга йеткай бу жон йо зор ўлтургай фироқ,
Водий-и ишқингта туштум, ҳар не бўлса, йо насиб.
- 4 Қилча жоним сунбулунгнунг қайдидин ҳеч чиқмади,
Ул савод-и аъзам ичра нетти ул мискин гариб.
- 5 Жон ичинда матлаъ-и охир замондур ҳосило,
Шева-ву ашкол ила ҳаргах-ки, боқса қайрилиб.
- 6 Сунбулунгдин бу димоғ-и жон муаттар қилғали
Топмади ўзга жаҳонда анбар-и ашҳабда тийб.
- 7 Дам баҳуд қилмай фироқингда, бегим, нетсун Гадо,
Расм эрур сомитлик, айрилса чу гулдин андалиб.

27

- 1 Васл-и нигор-у фасл-и баҳор-у шароб-и ноб
Ҳар кимга даст берса, зиҳий баҳт-и комйоб.

- 2 Бўстон-у боғ фарқина кўр-ким, не тортадур
Ҳар дамбадам тақаллув учун сойабон саҳоб.
- 3 Касб-и камол қилди чаман бод-и субҳдин,
Аҳсанд, эй насим, ҳамин бўлгай иктисоб.
- 4 Маҳбуб-и гулъузор ила ҳар кунж-и боғда
Айш эт-ки, бас ғанимат эрур фурра-йи шабоб.
- 5 Бир-бир варак, мутолаа қилди Гадо борин,
Девон-и кўрк ичинда сени топти интихоб.

28

- 1 Дилруболик, фанинда соҳибқиронсен, йо ҳабиб,
Чашм ичинда нур-у ҳам жисм ичра жонсен, йо ҳабиб.
- 2 Роҳат-и жондур манга ул тотлу дашноминг санинг;
Кел, инойат қил-ки, бас ширинзабонсен, йо ҳабиб.
- 3 Васлинг учун истарам бу жон-и ширинимни ох,
Анинг учун-ким, ажаб ором-и жонсен, йо ҳабиб.
- 4 Йўқ турур фикринг фақирлар ҳолидин, чун-ким, мудом
Базм-и айш-у ком ичинда комронсен, йо ҳабиб.
- 5 Шаккар эрнинг хижлатиндин шишаға кирди набот;
Шай лиллоҳ-ким, ажаб шириндаҳонсен, йо ҳабиб.
- 6 Ҳусн-и алғозинг эшигтач, жон санга қурбон бўлур,
Бу иборат бирла сен неъма-л-байонсен, йо ҳабиб.
- 7 Маст-у лойақәл бўлурда фитналиқ ашкол ила
Ҳосило-ким, офат-и кавн-у маконсен, йо ҳабиб.
- 8 Мен сени ҳур-у парийға ўхшатурмен бехилоф;
Анинг утун дойимо кўздин пинҳонсен, йо ҳабиб.
- 9 Давлатингдин нетти гар васл эттагин тутса Гадо,
Кўрк ичинда ҳар неча шоҳ-и жаҳонсен, йо ҳабиб.

29

- 1 Сарвақтимиизға бир гузар эттинг ажаб-ажаб,
Ногаҳ, кўз учиндин назар эттинг ажаб-ажаб.
- 2 Йуз кўрсатиб кунаш киби бурж-и камолдин,
Шом-и фироқуми саҳар эттинг ажаб-ажаб.

- 3 Ул ғунча васлидин манга, эй бод-и атresco,
Илтоф этиб не хуш хабар эттинг ажаб-ажаб.
- 4 Ҳажринг қаронгғусида гирифтор эгач күнгүл,
Күнглум эвини пуршарар эттинг ажаб-ажаб.
- 5 Хулқ-и карим бирла вафо одатин тутуб,
Жаврунг тариқасин дигар эттинг ажаб-ажаб.
- 6 Ул тош бағирлу күнглина охир нийоз ила,
Эй ох-и субҳадам, асар эттинг ажаб-ажаб.
- 7 Мунчак такаббурунг била, эй ҳуси элина шоҳ,
Бир кун Гадо била басар эттинг ажаб-ажаб.

30

- 1 Эй жамолинг воҳидийат зотига равшан сифот,
“Раҳматан ли-л-оламин” дерлар сени тўрт уммаҳот.
- 2 Машриқ-у магрибни кездим, сендин ўзга кўрмадим;
Барча сендуру, сен туфайли беш эмастур коинот.
- 3 Ҳалқа-йи зулфунг сифотин эшитиб қўйдилар
Расм-и зуннор-у салиб аҳл-и фаранг-у Сўманот.
- 4 Арса-йи ҳусн ичра шатранж-и малоҳат ўйнасанг,
Ҳар неча фарзонадур, бечора бўлур шоҳ, мот.
- 5 “Ҳазиҳи жанноту аднин, фа-дхулуҳо холидин”;
Англасанг тафсирини, таҳқиқ әрур шаҳр-и Ҳирот.
- 6 Ваҳ, не нозуқдур ҳаловатлиқ дудоқинг-ким, бу кун
Инфиъолиндин кирибтур шишаға мисрий набот.
- 7 Бу Гадо сари не бўлғай “ҳоса индаллоҳ” учун,
Гар инойат кўзи бирла қылсангиз бир илтифот.

31

- 1 Эй малоҳат бобида бошгин ойоқ об-и ҳайот,
Сенсизин валлоҳ, манга айн-и мамот эрур ҳайот.
- 2 Рашқ-и боғ-и жаннат эрмиш, билмадук қадрин дариг.
Шай лиллоҳ, Хийовон-у ҳаббазо шаҳр-и Ҳирот.
- 3 Ул маротибға йетибмен ишқинг истиғносидин-
Ким, манинг кўзумга бир хасча кўрунмас койинот.

- 4 Ҳар неча-ким, баста-йи банд-и балодурмен, vale
Бордур умидим-ки, бир кун топқамен ғамдин најот.
- 5 Сунбул-у гул буткусиidor тупрогимдин бегумон,
Зулф-у йузунг ҳасратинда чунки қылғумдур вафот.
- 6 Ул шамойилға муқаййад бўлмаса, нетсун киши-
Ким, кўнгул олмоқ учун ҳуснунгда эрур йуз жиҳот.
- 7 Мен Гадо-йи хастани боре соғингин кеч-кеч,
Гар муйассар бўлмаса сўрмак, азизим, бот-бот.

32

- 1 Лабингдек об-и ҳайвон ҳай не нисбат,
Тишингтек дурр-и ғалтон ҳай не нисбат.
- 2 Қуюшға йаъни нисбат қилмиш ўлсам
Сени, эй шоҳ-и хубон, ҳай не нисбат!
- 3 Саҳий сарв қадинг бирла тенг ўлрай
Ниҳол-и боғ-и ризвон, ҳай не нисбат!
- 4 Бу кўнглум ишқингда ҳошо-ки, бўлғай
Жафо бирла пушаймон, ҳай не нисбат!
- 5 Лабингдур хаста кўнглумнунг давоси,
Бу дарда ўзга дармон, ҳай не нисбат!
- 6 Маозаллоҳ-ки, шириналлик талашқай
Набот эрнинг била, жон, ҳай не нисбат!
- 7 Гадо кўнглинда тор оғзингдин ўзга
Топилғай зарра армон, ҳай не нисбат!

33

- 1 Ҳусн ичинда бир санингтек дилрабо бўлғайму ҳеч,
Ишқ элига даги мендек мубтало бўлғайму ҳеч?
- 2 Йо Раб, ул лаъл-и лабингдин-ким, эрур тафриҳ-и рух
Бу манинг дардимға уммид-и даво бўлғайму ҳеч?
- 3 Илтифот этмай рақиб асрү қилур бегоналик,
Ул ўлумлук бизга бир кун ошно бўлғайму ҳеч?
- 4 Даст бермас чун йавуқдин ҳосид элгиндин салом,
Кўз йетар йердин, ҳабибим, марҳабо бўлғайму ҳеч?

- 5 Асру бепарволиғингни ҳадтин ошурдунг манга,
Илтифотинг ул бурунқитең йана бўлғайму ҳеч?
- 6 Иштийоқ-у дара-у ҳасрат бирла мундоқ хор-у зор
Остонингдин йироқ ўлсам, раво бўлғайму ҳеч?
- 7 Гарчи йўқтур кўрк ичинда сен бикин султон, бегим,
Барр-у баҳр ичра манингтек бир Гадо бўлғайму ҳеч?

34

- 1 Мужда-йи васлинг кетурди тун кеча пайк-и сабух,
Мақдаминдин топти жон йуз минг туман барг-и футух.
- 2 Ой йузунг васфиинда не тақриб эрур сўз сўзламак-
Ким, қуйош моҳийатини ҳожат эрмастир шурух.
- 3 Сунбулуңг тутқунча не жавр-у жафо-ким, чекмадим;
Сабр-и Айуб эттим, аммо топтим охир умр-и Нуҳ.
- 4 Зарра армон қолмағай ўлсам тирилсан дунйода,
Бир кеча гар даст берса васлинг, эй жон, то сабух.
- 5 Сендин айру бир замон мушкил тирик қолғай Гадо,
Чун анга доим зилол эрнингдин эрур қут-и руҳ.

35

- 1 Гар даст берса, хуш тарабедур алассабоҳ
Маҳбуб-и гульузор ила райҳон ичинда роҳ.
- 2 Лаълинг хайоли гарчи равонбахш эрур, vale
Жон сайд этар муойана бу лутф-и истилоҳ.
- 3 Бўйнунгда ул менум қаро қоним дурур, бегим,
Мушкин салосилем-ки, кўрунур санга вишоҳ.
- 4 Инсофа кел, не бўлди қад-у қоматинг кўруб
Баҳр-и Худой, хожа-йи муаззин мен-у салоҳ.
- 5 Бир лаҳза гар дам урса Гадо сенсиз, эй санам,
Судек эшигинг итина бўлсун қони мубоҳ.

36

- 1 Кўрмадим ҳеч ким жаҳонда оғат-и жон, шўҳ-шўҳ,
Ўзи коғир, сўзи шаккар, кўзи фаттон, шўҳ-шўҳ.

- 2 Вокиф эрмас заррайе ислом-у иймондин магар
Ул санинг жоду қароқинг-ким, қилур қон, шүх-шүх.
- 3 Найири-и аъзам эрур Чўлпон ила қилған қирон,
Ул буногўш узра андоқ дурр-и фалтон, шүх-шүх.
- 4 Мўъжизот-и ҳусн ила ҳар дам Калимуллоҳдек
Жон черигини қирар ул зулф-и сувбон, шүх-шүх.
- 5 То тириқдур, сендин ўзга қилмагай ҳаргиз Гадо,
Эй йузи гул, қомат-и сарв-и хиромон, шүх-шүх.

37

- 1 Эй сипехр-и ҳусн уза моҳ-и жаҳоноро-ий ийд,
Икки қошингдур санинг сарфитна-ий ғавғо-ий ийд.
- 2 Маснад-и кўрк узра ул соҳибқиронсен-ким, бу кун
Бўлди туғро-ий жамолингдин дуруст имзо-ий ийд.
- 3 Ийдгоҳ, ҳалқини қирди ҳосило коғир кўзунг,
Қилмади ҳеч ким жаҳонда сен киби ғавғо-ий ийд.
- 4 Бу зарофат, бу тароват бирла, эй қоши ҳилол,
Қўймадинг оламда ҳусн-и лутғ-у истигно-ий ийд.
- 5 Васл тифи бирла қонимни бу кун гар тўқмасанг,
Мушкил, эй жон-ким, мени топсанг тирик фардо-ий ийд.
- 6 Бу шамойил бирла гар сен отланиб чиқсанг бу кун,
Қолмагай эл-у улусга заррайе парво-ий ийд.
- 7 Мен Гадоға гарчи тегмас шаккар эрнингдин насиб
Бир сучук сўз, боре ўзга бўлмаса ҳалво-ий ийд.

38

- 1 Эй наъим-и ноз-и оламдин манга дилдор умид,
Дилраболарнинг ичинда жонума дийдор умид.
- 2 Бок эмасдур, барча эл гар бизга ағйор ўлсалар;
Жумла-ий заррот-и оламдин сен-ӯқ, сен йор умид.
- 3 Расм эрур бемора бермак ҳар не кўнгли орзулар;
Хаста кўнглумга эрур ул лаъл-и шаккарбор умид.
- 4 Музтариб бўлуб паришонлиқдин ўзга кўрмади,
Ким-ки, тутса мен бикин ул зулф-и анбарбор умид.

- 5 Мултафит бүлмай, бегим, [сиз] ҳар неча-ким, күрсангиз,
Мен Гадоға ҳазратинда бор дуур бисйор умид.

39

- 1 Ўлгали йеттим қад-у оғзинг ғамидин, ох, умид,
Бу манинг жонимға раҳм эт ҳасбатан лиллоҳ, умид.
- 2 Күргуз ул субҳ-и саодаттек жамолингни манга-
Ким, бўлубмен водий-и ҳажрингда бас гумроҳ, умид.
- 3 Шаксизин зулфунг киби кўнглум паришон бўлғуси,
Гар манинг дард-и дилимдин бўлғасен огоҳ, умид.
- 4 Не балолиг ҳасрат-у армон била борғум дуур,
Гар мен ўлсам ой йузунгни кўрмайин ногоҳ, умид.
- 5 Ҳар қачон-ким, айш-у ишрат пардасин соз айласанг,
Ўз бошинг учун соғингайсен мени гаҳ-гаҳ, умид.
- 6 Чунки айрилдим санингдек дилрабодин, ўлганим
Йахшироқтур бу тириклиқдин маңга валлоҳ, умид.
- 7 Бу Гадо қул не муруватлар-ки, сендин кўрмади!
Ул камол-и лутф-у эҳсонингга шай лиллоҳ, умид.

40

- 1 Йана бегонасен, бори нечукдур,
Вафодин йонасен, бори нечукдур?
- 2 Қилиб шарт аввал-у охир пушаймон
Сўзунгдин тонасен, бори нечукдур?
- 3 Вафо худ йўқ, vale жавр-у жафоға
Басе марданасен, бори нечукдур.
- 4 Рақиблардин ҳаросан эрдинг аввал,
Йана бегонасен, бори нечукдур.
- 5 Гадони мунча ақл-у фахм-и бирла
Дединг: Девонасен, бори нечукдур.

41

- 1 Ул зулф-и ҳалқа-ҳалқа-ки, пурпеч-у тоб эрур
Сунбулдур аргувон уза йо мушк-и ноб эрур.

- 2 Ҳар кунда ахтар аниңг учун йерга бош қўйар,
Кўктиң диловаре-ки, оти офтоб эрур.
- 3 Ул қатра-қатра тоб-и арақ оразинг уза
Шабнаммудур гул узра ва йоҳуд гулоб эрур?
- 4 Қилмас тараҳдум оҳ у фифонимга наргисинг,
Ноз уйқусинга ваҳ не бало маст-и хоб эрур.
- 5 Боқмас даги кўнгулга қошинг бир кўз учидин,
Нетти, не бўлди, ҳар неча олийжаноб эрур.
- 6 Лаълинг майини кўрса, ўзиндин кетар киши;
Топмас хирад-ким, ул не мураввак шароб эрур.
- 7 Ҳижрон ўтифа ўртадилар жон ила кўнгул;
Мискин Гадога бу не қийомат азоб эрур!

42

- 1 Кўзунг-ким, дам-бадам йуз минг туман турлуг қирон айлар
Қамуқ, заррот-и оламни ўзитек нотавон айлар.
- 2 Магар топқай нишоне ногаҳон лаълингнинг онлида,
Кўзум йош элчисин ҳар дамда йуз сари равон айлар.
- 3 Ажаб айор-и пурфандур санинг жоду қароқинг-ким,
Замоне йуз кўнгул берур, замоне қасд-и жон айлар.
- 4 Манинг бу ўтлук оҳимдин фалакнинг бағри су бўлди;
Демассен боре-ким, бу не фарйод-у фифон айлар.
- 5 Мунаввар талъатинг, эй жон, никоб-и зулф орасинда
Қўйоштур-ким, ўзига мушк-и тардин сойабон айлар.
- 6 Кўзинг гар бир қийо боқса, халойиқни қирап ғамзанг;
Мусулмонлиқдин эрмас бу-ки, ноҳақ мунча қон айлар.
- 7 Кўзунг ул қош йосидин қачон-ким, ўқ отар бўлса,
Қамуқ хокийларингдин бу Гадони ўқ нишон айлар.

43

- 1 Дудоқунг кўнглума мақсуд-и жондур,
Қароқинг фитна-йи охир замондур.
- 2 Урамунг ити бирла эътиқодим,
Не ҳожат шарҳ, чун элга айондур.

3 Неча-ким, бўлса тақсирим фаровон,
Санинг лутфунг афаллоҳ, биш аз ондур.

4 Муборак мақдамингнинг узри учун
Не дейдурсиз, бегим, жон дармийондур.

5 Агар йор ўзга қилса, ани билман;
Биҳамдиллоҳ, Гадо боре ҳамондур.

44

- 1 Ўлтуур бизни ғам, эй ором-и жон, андоқ, дуур;
Раҳм қилмассен манга, номеҳрбон андоқ, дуур.
- 2 Хор ўлуб ҳижронга-ву гулдек йузунгнунг шавқидин
Фунчадек бўлди бу бағрим тўла қон, андоқ, дуур.
- 3 Нола-йи зоримни эшитиб демассен даги бир-
Ким, нединдур ушбу фарйод-у фигон, андоқ, дуур.
- 4 Бу кўнггул мулкин бузуб ҳаргиз иморат қилмадинг;
Неча-ким, бўлсанг, бегим, соҳибқирон, андоқ, дуур.
- 5 Бу Гадо кимдур боре шукр-у шикойат қилғали,
Ҳар не ройинг бўлса, эй жон-и жаҳон, андоқ, дуур.

45

- 1 Кўнглум олиб сақламассен, йор мундоқму бўлур?
Эй кўзи кофир, сочи зуннор, мундоқму бўлур?
- 2 Ул тор оғзинг ҳар қачон-ким, ноз ила сўз бошласа,
Бир балодур, ҳосило, гуфтор мундоқму бўлур?
- 3 Бу йуруш бирла қийоматлар қўпординг дунйода,
Эй парий йузлук бегим, рафтор мундоқму бўлур?
- 4 Ўз хатосиндин агар лофтурса зулфунг бирла мушк,
Чин эмастур бу, Хато, Тотор мундоқму бўлур?
- 5 Бир сучук сўз бирла ўлтурдунг Гадони оқибат,
Эй жафочи шўх-и ширинкор, мундоқму бўлур?

46

- 1 Эй бу шакл-у шева бирла фитна-йи давр-ийи қамар,
Талъатингдин машриқ у мағриб бу кун пуршўр-у шар.

- 2 Ҳалқа-ҳалқа анбарин зулфунгни сол йуз узра-ким,
Хуш йарашпур сунбул-и сероб ила гулбарг-и тар.
- 3 Рух-и мутлақ бүлди-йу топди ҳайот-и жовидон,
Ким-ки, қучти бир кеча сендек парийни то саҳар.
- 4 Бовужуд-и лутф-и гуфтор-у набот эрнинг, бегим-
Ким, бўлур қанд-у не бўлғай дунйода шаҳд-у шакар.
- 5 Гар рақиб-и шум қадринг билмади, маъзур эрур,
Хусрав-и саййоралар қадрин не билсун бебасар.
- 6 Ўртадур ҳар дам Гадони ҳажр ўти айманмайин,
Зинҳор, эй жон, менинг бу ўтлук, оҳимдин ҳазар.

47

- 1 Аллоҳ-Аллоҳ, бу парий йо ҳур йо инсон эрур?
Бу не шакл-у кўз-у қош-у ғамза-ии фаттон эрур!
- 2 Ваҳ, не зебо қадд-у ҳад-у бу не зебо зулф-у хол!
“Аҳсан Аллоҳу-л-аъло”-ким, бас ажойиб жон эрур.
- 3 Барг-и насриндур бу, билман, сунбул-и тардин ниқоб,
Йо савод-и куфр ичинда партав-и иймон эрур.
- 4 Бу не лутф-у ҳусн-у ҳулқ-и бокамолдур-ким, эл
Ҳар неча васф этсалар, алҳақ-ки, сад чандон эрур.
- 5 Гарчи мушкил ҳолатедур элга жон бағишламоқ,
Ул Масих, анфослиқ бегимга хуш осон эрур.
- 6 Жумла-йи шаҳзодалар соҳибқирондурлар, vale
Барчасининг обрўйи [Шаҳ Ҳалил Султон эрур].
- 7 Бор умидим-ким, ўз алтофи била бағишлиғай
Бу Гадо журмин-ки, бас соҳибқирон султон эрур.

48

- 1 Сунбул сочинг-ки, ол ила гулбарг-и тар қучар,
Ҳорут эрур-ки, сеҳр ила курс-и қамар қучар.
- 2 Гултек танингни кўргали мунглуг мен-у сочинг
Давлатлу қул-ки, ҳар кеча хуш то саҳар қучар.
- 3 Эрнинг наботи узра, бегим, хатт-и хизрфом
Тўтий дурур-ки, қанд ила шаҳд-у шакар қучар.

- 4 Эй гул, ҳадингни бил даги лоф урма, чун сени
Хар қайда-ким, йўлукса сабо, хуш тутар, қучар.
- 5 Сиймдек сақоқинга ўладурмен-ки, нозбўй
Хар дам нағу кўнгул тилагандек ўпар, қучар.
- 6 Лаълинг била тишиングни чу кўрдум, равон дедим:
Дурж-и ақиқ, кўр-ки, на дурр-у гавҳар қучар.
- 7 Охир Гадони тутқусидур инчка оғриғи
Бу гуссадин-ки, инчка белни камар қучар.

49

- 1 Фам элгиндин неча-ким, оҳимиз бор,
Не фам бўлсун, санингтек шоҳимиз бор.
- 2 Бу ҳижрон водийсида йўқ, хатар-ким,
Хайолингдин, бегим, ҳамроҳимиз бор.
- 3 Керакмас танглағи фирдавс у ризвон,
Санингдек чун, бегим, дилҳоҳимиз бор.
- 4 Не ҳожат гашт-и боғ-у бўстон-ким,
Жамолингдек тафарружгоҳимиз бор.
- 5 Гадога фарз эрур султондин эҳсон,
Не дерсиз, сизга шай лиллоҳимиз бор.

50

- 1 Хар бир қийо боқарда кўзунг йуз қирон қилур,
Кўнглум элини форат этиб қасд-и жон қилур.
- 2 Бағрим қонини оқизадур кўз йўлиндин, оҳ
Ноҳақ, нағу бу кўнгли қаро мунча қон қилур?
- 3 Ул сунбулунг чу барг-и гул узра тушар, мени
Бемор-и наргисинг киби бас нотавон қилур.
- 4 Фамзанг қачон-ки, қош йосидин новак отар,
Хокийларнинг ичинда мени-ӯқ нишон қилур.
- 5 Гарчи Гадо насиби, бегим, заҳр-и ҳажр эрур,
Лаълинг соғинса, кўр-ки, не шаккарфишон қилур.

51

- 1 Маснад-и күрк узра лойиқ шох сенсен ихтийор;
Жон-и шириндек манга дилхө, сенсен ихтийор.
- 2 Гарчи-ким, дунйо ичинде ҳусн эли бисийор эрур,
Барчасидин күнглума валлох, сенсен ихтийор.
- 3 Ногаҳон қонингни тўккумдур қаро йерга дединг,
Ҳар қачон тўксанг гаҳ-у бегоҳ, сенсен ихтийор.
- 4 Гар қаро кўзлар бир оқ, эвга кириб ўлтурсалар,
Барчадин, эй фитна-йи хиргоҳ, сенсен ихтийор.
- 5 Гар ҳалос этсанг Гадони ҳажринг зулмотидин,
Лутф сендиндур, недай, моҳ, сенсен ихтийор.

52

- 1 Фаминг бағримни қон қилди, бегим, ғамхор андоқдур,
Эритти хаста жонимни, айо дилдор, андоқдур.
- 2 Бу турлук шевалик кўз бирла зулф-у ораз-и зебо.
Қайси жайрон, қайси сунбул, қайси гулзор андоқдур.
- 3 Мени тургуз йанги боштин ва йоҳуд бир йўли ўлтур,
Не-ким, ройингдур, эй ҳур-и парийрухсор, андоқдур.
- 4 Бу не инсоф эрур боре Худой учун-ки, қилғайсен,
Азизим, йуз жафо бирла Гадони хор андоқдур.

53

- 1 Ул кишининг-ким, санингдек бир парийваш йори бор,
Фикри йўқтур, гар жаҳонда йуз туман ағйори бор.
- 2 Ким-ки, кўргузса Халиуллоҳдек исбот-и қадам,
Ўт ичинда сунбул-урайхон дағи гулзори бор.
- 3 Топди умр-и жовидон Ҳақдин, зиҳий соҳибкамол
Ул саъодатлиқ-ки, сендек меҳрабон дилдори бор.
- 4 Ҳиммат эли бирла васлинг этагини тутқали
Гарчи йетмас рўзим, аммо нола бирла зори бор.
- 5 Гоҳ, гоҳе гар борур бўлсам гадолиг қилғали,
Ит каби чорлар рақибинг: [Бу] эшиктиң нари бор!

54

- 1 Хар кеча зулфунг хайоли-ки, бу күнглумга тушар,
Мен билурман дағи бу күнглум-ки, мендин не кечар.
- 2 Хаста жонимға сүйурғабтур азалдин ҳосило
Ғусса-ву дард-у бало-ву фитна-йи давр-и қамар.
- 3 Мен ўлар ҳолатда-ву сен ноз ила мағрур-и ҳусн,
Бу не истигно бўлур, эй ўз қулиндин бехабар.
- 4 Сен парийваш ҳурни кўргаймумен-ким, бир кеча,
Жон-и шириндек қучуб, ўпуб уйусам то саҳар.
- 5 Гарчи йўқ йерда тиласен ул тор оғиздин закот,
Бу Гадога мунча ачиғланма, эй кон-и шакар.

55

- 1 Эй соchlари сунбул, йузи гул, бўйи санавбар,
Ширин дудоқинг қуллариidor шаҳд ила шаккар.
- 2 Бу хаста кўнгул ҳолина ҳеч марҳаматинг йўқ;
Фикринг недур, эй ғамзаси жоду-ву кўзи коғир?
- 3 Аҳде-ки, кўнгул зулфунг ила боғлади, жонум,
Валлоҳ-ки, дигар бўлғуси йўқ то дам-и маҳшар.
- 4 Сарчашма-йи ҳайвон чу тор оғзинг дурур, эй жон,
Беҳуда эмиш ул талаб-и Хизр-у Сикандар.
- 5 То кўрди сени маснад-и кўрк уэра йароқлик,
Қул бўлди санга рағбат ила хусрав-и ховар.
- 6 Эй хаста кўнгул, чора недур, чунки азалдин
Дард-у ғам эмиш жон-и ҳазинингта муқаддар.
- 7 Кимдин тиласун хаста Гадо ҳусн закотин,
Сенсен чу бу кун кишвар-и ҳусн ичра тавонгар.

56

- 1 Йоз фасли боғ агарчи равза-йи ризвон эрур,
Сенсиз, эй ҳур-и парийпайкар, манга зиндан эрур.
- 2 Гар муйассар бўлмаса гултек йузунг наззораси,
Гулшан-и фирдавс валлоҳ, кулба-йи аҳзон эрур.

- 3 Найлайин гашт-и чаманин-ким, манга зулф-у йузунг
Сунбул-и сероб-и ноб-у гүнчэ-йи хандон эрур.
- 4 Йаъни нарғиз лофт-и ҳусн урмиш күзүнгнүнг қошида,
Ҳай не нисбат, бу сүз аниң ҳаққыда бүхтон эрур.
- 5 Не ажаб жонсен, бегим-ким, оразингнинг онлида
Барча хубларнинг жамоли сурат-и бежон эрур.
- 6 Лутф ила жонға ҳайот-и жовидон бағишлади
Ул тор оғзинг-ким, биайниҳ, чащма-ийи ҳайвон эрур.
- 7 Хотирингдин кечмасун, йаъни зикр қилди Гадо-
Ким, бу жон боринча күнглум барҳамон паймон эрур.

57

- 1 Лабинг бирла шакар боре недайдур,
Сүзинг бирла дураг боре недайдур?
- 2 Не истиҳқоқ ила бўлди мувориз,
Йузинг бирла қамар боре недайдур?
- 3 Мусалсал анбарин зулфунг қошинда
Қарориб мушк-и тар боре недайдур?
- 4 Қуйош тенг тутмиш ўзин ой йузунгта;
Ўшал бепо-ву сар боре недайдур?
- 5 Күзунгта ұшшатур ўзини нарғис;
Ҳайосиз бебасар боре недайдур?
- 6 Белинг рамзина йетмас ақд у идрок;
Бу маънийдин камар боре недайдур?
- 7 Рақийб айттур: Гадо ўлтургулуктур.
Фузул-и бежигар боре недайдур?

58

- 1 Эй жамолинг партавиндин мунфаил шамс-у қамар,
Күзларингнинг фитнасидин оламе пуршур-у шар.
- 2 Эй дариғо-ким, дудоқинг ҳасратиндин қолмади
Бу тан-и бемор ичинда заррэ耶 жондин асар.
- 3 Тенгрилик учун манинг бу хаста күнглум ҳолини
Лутф этиб қилсанг, не бўлғай, кўз учиндин бир назар.

- 4 Ҳиндүвий зулфунг мени кофир дединг деб тұлғанур;
Чин әмасму, әй күзи куффор, хайбардин батар?
- 5 Ҳар қачон әрнинг румузиндин сұрап бұлса күңгул,
Ноз ила ғамзанг хайоли айттар: Ани ким топар?
- 6 Аввало үз жонидин мендек әлиг йуса керак
Ул қони тұлған-ки, сентек оғат-и жонни севар.
- 7 Оқибат мискин Гадо йуз ҳасрат-у андух, ила
Ул тор оғзинг шавқидин бұлды адам, сүз мухтасар.

59

- 1 Йана йоз бұлды, күкарди бүстон-у боғлар,
Лоладек бағримда бұлды тоза эски доғлар.
- 2 Йара бұлуб әмди қон йұтсун күңгул ҳасрат била
Билмаган учун висолинг қадрини ул өзгелар.
- 3 Ҳар замоне-ким, соғиндим күзларинг йағмосидин.
Күнглум иқлиминда тушти йуз туман булғоғлар.
- 4 Ишқидин ҳосид мени гар манъ этар, мағрур эрур;
Орий, билмаслар чу мажнун дард-и ҳолин соғлар.
- 5 Эй Гадо, ҳижрон ұтидур-ким, анинг-ки, тобидин
Зарра-зарра бағри қон бұлуб әригай тоғлар.

60

- 1 Талъатинг ҳусн-у жамол авжинда равшан моҳ, эрур,
Сойабон-и сунбулунг йуз узра зиллұллоҳ, эрур.
- 2 Құр, на ҳасратлар муйассар бұлды ҳажрингдин манга,
Бода меҳнат, нұқл дард-у ғам, надимим ох, эрур.
- 3 Ҳар бало-йи ғам-ки, ҳижрон әлгидин тортар мұхыб,
Ул балолардин не ғамдур, гар ҳабиб огоҳ, эрур.
- 4 Ой йузунгни лутф этиб құргуз Худой учун манга-
Ким, бу күнглум зулмат-и ҳажрингда бас гүмроҳ, эрур.
- 5 Гарчи зулфунг васлида бұлды Гадо сүзи тавил,
Найласун-ким, васл этакиндин эли күтоҳ, эрур.

- 1 Йо раб, не ажаб жонсен, айо зот-и мутахъар-
Ким, лутф ила сен боштин ойоқ рух-и мусаввар.
- 2 Қассом-и азал ҳусн-у латофат улашурда
Анвоъ-и латофатни санга қилди муқаррар.
- 3 Ҳар гаҳ йурусанг ноз ила, жонимға тегарлар
Ул қомат-и раъно ила ул зулф-и муъянбар.
- 4 Кўрсам йуз-у эрнингни, недин ҳасратим ортар?
Савдо маразина чу йарашибур гул-у шаккар.
- 5 Ул маротибға йетти фирокинда ишим-ким,
Жонимға манинг раҳм этадур коғир-и Хайбар.
- 6 Йолбордим анингдек бу саҳар ҳажр элиндин-ким,
Ўртанди бу охим ўтидин торум-и ахзар.
- 7 Ҳақдин бу Гадо топқай эди умр дубора,
Васлинг анга гар бўлса эди йана муйассар.

- 1 Жамолинг авж-и ҳусн узра магар хуршид-и анвардур-
Ким, анинг партавиндин жумла-йи олам мунаввардур.
- 2 Бу турлук лутф-у исбот-и малоҳатлар санга ҳаққо
Азалдин кўрк иқлиминда сultonлиқ муқаррардур.
- 3 Агар ҳур-у парий бўлса манга соқий, май-и софий
Керакмас сенсизин валлоҳ, агар-ким, об-и Кавсардур.
- 4 Мени булбул мисиллик сайратур йуз минг наво бирла
Жамолинг-ким, камол-и лутф ила гулзорга менгзардур.
- 5 Жаҳонда топмадим тийбе шамим-и мушк-у анбардин,
Насим-и сунбулунгдин то димор-и жон муаттардур.
- 6 Манинг қон йошли кўзум то жамолингдин йироқ ўлди,
Кўнгулнинг эвида, эй жон, йузунг нақши мусаввардур.
- 7 Гадо чун дард-у ҳасратта жонин берди, мазорини
Келиб кун тавоғ айла, бегим-ки, ҳажж-и акбардур.

- 1 Ҳар нечаким фурқат оғуси мени зор ўлтуур,
Жон-и шириң дармийондур, чунки дилдор ўлтуур.
- 2 Мүъжиз-и Исо камолингнинг байонидур деди;
Эй мусулмонлар, мени ул лутф-и гуфтор ўлтуур.
- 3 Жавр-и йор-у гусса-йи даврон на битмас анга-ким,
Барсаре таън-у маломат бирла айор ўлтуур.
- 4 Бахт-у толиъ кўр, таъололлоҳ қазодин-ким, манга
Йор агар раҳм этса ногах, чарх-и ғаддор ўлтуур.
- 5 Эй йоронлар, кимга айтай мен бу сўзни-ким, мени
Бевафолардек ушўл йор-и вафодор ўлтуур.
- 6 Давлат-и васлингни бир кун топқай эрдим сабр ила,
Найлайнинг-ким, саъй этиб ҳижрон мени зор ўлтуур.
- 7 Лутф этиб мискин Гадони чун ўзи қилди азиз,
Бас не бўлди-ким, йана мундок, ани хор ўлтуур.

- 1 Бўстон-ки, латофатқа парийхона кўрунур,
Сенсиз манга бир мазил-и вайронна кўрунур.
- 2 Бас мушкил эрур бу манга-ким, дард-и дилимни
Ҳар неча битисам, санга афсона кўрунур.
- 3 Бир-бир босиб, эй сарв-и хиромон, йурурунгда
Бўйинг солишинг асрุ зарифона кўрунур.
- 4 Лойақил ўлур мен киби, гар кўрса жамолинг
Носиҳ-ки, басе оқил-у фарзона кўрунур.
- 5 То севди Гадо меҳр ила сен маҳлиқони,
Заррот-и жаҳон кўзига бегона кўрунур.

- 1 Аллоҳу акбар, ушбу не зебо жамол эрур-
Ким, ҳусн ичинда мазҳар-и лутф-у камол эрур!
- 2 Ул нуқта-ким, хат ичра тушуптур ақиқ, уза.
Хизр-у Масиҳ, ҳамдами гўйо Билол эрур.

- 3 Үлгунча ул вафо-ву мұхаббатни йаъни-ким,
Мен ўзға қылсам, ушбу худ амр-и маҳол эрур.
- 4 Сендин не йашурай, сусамиштур күнгүл базе
Лаълинг учун-ки, манба-йи об-и зилол эрур.
- 5 Андин жафо била кесаман күнглум, эй рақиб.
Валлоҳ, санга бу фосид-у ботил хайол эрур.
- 6 Айманмайин фирок, ўтида жафо била
Күйдурмагин мени, бегим, охир вабол эрур.
- 7 Мискин Гадони меҳнат-у дард-у азобда
Хижрон дамодам ўлтурадур, бу не ҳол эрур.

66

- 1 Ҳар қачон лаълинг табассум қылса, шаккар сочишур;
Чун такаллумдин дам урса, дурр-у гавҳар сочишур.
- 2 Фолибо сен сунбуулунгни тараадинг, эй жон, бу кун-
Ким, насим-и субҳадарин анбар-и тар сочишур.
- 3 Ой йузунгнунг ҳасратиндин ҳар кеча тонгта дегин
Күзларимнинг йошидин йер узра ахтар сочишур.
- 4 Фойат-и аъло маротибдин дуур-ким, ҳар саҳар
Мақдамингда гунбад-и афлоқдин зар сочишур.
- 5 Бу Гадо ҳасрат била күз маъданидин дамбадам
Лаълинг учун ҳар қайон йоқут-и ахмар сочишур.

67

- 1 Эй сақоқинг ҳусн ичинде сарв уза ширин самар;
Вей йангоқинг ҳусн бўстонинда даги барг-и тар.
- 2 Гар қуёш эрмас жамолинг кўркнинг афлоқида,
Пас нединдуру-ким, йироқтин даги боқсам күз қамар.
- 3 Қилча белингдин қамар айтур-ки, тарфе боғлайнин.
Кўр-ки, йўқ, йерда не [бе]маъни хайол айлар қамар!
- 4 Ҳусн давронин ғанимат тут, вафо қил ошиқа,
Эй бегим-ким, кўз йумуб очқунча бу даврон кечар.
- 5 Иштийоқ-у дард-у ҳасрат бирла мундоқ кеттаним
Бир сақардур валлоҳ, эй ором-и жон, йўқ-ким, сафар.

- 6 Қолди күнглум зулф-и пуртубингда мендин йодгор;
Ул азиз ахволидин зинҳор бўлғил боҳабар.
- 7 Тинмайин ҳар дамбадам мискин Гадонинг кўзидин
Икки лаълинг ҳасратиндин кўр на турлук қон оқар!

68

- 1 Сийратинда, дилбаро, давлат нишони кўrnадур,
Суратингда даги анвоъ-и маъний кўrnадур.
- 2 Қошинг онлинида ажойиб кавкабе туғмиш кўзунг-
Ким, ҳар ойнинг бошида икки қирони кўrnадур.
- 3 Фурқатинг йўлинида лаълинг йоди бирла ошиқа
Меҳнат оғуси шароб-и аргувоний кўrnадур.
- 4 Истамас кўнглум Хизр сарчашмасини, чун манга
Бир dame васлинг об-и ҳайвон кўrnадур.
- 5 Булажаб устод-и комилдур қароқинг жодуси-
Ким, кўзумга фитна-ий охир замоне кўrnадур.
- 6 Беш кун фурсат ғанимат тут бу дор-и дунйода,
Айш-у ишрат қил, бегим-ким, асру фоний кўrnадур.
- 7 Руҳ-и қудсийдур Гадонинг сўзи, гўйо-ким, тамом
Файз-и анфоси Калимуллоҳ байони кўrnадур.

69

- 1 Эй жамолинг сурат-у маънийда хуррам навбаҳор,
Анбарогин сунбулунгдин мунфаил мушк-и Тотор.
- 2 Ул ҳаловатлиқ зилол эрнинг румузин фаҳм этиб
Бош олиб зулматга кирди об-и ҳайвон шармсор.
- 3 Майл қилғай деб ҳайол-и қоматинг, эй сарв-и ноз,
Йуз сари жорий қилибмен кўзларимдин жўйбор.
- 4 Оҳ-у вовайло даги йуз минг туман дард-у дариг-
Ким, жамолинг ҳасратиндин ўлдум, эй йор, ихтийор.
- 5 Тушмасун, юо Раб, неча-ким, бўлса Хайбар кофири
Душманинг, эй дўст, мендек ҳажр элига хор-у зор.
- 6 Алвидо айтти-йу кетти мендин ором-у шикеб,
Сенсизин амр-и маҳол эрмиш, бегим, сабр-у қарор.

- 7 Бир йўли мискин Гадо аҳволин абтар қилдилар
Дард-и ҳижрон-у жафо-йи чарх-у жавр-и рўзгор.

70

- 1 Бўлгали сендин жудо ноком дин, жон ихтийор,
Хокисор этти мени бир йўли жавр-и рўзгор.
- 2 Эй латофат бўстонининг гули, бординг даги
Йодгоринг қолди бағрим ичра [йуз минг] хор-хор.
- 3 Фурқатингнинг давлатиндин менда асбоб-и тараф:
Фусса-ву дард-у бало-ву ранж-у меҳнат бари бор.
- 4 Голибо ул зулф-и анбарбордин қилди гузар-
Ким, абиromиз ўтарсан, эй насим-и мушкбор.
- 5 Мен боре мунда ғамингдин асру хор-у хастамен,
Сўйлагил-ким, сен нечуксен анда, эй зебо нигор.
- 6 Оҳ-у вовайло-ким, асру поймол этти мени
Меҳнат-у фурбат даги жавр-и фироқ-у дард-и йор.
- 7 Васл чоги мақдамингда ўлмаган журми учун
Қул Гадо эрур хайолинг анида бас шармсор

71

- 1 Фамдин ўзга, дилбаро, ишқингда тавфиirim недур?
Ўлтуур ҳижрон мени билманки тадбиirim недур?
- 2 Бир йўли, эй жон инойат кўзидин солдинг мени;
Не йозуқ қилдим, не бўлди, нетти, тақсиirim недур?
- 3 Қилча жонимга агар кор этмасди дардинг санинг,
Бас бу фарид-у фифон-у оҳ-и шабгиirim недур?
- 4 Мундин ортуқ-ким, қаро зулфина иқрор айладим,
Эй мусулмонлар, Худой учун-ки, такфиirim недур?
- 5 Бир манингтек йана қатиқ, жонлиғ одам бўлмагай;
Тийнатим, йо раб, нединдур, асл-и тахмирим недур?
- 6 Бу манинг кўнглумни девона қиласи кимдур дедим;
Зулфина қилди ишорат-ким, бу занжиirim недур?
- 7 Чун санинг лутфунг ўқумас бу кўнгул мазмунини,
Навк-и мужгондин йуз узра бас бу таҳриrim недур?

- 1 Билмадим аввал чу висолинг қадрин, эй зебо нигор,
Ложарам охир фироқ әлгина туштум хор-у зор.
- 2 Йетмас элгим чу висолинг этагина, кошки
Килгай эрди гум мени йер йузиндин парвардигор!
- 3 Кофир-и Хайбар манинг бу ҳолима раҳм айлагай,
Шамма-ий гар қылсам ўз дард-и дилимдин ошкор.
- 4 Йурагимни йорди ҳижронинг жафо тиги била;
Марҳам-и охир не бўлди, нетти, бир дам йара йор.
- 5 Сендин айру, эй латофат бўстонининг гули,
Бағири санчар дамодам ғам туман минг хор-хор.
- 6 Лавҳашаллоҳ, ул замон-и васл-у айлом-и тараб,
Ҳаббазо ул айш-у завқ-у ноз-у нуғуш-у гирудор!
- 7 Тийнатим ғам суйи бирла гўйиyo тахмир эмиш-
Ким, бу мунча дардни қилдим ўзумга ихтийор.
- 8 Эй парий йузлук санам, сен ҳурдин айрилғали
Не жафо-ким, қилмади жонимга жавр-и рўзгор!
- 9 Нечаким, сендин зарураттин йироқ ўлсам, бегим,
Иштийоқинг дардикур жон ичра валлоҳ, йодгор.

- 1 Ул ғамза ўқи неча-ки, жонға жафо қилур,
Кўнглум қушини кўр-ки, ҳамул йон ҳаво қилур.
- 2 Боласини кичиклигига кўргач англадим-
Ким, оқибат бу жонима бир кун бало қилур.
- 3 Сунбул сочи насимини ҳар йони элтатур,
Турлук жафо кўрунг-ки, ҳақимда сабо қилур.
- 4 Дардингни ҳар табиба дема, сабр қил-ки, Ҳақ
Дору-ш-шифо-ийи ғайдин охир даво қилур.
- 5 Дилбар жафо-ву жаврини чекмак керак-
Ким, оқибат тараҳҳум этиб бир вафо қилур.
- 6 Магрут бўлма, зоҳид-и ҳудбин-ки, Бенийоз
Ошиқ, нийоз-у ҳожатини ҳам раво қилур.

- 7 Шукр айла, шиква йахши-йамондин недур, Гадо?
Тахқиқ эрур, чу ҳар не-ки, қылса, Худо қилур.

74

- 1 Лаъл-и серобингдек, эй жон, об-и Замзамми бўлур.
Йаъни Кавсар суйи бирла тенг шабнамми бўлур?
- 2 Ақл сиғмас ишқ уйина-ким, ҳарим-и хос эрур;
Ли мать Аллоҳ, қўйида Жибрил маҳрамми бўлур?
- 3 Ҳар қуше анқо дегулдур, ҳар башар инсон эмас;
Кимса-ким, оти Бироҳим ўлса Адҳамми бўлур?
- 4 Эй кўнгул, ҳар неча-ким, жонингға тегди дард-у ғам,
Не бушар, мардона бўл, дилбар ғами ғамми бўлур?
- 5 Ушбу йўлда қон йутуб событқадам бўлмоқ, керак;
Журъайе ичкан киши бу жомдин Жамми бўлур?
- 6 Ул кишидин-ким, сафо олмас тариқ-и ақлдин,
Лофт-и ишқ, урмоқлиқ, эй носих, мусалламми бўлур?
- 7 Чашма-йи нўш-и зилолингдин Гадога қатрайе
Гар инойат айласанг, нетти, бегим, камми бўлур?

75

- 1 Эй жароҳатлиқ, кўнгул дардина марҳам дард-и йор.
Вой азалдин то абад жонимға маҳрам дард-и йор.
- 2 Ишқ дарди заррайе гар кам бўлур, жоним чиқар;
Йо Илоҳий, то қийомат бўлмасун кам дард-и йор.
- 3 Топмадим ҳаргиз футуҳе ғайрдин бу дунйода;
Гар бирор охир йарар бўлса манга ҳам, дард-и йор.
- 4 Хаста кўнглум ҳужрасиндин, қил карам, чиққил равон-
Ким, бу жонимға мусоҳиб басдур, эй ғам, дард-и йор.
- 5 Йаъламуллоҳ-ким, даво зикри сиғишимас заррайе
Токи бўлди бу Гадо кўнглинда маҳрам дард-и йор.

76

- 1 Дилбаро, оғзинг йаъни нақш-и хотам кўрнадур;
Лабларингдек мульжиз-и Ийсо-йи Марйам кўрнадур.

- 2 Гарчи машхур-и жаҳондур кўзларинг фаттонлиги,
Қошларинг сарфитна-йи ошгўб-и олам кўнадур.
- 3 Бетакаллуф ғамзанг ўқи токи кирди жон аро,
Кўнглума кечти бу сўз-ким, йор-и маҳрам кўрнадур.
- 4 Айагум йўқтур жафо-ву жаврни сендин дединг;
Аллоҳ-Аллоҳ, боре бу сендин басе кам кўрнадур.
- 5 Ҳалқа-ҳалқа руҳнинг сарманзил-у маъвосидур
Ул салосил-ким, санга зулфин, бар-и ғам кўрнадур.
- 6 Сендин айру тарк-и айш-у ишрат эттим-ким, манга
Боғ-и ризвон сенсизин валлоҳ жаҳаннам кўрнадур.
- 7 Эшикингта мен Гадони келмасун дер шум рақиб;
Филҳақиқат ит эмиштек насл-и одам кўрнадур.

77

- 1 Ул-ки, жаннаттек руҳ-и забоси бор,
Аллоҳ-Аллоҳ не қийомат ҳусн-и истиғноси бор.
- 2 Эй-ки, кездинг фильмасал оғоқ-у барр-у баҳрни,
Қани кўргузгил манга, ҳусн ичра гар ҳамтоси бор.
- 3 Қулларингдиндур, ҳабащдин ўлжа тушкан тўлун ой;
Тона олмас, белгулуг, чун йузида тамраси бор.
- 4 Анбарин зулфунг саводиндин дам урмиш мушк-и ноб;
Ушбу фосид фикридин бил-ким, йамон савдоси бор.
- 5 Лоф-и султонлиғ тегар лобуд ул ойға-ким, бу кун
Хусрав-и саййоралартек бир ўрус тутмаси бор.
- 6 Ганж-и маҳфийдур жамолинг ул ниқоб-и зулф аро,
Йо магар нур-и тажаллий-ким, ажаб йалдоси бор.
- 7 Булбул-и гўё мисиллик сайрамай мискин Гадо,
Найласун, нетсун, санингтек чун гул-и раъноси бор.

78

- 1 Эй жамолинг ҳусн афлокиндаги бадр-и мунир,
Сурату маънийда йетти кишвар ичра беназир.
- 2 Ҳол-и зоримға тараҳҳум фарз эрур, эй кўркка бой-
Ким, бўлурман фурқатингда асру мискин-у фақир.

- 3 Бор дуурү күнглүмдө-ким, қылсам санга жон пешкаш;
Утандурмен йана-ким, асру матойедур ҳақыр.
- 4 Хок-и пойинг афсанымдур, тахт-и давлат эшигинг;
Хеч салотин топмади дунйода бу тож-у сарир.
- 5 Эй күнгүл, тутма таваққуъ ул салосилдин нажот-
Ким, тушубсен коғир-и бедод элгиге асир.
- 6 Сүрайин дедим лабингдин-ким, нағы түктүнг қоним?
Фамзантай айттур: Сүрса бўлмас андин, эрур чун сагир.
- 7 Оразинг элинда тутти ақд-и зулфунгни, Гадо;
Ҳалл-и мушкил қылса бўлур, чун сафо тоғди замир.

79

- 1 Күнглум ҳабиб ила май-у соғар ҳавас қилур;
Бу тинмагурни кўр, йана нелар ҳавас қилур.
- 2 Ўз жонига ўзи қаро қайғуни келтирур,
Ҳар ким жаҳонда зулғ-и муанбар ҳавас қилур.
- 3 Жон-и ҳазин йузунг била эрнингни соғиниб,
Савдоилар бикин гул-у шаккар ҳавас қилур.
- 4 Кирпикларингни кўргали ошиқ нийоз ила
Жонига тиф[у] новак-у ханжар ҳавас қилур.
- 5 Ишқинг қаломини ўқуған пир қачон йана
Дарс-у вазифа, нусха-ву дафтар ҳавас қилур?
- 6 Билган киши бу олам-и фоний тариқасин
Ўзини [асру] ожиз-у абтар ҳавас қилур.
- 7 Ҳар ким-[ки] бу эшикта манингтек Гадо бўлур,
Тахт-и Қубод-у мулк-и Сикандар ҳавас қилур.

80

- 1 Ол ила күнглүмни олиб йана бепарво бўлур;
Аллоҳ-Аллоҳ бу не ноз-у ҳусн-у истирно бўлур.
- 2 Бу санинг бир-бир босиб йенг солишинг, эй сарв-и ноз,
Не қийоматлиғ хиром-у не бало боло бўлур.
- 3 Ҳар қачон қылса табассум лаъл-и дурпӯшинг санинг,
Баҳр-и уммондин чиқиб лулу анга лоло бўлур.

- 4 Бу не оғиз, бу не тищдур, бу не мұъжиз, бу не сеҳр-Ким, зилол-и Хизр томар, ҳар қачон гүйо бўлур.
- 5 Чиқма эвдин ҳар замон ошупта-ву риндана-ким, Қоф то Қоф-и жаҳон пуршур-у пурғавғо бўлур.
- 6 Ул савод-и зулф ичиндин қўйдунг охир, эй кўнгул, Суд ила сармойани, ваҳ-ким, бу не савдо бўлур?
- 7 Раҳм этиб бир одамийлиқ қил Гадонинг ҳаққида, Дамбадамдур йўқса-ким, иттин батар расво бўлур.

81

- 1 Эй сабо, ул ғунча-йи хандонумунг ҳоли недур,
Дилбарим, умрим, умидим, жонумунг ҳоли недур?
- 2 Ул ўзи раъно, сўзи ғавғо, кўзи айн-и бало,
Сочлари йалдо маҳ-и тобонумунг ҳоли недур?
- 3 Баҳр-и эҳсон-у муруват, маъдан-и лутф-у карам,
Тишлари дур, лаблари маржонумунг ҳоли недур?
- 4 Кўрклулар равнақи, нозукбаданлар сарвари,
Ул зарофат маснадининг, жонумунг ҳоли недур?
- 5 Қайғудин дойим йироқ эрди-йу шодийға йақин;
Эмди билмасмен-ким, ул султонумунг ҳоли недур?
- 6 Мунда мен боре басе расво-ву душманкоммен,
Анда, йо Раб, ул севар жононумунг ҳоли недур?
- 7 Эй хуш ул чоғлар-ки, даҳшатсиз сўрар эрди мени
Ҳар кишидин-ким, манинг дархонумунг ҳоли недур?

82

- 1 Йана ишқ әлгига бўлдум гирифттор,
Илоҳий, бу кўнгулдин Тенгри безор.
- 2 Кўнгул ройинча, йо Раб, олам ичра
Нелар-ким, кўрмади бу жон-и бемор.
- 3 Худой учун рано тутма, азизим-
Ки, мен мундин батаррак бўлғамен хор.
- 4 Анингдек бўлмишам ҳайрон санга-ким,
Кўрунмас кўзума оламда дийор.

- 5 Ажаб гирдоб эмишдук қулзум-и ишк,
Йоронларсиз билинг, зинҳор-зинҳор.

83

- 1 Ушұл парий на малойик сифатлу ҳур бўлур-
Ки, гар башар деса ани киши қусур бўлур.
- 2 Тажаллийот-и жамол-у жалол қилди айон
Тулуъ-и мазҳар-и ҳуснунг, бу не зуҳур бўлур!
- 3 Йузунгда қилса бўлур сунъ-и Ҳак мушоҳадасин,
Бу не сафо, не тароват даги не нур бўлур!
- 4 Ҳабиб ғайратидин бўлма, эй муҳиб, ғофил-
Ки, кўрк эли эшишиб ҳуснина ғайтур бўлур.
- 5 Насим-и субҳ кетурди висол муждасин оҳ,
Бу не фараҳ, бу не роҳат, бу не сурур бўлур!
- 6 Азим мотам эрур шум рақиб йузин кўрмак;
Бу не такаббур-у не ужб-у не ғуур бўлур!

84

- 1 Эй санинг қутлуғ азоқингга менум жонум нисор,
Ўз бошинг учун багишила йозугумни, ихтойор.
- 2 Чун мени тупроқдин кўтардинг аввал лутф ила,
Қўймоғунгдур, эй азизим, йана мундоқ хор-у зор.
- 3 Гар инойат айласанг, кечса бўлур тақсиридин,
Ўз гуноҳини чу билди бу фақир-и хоксор.
- 4 Ул бурунги аҳд-у паймоне-ки, боғлабтур кўнгул,
Ўзга қилмоқ ани, эй ором-и жон, не даҳли бор?
- 5 Мехнат ичра билдим эмди-ким, кишига дастгир
Жом-и май эрмиш даги зулф-и гириҳгир-и нигор.
- 6 Йоз фасли худ недай ташхиш қилғандур ҳаким-
Ким, латиф эрур басе фасл-и баҳор-у васл-и йор.
- 7 Ўзга йузга бокқан учун йузунгуздин бу Гадо
Бўлгусидур то дам-и субҳ-и қийомат шармсор.

- 1 Ул қадд-у хад-ки, вард ила сарвунг мисолидур,
Ло райба фийхи жаннат-у тубо мисолидур.
- 2 Ҳар дамбадам кетургучи йуз фитна бошима
Валлоҳ-у биллоҳ, ул қаро күз макр-у олидур.
- 3 Сайрон қилин хиромлаб ушүл лолазор аро
Сайд-и Хұтан ва йохуд әрамнинг ғазолидур.
- 4 Дайр ичра хоҳ, мұтакиғ үл, хоҳ, хонақоҳ,
Ҳар қайдадур киши, ғараз аниңг висолидур.
- 5 Ислом ичинда бир рақам-и күфр йозғучи
Кун гардишинда зулфи била хатт-у холидур.
- 6 Айманмайин қонимни она сутидек эмар;
Не соғинур, магар отасининг-ки, молидур.
- 7 Зулфунг хайоли эрди Гадо бошина мудом;
Қылған бало қаро жонига шул хайолидур.

- 1 Шириң дудокқингни, санамо, жон деса бұлур;
Чун кулса даги гүнча-йи ҳандон деса бұлур.
- 2 Шул ғабғаб-и сиймин-ким, әрүр об-и муаллақ,
Нозуклукиндін чашма-йи ҳайвон деса бұлур.
- 3 Гар бор десам оғзинг[ни]-йу белингни, камохий.
Чиндур, ажаб исботи-йу йолғон деса бұлур.
- 4 Жавр-у ситам-у ноз-у итобингни ҳақымда
Лутф-у карам-у жуд ила әхсон деса бұлур.
- 5 Сариф йузума қонлу йошымнинг қатаротин
Олтун йузума лаълдин афшон деса бұлур.
- 6 Чун түшти Гадонинг элина хотам-и лаълинг,
Бу мұжиз ила ани Сулаймон деса бұлур.
- 7 Ҳар неча-ки, вайрон эса күнгли бу сүзиндін,
Ҳаққо-ким, ани ганж-и дурағшон деса бұлур.

- 1 Ҳар неча-ки, сентек манга дилдор топилмас,
Мендек санга ҳам йор-и вафодор топилмас.
- 2 Фаҳм эткали бу хаста күнгүл сиррини, эй жон,
Оғзинг киби бир маҳрам-и асрор топилмас.
- 3 Эй күзлари Чүлпон, бу қамар даврида ҳаққо
Йузунг киби бир мазҳар-и анвор топилмас.
- 4 Фурсатни ғанимат тут, айо меҳр ила моҳим-
Ким, дойиму-л-айтом бу дийдор топилмас.
- 5 Йузунг сифатидур чу Гадо сүзлари доим;
Хеч қайда мунунгдек йана ашъор топилмас.

- 1 Бегим қулға ато бўлмаса бўлмас;
Санинг лутфунг манга бўлмаса бўлмас.
- 2 Бу турлук ҳусн-у лутф-у шеваларға
Санга жоним фидо бўлмаса бўлмас.
- 3 Сочинг занжирина девона күнглум
Қарориб мубтало бўлмаса бўлмас.
- 4 Бу ўт-ким, солди жонға нор йангоқинг,
Зилол эрнинг даво бўлмаса бўлмас.
- 5 Шифо учун эшигинг тупроғиндан
Кўзумга тўтийо бўлмаса бўлмас.
- 6 Жафолар ҳадтин ошти десам, айтур:
Латифлардин жафо бўлмаса бўлмас.
- 7 Санингдек шохнинг остонасинда
Манингдек бир Гадо бўлмаса бўлмас.

- 1 Оҳ-у вовайло-ки, дилбар жонума раҳм айламас;
Ваъда бирла шод этар күнглум йана раҳм айламас.
- 2 Десам, эй жон, не балолиг раҳм эрур фаттон кўзунг!
Айб эмас, айн-и балодур, дер, бало раҳм айламас.

- 3 Ҳажр туни гар халос этса мени ғамдин ажал,
Мен ризомен жон ила, аммо қазо раҳм айламас.
- 4 Тортадур мискин күнгүл ҳуббу-л-ватан сари, валек
Найласун, нетсун-ким, ул зулф-и дуто раҳм айламас.
- 5 Гар фалакка йетса оҳим, бўлмагай чандон йироқ,
Чун мени ул кўзи чўлпон маҳлиқо раҳм айламас.
- 6 Ой йузунгдин хусрав-и ховар хижолатлар топар,
Ўз қулиға кўр-ким, ул Турк-и Хато раҳм айламас.
- 7 Чун Гадо ҳаддин билмай севди ўз султонини,
Йаъламулоҳ, жой улдур-ким, анга раҳм айламас.

90

- 1 Ул зилол эрнинг бор эгач бу күнгүл жон истамас,
Бовужуд-и дард-и ишқинг даги дармон истамас.
- 2 Умр-и жовидон эрур Ҳақдин манг-ким, хотирим
Хок-и пойинг бор эканда об-и ҳайвон истамас.
- 3 Боф-и ризвон ичра кўнглум сенсиз, эй рашк-и парий,
Хурларнинг суҳбатин, не чин не йолғон истамас.
- 4 Булажаб ганже дурур хайл-и хайолинг, эй санам-
Ким, бу кўнглум гўшасиндин ўзга вайрон истамас.
- 5 Эшигинг тупроқида йер топқали бери Гадо
Тож-и Афридун била тахт-и Сулаймон истамас.

91

- 1 Эй хайолинг ғам кунинда кўнглума фарйодрас,
Бординг-у жон ичра қолди йодгоринг оҳ-у бас.
- 2 Байту-л-аҳзон-и фироқингда топилмайдур манга
Нола-ву аффондин ўзга ҳамнишин-у ҳамнафас.
- 3 Сунбулунг йалдосида ҳар неча-ким, кирди кўнгул,
Қўрмади жоду қароқингдек ҳам ўгри ҳам абас.
- 4 Каъба-йи мақсад жамолингдур, қошиңг жон қибласи,
Энгларинг хон-и Халилулоҳ даги холинг адас.
- 5 Барқ-и ғайраттин куйар жоним, Ҳудой огоҳ, эрур,
Гар шакар эрнинг сари парвоз этар бўлса магас.

- 6 Үлганимдин сүнг мазоримдин гузоре қылғасен-
Ким, ҳамин үктуру манга дунйода сендин мултамас.
- 7 Тарк-и лаззот-и жаҳон қылғин, Гадо-ким, орифа
Беҳрак эрур йуз туман тож-и мурассаъдин марас.

92

- 1 Ой йузунг бурж-и латофаттин тулуъ эткан қулош,
Зарратек меҳрингта бўлди кўкта саргардон қулош.
- 2 Тушта кўрмиш оразингни зоҳиран бир кун йана
Ани истаб кеча-ву кундуз йурур ҳайрон қулош.
- 3 Ҳуси саридин на лофт урсун йузунг онлида-ким,
Бир ўрус қулдурун санга саргашта-ву урион қулош.
- 4 Ой йузунг наззорасиндин қолур эрмиш бенасиб,
Аният учун кечқурун ҳар кунда йиглар қон қулош.
- 5 Кўргали бери жамолигни эликтин борибон
Бўлди мажнун-у йурур бепо-ву сар ҳар йон қулош.
- 6 Боқий бўлсун давлатинг-ким, давр-и ҳуснунгда, бегим,
Бир тиланчикур-ким, урур дарбадар даврон қулош.
- 7 Ким йавутур боре сентек бенавони, эй Гадо,
Ул эшикка-ким, бўла олмас анга дарбон қулош.

93

- 1 Бу не пурфан зулф-у хол эрур, на фаттон кўз-у қош-
Ким, кўнгул кўргач байак ногоҳ қилди тарк-и боли.
- 2 То тулуъ этти йузунг ҳусн-у латофат буржидин,
Зарратек меҳрингта бўлди кўкта саргардон қулош.
- 3 Лабларингнинг машрабиндин бир оғиз сўрмоқ, учун
Йурагимни тўла қон этти кўзунг, эй бағри тош.
- 4 Киргин, эй дилбар хайоли, орада бўлғил ҳакам-
Ким, қилурлар жон-у кўнглум дардинг учун бас талош.
- 5 Эшикингда кеча-ву кундуз танаъумлар била
Итларинг бирла мусоҳибмен, зиҳи ҳусн-и маош!
- 6 Қон йутуб парварда қилди муддате кўз йошини,
Оқибат қилди бу кўнглум сиррини оламда фош.

- 7 Эй рақиб, охир не бўлди, одамийнинг наслисен,
Ит киби мискин Гадо бирла урушунча йарапи.

94

- 1 Эй бегим, сенсиз тирилмак бир бало-йи жон эмиш-
Ким, анинг дард-и қошинда йуз ўлум ҳайрон эмиш.

2 Кошки ҳаргиз муйассар бўлмагай эрди висол,
Оқибат йуз дард-у ҳасрат бирла чун ҳижрон эмиш.

3 Билмас эрдим давлат-и дийдорингиз қадрин бурун;
Эмди билдим-ким, замон-и васл хуш даврон эмиш.

4 Ошиқе-ким, йор адоки онлида бош ўйнамас,
Лоф-и ишқ, урмоқ, анга таҳқиқ бас товон эмиш.

5 Мехнат-у ранж-у бало-ву гуса-ву дард-у фироқ,
Ҳар не келса, хуш турур, чун Тенгридин фармон эмиш.

6 Анда-ким, сендин вафо тутти тамаъ мискин кўнгул,
Шаксизин билдим-ким, асрү гўл-у ҳам нодон эмиш.

7 Бу Гадо йолгуз гирифтор бўлмади ҳижронға-ким,
Гунбад-и афлок бағри даги андин қон эмиш.

95

- 1 Хаста кўнглумга зилол эрнинг дур[ур эй] жон тамаъ
Кўз учиндин бир назардур сендин, эй султон, тамаъ.

2 Жон учун лаълинг хайоли тушти кўнглум эвина,
Тортайин жонимни, чун қилди ани меҳмон тамаъ.

3 Ҳар неча лутғ-у муруват қиласа тор оғзинг, бегим,
Ҳазратингдин бор дурур бу қулға сад чандон тамаъ.

4 Асрү бетақриб эрур сендин вафо тутмоқ, умид-
Ким, парийдин одамийлик қилмагай инсон тамаъ.

5 Ибтило-йи меҳнат-у зулмат зарураттин чекар,
Ким-ки, қиласа, эй Гадо, сарчашма-йи ҳайвон тамаъ.

96

- 1 Ком-у ноком эшигингдин кетти, эй жон, алвидо,
Чун қазодин мундоқ, эрмиш ҳукм-у фармон, алвидо.

- 2 Давлатингдин хуш кечурдум муддате умр-и азиз,
Хаббазо ул ком-у завқ-у айш-у жавлон, алвидо!
- 3 Бас судоъ эрди фифонимдин улусга, эй бегим;
Мушкил ишни қилдим охир элга осон, алвидо!
- 4 Жўй-и нунунг суйи эрмиш об-и Кавсар шаксизни,
Равза-ийи ризвон даги Бог-и Хийовон, алвидо!
- 5 Эй дариғо-ким, тағофул бирла кечти мунча умр;
Билмадим қадр-и Шимол-у Бог-и Зорон, алвидо.
- 6 Нечаким, қонимдин ичти су ниҳол-и қоматинг,
Топмадим сендин бар, эй сарв-и хиромон, алвидо!
- 7 Гар Гадо борди эликтин, бок эмас, сен йахши қол
Комронлик бирла, эй султон-и хубон, алвидо!

97

- 1 Оҳ-ким, туштум йироқ ул гульузоримдим, дариг,
Топмайин жон мақсадин лаъл-и нигоримдин, дариг.
- 2 Йурагим қат-қат жафодин ғунчадек қон боғлади;
Кўрмадим бир кун вафо ул навбаҳоримдин, дариг.
- 3 Водий-и ҳажрингда ҳасрат бирла жон бердим, бегим;
Бўлмадинг воқиф манинг бу ҳол-и зоримдин, дариг.
- 4 Ўлганимдин сўнгра ҳар бир заррайе тупроғдин
Гар гузар қилсанг, эшиткайсен мазоримдин "дариг".
- 5 Кўбакўй-у дарбадар бўлди Гадо дардингдин оҳ,
Айтқил боре-ки, мискин хоксоримдин дариг.

98

- 1 Эй сочи йалдо, йузунг нур-и тажаллийдин чироғ,
Талъатинг кўрган кишига жумла оламдин фароғ.
- 2 Муддатедур-ким, кетибтур мендин овора кўнгул;
Бир салосида асир эрмиш, бу кун топдим сўрок.
- 3 Хуш йарашур сунбулунг ул барг-и насрин устина,
Сафҳа-ийи моҳ, узра гўё-ким, тушубдур парр-и зоғ.

- 4 Күрганимни бехабар парвонадек айб этма-ким,
Ул дудоқунг узра тушган хол эрур жонимға [ор].
- 5 Бу Гадоға чун муйассурдур йузунг наззораси,
Найласун азм-и гулистон-у нетар гулгашт-и бор!

99

- 1 Оҳ-ким, ўз ихтийоримдин жудо бўлдим, дариф.
Ҳажр элига асру мубтало бўлдим, дариф!
- 2 Билмадим чун оғийат чоғинда васлинг қадрини,
Ложарам мундоқ, гирифтор-и бало бўлдум, дариф!
- 3 Йуз эвуруб мулк-и ҳастийдин адамнинг кўйига,
Ул тор оғзинг сиррини истаб фано бўлдум дариф!
- 4 Мунча айш-у лаззат-у завқ-у тараф таркин қилиб,
Фурқатингда ҳамдам-и ранж-у ано бўлдум, дариф!
- 5 Зоҳиро йавуқ, йетиб келди ҳазон-и умр-ким,
Васл гулзориндин асру бенаво бўлдум, дариф!
- 6 Бандани зор ўлтуур ҳажринг санинг раҳм этмайин,
Мен бу золим бирла қайдин ошно бўлдум, дариф!
- 7 Сен санамлар хонининг васлини истаб топмайин,
Кўбакўй-у дарбадарлардек Гадо бўлдум, дариф!

100

- 1 Некҳат-и наврӯздин бўлди машом-и жон латиф;
Кетти даврон-и малол-у келди айлом-и шариф.
- 2 Йоз фасли айш учун ташхис қилғандур ҳаким;
Соқийо, хуш тут май-и софий-ки, дилбардур ҳариф.
- 3 Топмадим ҳар неча-ким, кездим зарофат мулкини,
Сен парийваш ҳурдек авлод-и одамдин зариф.
- 4 Ҳусн ичинда сен ғанийсен, мен фақир-у мустаҳиқ;
Ваҳ, не бўлди, [гар] қавийдин кўрса бир эҳсон заиф.
- 5 Ҳар қачон авсоғ-и ҳуснунгни битиди бу Гадо,
Ул тор оғзинг васфина йетканда бўлди йўқ, радиф.

101

- 1 Эй ниҳол-и қоматинг сарв-и хиромондин латиф;
Дурж-и лаълингдур даги бу жавҳар-и жондин латиф.
- 2 Тонг насими лутф ила ҳар неча-ким, жонбахш эрур,
Бўлмагай ҳаргиз vale найром-и жонондин латиф.
- 3 Ҳар неча-ким, дурр-и уммондин чиқар дурр-и йатим,
Кўзларимнинг йошидур кўр-ким, дур-у жондин латиф.
- 4 Айн-и Кавсардур ҳаловатлиқ зилол эрнинг манга,
Талъатингдур даги йуз минг бор-и ризвондин латиф.
- 5 Қоғ то қоғ-и жаҳон кезганда саййор-и хирад
Кўрмади шаҳр-и Хирот-у Бор-и Зоғондин латиф.
- 6 Нечаким, жаннат ҳавоси бўлса алҳақ дилкушой,
Бўлмагусидур vale Бор-и Хийовоңдин латиф.
- 7 Лабларинг васфинда бу [мискин] Гадонинг сўзлари
Тоза-ву сероб-у рангин об-и ҳайвондин латиф.

102

- 1 Икки қошинг киби бир турфа йо йўқ;
Қиулурсен раҳм бу кўнглумга йо йўқ.
- 2 Жаҳонда гарчи йуз минг фитналар бор,
Қароқингдек vale айн-и бало йўқ.
- 3 Нигоро, хаста кўнглумнунг ҳақинда
Жафо кам қилма боре, гар вафо йўқ.
- 4 Висолингни манга гар ҳайф кўрсанг,
Кўз учиндин даги бир марҳабо йўқ.
- 5 Кўнгулнинг дардина, эй жон-и ширин,
Зилол эрнингдин ўзга ҳеч даво йўқ.
- 6 Кўнгулни кимга боғлай, чун жаҳонда
Санингдек кўрк ичинда дилрабо йўқ.
- 7 Агар сен ҳусн элининг хонидурсен,
Жаҳонда даги мендек бир Гадо йўқ.

103

- 1 Ҳар кишининг-ким, санингтек бир севар жонони йўқ,
Филмасал бир суратедур-ким, танинда жони йўқ.
- 2 Ким-ки, тушти водий-и ишқингда мендек, оқибат,
Шаксизин ўлмактин ўзга чора-ву дармони йўқ.
- 3 Ким-ки, кўрмиш бўлса бир кун ой йузунгни дунйода,
Ўлса даги бил йақийн-ким, заррайе армони йўқ.
- 4 Кўзларингнинг фаннидин билдим, чин эрмиш бу масал:
Ҳар кишининг-ким, кишига раҳми йўқ, иймони йўқ.
- 5 Мен Гадодин айадинг лаълинг майиндин журъайе;
Ҳаргиз асрук кўрмадим кўзунг киби эҳсони йўқ.

104

- 1 То фалак солди мени ул кўзи ўтлуқдин йироқ,
Йондим, ўртандим, кул ўлдум гуссада боштин айоқ.
- 2 Ул оғизнинг ҳасратиндин танда жоним қолмади,
Ҳосило-ким, бир бало эрмиш бу дард-и иштийоқ.
- 3 Шул ҳаловат-ким, топибтур тузлук, эрнингдин бу жон,
Гар унутсам ҳаққини, қилсан кўзумни ул туз оқ.
- 4 Бир парий бирла кенгашиб жонума қасд эттилар
Дард-и йор-у меҳнат-и даврон даги жавр-и фироқ.
- 5 То малоҳат бобида лоф урди эрнингдин набот,
Кетмади қаннод элиндин бошидин бир дам тайоқ.
- 6 Ул қаро кузумдин айирдинг кўра олмай рақиб;
Эй қаро йузлук, Илоҳий, тушса шум кўзунгга оқ.
- 7 Ҳар айоқе-ким, Гадо васл элгидин нўш айлади,
Об-и ҳасрат бўлди, чиқти кўзидин ичкан айоқ.

105

- 1 Йангоқинг равза-йи ризвондин ортуқ,
Дудоқунг чашма-йи ҳайвондин ортуқ.
- 2 Қамар давринда Миср-и ҳусн ичинда
Азизим Йусуф-и Канъондин ортуқ.

- 3 Фироқ үтина худ жон ўртанибтур;
Недур деб күйдуурсан андин ортуқ.
- 4 Керакликтүр санга жон деб сүрарсен;
Керактур жон, vale сен андин ортуқ.
- 5 Гадоий биш эмастур дер рақибинг;
Гадодурмен, vale султоңдин ортуқ.

106

- 1 Ох-у вовайло-ки, туштум йана жонондин йироқ;
Найласун гул мавсими булбул гулистондин йироқ.
- 2 Эй ажал, раҳм эт дағы құтқар мени ҳажр әлгидин-
Ким, керакмас бу ҳайотим ул севар жондин йироқ.
- 3 Неча, эй носих, азоб-и жовидондин сұзламак,
Мундин ортуқ-ким, бұлубмен Бог-и Зогондин йироқ.
- 4 Мекнат-у қайгудин ўзга күрганим йұқ дүниода,
То тушупмен Талл-и Қутбон-у Хийовоңдин йироқ.
- 5 Йо Раб, ул кун күргамен-ким, хоксор ўлғай рақиб,
Мен Гадодек хор-у зор ул шоҳ-и хубондин йироқ.

107

- 1 Сен не офатсен жаҳонда, эй бут-и жодуқароқ-
Ким, улусни күйдуурсен ол или боштын айоқ.
- 2 Фойат-и беҳуддугимдин англамасмен мунча-ким,
Ул набот-и Миср эрур йо об-и ҳайвон йо дудоқ.
- 3 Тоқатим боринча сабр эттим фироқингда, vale
Чорайе қылғын-ким, асру ҳадтин ошти иштийоқ.
- 4 Фарз эмастур-ким, ўқ отар бұлсанг ул қош йосидин.
Жумла-ий хокийларингдин банда тушкаймен йироқ.
- 5 Тилга келмас бу Гадо дардингдин, эй султон, vale
Ох-у вовайло-ким, асру ҳадтин ошти иштийоқ.

108

- 1 Айо султон-и дору-л-мулк-и оғоқ,
Эрур дийдоринга жон асру муштоқ.

- 2 Табибим, кел, манинг дард-и дилимга
Иложе құл-ки, бұлды тоқатим тоқ.
- 3 Фироқ оғусидин боре не ғамдур,
Висолингдин агар топилса тарйоқ.
- 4 Қазо меъморининг ҳеч күргани йўқ,
Икки қошинг киби ҳам жуфт-у ҳам тоқ.
- 5 Гадо сари инойат қўзи бирла,
Қаро қўзум, не бўлди, бир қийо боқ.

109

- 1 Келгин, эй дилбар-ким, асру ҳадтин ошти иштийоқ,
Дард-у ғам ўтина бағримни кабоб этти фироқ.
- 2 Гар бу бўлса дард-и ҳажринг, эмдидин нари, бегим,
Топмагунгудур дунйода ном-у нишонимдин сўроқ.
- 3 Йор фироқи, эй мусулмонлар, басе душвор эмиш;
Ўз ҳабибидин, Илоҳий, тушмасун кофир йироқ.
- 4 Давлат-и дийдорингиз қадрини билмайдур ҳасуд,
Завқ қадрини не билсун ҳар ҳусайн-и bemazok.
- 5 Гар висолинг этақина йетмас элгим, не ажаб-
Ким, бўлубтурмен басе оворадин ҳам нарироқ.
- 6 Борди-йу сизни унугти деб айтмиш шум рақиб;
Ул қаро йузлук йамонандешанинг фикрина боқ.
- 7 Кош йосиндин ҳар хаданг-и ғамза-ким, отти кўзунг,
Гарчи ўтти жондин, аммо қолди бағримда башоқ.

110

- 1 Соқийо, йоз ұлди, кел баҳр-и Худо, бўлғил шафиқ!
Дафъ-и меҳнатға кетургил журъайе роҳ-и раҳиқ!
- 2 Хуш тут охир бир даме бизни-ки, бу дунйо-йи дун
Бевафо маккорайедур, бесабот-у бетариқ.
- 3 Қўпқин, эй баҳт, уйқудин, тутқин саодат этагин;
Бир таамул қил чаман сари, гар эрурсен шафиқ.
- 4 Ҳар райоҳин-ким, кўрарсан сахн-и бўстон ичра оҳ,
Бир суманбарнинг кўзи йоҳуд йузидур, эй рафиқ.

- 5 Завқ ила нүш айла жом-и бода-ий гулранг-ким,
Хуш тутар сарв-и саҳийға арғувон жом-и ақиқ.
- 6 Носиҳо дард-и дилимни билмасанг, маъзурсен,
Чунки билмайдур бале соҳилдаги ҳол-и фариқ.
- 7 Гавҳар-и маъний тиласен, эй Гадо, ғаввос ўлуб,
Лек ҳозир бўл-ки, баҳредур бу уммон бас амиқ.

111

- 1 Оҳ-у вовайло-ки, дилбар айламиш азм-и Ироқ;
Қўйғусидур бизни зор-у хаста дар банд-и фироқ.
- 2 Ул санамлар шаҳрийори шаҳрдин чиқмай ҳануз,
Жон-и маҳзун мулк-и тандин чиққали қилди йароқ.
- 3 Кўзларимнинг жўйборинда бутар ҳар дамбадам
Орезингнинг ҳасратиндин гаҳ қизил гул гоҳ оқ.
- 4 То ҳарим-и васлидин маҳрум қолдим, ўлмишам
Дард бирла ҳамишин-у қайгу бирла ҳамвисоқ.
- 5 Гар фалак бошқа тутар бўлса мени дилдордин,
Бу тирикликтин ўлим валлоҳ-у биллоҳ йаҳшироқ.
- 6 Мен Гадо-ий хастага теккайму, йо Раб, журъайе
Жом-и васлингдин йана, эй соқий-и сийминсақоқ?

112

- 1 Хитойий кўзларинг чин кофир-и бедод эмиш билдуқ,
Басе сехр ичра Кашмир элидин устоз эмиш билдуқ.
- 2 Дамодам йирлағанимни кулар гулғунчадек лаълинг,
Меним қайғурганимдим қўнглунг асру шод эмиш билдуқ.
- 3 Аранг кўз учиндин гар боқса ғамзанг, жон бўлур қурбон,
Ажаб қон тўккучи пурмакр-у фан жаллод эмиш билдуқ.
- 4 Йигитлик мавсумин хуш тут дағи фурсат ғанимат бил-
Ки, бу олам асру бебунйод эмиш билдуқ.
- 5 Дудоқинг хатт-у холиндин қўнгулни сайд этар ғамзанг,
Бу дом-у дона бирла мунтаҳо саййод эмиш билдуқ.
- 6 Узала йотибон қошинг кумуш тахт узра сўзларда
Қароқингнинг қулогифа не тур иршод эмиш булдуқ.

7 Деса бўлмас, Гадо, ҳар булҳавасни ошиқ-и содик,
Ҳадис-и Хусрав-у Ширин бараз Фарҳод эмиш билдук.

113

- 1 Равнақ-и хуршид эрур моҳ-и жаҳонтобинг санинг,
Лайлату-л-қадринг саводи зулф-и пуртобинг санинг.
- 2 Ҳусн ичинда партав-и нур-и тажаллийдур йузунг;
Марҳам-и дил, қут-и жон йоқут-и серобинг санинг.
- 3 Гарчи ислом ичра бирдур қибла, эй қоши ҳилол,
Қиљди пайдо иштибоҳ, ул икки меҳробинг санинг.
- 4 Гар уйусанг, кўз йумуб очқунча, эй жоду қарок,
Уйғатур йуз фитнани оламда шул хобинг санинг.
- 5 Кор қилмас, неча-ким, қаттол эрур ҳажр оғуси,
Чун манга жон доруси[дур] шаккар-и нобинг санинг.
- 6 Зулф-и дилбартек парийшон айладинг ҳолим, рақиб;
Бўлмасун, йо Раб, муҳаййо ҳеч асбобинг санинг.

114

- 1 Эй кўнгул жамъийати зулф-и паришонинг санинг,
Шарбат-и йуҳий-л-изом ул об-и ҳайвонинг санинг.
- 2 Лутғ этиб мен хастадилни тиргуз, эй Ийсонафас,
Маъдан-и жондур чу лаъл-и шаккарафшонинг санинг.
- 3 Фамза таълими била банд этии охир сехр этиб
Соҳир-и Бобилни ул ҷоҳ-и занаҳдонинг санинг.
- 4 Сунбулунг йалдо тунидур субҳ-и содиққа йақин,
Матлаъ-йи хуршид эрур чок-и гирибонинг санинг.
- 5 Ул шамойилға йараша сарв кам бўлғай ҳануз,
Йуз туман жон-у кўнгул гар бўлса қурбонинг санинг.
- 6 Жумла-йи заррот бу шайдо кўнгул ҳайронидур;
Бу манинг девона кўнглум маст-у ҳайронинг санинг.
- 7 Ул кўзи жаллодни севдунг ҳадингни билмайин;
Эй Гадо, валлоҳ-ким, ўз бўйнунгдадур қонинг санинг.

115

- 1 Мазҳар-и ҳусне-ки, дерлар ул чиройингдур санинг;
Бу латофат бирла қилғин, улча ройингдур санинг.
- 2 Кунту канзан сиррини оламда изҳор айлаган
Ул абиromиз зулф-и атрсойингдур санинг.
- 3 Рух-и мутлақдур вужудунг лутф ила боштин ойоқ,
Об-и ҳайвон-ким, ўқурлар хок-и пойингдур санинг.
- 4 Кўрк ичинда ул шаҳ-и соҳибқиронсен-ким, бу кун
Хусрав-и соҳибқирон мунглуғ гадойингдур санинг.
- 5 Найласун, нетсун Гадо бօғ-и биҳишт-у ҳурни,
Жаннату-л-маъвоси чун давлатсаройингдур санинг.

116

- 1 Ноз уйқусинда фитна-ий бедор эмиш кўзунг,
Қон тўккучи на кофир-и хунхор эмиш кўзунг.
- 2 Сайд-и Хўтан киби саман-у лолазор аро
Хуш-хуш кезар, на наргис-и бемор эмиш кўзунг.
- 3 Кўнглумни ўғирлаб қаро зулфунгдин элтадур;
Ҳай-ҳай сад офарин-ки, на айор эмиш кўзунг.
- 4 Фамзанг черигини тузубон тақвийят берур,
Орий бале, ҳимойат-и куффор эмиш кўзунг.
- 5 Қонимфа қасд қилғач ушўл лаъл-и жонфазо,
Билдим ҳамул замон-ки, анга йор эмиш кўзунг.
- 6 Кўнглумни олди оқибат макр-у фан қилиб,
Валлоҳ-у биллоҳ, асрุ ситамкор эмиш кўзунг.
- 7 Солди сени балоға, айо жон-и мустаманд,
Асрุ санга шафиқ-у ҳаводор эмиш кўзунг.

117

- 1 Вард-и аҳмар-ким, дер эл ул ол йангоқингдур санинг,
Наргис-и шаҳло даги жоду қароқингдур санинг.
- 2 Тегмасун кўз-ким, бу кун ҳусн-у латофат боғида
Тоза-ву сероб-у тар нозук сақоқингдур санинг.

- 3 Фурқатингнинг оғусиндин ҳеч бушмас жонға-ким,
Нұшдоруси аниң ширии дудокунгдур санинг.
- 4 Неча йашундунг парийтек, чиққил, эй жон-ким, мени
Хор-у зор эткан мунунгтек иштийоқингдур санинг.
- 5 Гар санинг ройинг будур-ким, бизни чопсанг тиф ила,
Бүйнумиз қылча, не-ким, хукм-и йароқингдур санинг.
- 6 Ит киби мундоқ, йуруткан йози йобонда мени
Тинмайин ул икки шұх оху қароқингдур санинг.
- 7 Сунбулунгнинг ақдини [ҳал] кимнинг элгиндин келур?
Бу саъодат топқуучи муқбил тароқингдур санинг.

118

- 1 Эй қамуқ, савдоиларга мойа-йи савдо сочинг,
Ҳар хами жон-у күнгулга эртаки маъво сочинг.
- 2 Тегмасун күз-ким, бу кун ҳусн-у латофат болида
Вард-и аҳмар оразингдур, сунбул-и раъно сочинг.
- 3 Құлланибтур бүйнини боғлаб, бегим, исбот ила
Нофа-йи Чин-у Хұттанни анбар-и соро сочинг.
- 4 Ваҳ, не жодудур-ки, Ҳиндистонда сеҳр ангез этар,
Ҳар замон Рум-у Хато элин қилур йағмо сочинг.
- 5 Ой йузунг нур-и тажаллийдур, бале, ҳеч шак дегул;
Мониъ-и наzzорадур, нетсун киши, йалдо сочинг.
- 6 Сунбулунгни тарадинг, эй умр, бұлды растахез;
Ҳалқа-ҳалқа рух ичинде солди йуз ғавғо сочинг.
- 7 Ул салосидин нечук узсун күнгүл мискин Гадо,
Жон-и ширии риштасидур чун анга ҳаққо сочинг.

119

- 1 Эй қадинг Тубо, йузунг жаннат, дудокинг Салсабил;
Вей қуюштек олам ичра бебадал ҳуснунг Жамил.
- 2 Талъатингдур мұсқаф-и ҳусн ичра ва-ш-шамс ойати;
Ул йуз узра сунбулунг "инно ҳадайлоҳу-с-сабил".
- 3 Сирр-и ишқингни агар фош айласам ағйора мен,
Хоматек айманмайин ханжар била тилимни ти.

- 4 Күзларим йошиндин андоқ мавж-и тұғон құпти-ким,
Мунфаил бўлди Фурот-у Дижла-ву Уммон-у Нил.
- 5 Олғали ком-и дилимни қўймас ул кофир кўзунг;
Кўрмади ҳеч ким жаҳонда асрук анингдек баҳил.
- 6 Зулф-у йузунг сунбул-у насрин кўрунур кўзума;
Нор йангоқинг ўтидур ҳаққо гулистон, эй ҳалил.
- 7 Об-и ҳайвондур қиличинг, қут-и рух эрур бегим,
Бу Гадонинг давлатидур-ким, анга бўлғай қатил.

120

- 1 Эй савод-и сунбулунгдин анбар-и соро хижил,
Вей дудоқинг машрабиндин, об-и ҳайвон мунфаил.
- 2 Гар мени мундоқ йироқлик бирла зор ўлтурсангиз,
Қилмағаймен то қийомат сизга қонимни биҳил.
- 3 Гар санинг жоду қароқинг бўлмаса кўнгли қаро,
Пас не учун қон қилур меҳроб ичинда муттасил?
- 4 Тортайин йуз минг жафо-ву жавр, миннат жонима;
Бўлмагил боре Худой учун, бегим, паймонгусил.
- 5 Мен Гадоға ҳар неча тегмас висолинг давлати,
Ваъда бирла қайгулуқ кўнглумни боре шод қил!

121

- 1 Эй бегим, чун ҳазратингдин йўқтур уммид-и висол,
Мен йамон бўлдум, жаҳон овораси, сен йахши қол!
- 2 Асру жонимга тегарлар муддаий бирла рақиб;
Торта билман мундин ортуқ, ҳар меҳнаттин мажол.
- 3 Сунбулунг зулматидин равшан далиледур манга
Офтоб-и талъатинг-ким, кўрмасун ҳаргиз завол.
- 4 Мен не ҳаддим бирла васлингни таваққуъ қилғамен-
Ким, йироқтин даги бир дам боққали топман мажол.
- 5 Шарҳ-и ҳажрингдин, нигоро, гар битисам шаммайе,
Қўрқарам андин-ки, нозук хотиринг тутқай малол.
- 6 Йуз Гадотек ўлса, ўлсун ҳасратингдин, эй бегим,
Ўз паноҳинда сени Ҳақ сақласун “фи кулли ҳол”.

122

- 1 Бу не зебо йуз-у күздур, бу не зебо зулф-у хол!
Үз панохинда сени Ҳақ сақласун "фи кулли ҳол".
- 2 Лабларинг нозуклигиндин бир оғиз фахм эткали
Сангхородин чиқиб ҳайрон йурур об-и зилол.
- 3 Жон нисор этсам керак шамъ-и саҳартек бехабар,
Шом-и зулфунгдин насиме келтуур бўлса шамол.
- 4 Ўлтуур бўлсанг мени, ўлтур, ризо бердим, vale
Қўрқарам андин-ки, ногах, бўлмасун сизга вабол.
- 5 Ул қаро зулфунг санинг умр-и дарозимдур манинг,
Неча қилрайсен киши умрини мундоқ поймол.
- 6 Чин-у Мочин шаҳрини кезганда наққош-и хирад
Кўрмади ҳуснунгфа менгзар йана бир тансуқ мисол.
- 7 Мен киби ўз қонина соийдур ул мискин Гадо-
Ким, санингдек шоҳ-и оламдин тамаъ тутқай висол.

123

- 1 Эй азиз жонимдин ортуқ севдугум дилдор, кел,
Асрุ муштоқ ўлмишам дийдоринга, зинҳор кел.
- 2 Уйқучи баҳтим мени қўймас-ки, боргаймен санга,
Сен инойат айлагил, эй давлат-и бедор, кел.
- 3 Йор агар йор ўлса йори, шум рақибдин-ким, десун,
Бир Худой учун, азизим, қўрий-и ағиор, кел.
- 4 Демадингму-ким, сени ўлтургали келгум дурур;
Интизорингдин чиқарға йетти жон, эй йор, кел.
- 5 Чун агар су йоқасинда хуш йарашур сарв-и ноз,¹
Чун агар су йоқасинда хуш йарашур сарв-и ноз,¹
- 6 Ҳасратингдин дамбадамдур-ким, кечармен дунйодин,
Чун ўлармен, боре кўрмиш бўлғамен дийдор кел!
- 7 Даҳр-и ҳажринг ҳадтин ошти, васл ила бир чора қил,
Бу Гадо кўнглини асрุ қилмагил афгор, кел!

¹Бу байтнинг иккинчи мисраси қўлёзмада ўчиб кетган.

- 1 Сочингдек бор эгач мушкин салосил
Не ҳожат анбар ашҳабдин ҳамойил?
- 2 Зилол эрнинг уза ул хол-и мушкин
Балодур, найлайин, жонимға нозил.
- 3 Қўйош ҳар неча-ким, бўлса жаҳонгир,
Нечук бўлсун йузунг бирла муқобил?
- 4 Ҳайолинг мұтакифдур чун кўнгулда,
Не мониъдур, бегим, буъд-и манозил?
- 5 Фироқинг водийсиңда ҳеч топилмас
Манингдек бир йана маҳжур-и бедил.
- 6 Кўнгул тасхири учун сеҳр элиндин
Қароқингдур басе устод-и комил.
- 7 Гадо кўнглини бир кун қилмадинг шод;
Санинг султонлигингдин бас не ҳосил?

- 1 Эй жамолингдин фалакда машъял-и тобон хижил,
Кўзларингдиндур даги ҳар субҳам Чўлпон ҳижил.
- 2 Ҳаббазо эрнинг зилолиндин-ким, андин утаниб
Йашунуб зулматға кирди чашма-йи ҳайвон хижил.
- 3 Барг-и насрин узра мундоқ зулф-у холингни кўруб,
Ҳеч ғариб эрмас-ки, бўлғай сунбул-у райхон хижил.
- 4 Ул тор оғзинг рамзидин фаҳм этти гўёо шаммайе-
Ким, чаманда бўлди мундоқ ғунча-йи хандон хижил.
- 5 Кўзларинг ҳайронимен-ким, мунча ноҳақ қон қилиб,
Айманиб ҳеч бўлмади ул жоду-йи фаттон хижил.
- 6 Билмади ҳуснунг румузин, йўқса ҳолийға дегин
Қолғай эрди жон ичинда Йусуф-и Кањон хижил.
- 7 Бу Гадонинг ўтлук оҳиндин даги кўз йошидин
Бўлди барқ-и жонгудоз-у қатра-йи найсон хижил.

126

- 1 Эй манинг ҳаққимда йуз турлук жафо қилған күнгүл,
Хаста жонимни гирифтөр-и бало қилған күнгүл!
- 2 Жумла-йи зарроттин кечган кишини күч била
Бир жафочининг элига мубтало қилған күнгүл.
- 3 Бевафолардек бүлуб бегона-ву мен хастани
Меңнат-у фам бирла мундоқ ошно қилған күнгүл.
- 4 Дард-у ҳасрат бирла ҳижрон үтина солиб мени
Ишрат-у айш-у танаъумдин жудо қилған күнгүл.
- 5 Мен Гадо киммен даги ул шоҳ-и хубон ишқидин
Эй манинг ҳаққимда минг турлук жафо қилған күнгүл!

127

- 1 Эй мени мундоқ, жаҳонда хоксор эткан күнгүл,
Йор зулфитеқ паришонрүзгор эткан күнгүл!
- 2 Мунча айш-у ишрат-у лаззат ичинда дунйода
Меңнат-у дара-у балони ихтийор эткан күнгүл.
- 3 Мунча йил йиққан жавоҳирни жигархуналиғ била
Кўз йўлиндин барчани зойиъ нисор эткан күнгүл.
- 4 Банданинг-ким, бор эди бир чоғда йуз минг эътибор,
Эл қошинда ит киби беэътибор эткан күнгүл.
- 5 Обрўйини қаро йерга тўкубтур кўрмайин
Дарбадар мискин Гадони хор-у зор эткан күнгүл.

128

- 1 Эй сочинг занжирининг мажнуни бу шайдо күнгүл,
Неча йонсун фурқатингнинг үтина амдо күнгүл?
- 2 Йаъламуллоҳ гар жафодин йетса бу жон эрнима,
Ул тор оғзингдин тамаъни узмагай қатъо күнгүл.
- 3 Сунбулунгдек ўзга ҳаргиз кўрмади жамъийатин,
Наргисинг сехрина, эй жон, бўлғали йағмо күнгүл.
- 4 Эй кўзи чўлпон, санинг ойтек йузунгни кўргали
Ўзгаларнинг меҳридин йод айламас асло күнгүл.

- 5 Дард-у ҳасрат ўтина кўз йоши бирла шамътек
Ҳар неча ўртанди, аммо эрди побаржо кўнгул.
- 6 Бор аро чун азм-и гулгашт айладинг, эй сарв-и ноз,
Не балолар кўрмади, то кўрди ул боло кўнгул.
- 7 Дард-у ҳижрон бирла бу мискин Гадони хор-у зор
Нечага тегру қилурсен эл аро расво, кўнгул?

129

- 1 Эй ғамзаси жоду, кўзи кофир, ўзи қаттол!
Йо Раб, не қийомат хат эрур бу, не бало ҳол!
- 2 Ҷевона-ву шайдо бўлубон йўлдин озгай,
Гар ҳур-у парий бирла малак кўрса бу ашкол.
- 3 Жон лаълинг учун ҳаста бўлуб эрнима йетти,
Бир кун даги сўрмадингиз-ким, недур аҳвол.
- 4 Ул кун-ки, жамолинг кўруб ўлсам қадамингда,
Хуш баҳт-у саъодат даги хуш давлат-у иқбол.
- 5 Ҳолимни магар анда рақиб айтқуси-ким,
Бечора Гадо ўлди, азизим, сен эсон қол!

130

- 1 Эй йузи шонинда қилған ойат-и раҳмат нузул,
Мусҳаф-и ҳуснунгга эрур ожиз-у қосир уқул.
- 2 Ҳайф эрур васлинг санинг, эй дўст, мендин ўзгага,
Сен киби маҳбубнинг қадрини не билсун ҳар фузул.
- 3 Кўз йурак қони бирла йуз нома таҳрир айлади
Дард-и ҳолимдин, валекин нетайин, топман расул.
- 4 Ким-ки, васлим истар ўлса, жон фидо қилсун, дединг.
Эй туфайлинг минг туман жон гар санга тушкай қабул.
- 5 Ҳеч ғариб эрмас-ки, бўлғрай бу Гадонинг хотири
Ҳажр тунинда сипехр-у чарх-у ахтардин малул.

131

- 1 Эй қадинг ҳусн-у латофат борида зебо ниҳол,
Сурат-у маънийда сенсен олам ичра bemisol.

- 2 "Аҳсан Аллоҳу-л-аъло"-ким, баҳр-и ҳикматтин сени
Дона-йи йакто-ий беҳамто йаратти Зулжалол.
- 3 Сунбулунгни хуш тутар күнглум хайол элги била,
Фол тутқанда муборактур басе, чун келса дол.
- 4 Фойат-и ҳадд-и камолина ҳамин бўлғай ҳамин,
Эй қўйош йузлук, Илоҳий, кўрмасун ҳуснунг завол.
- 5 Кўзларимдин тинмайин йоқут-и аҳмар сочилур
Дамбадам-ким, лаъл-и серобингни боғлармен хайол,
- 6 Анда йетмаклик пайоме ҳадд-и маҳлукот эмас,
Сен магар лутф-у инойат қиласанг, эй бод-и шимол.
- 7 Раҳм этиб ҳеч тутмадинг мискин Гадонинг элгидин,
Мунча-ким, қилди қаро йердек ани ғам поймол.

132

- 1 Мужда, эй жон-ким, ҳабибим саридин келди расул,
Мақдамиnda сарф бўлғил, гар анга тушса қабул.
- 2 Давлате-ким, ушбу кун Ҳақдин муйассардур санга,
Мансабедур-ким, анинг даркина ожиздур уқул.
- 3 Файботин бўлған хувайдо Хизр-и фаррухпаймудур
Йо магар Жибрил қилди ариш-и аъзамдин нузул?
- 4 Чунки кўрдум шодмонлиғ бирла бу қосид йузин,
Ҳосило-ким, мақсад-и дунйо-ву дин бўлди ҳусул.
- 5 Чун қазо ҳукмидур, эй мискин Гадо, ҳижрон куни,
Йор хайоли бирла қониъ бўл то бўлғунча вусул.

133

- 1 Ғам-у дард ўртади жонимни, сен бил,
Табибим эмди дармонимни сен бил.
- 2 Улуснинг анилда фош эттинг, эй моҳ,
Манинг бу роз-и пинҳонимни, сен бил.
- 3 Сабо, ул соchlari сунбулға йеткур
Бу аҳвол-и паришонимни, сен бил.
- 4 Бу зулматта манга йеткургай, эй баҳт,
Ушўл шамъ-и шабистонимни, сен бил.

- 5 Тұқарсен дамбадам жаллодлардек
Йозуқсиз бу менинг қонимни, сен бил.
- 6 Салосил сунбулунгнинг куфри бузди
Бино-йи зухд-у иймонимни, сен бил.
- 7 Манга ғамзанг на-ким, ўқ отса, айтур:
Йуракда сақла пайконимни, сен бил.

134

- 1 Эй мени оламда мундоқ қылгучи расво күнгул,
Жонума ҳижрон үтини солғучи шайдо күнгул.
- 2 Оқибат бир золим элгига асир эттинг мани,
Боракаллох, ҳеч тақсир этмадинг саҳо күнгул.
- 3 Гарчи ул зулф-и дуто дилкаш мақомедур, валек
Бўлмагил ҳуббул-ватан[дин] даги бепарво, күнгул.
- 4 Ваҳ не бўлди-ким, саломат гўшасиндин чиқибон
Дард-у ғам кўйинда туттунг маскан-у маъво, күнгул.
- 5 Не бало келди санга-ким, дастгири ўлмай манга
Зулф-и дилбардек ишимни солдинг андарпо, күнгул.
- 6 Мен ким эрдим даги бу анвоъ-и қаҳр-у фусса-ким,
Бу балоларни бошимға сен кетурдинг, эй күнгул.
- 7 Бу Гадонинг қилча жонига неча келтургасен
Дамбадам дард-у бало-ву фуссадин ғавғо күнгул.

135

- 1 Шукр лиллоҳ-ким, ҳилол-и ийд кўргузди жамол,
Кечди аййом-и сийом-у келди аййом-и висол.
- 2 Йер-у кўқ бўлди муаттар накҳат-и наврӯздин,
Шай лиллоҳ, эй сабо-ву хайр мақдам, эй шамол.
- 3 Роҳ-и руҳафзо кетур, соқий-у хуш тут даврни-
Ким, бақосиздур бу даврон-у топар тағиyr ҳол.
- 4 Ишратобод-и жаҳон дилкаш мақомедур, vale
Охиру-л-амр, эй дариғо-ким, топар бир кун завол.
- 5 Лугф этиб сен ҳам магар фазл-у инойат қилғасен,
Йўқса сендин худ манга айн-и маҳол эрур висол.

- 6 Йо Раб, ул кун күргамен-ким, комиоб үлгай Гадо
Ул тор оғзингдин-ким, эрур манбаъ-ий об-и зилол.

136

- 1 Ул-ким, санга ҳусн ичра берур мунча тажаммул,
Нетти, манга ҳам берди фироқингда таҳаммул.
- 2 Ҳозир бўл-у тутқил бу тафохурни-ким, эрур
Бир сарвқадинг чеҳраси бир-бир варақ-и гул.
- 3 Йуз узра солиб зулфунгни кирсанг чаман ичра,
Ошупта-ву бетоб бўлурлар гул-у сунбул.
- 4 Гар солик эсанг, йахши-йамонига ризо бўл-
Ким, маъман-и амне дурур уш кўй-и таваккул.
- 5 Бир лаҳза кел, эй соқий-и гулчехра, қулоқ тут,
Кўр-ким, не далолат қиласур нағам-ийи булбул.
- 6 Чун йуз ҳазон бирла бадал бўлғуси охир,
Ишратни ганимат тута кўр, қиласа тағофул
- 7 Орифға, Гадо, басдур, агар билса камоҳий
Маҳбуб қаноат дағи ҳамдам қадаҳ-и мул.

137

- 1 Эй мени ғам йўлида йолгуз солиб борған кўнгул,
Нетти охир, орада мундоғмиди паймон кўнгул.
- 2 Лаъл-и хандони азалдин чун насибинг бўлма[ғай],
Не асиф қилгай, агар сен йиғлағайсен қон, кўнгул.
- 3 Оқибат бир кун, дединг, бош ўйнағунгдур онлида,
Содиқ эрсанг, ушмунак гўй-у мунак майдон кўнгул.
- 4 Нор йангоқинг не ажойиб шамъ эрур-ким, тобина
Тинмади то йонмади парвонатек ҳайрон кўнгул.
- 5 Ишқ водийсинда жайрон кўзлуларнинг кейнича,
Неча ит йанглиғ йугурткайсен мени ҳар йон, кўнгул.
- 6 Булҳаваслиғ бирла охир хоксор эттинг мени,
Неча ўз ройинг била борғайсен, эй нодон кўнгул.

- 1 Дилрабо, бўлди ҳаво табъида пайдо эътидол,
Айш-у ишрат чоғи келди, кетти даврон-и малол.
- 2 Рўза аййоми саломатлиғ била рафъ ўлубон
Шукр лиллоҳ-ким, ҳилол-и ийд кўргазди жамол.
- 3 Воқеан бордур хойоле ушбу ой бошида-ким,
Кечкурун кўргузди султон-и фалак туғро-ий ол.
- 4 Йузунгуз бирла агар лоф урса, бушмас, тўлун ой,
Асл[и] чун қажтабъ эрур, бори ҳайолидур маҳол.
- 5 Маст агар чиқсанг бу кун гашт-и Хийовон қилғали,
Эл бўлур бори қатил-у бўйнунга қолур вабол.
- 6 Ҳайрат ичра ийдгоҳ ҳалқи намозин тарк этиб
Сўргуси бир-бирисидин маҳв ўлуб-ким, “кайфа ҳол”.
- 7 Шамъ-и ховардур камол авжинда алҳақ талъатинг
То дам-и субҳ-и қийомат кўрмасун, йо Раб, завол.
- 8 Манбаъ-и нўш-и лабингни топқамен деб истайу
Сангхородин чиқиб ҳайрон йурур об-и зилол.
- 9 Дасттир ўлфунг йўқ, эй султон, Гадо-ийи хастага,
Ҳар неча қиласа қаро йердек ани ғам поймол.

- 1 Соқийо, кел-ким, абиromиз ўтар бод-и шамол,
Бўлди бўстон хуррам-у тоғди ҳаволар эътидол.
- 2 Сарв акдоминда хуш маст-у сарафрозон йурур
Жўйбор ичра латиф-у жонфазо об-и зилол.
- 3 Ул тор оғзинг рамзини бод-и сабодин субҳдам
Ғунча-ийи хандон эшиитти, топти бисбайор инфиол.
- 4 Тун кеча ҳар неча-ким, қилди фифонлар андалиб,
Айн-и истигносидин гул сўрмади-ким, “кайфа ҳол”.
- 5 Давр-и ишратни ғанимат тут-ки, ҳар ой бошида
Жом-и Жам исботига таъриф эрур шакл-и ҳилол.
- 6 Эй Гадо, гар бу кечар дунёйо бақосиз бўлмаса,
Пас қани Кайхисрав-у Исфандийор-у пур-и Зол?

140

- 1 Эй азалдин то абад ишқинг мақоми манзилим,
Дин-у дунйодин дағи дард-и фироқинг ҳосилим.
- 2 Давлат-и дийдор умиди бор эди мундоқ бурун,
Эмди вовайло-ким, асру ҳадтин ошти мушкилим.
- 3 Чун вабол ичра тушуптур ахтарим, ким тегурур
Шул тутулған ойа шарҳ-и қисса-йи дард-и дилим.
- 4 Не йамон күз тегди, билман, баҳт-и бедоримга ох-
Ким, таназзул қылди мундоқ, давлат-и мустажилим.
- 5 Чун насибим мунча меңнат бор эмиштук, кошкий
Бұлмағай эрди азалдин тийнат-у об-у гилим.
- 6 Макдаминдін жон топиб, құпуб этакин тутқамен,
Турбатимдин гар гузоре қылса ногаҳ, қотилим.
- 7 Тапугунгра қон йутуб келди ғадолиғ қылғаси,
Йонмасун маҳрум эшиктин боре ашқ-и сойилим.

141

- 1 Эй йузи қамар, күзи қирон, қости ҳилолим,
Келгин-ки, фироқинг тунидин тутти малолим.
- 2 Элгим санинг эгнингда агар бұлса ҳамойил,
Худ биҳрак эрур, дүст-ки, бүйнунгда ваболим.
- 3 Ҳажринг манга зулмини, бегим ҳадтин ошурди,
Ақволима бир раҳм эта күр, нетти, эй золим.
- 4 Йуз олтуни чун бор дурур-у йош ақиқи,
Ортуқси агар бұлмади, нетти зар-у молим.
- 5 Соғинма-ки, муштоқ, эман, эй тойир-и құдсий,
Күзумдин учарсен, нетайин, йүқ пар-у болим.

142

- 1 Ҳажринг ўти куйдурди мени, жоним, умидим,
Раҳм айла манинг ҳолима, султоним, умидим.
- 2 Су бўлди фалак бағри бу оҳим ўтидин, вой,
Эй йузи қамар, күzlари чўлпоним, умидим.

- 3 Йолгон соғинурсен, неча ўлдум десам орий,
Чин бүлгуси бир кун бары йолгоним, умидим.
- 4 Қутқар мени бу коғир-и ҳижрон элигидин,
Сенсен чу манинг миллат-у иймоним, умидим.
- 5 Ҳайхот-ки, эрнинг ғамидин жон талашурмен,
Дарийоблагил ҳолими, эй жоним, умидим.
- 6 Лаълинг неча иссун бу Гадо қонини, алҳақ,
Охир ани бир тутқусидур қоним, умидим.

143

- 1 Диیدор учун чун ҷархтек оламда саййор ўлмишам,
Ой йузлугум, кел-ким, басе муштоқ-и диیدор ўлмишам.
- 2 Жоду қароқинг зулмидин туштум сочингнинг қайдина,
Ул коғир элгиндин, нетай, дар банд-и зуннор ўлмишам.
- 3 Дард-у ғамингни чеккали Ҳақдин тилайдурмен ҳайот,
Йоқса мунунгтек умрдин, валлоҳ-ки, безор ўлмишам.
- 4 Ойтек йузунгта меҳр ила кӯз солғали бери, бегим,
Ул зарра йанглиғ оғзунга жондия ҳаводор ўлмишам.
- 5 Бир кун азизим, васл ила тутқыл элиг-ким, бир йўли
Ҳижрон айоки остида тупроқтек хор ўлмишам.
- 6 Ҳосидла паймон қилғаним тақлид эрур, таҳдиқ эмас,
Сен йор учун, кўр-ким, не йуз афйор ила йор ўлмишам.
- 7 Ҳар субҳ-у шом аврод эрур мискин Гадоға ушбу-ким,
Ҳажр элгига, во ҳасрато-ким, бас гирифтор ўлмишам.

144

- 1 Эй қадинг тубо ноҳоли-йу йузунг дору-с-салом,
Сунбулунгнунг суйина сад сабоҳ-у сад салом.
- 2 Оразинг лавҳ-и байозинда битиган мим-у ҳе,
Жодучи айнунг саводи ичра музмар мим-у лом.
- 3 Шаккарин эрнингдин элтур обрў мисрий набот,
Анбарин зулфунгдин олур нофа-йи Чин атр вом.
- 4 Тоза-ву раъно-ву дилжӯ дағи мавзун бутмади
Қоматингдек ҳусн боғи ичра сарв-и хушхиром.

- 5 Нечаким, ҳар йон тафаҳұс қилди ақл-и хурдабин,
Мантиқ, ичра топмади оғзинг киби хайру-л-калом.
- 6 Лутф этиб бағишиласанг, нетти, Гадо-йи хастага
Чашма-ийи нүш-и зилолингдин ҳайот-и мустадом.
- 7 Ул күзи ўтлуқ, висолин орзуласен, эй күнгүл,
Күйдурур охир сени валлоҳ бу савдо-йи хом.

145

- 1 Йана бағишилағудектур манга ҳайот-и мудом,
Харий шамоли насимина сад сабоҳ-у салом.
- 2 Тан-и шикаста-ийи хокийғе тегди мужда-ийи рух,
Қачон-ки, келди манга дүст саридин пайғом.
- 3 Савоб-у ҳажж-и қабул ул киши топар-ким, анга
Муйассар ұлди иродат ҳаримина эхром.
- 4 Нечага тегру маломат қылурсен, эй носих,
Не бўлди, ошиқ-и авбош агар эрур бадном.
- 5 Сочинг йуз узрабегим, мазҳару-л-ажойиб эрур-
Ки, куфр-и мутлақ, эмиш дағи равнақ-и ислом.
- 6 Ушшўл даме-ки, нисор ұлса жон эшигингда,
Зиҳи замон-и ҳумойун, зиҳий хужатса мақом.
- 7 Фифон-ким, асру Гадо хаста жонига тегадур
Жафо-ийи гардиш-и гардин-у меҳнат-и айлом.

146

- 1 Күнглума шириң дудоқинг орзуудур, жон бегим,
Хаста жоним дардина лаъл-и лабинг дармон, бегим.
- 2 Мен бу йўлда оқибат маъдум бўлгимдур йақийн-
Ким, фироқинг водийсикур асру бепойон, бегим.
- 3 Тенгри даргоҳинда гар зарра нийозинг бор эса,
Мен фақир аҳволина раҳм айлағил, султон бегим.
- 4 Чун ҳайолинг мұтакиф бўлди күнгулнунг эвинда,
Ушбу жон турсун вайо чиқсан, недур фармон, бегим.

- 5 Анча йифлатти мени, золим фироқинг дарди-ким,
Тутти оламни күзүмнүнг йошидин түфөн, бегим.
- 6 Ой йузунгнунг орзусинда йуз туман ҳасрат билә
Чарх-и гардуңдек бүлубмен асру саргардон, бегим.
- 7 Жумла-ый зарроттин қылди Гадо қатъ-и назар,
Сен парийваш бор эканда, ўзгага не сон, бегим.

147

- 1 Сочингдур раشك-и мушк-и Чин, умидим,
Йузунгдин мунфаил насрин умидим.
- 2 Санинг дур тишларингнинг орзусинда
Санарам то саҳар парвин, умидим.
- 3 Саломе бирла күнглум шод қылғил-
Ким, эрурмен басе ғамгин, умидим.
- 4 Унутмасмен дединг аҳд-у вафони,
Униттунг боре сад таҳсин, умидим.
- 5 Сени севган учун мен мубталони
Фироқинг неча қылсун қин, умидим.
- 6 Мени ўлтургусидур охири-л-амр
Бу истиғно-ву бу тамкин, умидим.
- 7 Гадо гарчи-ки, ўлди ҳасратингда,
Дегайсен боре-ким, мискин, умидим.

148

- 1 Дилбаро, лаълинг ҳайот-и жон эмишдук, билмадим,
Бу күнгулнунг дардина дармон эмишдук, билмадим.
- 2 Ҳолий-ким, сендин йироқ ўлдум, азизим, англадим-
Ким, висолинг даври хуш даврон эмишдук, билмадим.
- 3 Ҳалқа-ҳалқа сунбулунг ул барг-и насрининг уза
Куфр-и маҳз-у равнақ-и иймон эмишдук, билмадим.
- 4 Сусади күнглум бағойат водий-и ҳажрингда ох,
Хок-и пойинг чашма-ый ҳайвон эмишдук, билмадим.
- 5 Кунда ҳар соат йироқдин ой йузунг наззораси
Мен Гадоға умр-и жовидон эмишдук, билмадим.

- 1 Боракаллох, эй нигорим кўйидин келган насим,
Марҳабо-ким, мақдамингда жон нисор ўлсун, насим.
- 2 Ҳажрида қон мавж урар ҳар дамбадам кўз баҳридин,
Ҳеч садафдин йана бир чиққайму ул дурр-и йатим.
- 3 Эй кўнгул, кеч жондин-у дилбар йўлинда бўл фано,
Ошиқ-и содик эсанг, ҳазо сиротун мустақим.
- 4 Жон бағишларлар йузунг бирла дудоқинг ошиқа,
Кимда бордур дунйода бу ҳусн-у ахлоқ-и карим.
- 5 Васлинг уммиди эрур жонға ҳайот-и жовидон,
Оҳ, agar ногоҳ, унугсанг, дилбаро, аҳд-и қадим.
- 6 Гар санинг жоду қароқинг зулм этар, ҳеч айб эмас,
Чун анга қон тўққучи ғамзанг эрур дойим надим.
- 7 Бу Гадоға сенсизин боғ-и жинонда, эй парий,
Хурларнинг суҳбати, биллоҳ, азобедур алим.

- 1 Эй дудоқингдин ривойат шарбат-и йуҳйи-л-изом,
Вей сақоқингдин кинойат лутф ичинда сийм-и хом.
- 2 Найласун, нетсун муқаййад бўлмайин кўнглум қуши,
Чун тутубтур дона ул хол-и малиҳ-у зулф-и дом.
- 3 Ҳусн боғинда очилған вадр-и аҳмардур йузунг,
Йо Илоҳий, тоза-ву сероб бўлсун мустадом.
- 4 Ой-у иллар ҳар неча-ким, сен мени соғинмасант,
Хотиримда йуз-у зулфунг йодидур ҳар субҳ-у шом.
- 5 Бандани таъзим этиб эшиқда итимдур дединг,
Йаъламуллоҳ, ҳаддим эрмасдур бу мунча эҳтиром.
- 6 Шум рақиб айирди ноком ўз муродимдин мени,
Топмасун ҳаргиз жаҳонда, йо Раб, ул бадбаҳт ком.
- 7 Қасдинг улдур, англадим-ким, бу Гадо-йи хастани
Дард-и ҳижрон бирла ўлттургайсен охир ва-с-салом.

151

- 1 Күрмасам бир дам жамолингни ҳал ўлмас мушкилим,
Гар бирор күрсам дағи, ортар манинг дард-и дилим.
- 2 Күз йошим дойим тор оғзинг сиррини таҳрир этар,
Күр-ки, не нозик хайол айлар бу зеҳн-и комилим.
- 3 Фамзадин қонимни тұқанда биҳил қылғыл дединг,
Жон-и шириндін биҳилсен, чунки сенсен қотилим.
- 4 Кеча-кундуз зулф-у йузунг шавқидин қон йигларам,
Давлат-и ишқингдин, эй жон, ушбу-ўқадур ҳосилим.
- 5 Оқибат мискин Гадони күр-ки, сендин айрилиб
Не бало-вуғамға солди толиъ-и ноқобилим.

152

- 1 Эй насим-и субхдам, мендин ниғоримға салом.
Ул сочи сунбул, йузи гул нағбоҳаримға салом.
- 2 Лаблари қанд-у гулоб-у сұзлари шаҳд-у шароб,
Фамзаси мастана, ул күзи хуморимға салом.
- 3 Жон нисор этсам керак бод-и саҳардек онлида,
Бандадин ҳар гаҳ-ки, әлтур бүлса йоримға салом.
- 4 Бүстон-и ҳусн-[у] лутф-у хулқ ичинде сарв-и ноз,
Ул севар жонтек азизим, ихтойоримға салом.
- 5 Таптуғунгда неча-ким, арз айлади ҳолин Гадо,
Демадинг бир күн-ки, мискин хоксоримға салом.

153

- 1 Зилол эрнингга жон қурбон, умидим,
Фидо бұлсун санға міннат, умидим.
- 2 Не-ким, ҳукм айласанғ, жонимға миннат,
Күнгүл мұлкинда сен султон, умидим.
- 3 Сочингдур сунбул-у насрин йангөқинг,
Тор оғзинг чащма-ий ҳайвон, умидим.
- 4 Фифон-ким, иккі айзоринг дамодам
Қиалурлар ғорат-и иймон, умидим.

- 5 Күнгүлнүнг дарди асру ҳадтин ошти,
Сен-ўқтурсен анга дармон, умидим.
- 6 Гар ўлсам, қилмағаймен сендин ўзга,
Сочингла боғларам паймон, умидим.
- 7 Гадони хор-у зор ўлтурмакинг не,
Нагу ноҳақ қилурсен қон, умидим.

154

- 1 Эй жамолингдин ҳувайдо қудрат-и Зот-и қадим,
Күз-у қошииг сунъ-и бисмиллаҳи-р-раҳмони-р-раҳим.
- 2 Фунчатек оғзингда тушкан жолалартек тишларинг-
Ким, латофагта эрур ҳар бириси дурр-и йатим.
- 3 Аждахойедур сочинг-ким, жон чаригини қираар,
Ушбу мұъжиздин йақийн билдим-ки, сендерсен Калим.
- 4 Лайллату-л-қадр әлтадур йалдо ҳифоз-и рух учун
Сунбулунгдин нұсхайе, аммо саводидур сақим.
- 5 Мендин ул овора бүлған күнглума йеткур салом,
Жаъд-и пурчинига ногоҳе-ки, йетсанг, эй насим!
- 6 Айт-ким, эй лаззат-и ҳуббу-л-ватаңдин бехабар,
Ох, не бүлди-ким, унұттунг бир йўли аҳд-и қадим?
- 7 Бу Гадо ишқинг йўлинда то қийомат йонмагай,
Банд-и бандини агар қилғай фалак азм-и рамим.

155

- 1 Чун гашт учун отландинг, айо сарв-и равоним,
Йетти йети гардунға манинг ох-у фифоним.
- 2 От устида ул шакл-и зарифонани кўргач
Ақл-у хирадим кетти дағи қолмади жоним.
- 3 Гар ҳажр элидин бўлса халосе манга бир кун,
Курбон ўлайнин қошинга, эй кўзи қироним.
- 4 Эй вой-ки, бу тинмагучи қонлу йошимдин
Фош ўлди улус қошида асрор-и ниҳоним.
- 5 Бордур нийатим-ким, қадамингда ўлай охир,
Гар чарх-и фалак бирла ажал берса амоним.

6 Раҳм айла бу кун хаста күнгүл ҳолина, эй жон-
Ким, тонгла тилаб топмағасен ном-у нишоним.

7 Шод этсанг агар лутф этибон, нетти, не бўлди,
Баслинг била бу хаста Гадо күнглини, хоним.

156

- 1 Соқийо, фарруҳ замонедур замон-и субҳдам,
Камлигимни афв қилгин, чунки сендиндур карам.
- 2 Давр-и ишратни ғанимат тут-ким, ушбу Зол эрур-
Ким, совурди йелга тож-у маснад-и Заҳдок-у Жам.
- 3 Йер йузинда йахшиларға йахшилиқтин йахши йўқ,
Охир[о] тупроқ ичинда чунки бўлғундур адам.
- 4 Оқибатни соғиниб мискинлар[а] раҳм айла-ким,
Қолмади ном-у нишон-и зулм-у буниод-и ситам.
- 5 Фофил ўлма, эй Гадо-ким, нозанинлар жисмидур
Бу қаро тупроқ уза ҳар қайда босарсен қадам.

157

- 1 Ул набот эрнинг шакар, йо қанд, йо жондур, бегим,
Йо Масиҳо, йо Хизр, йо об-и ҳайвондур, бегим.
- 2 Токи кўрдум-ким, дудоқинг[ни] ўпар дамбадам,
Соғар элгиндин саросар йурагим қондур, бегим.
- 3 Мен ўлар ҳолатта-ву сен бехабар, эйвой-ким,
Куфр-и зулфунг бас ҳижоб-и нур-и иймондур, бегим.
- 4 Ҳар не қилсанг, қил жафо-ву жавр бобиндин манга-
Ким, санинг дардинг күнгулга айн-и дармондур, бегим.
- 5 Шум рақиб элгинда сиймтек соидингни кўргали
Сунбулунгтек асру аҳволим паришондур, бегим.
- 6 Кўзларинг онлинда нарғис, кўр-ки, лофт-и ҳусн урар,
Бебасиратнинг сўзига бори товондур, бегим.
- 7 Кўз учиндин бир назар қилгин закот-и ҳусн учун
Мен Гадога-ким, маҳалл-и лутф-у эҳсондур, бегим.

158

- 1 Куфр-у иймон равнақидур зулф-у рухсоринг, бегим,
Хаста күнглум марҳами лаъл-и шакарборинг, бегим.
- 2 Салтанат қил Миср-и ҳусн-у ноз ичинда-ким, бу кун
Йузуф-и соний сен-у олам харидоринг, бегим.
- 3 Талъатинг эрди күнгулга муддате жон мақсади,
Шукр лиллоҳ-ким, муйассар бўлди дийдоринг, бегим.
- 4 Дилраболик финнида соҳибқирон дерлар, vale
Шева-ву шакл-[у шамойил] бирла рафторинг, бегим.
- 5 Инфиолиндин қийоматға дегин дам очмағай,
Гар Масихо бир эшитса лутф-и гуфторинг, бегим.
- 6 Сўрмайин мискин Гадо қонин тўкарлар дамбадам
Ул санинг жоду қароқчи икки аййоринг, бегим.

159

- 1 Хон, эй насим-и субҳ, не хуш мушкборсен,
Гўйо-ки, йана ҳамдам-и зулф-и нигорсен.
- 2 Сенсен бу кун тароват-и бўстон-и ҳусн-у ноз.
Кўз тегмасун-ки, рашқ-и гул-у навбаҳорсен.
- 3 Ул лаъл-и нўшнинг қошида, эй Хизр суйи,
Зулматға кир, ўлим қара-ким, шармсорсен.
- 4 Эй тинмаур кўнгул, бу не ишдур-ки, бошладинг,
Ҳеч ким билурму дунйода-ким, дуржакорсен?
- 5 Йўқтур бу дор-и дунйода бир зарра фикр-и ғам
Ағйордин манга агар, эй дўст, йорсен.
- 6 Сенсиз нечук басар қиласай, эй дилрабо ғами,
Дилдордин манга чу сен-ўқ йодгорсен.
- 7 Кўйунгда хокий ўлди Гадонинг сўнгаклари,
Бир сўрмадинг-ки, кимнинг учун хоксорсен?

160

- 1 Иштиоқинг ҳадтин ошти, оҳ, жоним, қайдасен?
Ўлғали йеттим ғамингдин, меҳрибоним, қайдасен?

- 2 Истамас, валлох, бу жон тан сухбатини сенсизин,
Эй тириклик ҳосили, рух-и равоним қайдасен?
- 3 Сунбул-у гулдин очилмас қайгуулук күнглум менум
Эй жамолинг рашик-и бөг-у бүстоним, қайдасен?
- 4 Тотли дашномингға мунглуқтурмен, эй кон-и набот,
Сүйлагил баҳр-и Худо шириңдаҳоним, қайдасен?
- 5 Фам чариги күмглум иқлимини торож айлади,
Эй латофат мулкида соҳибқироним, қайдасен?

161

- 1 Малаксен йо парий йо хур, билман, йоҳуд инсонсен,
Бу шакл-у қадд-у хад бирла, таолаллох, ажаб жонсен.
- 2 Такаллум бирла оламни мусаххар қилди тор оғзинг,
Бу хотам рамзидин англаб йақијиң билдим, Сулаймонсен.
- 3 Күргуб ҳусн-у жамолингни хирад ҳайрон бўлуб айтур;
Муқассармен сифотингдин, камол-и сунъ-и Йаздонсен.
- 4 Жамолинг нур-и иймондур, кел эмди, арза қил **жонға**,
Ҳижоб-и куфр-и зулфунгни кетар охир, мусулмонсен.
- 5 Бегим, дунйо вафосиздур, ғанимат тут [уш]бу дамни,
Гадо, аҳволиндин сўргил бирор, ҳар неча султонсен.

162

- 1 Эй сиперҳ-и ҳусн уза чўлпон кўзунг соҳибқирон,
Бўстон-и лутф ичинда қоматинг сарв-и равон.
- 2 Тенгри учун васл тадбирин инойат айла-ким,
Қолмади сабр-у қарорим сенсиз, эй ором-и жон.
- 3 Ўлтуур бўлсанг, туфайлингмен, валекин фикр қил,
Ўлганимдин сўнг пушаймон бўлмагайсен ногаҳон.
- 4 Гар фироқинг дарди мундоқ бўлса, мендин дунйода
Топмагунгдур неча кундин сўнгра осор-у нишон.
- 5 Шум рақиб сўзига кирмаклик ғаройибдур, бегим,
Ҳеч кишига йаҳшилик қилгайму анингдек йамон?
- 6 Йетти гардундин ошурди ноласин мискин Гадо,
Эй дариғо-ким, санга йетмас бу фарйод-у фифон.

- 1 Олди күнглум бир йузи гул, қомати сарв-и равон,
Сочи йалдо, күзи чүлпон, ғамзаси соҳибқирон.
- 2 Ул хумори наргис-и мастанасиндин ож-ох,
Қоши йосиндин даги кипрук ўқиндин йуз фифон.
- 3 Ҳар қачон-ким, наргисинг ишко ила боқса қийо,
Эй қаро күзум, фидо бўлсун санга жон-у жаҳон.
- 4 Шаксизин жоду қароқинг фитна-йи жондур манга,
Қайси кун, йо Раб, йўлуқти бу бало-йи ногаҳон?
- 5 Эй азизим, хок-и роҳинг об-и рўйимдур манинг,
Сенсизин валлоҳ керакмас манга бу боғ-и жинон,
- 6 Оқибат бир кун Гадони ханжар-и мужгон ила
Бисмил эткумдур дединг, эй дўст, бисмилоҳ равон.

- 1 Ой йузунгдур офтоб-и ховарим, билмасмусен?
Барча хублардин сен-ўқсен дилбарим, билмасмусен?
- 2 Кечакундуз зулф-у йузунг шавқидин нолаларим
Йетти гардунға йетар, маҳпайкарим, билмасмусен?
- 3 Ваъдалар бирла дудоқинг жонға йеткурди мени,
Тош бағирлиқ, эй бут-и сийминбарим, билмасмусен?
- 4 Тинмайин қоним тўкарлар дамбадам новакларнинг,
Эй қароқларинг қирон-и акбарим, билмасмусен?
- 5 Ноҳақ ўлтурмак мусулмонлиқда зулм-и маҳз эрур,
Эй сочи зуннор-у күзи кофири, билмасмусен?
- 6 Ҳар неча фош этмагайсен хаста күнглум сиррини,
Күз йошимдин дард-и дилни, дилбарим, билмасмусен?
- 7 Шарбат-и васлинг учун мискин Гадо бемор эрур,
Эй сўзи шаҳду дудоқи шаккарим, билмасмусен?

- 1 Латофат буржи ичра моҳ сенсен,
Кўнгулга жон киби дилҳоҳ, сенсен.

- 2 Сочинг сұъбони қирди жон черигини
Ажаб йўқ-ким, Калимуллоҳ сенсен.
- 3 Не деб фарйод этай ҳажр үтидин-ким,
Мени куйдургучи, эй моҳ, сенсен.
- 4 Дедим: Қайд үлди жонға дом-и зулфунг.
Айтти: Мен недай, гумроҳ сенсен.
- 5 Фироқинг зулмидин дод истарам, дод-
Ким, эрурмен Гадо-ву шоҳ, сенсен.

166

- 1 Дард-и ишқинг бирла, эй дилдор, билман, найлайин,
Ҳажринг ўлтурди мени, эй йор, билман, найлайин.
- 2 Шаккар эрнинг шарбатиндин бир оғиз фахм эткали
Ҳасратингдин бўлмишам [бемор], билман, найлайин.
- 3 Айтур эрдим қисса-йи дард-и дилимни шарҳ ила,
Йоқ турур бир маҳрам-и асрор, билман, найлайин.
- 4 Соғиниб фаттон кўзунг бирла дудоқинг бўлдилар
Бу кўнгул мажруҳ-у жон афгор, билман, найлайин.
- 5 Давлат-и ишқингдин, эй жон, ғамдин ўзга йўқ манга,
Эй дариго йўқ турур ғамхор, билман найлайин.
- 6 Сунбулунг қайдинда асру мубталодур бу кўнгул,
Эй кўзи жайрон, иузи гулзор, билман, найлайин.
- 7 Мен билур мен-ким, висолинг орзусинда оқибат
Ўлтурур ҳижрон Гадони зор, билман, найлайин.

167

- 1 Ул ой йузига меҳр ила то мен нигоронмен,
Офоқ ичида тийр-и маломатқа нишонмен.
- 2 Асрук кўзибур чун мени расво қиласурған,
Айб этманг, агар мұтакиф-и кўй-и мугонмен.
- 3 Йуз шукр-ким, ул қоида-йи меҳр-у вафони
Гар йор дигар қиёдиса, мен боре ҳамонмен.
- 4 Сўрсам лабидин-ким, не малоҳат бўлур ушбу?
Айтур, кишига қут-и дил-у қувват-и жонмен.

- 5 Дардо-ким, ушўл оҳуқароқ, васлини топман,
Тинмай неча-ким, ит киби ҳар сари равонмен.
- 6 Латълинг ғамидин вой-ки, жон эрнима йетти,
Дарийоблагил, йўқса адам сари равонмен.
- 7 Қулдур бу Гадо, нетти, бегим, қавма эшиқдин,
Ҳар нечаким ошуфта-ву расво-йи жаҳонмен.

168

- 1 Йо Раб, ул кун кўргамен-ким, сен манга йор ўлғасен,
Лутф ила хаста кўнгулга йана ғамхор ўлғасен.
- 2 Асру бепарво бўлубсен бандадин, ойо йақийн,
Бўлғусидур йана бир кун-ким, талабгор ўлғасен.
- 3 Эй рақиб, охир ғамимдин шодмондурсен басе,
Кўргамен, ю Раб-ки, ментек зор-у бемор ўлғасен.
- 4 Анда воқиф бўлғасен ушшоқ дардиндин, бегим-
Ким, манингдек ишқ, элгига гирифтор ўлғасен.
- 5 Жаъд-и зулфунгда Гадодин йодгоредур кўнгул,
Ул гариб аҳволидин боре хабардор ўлғасен.

169

- 1 Оразингнинг онлида шамс-у қамардин ким десун?
Лабларингнинг қошида шаҳд-у шакардин ким десун?
- 2 Сунбул-и зулфунг киби мискин салосил бор эгач,
Анбар-и соро не бўлғай, мушк-и тардин ким десун?
- 3 Талъатинг, эй жон, агар бир дам муйассар бўлмаса,
Бу кўрар кўзни нетай, нур-и басардин ким десун?
- 4 Ой йузунг онлида лоф-и ҳусн урур эрди қўйош,
Аллоҳ-Аллоҳ, боре ул бе[по]-ву сардин ким десун?
- 5 Дунйонинг оқ-у қаросин кўзга илман заррайе,
Зулф-у йузунг бор эгач, шом-у саҳардин ким десун?
- 6 Бандадин гар жон тилар бўлсанг, туфайлингдур, бегим,
Бовужуд-и ул оғиз бу муҳтасардин ким десун?
- 7 Шум рақибнинг сўзидин мискин Гадонинг ўлуми,
Йўқса ишқингда, бегим, тиф-у табардин ким десун?

170

- 1 Йузунгни рашк-и гул-у аргувон демай, не дейин?
Қадинг ниҳолини сарв-и равон демай, не дейин?
- 2 Кишига чунки ҳайот-и мудом бағишлар,
Лабинг зилолини матлуб-и жон демай, не дейин?
- 3 Тараҳҳум айламайин чун қирар халойиқни,
Күзунгни фитна-ий охир замон демай, не дейин?
- 4 Күнгүл ҳаримида чун мұтакиф дурур доим,
Фамингни маҳрам-и роз-и ниҳон демай, не дейин?
- 5 Жафодин ўзга Гадо чунки күрмади сендин,
Сени вафосиз-у номеҳрибон демай, не дейин?

171

- 1 Ох-ким, борди эликтин жон, не тадбир айлайин?
Үртади күнглумни бу ҳижрон, не тадбир айлайин?
- 2 Водий-и ҳажрингда йуз дард-у бало-ву ранж ила
Қолмишам ҳайрон-у саргардон, не тадбир айлайин?
- 3 Ҳажр тунининг қаронғусында қолибтур күнгүл,
Эй қуйош йузлук, күзи чүлпон, не тадбир айлайин?
- 4 Йор ҳажридин шикойат гарчи бетақриб эзур,
Ҳадтин ошти дард-и бедармон, не тадбир айлайин?
- 5 Лабларингнинг орзусында ўлгали йетти Гадо,
Эй масиҳанфослиқ султон, не тадбир айлайин?

172

- 1 Фироқ, ўтина туташти күнгүл йана, нетайин,
Қаро балоға йўлукти бу мубтало, нетайин?
- 2 Висол давлатина йеткамен магар бир кун,
Умид учун чекар[ам] мунча ибтило, нетайин?
- 3 Замона фитнасидин айманиб ҳимойат учун
Урамунг ити била бўлдум ошно, нетайин?
- 4 Жаҳонда чунки азиз жондин иктийорим сен,
Агар жафо қилур эрсанг вагар вафо, нетайин?

- 5 Фироқ дардина таслим ўлуб бўйун сундум,
Чу Ҳақ қазоси эмиш, бўлмайин ризо нетайин?
- 6 Не ҳадд шукр-у шикойат манга фироқингдин,
Вале чу жонима йетти, санга дедим, нетайин?
- 7 Насим сунбул-и зулфунгни элтадур ҳар йон,
Гадо жонига басе зулм этар сабо, нетайин?

173

- 1 Эй латофат мулки ичра матлаъ-и анворсен,
Барча хублардин кераклик дилрабо дилдорсен.
- 2 Ақл ҳайрондур камол-и ҳусн-у хулқ-у лутфунга,
Бу шамойил бирла алҳақ қудрат-и Жабборсен.
- 3 Барҳазар бўлғил дединг айор макриндин манга,
Эй қаро кўзум, нетар айор, агар сен борсен.
- 4 Бое-и ризвон бирла тубодур ҳад-у қаддинг санинг,
Йаъламуллоҳ-ким, ажойиб сарв-и гулрухсорсен.
- 5 Фамза тифи бирла қонимни тўкар кофир кўзунг,
Не балолиқ раҳмсиз қон тўккучи маккорсен.
- 6 Тинмайин ҳижрон ўтина ўртан, эй жон-и ҳазин,
Чунки дилбар мақдаминда бўлмадинг ийсор сен.
- 7 Эй Гадо, ҳаргиз тараҳҳум қилмагусидур санга
Ул табибе-ким, сен анинг дардидин беморсен.

174

- 1 Шаккар эрнингдин набот-и Миср эрур шарманда, жон,
Зарратек оғзингға саргардан эрур ҳар қаңда жон.
- 2 Топқамумен йаъламуллоҳ, ул тор оғзинг сиррини,
Бўлғусидур субҳ-и маҳшарға дегин пўйанда жон.
- 3 Дин-у дунйодин манга ҳаққо висолингдур бараз,
Гар муйассар бўлмаса, валлоҳ керакмас таңда жон.
- 4 Жон бериб ком-и дил олғумдур зилолингдин, бегим,
Ул сабабтин то мени бир кун дегайсен анда жон.

- 5 Күнглума зулфунг ҳайоли заррайе раҳм айламас,
Нечаким, ҳижрон дунинда тортадур бу баңда жон.
- 6 Ўлтуур эрди мени ҳажкинг санинг қон йиглатиб,
Шукр лиллоҳ-ким, йана бағишлади ул ханда жон.
- 7 Ҳожат-и таълим эмастур, эй мударрис, дарс-и ишқ-
Ким, басе тортиб туур мискин Гадо бу фанда жон.

175

- 1 Эй жамолинг ҳусн ичинда рашқ-и фирдавс-и барин,
Қоматинг тубо ниҳоли, лабларинг мо-йи майин.
- 2 Фаҳр ила ҳазро суродиқда қамуқ, каррубуйлар
Зот-и покингни ўқурлар "Раҳматан ли-л-оламийн".
- 3 Руҳ-и мутлақтур, бегим, жисминг санинг боштин ойок,
Ҳусн-у лутғф-у сурат-у маъний ҳамин бўлғай ҳамин.
- 4 Аибарин зулфунг саводиндин магар лоғ урди-ким,
Дарбадар бўлди қарориб нофа-ийи Тотор-у Чин.
- 5 Рашидин боғ-и жаҳонда чок этай жон кўнглакин,
Гашт этарда гар тутарса этагингни ҳур-и ийн.
- 6 Ул замон-и васл-у анвоъ-и тарабни соғиниб
Ҳар кеча ҳижрон элинда қон йутар жон-и ҳазин.
- 7 Найласун, нетсун Гадо нозинг кўтармай жон ила-
Ким, топилмайдур жаҳонда бир санингтек нозанин.

176

- 1 Ало эй умрум, умидим, санга жоним фидо бўлсун,
Сочинг занжирина девона кўнглум мубтало бўлсун.
- 2 Замона зулм этиб айирди мендин сен парийвашни,
Недай, ҳар қайд-ким, бўлсанг, нигаҳбонинг Худо бўлсун.
- 3 Рақиб-и шум раҳм этмас манинг бу ҳол-и зоримға,
Илоҳий, ул мунофиқнинг йузи [уш] қоп-қаро бўлсун.
- 4 Чу ҳосид манъ этар қосидни-ким, элтур саломимни,
Бу ҳайрондин санинг сари расул эмди сабо бўлсун.

- 5 Тор оғзинг ҳасратиндин гар Гадо айн-и фано бүлди,
Не бүлди, нетти, эй хонум, санга дойим бақо бүлсун.

177

- 1 Эй күнгүл токай мени оламда расво қылғасен,
Йуз балони жонума йүк ёерда пайдо қылғасен.
- 2 Зурва-ый "хуббу-л-ватан"дин заррайе йод этмайин
Неча, эй мискин, ғам-у дард ичра маъво қылғасен.
- 3 Бу мараздин мен билурмен-ким, қутулғум йүк туур,
Эй фалак, сен барсаре неча тақозо қылғасен!
- 4 Неча бизни дона-ый холингдин, эй гул хирмани,
Үтқа солғайсан, йироқтин хуш тамошо қылғасен.
- 5 Умр кечти мени бир соғиниб шод этмадинг,
Үлганимдин сүңг магар, эй моҳ, парво қылғасен.
- 6 Мен сени йуз тавалло бирла севдум, билмадим-
Ким, муnungдек бир йўли мендин табарро қылғасен.
- 7 Қиласа бўлмас чун йироқдин ой йузунг наззораси,
Давлат-и васлин, Гадо, неча таманно қылғасен.

178

- 1 Эй парий йузлук бегим, сен ҳур йо руҳонийисен,
Йо бу шакл-у шева бирла одамийнинг жонисен?
- 2 Кўрк давронин ғанимат тутқил, эй ором-и жон,
Салтанат қил Миср-и ҳусн ичра-ки, хублар хонисен.
- 3 Бу малоҳат, бу ҳаловат-ким, набот эрнингдадур,
Йаъламуллоҳ-ким, жароҳатлиқ, кўнгул дармонисен.
- 4 Бу ҳаробобод-и кўнглимни иморат қилмайин
Асрү вайрон қилмағил, ҳар неча-ким, сultonисен.
- 5 Эй Гадо, ўлсанг дағи, бир заррайе парвоси йўқ
Ул кишининг-ким, сен анинг волих-у ҳайронисен.

179

- 1 Эй ҳусн-у вафо танинда сен жон,
Ой бирла қуюш йузунгда ҳайрон.

- 2 Насрин уза сунбулунг заводи
Хам равнақ-и күфр эрүр ҳам иймон.
- 3 Заррот-и жаҳон санинг туфайлинг,
Хусн эли парий-у сен Сулаймон.
- 4 Маъний бирла сурати мувофик,
Кўркклуклар[а] хон фасой султон.
- 5 Билман-ки, нечук сифиштурубсен
Ул тор оғиз ичра мунча йалғон.
- 6 Шай лиллоҳ, келмишам, Гадомен,
Эй боштин айок, лутф-у эҳсон.

180

- 1 Икки мушкин қош аро бир зарра ҳол-и анбарин,
Гар мусулмонсен, инонгин-ким, не жон қўйди не дин.
- 2 Чун муайян бўлди-ким, лаъл-и лабинг жонбахш эрур,
Не зарурат эмдидин нари-ки, ўесам жон фамин.
- 3 Одам эрмасдур, жамод-и маҳз эрур, ло райба фиж,
Ул баданни кимса-ким, қиласа тасаввур мо-ву тин.
- 4 Соchlарингнинг сунбулин авсофини эшиткали
Ўз катосинда қаро қонлар йутар оҳу-йи Чин.
- 5 Бу не қаддур, бу не қомат, бу не мавзун шевалар,
Бу не кўздур, бу не қошдур, бу не йуз, бу не жабин!
- 6 Аҳд-у паймон-у жафони хуш бажо келтурдунгиз,
Раҳмат-и Ҳақ, сизга, валлоҳ, сад ҳазорон оғарин!

181

- 1 Оҳ-ким, жонимға йеттим бир жафокор элгидин,
Эй азизлар, неча тортай хорлик йор элгидин.
- 2 Кўрнадур-ким, кофир ўлгумдур, не тадбир айлайнин,
Ул қароқи номусулмон, зулфи зуннор элгидин.
- 3 Навбаҳоредур хуш-у хуррам, vale бизга не ранг,
Сунса бўлмайди элиг чун гул сари хор элгидин.
- 4 Мундин ортуқроқ кишига ҳеч бало бўлғайму-ким,
Тик боқа олмайди ўз йорига ағиор элгидин.

- 5 Кაъба-йи күнглум бузулди күзларинг йағмосидин,
Келмади бу зулм ҳаргиз ҳеч күффор элгидин.
- 6 Түшкан учун дом-и зулфунгға мени ўлтурмагин
Тенгрилик учун, не келгай бу гирифтөр элгидин.
- 7 Эшигингдә итча ҳам тутмас Гадони шум рақиб,
Бүлгусидур оқибат овора бу ор элгидин.

182

- 1 Қаро отлиқ оқ бегим, бу не йуруш бўлур, не жавлон,
Жиловунгни тортароқ тут-ки, улусда қолмади жон.
- 2 Неча тунд бўлса отинг, манга новак ўтма[й] оттинг,
Садақанг мен-у закотинг не қусур ўлур не нуқсон.
- 3 Бу не от миниш бўлур, бу не қийо боқиши бўлур бу,
Бу не ўлтуруш бўлур бу, санга жон нисор-у қурбон.
- 4 Неча ваъдадур, азизим-ки, вафоси ҳеч бўлмас,
Манга не, санга зийондур-ки, дегайлар аҳд-и йолғон.
- 5 Дам-и васл фурсатин билгил-у давр-и ҳусн қадрин-
Ки, кечар замон бўлур бу дағи бот ўтар бу даврон.
- 6 Манга Ҳақ Хизр ҳайотин бериб эрди, билмадимвой,
Зулумот эмиш қаро от дағи бегим об-и ҳайвон.
- 7 Кўз учи бирла назар қил бу шикаста сари, нетти,
Чу Гадога подшодин тегадур бирорта эҳсон.

183

- 1 Кечти умр-у ҳеч хабар келмас ниғорим саридин,
Найласун, нетсун бу жон ўртамайин ғам норидин?
- 2 Зулфитеқ күнглум паришонҳол-у дарҳамдур басе,
Эй сабо, йаткур насиме нофа-йи Тоторидин.
- 3 Мойил ўлғанда кўзига демадимму мен санга-
Ким, ҳазар қилғайсан, эй жон, ғамза-йи хунхоридин.
- 4 Уфтаниб умринда ҳаргиз кўктиң эниб келмагай,
Гар Масих эшитса рамзе лафз-и шаккарборидин.
- 5 Йордин хоҳ-и вафо хоҳи жафо ҳар навъ этиб,
Йор агар йор ўлса, ҳаргиз йуз эвурмас йоридин.

- 6 Хусни ичра топилур ҳар не-ки, күрклюкларда бор,
Шева-ву ашколи ортуғси аларнинг баридин.
- 7 Мен Гадо-йи хастахотирға азалдин зоҳиро
Хор-и хижрон-ўқ насиб эрмиш жаҳон гулзоридин.

184

- 1 Эй мусалсал зулф-и пуртобинг шаб-и дайжур-и ҳусн,
Офтоб-и талъатингдин даги толиъ нур-и ҳусн.
- 2 Кўрди тунглуқдин кеча ой сен бут-и хиргоҳни,
Бош уруб, алҳақ ҳамин бўлғай деди мақдур-и ҳусн.
- 3 Не дам очсун мушк ушбул зулф-и муанбар қошида,
Ҳар ҳами ичра чу минг чин камдур, эй фагфур-и ҳусн.
- 4 Булбул-и нолон тилиндин гулга хуш танбиҳ, эрур
Бу нафас-ким, асрү даги бўлмагин мағур-и ҳусн.
- 5 Қоматинг кўргач равон кўрк элиндин қўпти гирев,
Бўлур изҳор-и қийомат, чун чалинди сур-и ҳусн.
- 6 Эй қуйош йузлук, сипеҳр оғоз-и даврон қилғали
Кўрмади сендеқ Калиме филҳақиқат Тур-и ҳусн.
- 7 Ул қад-у зулф-и муанбар бўлса гар дор-у таноб,
Шак дегул-ким, бўлғуси[дур] бу Гадо мансур-и ҳусн.

185

- 1 Ул парий ғойиб бўлур кўздин, не тадбир эткамен?
Жон эви ичра магар нақшини тасвир эткамен.
- 2 Зулфи савдоси йўлин туттум, йуругумдур кеча,
Чун узундур манзилим, ночор шабгир эткамен,
- 3 Исм ўқурни мен санинг отингта қўйман, эй парий,
Йо мени ўлтургасен, йо сени тасхир эткамен.
- 4 Тангдамен ул тор оғиздин-ким, анинг ширинлигин,
Хеч билман, не иборат бирла таъбир эткамен.
- 5 Кон ичинда дамбадам қайнаб ғамингда тошқаним
Кон йошимдин бил, не ҳожаттур-ки, такрир эткамен.
- 6 Чун санинг онлингда хидмат, салтанат қилай, бегим,
Ҳар не қилсан хидматингда, ўзга тақсир эткамен.

- 7 Чун Гадо девона бўлди, йўқтур андин йаҳшироқ-
Ким, сочингни тутқамен, бўйнига занжир эткамен.

186

- 1 Не пайкардур бу, не мазҳар, қаро жамбаңдуқ ой, Аллоҳ-
Ки, кўргач нор йангоқин, жон кабоб ўлди байак ногоҳ.
- 2 Бу анвөъ-и латофат бирла шакл-у шева-йи мавзун
Малаксен йо парий йо ҳур йо инсон сифатлу моҳ.
- 3 Ҳарий кўркклуклари бир йерда ўлтурғанда, султоним,
Санга теккай-ки, тахт-и ҳусн уза менмен дегайсен шоҳ.
- 4 Муборак соchlaringning кўлкаси кам бўлмасун ҳаргиз
Қаро бошим устиндин-ким, "ас-султону зиллulloҳ".
- 5 Мунунгдек чун мусалсал сунбулунг тўлғаш-у дарҳамдур,
Не тадбир айласун, нетсун, бегим, бўлмай кўнгул гумроҳ.
- 6 Тилар эрди кўнгул қутлуқ йузунг кўрмак биҳамдиллоҳ,
Гар ўлсам йўқтур армон-ким, ҳамин эрди манга дилҳоҳ.
- 7 Не сон боре манингтек қул Гадоға ул эшиқда-ким,
Тиланчидек қўйош ҳар субҳам борур-ки, шай лиллоҳ.

187

- 1 Чун ризодин ўзга бўлмайдур қазо тақдирина,
Найласун тушмай далу кўнглум сочинг занжирина.
- 2 Ақд-и зулфунгға мурид ўлгач кўнгул толти мурод,
Чиқмайин ўз қайдидин, эй раҳмат анинг пирина.
- 3 Булажаб ойот эмишдук соchlaring ағлоли-ким,
Ҳеч муфассар йета билмайдур анинг тафсирина.
- 4 Ким-ки, тушти соchlaringning қайди ичра мен бикин,
Хор-у зор ўлмактин ўзга чора-ву тадбири на?
- 5 Соchlaring савдосидин лаббайк урар жон ҳар кеча,
Раҳм қилсанг бир, не бўлди, нола-йи шабгирина.
- 6 Гар будур ҳусн-и такаллум, дамбадамдур-ким, Масих
Кўктин эниб келгуси жон бергали тақририна.
- 7 Тапуғунгда қул Гадо тақсири ҳадтин таш эрур,
Лутғ сендиндур, карам қил, боқмагин тақсирина.

188

- 1 Эй сабо, йеткур саломимни гул-и хандонима,
Сочи йалдо, орази ой, күзлари чүлпонима.
- 2 Тор оғизлик, аҳди йолгон, сустпаймон дилбарим,
Тош багирлик, раҳми йүқ номеҳрибон сultonима.
- 3 Құллуғумни арза қылғын дағи андин сүнгра айт-
Ким, айо кон-и жафо қасд эттинг охир жонима.
- 4 Ҳалқа-ий зулфунг таманносига мен киммен, бегим,
Тинмағур күнглум, нетай, кирмас манинг фармонима.
- 5 Тифингиздин йуз эвурмаклик не нисбаттур, vale
Фикрим андиндур-ки, бас ноҳақ киарасиз қонима.
- 6 Бұлды бирйон йурагим онлиңда-ву асрук күзунг
Айн-и истиғносидин майл этмади бир йонима.
- 7 Гарчи йуз минг дард-у ҳасрат бирла ўлди бу Гадо,
Умр-у давлат мустадом ўлсун манинг сultonима.

189

- 1 Иборатинг қылур элни адам сари гумрох,
Не тил бұлур бу, не сўз, ло илоҳа иллаллоҳ!
- 2 Сочинг салосилидин ҳеч қутулмади күнглум,
Не кун йўлукти манга, йо Раб, ул бало-ийи сийоҳ.
- 3 Мени муойана бир йўли хоксор этти
Ўтарда қилмаганинг бир кўз учи бирла нигоҳ.
- 4 Қирон-и аъзам эмиш чун санинг қийо боқаринг,
Кўзунг қатили гар ўлдум, бегим, манга не гуноҳ.
- 5 Тулуғ-ий мазҳар-и ҳуснунг мунаввар эти жаҳон,
Зиҳи сиперҳ-и малоҳатқа йуз далил ила сен моҳ.
- 6 Санинг туфайлинг эрур барча олам-у одам,
Гадо гар ўлса, не ғам, мустадом ўлсун шоҳ!

190

- 1 Эй Миср-и малоҳатфа йуз исбот била шоҳ,
Кўрдук йузунгузни йана, ал-миннату лиллоҳ.

- 2 Бисйор хирад ҳусн-у латофат фалакинда
Йиллар тилабон топмади йузунг киби моҳ.
- 3 Фаррош-и қазо тиккали бу хайма-ий мино
Ҳеч топмади сендек йана бир фитна-ий хиргоҳ.
- 4 Қаддинг била оғзинг ғамидин чун адам ўлсам,
Ҳасрат била тупроқ ичиндин қўпқуси оҳ.
- 5 Қон йиглабон ўлди десалар банда Гадони,
Гултек кулуб айтур: Жаъа-л-жанната масвоҳ.

191

- 1 Сусади бу кўнгул йана лабларининг зилолина,
Айламайин тараҳхуме кирди бу жон ваболина.
- 2 Кунда замон-и ийд эрур баҳт-и шариатдин мангга,
Мехр ила солғали назар қошлирининг хайолина.
- 3 Тафриқадин тутулмади зулмат ичинда маҳв ўлуб,
Тушкали бу далу кўнгул соchlарининг хайолина.
- 4 Оқ-у қарони таниман ўзга бу дор-и дунйода
Ошиқ-и содик ўлғали ораз-у зулф-у холина.
- 5 Чунки Гадога келтуур сунбулунгиз насимини,
Жон-и азизини керак берса Ҳарий шамолина.

192

- 1 Фироқинг ҳадтин ошти асрү, эй моҳ,
Сени дард-и дилимдин қидим огоҳ.
- 2 Унутмоқлик санингтек дилрабони
Не сўз бўлғай, ҳабибим, ҳоша лиллоҳ.
- 3 Нийозим бу дурур-ким, ўз қулуңгни
Унтууб саҳл ўла, йод айла гаҳ-гоҳ.
- 4 Санинг ишқингда мен событқадаммен
Не келса бошима, ал-ҳукму лиллоҳ.
- 5 Мени худ ўлтуур ҳажринг, валекин
Пушаймон бўлмағайсен йана ногоҳ.
- 6 Тилар кўнгул-ки, ўлсам мақдамингда,
Ҳамин-ӯқ тур манга дунйода дилҳоҳ.

- 7 Манга, эй жон, инойат бирла лутфунг
Бурунқидек эмастур, найлайн ох.
- 8 Гадони кўр-ки, оғзинг ҳасратиндин
Адамнинг водийсинда бўлди гумроҳ.

193

- 1 Эй ғамзаси фитна, кўзи фаттон, ўзи офат, раҳм айла бу жона.
- 2 Хатм ўлди санга салтанат-и мулк-и латофат, эй шоҳ-и йагона.
- 3 Шаксиз бу йурак қонина парварда бўлубтур ул лаъл-и равонбахш.
- 4 Пайдо-ву муаййандур, айо кон-и зарофат, кўп қилма баҳона.
- 5 Чун қолмас эмиш ном-у нишон-и ситам-у жавр, бедод нединду?
- 6 Дод айла, бегим-ким, ўтадур давр-и хилофат, уш кечти замона.
- 7 Отқанда кўзунг новак-и дилдўзни ҳар йон, эй шўх-и жафокаш,
- 8 Ҳар неча бор эрди орада буъд-и масофат, жон эрди нишона.
- 9 Жондин рамақе қолди Гадонинг баданинда, эй руҳ-и мужассам,
- 10 Ширин дудоқингдин қадаре қилгин изофат, тиргуз ани йана.

194

- 1 Ажаб салосил-и мушкиндурул бало-йи сийоҳ-
Ки, кўргач ани қўнгул бўлди бир йўли гумроҳ.
- 2 Бу чарх бўлғали пайдо кўрунмади ҳаргиз
Сиперҳ-и хусн-у жамол узра бир санингтек моҳ.
- 3 Не фард жавҳар эрур дурж-и хусн-у лутф ичра
Тор оғзинг, “ашҳаду ан ло илоҳа иллаллоҳ”.
- 4 Фифон-у дард-у дариго-ки, қадд-у оғзингдин
Кўнгул муродини топмай йироқ туштум оҳ.
- 5 Не бўлди, нетти, не нуқсон камол-и ҳуснунгға,
Агар бу бандани йод айласанг, бегим, гаҳ-гоҳ.
- 6 Фироқ водийсидин мен нечук халос ўлайин
Бу баҳт-у толиъ ила-ким, эрур манга ҳамроҳ.

7 Фироқинг ичра Гадо асру хор-у зор ўлди,
Хануз ҳолатиндин бўлмадинг дариф огоҳ.

195

- 1 Эй ниғоримнинг хайоли, кўр даги бўлғил гувоҳ-
Ким, не турлук бўлди йорсиз ҳол-у аҳволим табоҳ,
- 2 Бўлмас эрди зарра армон жондин айрилмоқ, манга,
Ўз ҳабибимдин жудо бўлдум, дариф-у дард-у оҳ,
- 3 Бас ажаб ҳолаттадурмен бу йурушдин-ким, манга
Не борурға бор умид-у не қолурға рўй-у роҳ,
- 4 Мен жаҳон овораси бўлгум дариғо барсаре,
Кетканимдин шодмон бўлди рақиб-и рўсийоҳ,
- 5 Гарчи кеттим дард ила, сендин нийозим ушбуздур-
Ким, унутма бандани, эй ҳусн элина подшоҳ,

196

- 1 Муқайяд бўлди йанг боштин кўнгул сен орази ойа,
Савод-и сунбулунг кўргач туташти йана савдоїа.
- 2 Қарори йўқ, қароқингдин қарорибмен жаҳон ичра,
Не тадбир айласун, нетсун киши ул шоҳ-и худроїа.
- 3 Зихи сунъ-у зиҳи сониъ-ки, зилуллоҳа менгзардур,
Мусалсал анбарин зулфунг кунаштек йуз [уза сойа].
- 4 Хайоли бирла ул соат-ки, жон хилват тутар суҳбат,
Мақом-и қурб-и ав адно эрур бир камтарин пойа.
- 5 Ҳатосиз ақл-у хуш-у жон элигдин борғуси эмди,
Кўнгул мулкинда чун ул кофир-и Чин тушти йағмойа.
- 6 Керак-ким, йуз шараф тутса ўзига ошиқ-и содик,
Агар жонин фидо қилди санингтек ҳусн-и зебойа.
- 7 Гадонинг ўтлуқ оҳиндин темур тош эриди, аммо
Сиройат қилмади бир заррайе сен кўнгли хоройа.

197

- 1 Fam мақоминдин манга бир кун гузар бўлғайму, оҳ?
Кўй-и меҳнаттин даги азм-и сафар бўлғайму, оҳ?

- 2 Кўнглум асру мубталодур дард-у ғам зулмотида,
Фурқатинг шоминда уммид-и саҳар бўлгайму, оҳ?
- 3 Ул оғиздин-ким, басе диққат дутар андин уқул
Кўз закотиндин манга ҳаққ-и назар бўлгайму, оҳ?
- 4 Эй латофат бўстонининг сар[и] сарв-и равон,
Наҳл-и қаддингдин манга уммид-и бар бўлгайму, оҳ?
- 5 Иштийоқинг дарди бирла жонга йеткурдунг мени,
Бу жафо-ву жаврдин кўнглунг дигар бўлгайму, оҳ?
- 6 Иҳтимоминг бирла, эй мулк-и малоҳат ичра хон,
Ғам черигина манга бир кун зафар бўлгайму, оҳ?
- 7 Асру мустағний дағи соҳибтакаббурдур рақиб,
Хор ўлуб бир кун Гадотек дарбадар бўлгайму, оҳ?

198

- 1 Ул жафочи бизга бир кун мубтало бўлгайму, оҳ?
Васлидин бу қайгулук жон шодмон бўлгайму, оҳ?
- 2 Ғамзанг элгидин йана, эй шўх-и фаттон, жон аро
Кўз йумуб очқунча йуз турлук қирон бўлгайму, оҳ?
- 3 Мақдамингда, эй азизим, жон-и ширин берганим
Эл орасинда йана бир достон бўлгайму, оҳ?
- 4 Асру сусабтур менинг қонимфа жаллод-и фалак,
Ой йузунг кўргунча билман-ким, амон бўлгайму, оҳ?
- 5 Оқибат бир кун дединг-ким, раҳм қилғумдур санга,
Мендин ул кун дунйода ном-у нишон бўлгайму, оҳ?
- 6 Остонингдин рақиблар барча қаварлар мени,
Итларинг хайлида бир кун бизга сон бўлгайму, оҳ?
- 7 Дог-и ишқинг бирладур фахр-у мубоҳотим, бегим,
Ҳеч Гадода ушбу давлатлиқ, нишон бўлгайму, оҳ?

199

- 1 Йо Илоҳий, ҳожатим бир кун рано бўлгайму, оҳ?
Йор дудоқиндин бу дардимға даво бўлгайму оҳ?
- 2 Айш этиб йуз ноз ила йондошибон ағйорсиз
Хуш фароғат бирла ўлтурсам, йана бўлгайму, оҳ?

- 3 Хуш замоне фаррух ул соат-ки, ҳижрон қиссасин
Сүргамен бир-бир лабиндин, эй Худо, бўлгайму, оҳ?
- 4 Эй мусулмонлар, бу мунча шиддат-у ҳасрат била
Талъатингни кўрмайин ўлсан, раво бўлгайму, оҳ?
- 5 Васдин маҳрум-у дард-у ҳажрдин соҳибнасиб,
Йер йузинда мен киби мискин Гадо бўлгайму, оҳ?

200

- 1 Менмидурмен-ким, қовуштум, йо Раб, уммидимға оҳ?
Бу не давлаттур, таолалмоҳ, зихи лутф-и Илоҳ!
- 2 Шукр лиллоҳ-ким, йана бу толиъ-и саргаштадин
Бахт-у иқбол-у саодат барча бўлди некхоҳ.
- 3 Хизр-и фаррухпаймиди баҳт-и шарифим-ким, мени
Чашма-йи нўш-и зилолинг сари қилди рўбароҳ?
- 4 Ҳасрат-у ғам водийсинда икки лаълинг йодина
Кечакундуз қон йутармен, уш хайолингдур гувоҳ.
- 5 Бандани ўлтурма сенсиз ўлмаган журми учун-
Ким, қазодинидур санинг бошинг бу тақсир-у гуноҳ.
- 6 "Ва-з-зухо ва-л-лайл" нунг тафсирини фаҳм эткали
Хуш далиледур манга ул йуз уза зулф-и сийоҳ.
- 7 Ўлтурур ғамзанг мени валлоҳ десам, айтур кўзунг,
Бу не онт ичмактур, эй мискин, чу ҳозирдур гувоҳ.

201

- 1 Шарбат-и васлинг дурур нофиъ кўнгул дармонина,
Чун элиг бермас, не тадбир айлайин дармонина?
- 2 Шаккарин эрнингдин ул-ким, томиъ ўлса мен киби,
Фойат-и билмасликиндин қасд этар ўз жонина.
- 3 Шевалик қаддингни-ким, боло ўқурлар дунйода,
Бир балодур ҳосило ушшоқ-и мискин жонина.
- 4 Ҳар не бўлса, ишқ дарйосинда туштум оқибат,
Гарчи йетмайдур киши бу баҳрнинг пойонина.

- 5 Йузуми сурткач маҳум тобонина деди рақиб:
Кўз тегургунгдур, Гадо, сен оқибат тобонина.

202

- 1 Тушти йана кўнгул сочинг фикрина-ву хайолина,
Хеч била олманам мунунг фикри на-ву хайоли на.
- 2 Ишқинг ўтина учради жон-и ҳазин-у куйди бок,
Ўртагуси дурур балий хас, чу қовушти йолина.
- 3 Бу не жамол-у ҳусн ўлур, бу не сафо-ки, йузидা
Қилса бўлур мушоҳада қудрат-и Ҳақ камолина.
- 4 Ваҳ-ки, нелар фироқидин дод-и дилимни олғамен
Бахт-и шарифдин, йана йетсам агар висолина.
- 5 Олам-и фоний бот кечар, лутф эта кўр фақирлара,
Тенгри йўлини сақлагин, кирма киши ваболина.
- 6 Ушбу жаҳон ажузаси қаҳба-йи бевафо эмиш,
Берма кўнгулни, эр эсанг, неъмат-у жоҳ-у молина.
- 7 Хаста Гадо дудоқларинг болина солғали назар
Қўйгани йўқ турур даме бошини ҳеч болина.

203

- 1 Эй "қули-р-руҳ" ойати мунзал дудоқинг шонина,
Бир оғиз сўрмоқ ила раҳм айла ошиқ жонина.
- 2 Ваҳ не фаррухпай Хизрдур об-и ҳайвонга йақин
Ул қаро менг-ким, тушубтур ол йангоқинг йонина.
- 3 Икки лаълинг шавқидин бир қатрайе қондур кўнгул,
Чун ҳар иш сўрулғусидур, кирма ноҳақ қонина.
- 4 Кўрганим йўқ дунйода бир лаҳза жамъийат йузин,
Мен паришон киргали бери кўнгул фармонина.
- 5 Ишқ дарйосига туштум, ҳар не бўлса, йо насиб,
Гарчи йетмайдур киши бу баҳрнинг пойонина.
- 6 Аллоҳ-Аллоҳ, не ажаб пурҳол-у зебо кўрнадур
Ул зумурруд-ким, кўкармиш чашма-йи ҳайвонина.
- 7 Жонина миннат тутуб тортар жафо-ву жаврини
Мен Гадотек ким-ки, ошиқ бўлса ул султонина.

- 1 Замоне субҳдам андеша бирла ҳамнишин бўйдум-ки, муддатлар анинглабу ғулмиш эрдим ҳар қайон ҳамроҳ.
- 2 Дедим-ким, билса бўлмас дунйонинг ишини баъда-л-йавм, Агар топса заволе бу камол-и салтанат ногоҳ.
- 3 Кима қолгай бу мунча гирудор-у мансаб-и олий, Ким ўлғай қобил уш микнатга-ким, бўлғуси дур[ур] шоҳ?
- 4 Лисону-л-ғайбдин келди қулоғимга хитобе-ким, Шаҳаншаҳзодаларнинг сарвари Султон Халилуллоҳ.
- 5 Атобахший-ким, анинг рой-и файйозиндин олурлар, Бу кун, ҳаққо, ривож-у файз баҳр-у кон-у меҳр-у моҳ.
- 6 Асос-и базмини кўргач хирад ҳайрон бўлуб айтур: Зихи ишрат, зихи ҳашмат, ажойиб фар, ажойиб жоҳ!
- 7 Масоф-у разм ичинда ҳам музaffer бўлғуси лобуд, Абадға дегру чун эрур азал лутфи анга ҳамроҳ.
- 8 Анингдек шоҳ, пайдо бўлмади из боргоҳинда Қазо фарроши алҳақ тиккали бу хайма-ву хиргоҳ.
- 9 Рафиъу-л-қадр султоне-ким, анинг остоноға Тиланчитеқ қўйош ҳар субҳдам борур-ки, шай лиллоҳ.
- 10 Шоҳо, давр-и қамарда ҳалқ-и оламнинг умидисен, Мунунгтек чун жаҳонда зикр-и хайринг тушти [дарафвоҳ].
- 11 Санга хатм ўлғусидур салтанат, мардона бўл, айш эт, Амал элини ҳиммат этагиндин қилмарил кўтоҳ.
- 12 Гадо айтур дуойе сидқ бирла, мустажоб ўлсун-ким, эрур жумла заррот-и жаҳонга бу дуо дилҳоҳ.
- 13 Ки бу шаҳзоданинг кўнглинидаги матлубини бергин, Баҳақ-и Мустафо-ву ол[и]-йу авлоди, йо Аллоҳ!

- 1 Эй кўнгул, ул дам-ки, севдумнг сен бу кўз-у қошни, Хотиримда кечти-ким, бот ўйнағунгдур бошни.
- 2 Топса бўлмас чунки лаълинг саридин ном-у нишон? Неча ҳар йон чоптурайин мен бу мискин бошни.

- 3 Йўқ турур меҳр-у вафо кўнглунгда алҳақ заррайе,
Музмар этмишлар магар сийм ичра хоро тошни.
- 4 Чун ҳар иш қисмат кунида бўлди таъин, эй ҳаким,
Неча манъ эткайсен охир ошиқ-и авбошни.
- 5 Сўзлашурда шаккар эрнингни кўруб мисрий набот,
Суға йотиб инфиолиндин йашурди бошни.
- 6 Нур-и иймон мубҳам ўлди, солмагил баҳр-и Худо
Барг-и насрининг уза ул сунбул-и тўлгошни.
- 7 Умрида мискин Гадо ҳеч кўрмади ишрат йузин,
Дара учун гўйо йаратмишлар мен қаллошни.

206

- 1 Эй набот эрнинг ушул ширин сўзунг шармандаси,
Хусрав-и саййоралардур ой йузунгнунг баңдаси.
- 2 Мақсад-и жон олдим эрнингдин, vale жон андадур,
Ҳеч кишининг мен киби йўқтур, бегим, жон баңдаси.
- 3 Фунча оғзингдин хижолатлар топар ҳар дамбадам,
Инфиолига гувоҳ-и ҳол эрур бу хандаси.
- 4 Талъатингнинг ҳамдамидур кўзгу дойим рўбарў,
Ваҳ, не давлаттур кишининг толиъ-и фархундаси.
- 5 Бу Гадо кўнглини васлинг бирла бир дам шод қил,
Ҳар неча-ким, бўлмағаймен мунча лутф арзандаси.

207

- 1 Хаста кўнглумни, бегим, нортек йангоқинг ўртади,
Қолганин бир йўл[и] ул жоду қароқинг ўртади.
- 2 Зулф-у ҳолингдин шикойат қилман, эй жон-у жаҳон-
Ким, манинг жонимни ул симин сақоқинг ўртади.
- 3 Йурагим қон бўлди-йу ҳеч топмади жон мақсади,
Сўз била охир мени ширин дудоқинг ўртади.
- 4 Кимга айтай дард-и ҳолимни, не тадбир айлайин-
Ким, мени боштин ойоқ золим фироқинг ўртади.
- 5 Оҳ-у вовайло-ки, бу мискин Гадони оқибат
Ҳасрат-у зам бирла дард-и иштийоқинг ўртади.

208

- 1 Ул жамоде-ким, бу сурат күрса, ҳайрон бўлмагай,
Аҳл-и маъний қошида албатта инсон бўлмагай.
- 2 Фунча то лоф урди оғзинг бирла, бир дам кечмагай-
Ким, сабо анинг била даст-у гирибон бўлмагай.
- 3 Форат-и иймон қилурсен дамбадам ашкол ила,
Кофиристонда санингдек номусулмон бўлмагай.
- 4 Бу қаро бошимни-ким, ишқингда йуз савдоси бср.
Мақдамингдин то нисор этмасам, имкон бўлмагай.
- 5 Бовужуд-и ул зилол эрнинг агар Хизр истаса
Об-и ҳайвонин, анингтек ҳеч ҳайвон бўлмагай.
- 6 Сунбулунг ул барг-и насрин устина гар тушмаса,
Бу харобобод-и кўнггул мунча вайрон бўлмагай.
- 7 Гар инойат бўлса Ҳақдин даги султондин назар,
Бу Гадодек Лутфий ким бўлгай-ки, Салмон бўлмагай.

209

- 1 Эй сочинг йуз оли бирла мубтало қилған мени,
Хатм эрур сизга жаҳонда ошиқ ўлтурмак фани.
- 2 Йозгуруб қонимни тўкти тинмайин кофир кўзунг,
Мен не билдим-ким, гуноҳ эрмиш, бегим, севмак сени.
- 3 Халқ ўлумига йана бир пой эмиш бу тавр ўтук,
Не балолик ранг эмиш, йо Раб, бу ранг-и севсани!
- 4 Мушк-и тар сочинг орасиндин йузунг кўрсам, не айб,
Чун қоронгру кечадин дойим туғар тонг равшани.
- 5 Ул тор оғзингдин дединг-ким, марҳам-и жон кўргузай,
Ани эшилттук ва илло кўрмадук, кўргуз қани!
- 6 Анбарин зулфунг хаминда тушкали нодон кўнгул,
Кўр-ки, бир йўли унут бўлди мақом-у маскани.
- 7 Чун салотинга элиг бермас висолинг давлати,
Дунйода боре-ким, ўлғай бу Гадо-ий гулханий.

- 1 Эй қадинг тубо, жамолинг равза-ыйи ризвон дағи,
Лабларинг Кавсар сүйидур, чаңма-ыйи ҳайвон дағи.
- 2 Бу манинг күнглум таолаллоқ, қийомат ваҳм этар
Фитна күзунгдун-ким, асру шұх эрур, фаттоген дағи.
- 3 Үл ақиқ, әрнинг[ни] ҳар гаҳ-ким, соғинсам, күз йошим,
Ҳасратингдин лаъл ила йоқут эрур, маржон дағи.
- 4 Ҳар қачон-ким, солсанғ үл мискин сочинингни йуз уза,
Филмасал торож-и диндер, ғорат-и иймон дағи.
- 5 Кимга айттай, найлайн, бу қисса-ыйи мушкилни-ким,
Үртандур бечора күнглум ҳажр үтина, жон дағи.
- 6 Күзларим хунобасиңдин мунфиалдурлар бари,
Дижла-ву Нил-у Фурот-у Құлзум-у Уммон дағи.
- 7 Эй фироқ, охир үл ойнинг орзусинда тутмагил
Чарх-и гардундек Гадони асру саргардан дағи.

- 1 Сенчилайин жаҳонда бир дилбар-и маҳлиқо қани,
Бир дағи мен шикастадек зулфунга мубтало қани?
- 2 Күрк эли күрүбон сени, барча мусаххар үлдилар,
Хусн-у жамолинга не сүз лойик, анга вафо қани?
- 3 Бир боқибон қароқларинг овладилар күнгүл қүшин,
Жон дағи интизор эрур, боққани бир қишлоқ қани?
- 4 Ушбу мараз иложини сен не билурсен, эй табиб,
Йор дудоқидин манинг дардима бир даво қани?
- 5 Ҳажр элидин Гадоға күп жавр-у жафо тегар, бегим,
Додини кимдин истасун, сен киби подшо қани?

- 1 Эй ҳаловатлиқ дудоқинг хаста күнглум марҳами,
Чорайе қыл-ким, ҳалок этти мени ҳижрон ғами.
- 2 Неча чексун қылча жоним фурқатингнинг жаврини,
Сангхородин худ әрмасдур бу мискин одамий.

- 3 Дард-и ҳолин айта билмас, найласун мискин күнгүл,
Чун топилмайдур жаҳонда бир мувофиқ ҳамдами.
- 4 Сунбулунгдур лайлату-л-Қадре-ки, дерлар дунйода,
Ул сабабдин-ким, күнгүл маъвосидур ҳар бир хами.
- 5 Хизрнинг сарчашмаси валлоҳ керакмас-ким, манга
Умр-и жовидондин ортуқтур висолинг ҳар дами.
- 6 То жамолингдин йироқ ўлдум зарураттин, бегим,
Топқаним йўқ дунйода ном-у нишон-и хуррамий.
- 7 Айтур эрди дардини охир даминда бу Гадо,
Эй дарию-ким, топилмас бир йароқлиқ маҳрами.

213

- 1 Эй жамолинг ҳусн ичинда рашк-и моҳ-у муштариј,
Икки кўзунгдур бало-йи жон даги қопш барсаре.
- 2 Шаҳр-и ислом ичра тушкай юрат-у ғавро-йи куфр,
Ҳар қачон солсанг йуз узра ул ниқоб-и анбарий.
- 3 Қочибон зулмат ичига кирди ой йузунг кўруб
Инфиолингдин тун охшом офтоб-и ҳоварий.
- 4 Ҳадд-и инсон эрмас ушбу лутф-у истигно-йи ҳусн,
Бу шамойил бирла, билман, ҳурсен йоҳуд парий.
- 5 Аллоҳ-Аллоҳ-ким, басе пурҳол-у зебо кўрнадур
Об-и ҳайвонтек тан узра курта-йи нилуфарий.
- 6 Лутф этиб нетти, не бўлди, гар халос этсанг мени
Зулмат-и ҳижрондин, эй бурж-и саодат ахтари.
- 7 Гарчи-ким, бар топмади қаддинг ниҳолиндин Гадо,
Бок эмасдур, сарвдурсен, сарвнинг бўлмас бари.

214

- 1 Ул ой-ким, меҳр ила бу кўнглума ором-и жон бўлди,
Нагу, ўо Раб, йана мундоқ манга номеҳрбон бўлди?
- 2 Не ажаб эрур таолаллоҳ-ким, ушбу хаста кўнглумни
Фусун-у сеҳр ила олиб, парий йанглиқ ниҳон бўлди.

- 3 Ажаб аййор-и шурфандур аниң жоду қароқи-ким,
Қачон-ки, бир қишло боқти, жаҳон ичра қирип бўлди.
- 4 Ушбул шакл-у шамойилни кўруб кечти бу кўнглумга-
Ки, бир кун бевафо бўлғай манга, охир ҳамон бўлди.
- 5 Гадо-йи хастадилни кўр-ки, охир мулк-и ҳастийдин
Тор оғзинг шавқидин мискин не беном-у нишон бўлди.

215

- 1 Бир йўли унуттунг, санамо, аҳд-у вафони,
Ҳаддимдин ошурдунг манга анвоъ-и жафони.
- 2 Зулфунг киби ҳолимни рақиб этти паришон,
Тенгрим йана гум қилсун ушбул йузи қарони!
- 3 Ҳар дам тегар элдин манга йуз таън-у маломат,
Васлинг учун, эй жон, чекарам мунча балони.
- 4 Кўзум била кўнглумда мақом этти хайолинг,
Қобил кўруб ўхшар магар ул об-у ҳавони.
- 5 Эй вой-ки, ҳижрон мени ўлтурди йозуқсиз,
Тагийр эта билман, нетайин, ҳукм-и қазони.
- 6 Туттум-ки, фалак Нуҳ бақосин манга берди,
Сенсиз нетайин, умр-и азизим, бу бақони?
- 7 Васлинг била тиргузгин вайо бир йўли ўлтур,
Жон торттурадурғунча, бегим, хаста Гадони.

216

- 1 Гар ҳуснунга кўнглум ниғорон бўлди, не бўлди?
Ошуфта-ву расво-ий жаҳон бўлди, не бўлди?
- 2 Ҳар неча-ки, ул новак-и дилдўз ила қошинг
Сарфитна-ий ғавғо-ий замон бўлди, не бўлди?
- 3 Сенсиз, эй гул-и боғ-и жинон, ғунча менгизлик
Қат-қат йурагим гар тўла қон бўлди, не бўлди?
- 4 Ҳасрат била жон бердим эшигингда-ву бордим,
Мендин санга гар мунча зийон бўлди, не бўлди?
- 5 Бечора Гадо жазъинг-у лаълинг ҳавасинда
Гар мультафик-и кўй-и муғон бўлди, не бўлди?

217

- 1 Неттим охир-ким, инойат күзидин солдинг мени,
Эй йуз исботи била икки күзүмнүнг равшани.
- 2 Соғинур бўлсам висолинг даврини қон йигларам-
Ким, манга ул лутф-у эҳсон-у инойатлар қани.
- 3 Интизорингда чиқарға йетти жон, чиққил равон
Ушбу оқ эвдин, қаро күзум, даги тиргуз мени!
- 4 Йер йузинда ғамзангизтек йўқ, турур қон тўккучи,
Сизга хатм ўлди жаҳонда ошиқ, ўлтурмак фани.
- 5 Парвариш қилдим йурак қони била кўз йошини,
Дўст соғиндим, не билдим-ким, эрур жон душмани.
- 6 Йозугум маълум эмас, билман, не тақсир айладим,
Мундин ортуқ-ким, иродатлар била севдум сени.
- 7 Гавҳар-и мақсадни, нетти, гар инойат айласанг
Дурж-и лаълингдин, айо ҳусн-у латофат маъдани.
- 8 Йорлиғ-и ишқинг била султон-и оламмен, бегим,
Неча-ким, бўлсам фақир, эй ҳусн мулкинда ғаний.
- 9 Мен Гадони айтур эрмишсен-ким, ўлтургум дуурур,
Мундин ортуқ-ким, инойат күзидин солдинг мени.

218

- 1 Ой йузунг бирла ўзини тенг тутар, йаъни-ки, не,
Талъат-и хуршид боринда қамар, йаъни-ки, не.
- 2 Баҳс-и шириналлик қилур чиқмай ҳануз ўз қайдидин
Сарв-и озодинг қошинда найшаккар, йаъни-ки, не.
- 3 Нофа гар лофт урса зулфунгдин, хатосиз чин дегул,
Сунбулунг бирла баробар мисқ-и тар йаъни-ки, не.
- 4 Ул оғиздин бас ғариб эрур бу ачиқ сўзламак,
Эй сўзи қанд-у лаби шаҳд-у шакар, йаъни-ки, не.
- 5 Кимда-ким, бўлса санингтек нозанин жононайе,
Ўзгалардин қилмаса қатъ-и назар, йаъни-ки, не.

- 6 Эй рақиб, ул ғамза ўқиндин ҳазар қилғин, дединг,
Новак-и тақдирдин қилмоқ ҳазар йаъни-ки, не?

219

- 1 Ул оғиздек нүкта-ий мавхұм бұлғай, бұлмағай,
Файзидин мендек йана маҳрум бұлғай, бұлмағай.
- 2 Дурж-и ҳусн ичра жавоҳирлар бали күптур, vale
Дурр-и серобинг киби манзур бұлғай, бұлмағай.
- 3 Фурқатидә ўлганимдин онча қайғурмен, vale
Ҳасратим бу-ким, санға маълум бұлғай, бұлмағай.
- 4 Ҳар қаңон күрдүм рақибнинг йузини, күрдүм малол,
Вой аниңдек олам ичра шум бұлғай, бұлмағай.
- 5 Хон-и инъомингдин, эй сұлтон-и дору-л-мулк-и ҳусн,
Мен Гадодек сойил-и маҳрум бұлғай, бұлмағай.

220

- 1 Эй латофатта қызыл гул ол йангоқинг бандаси,
Сунбул-у райқон даги мушкин сочинг шармандағаси.
- 2 Сеҳр ичинде не бало устод эмиш ул ғамза-ким,
Жоду-ий Кашмир зерур шотирдининг ҳар бандаси.
- 3 Оразинг давринда қылмиш гул халофат даъвийси,
Орий-орий, тануқидур ул йамоглиқ жиндағаси.
- 4 Абр-и нисон йиғлаганиға кулар кабк-и дарий,
Голибо берамзий эрмасдур бу қаҳ-қаҳ хандаси.
- 5 Ғусса-ий даврон одоқи остидин ҳеч қўймади,
Ким-ки, бўлди қўй-и меҳнатта фироқ афқандаси.
- 6 Бахт-и фаррӯҳдин фақире-ким, топибтур нақд-и васл,
Мустадом ўлсун, Илоҳий, толиъ-и фарҳундаси.
- 7 Ул санам сўкти Гадони, ҳосид эшилттач деди:
Ваҳ, нечук бўлди, йо Раб, мунча лутф арзандаси!

221

- 1 Ул малаксиймо санам, гар ҳур эмастур йо парий,
Пас недур бу насл-и одамдин аниңг йуз йо бари?

- 2 Бу камол-и қобилийатни-ки, сендин англадим,
Жисм эмастур зот-и покинг-ким, эрур жон мазҳари.
- 3 Хаста күнглум ишини зиндор ўз бошинг учун
Зулф йанглиқ солмагил дарпо-ву тутма сарсарий.
- 4 Ҳеч шак-у шубҳа йўқтур-ким, азалдин шонинга
Этти давр шомил-у нозил бу фанн-и дилбарий.
- 5 Жон-и ширин бирла гар савдо қилур бўлса лабинг,
Тотлу дашномингни менмен то қийомат муштарий.
- 6 Бу-ки, топтим меҳр ила сен Зухро кўзлуктин назар,
Хусн-и толиъдин дурур ҳам юйат-и некахтарий.
- 7 Чун эшиқда итларингнинг мансабин топти Гадо,
Найласун таҳт-и Қубод-у афсар-и Искандарий.

222

- 1 Йана кўнглум гирифтор-и сар-и зулф-и дуто бўлди,
Кўнгулга худ не бўлди, оҳ-ким, жонга бало бўлди.
- 2 Алифтек жон ичинда сақлагумдур то дам-и маҳшар
Ўшал қош йосидин ҳар ғамза ўқи-ким, хато бўлди.
- 3 Тилар эрдинг мени бир йўли ул дийдордин маҳрум,
Тилагинг, эй рақиб, охир биҳамдиллоҳ раво бўлди.
- 4 Тор оғзинг сирри учун жон басе сайр-у сулук этти,
Нишон чун топмади мискин, бу ҳасратта фано бўлди.
- 5 Манга анвоъ-и лутф-у эҳтиром бор эгач дойим,
Не бўлди йана-ким, бир йўли мундоқ бевафо бўлди.
- 6 Тараҳҳум чоги ҳам бўлди манга оҳу қароқинг-ким,
Азоқингнинг изи, тўзи кўзумга тўтию бўлди.
- 7 Эрур бу асрда соҳибқиронлар бандифармонинг,
Бу қул даги санга, шоҳим, не бўлди, гар Гадо бўлди.

223

- 1 Йо Раб, ул ҳур-ки, рашик-и боғ-и ризвондур йузи,
Раҳм этиб боқмайму ҳеч аҳволима кофир кўзи?
- 2 Хаста кўнглум ҳар бало-ву дард-у меҳнат-ким, кўрар,
Ўзидин кўрсун-ким, эрур душман-и жон ўз ўзи.

- 3 Шай лиллоҳ шаккарин эрнингдин, эй кон-и намак-Ким, набот-и Мисрдин минг қатла ортуқтур тузи.
- 4 Икки кўзунг бандасидур нарғис-и шаҳло, бегим, Ушмунақ ҳеч ғайбат эрмас нарғисинг йузи, кўзи.
- 5 Мусҳаф-и йузунгни тафсир эткали бери Гадо, Ой йузунгнунг жави йанглиқ тутти оламни сўзи.

224

- 1 Булбул-и гўйо эшиткач гул йузунг авсофини Дам баҳуд қилди-йу қўйди ул бурунқи лофини.
- 2 Кел, элиг тут, соқийо-ким, дард-и сар берур хумор, Дурд ҳам хуштурс маҳалда, топмасанг гар софини.
- 3 Асрү варкашлар қилур оҳу-йи мискин-и Хўтан, Сунбулунгнунг ақдини йеш даги о[ч]қил нофини.
- 4 Бовужуд-и мунча шиддат қайдасен дейдур ҳануз, Носиҳо, кўр боре бу бедоднинг авсофини.
- 5 Ориф эрсанг, ишқ, бозоринда сот жон нақдини, Соф эмас ул қалб-ким, билмаса ўз саррофини.
- 6 Топқусидур барча офот-у ҳарораттин нажот, Ким-ки, анқотек ғанимат тутса узлат қоқини.
- 7 Бандани айтур эшиқда итларимнинг итидур, Мен Гадо ҳаққинда, йоронлар, кўрунг алтофини.

225

- 1 Ҳусн агар будур афаллоҳ, эй латофат мазҳари, Берайин шукронда деб кўнглуми-йу жон барсаре.
- 2 Аллоҳ-Аллоҳ, бу не шакл-у шева-ву тамкин бўлур, Бу латофат бирла, билман, ҳурсен йоҳуд парий.
- 3 Жисм-и покинг руҳ-и мутлақдур санинг боштин ойоқ, Кўрмасун ҳуснунг завол, эй офтоб-и хаворий!
- 4 Йўқ туур ҳар неча васлинг боядиин ранге манга, Йо Раб, эй гулғунча, аз шоҳ-и жавоний бархўри,
- 5 Мен Гадо исбот этай-ким, ой санга қулдур, бегим, Ушмунақ ҳеч ғайбат эрмас йузизда белгулари.

226

- 1 Эй латофат маъданининг гұхар-и йақдонаси,
Талъатингдур жон чироги, меҳр-у моҳ парвонаси.
- 2 Не салосилдур сочинг занжири, эй рашқ-и парий-
Ким, киши күргач бўлур ошуфта-ву девонаси.
- 3 Барча ашколинг зарофат боғида маргуб эрур,
Эй хуш ўл жон-ким, сен ўлгайсен анинг жононаси.
- 4 Боданинг асрукликидин ҳеч киши топмас нишон,
Лабларинг давринда тўлди гўйийо паймонаси.
- 5 Бартараф қил, носиҳо, тақвони, кўп лофт этма-ким,
Бемуҳобо озгурур шул ғамза-йи мастанаси.
- 6 Тиргузур ҳосил ӯлукни ул қад-и раъно била
Йўл йурурда Аллоҳ-Аллоҳ шева-йи ринданаси.
- 7 То ул афсунгар сифотиндин битиди шаммайе,
Жумла-йи оламни тутти бу Гадо афсонаси.

227

- 1 Эй малоҳат буржидин толиът саодат ахтари,
Эй латофат бобида боштин ойоқ жон мазҳари.
- 2 Оразингнинг онлида ҳинду мисиллик бош қўйар
Найири-и аъзам-ким, эрур офтоб-и ховарий.
- 3 Чун кўнгулнунг ҳалл-у ақди зулфунга вобастадур,
Ўз бошинг учун, бегим, қўйма ишини сарсарий.
- 4 Сен Сулаймон-и замонсен ғамза тасхири била-
Ким, мусаххар бўлди ҳуснунг даврида ҳур-у парий.
- 5 Дамбадамдур-ким, дудоқинг хижлатидин шаҳрдин
Бош олиб қочқусидур Миср элининг-ки, шаккари.
- 6 Гар таважжух, бирла чиқса ўтлуқ оҳимнинг ўти,
Йер[га] тушкай кул бўлуб бу торам-и нибуфарий.
- 7 Лофт-и султонлиқ тегар лобуд Гадоға, чун анга
Эшигингдур тахт-и давлат, хок-и пойинг афсари.

- 1 Жон багишлар күзунг қийо боқари,
Нетти гар тушса бизга бир назари.
- 2 Не ажаб нахл эмиш ниҳол-и қадинг-
Ким, бори ноз эрур анинг самари.
- 3 Бир балодур, қаро жонимға сочинг,
Қош-у күзунг қаро бало сингари.
- 4 Ҳажр туни неча узун бўлса,
Бўлғуси бордур охири саҳари.
- 5 Хамрдин йаҳши йўқ, жаҳонда наим,
Бўлмаса гар хумор-у дард-и сари.
- 6 Кечак олмас кўнгул сочинг хамидин,
Нетсун, андин чу йўқ турур гузари.
- 7 Кўрди қошингда толиъимни ҳаким,
Деди: Ул ой бошиндадур хатари.
- 8 Мен фақир оҳидин ҳазар қила кўр-
Ким, ғариб оҳининг бўлур асари.
- 9 Дер рақиб: Йорарам Гадо йурагин.
Тек урур лофт-у зарра йўқ жигари.

- 1 Мехр-у моҳ ижтимоъидин туғди ажойиб ахтаре,
Давр-и қамарда фильмасал бўлди қирон-и акбаре.
- 2 Фарқининг устида қазо қадр-у шараф жиҳотидин
Йетти сиперҳ ҳайъатин қилди мисол-и мижмаре.
- 3 Ҳар саҳар эҳтимом учун, йаъни-ки, кўз тегмасун,
Зумра-ий сабигот эрур уд-у қуюш ахгаре.
- 4 Таҳнийати учун келиб Руҳуламин, йузун кўруб,
Анбатаҳуллоҳ ўқубон деди шариф пайкаре.
- 5 Жавҳар-и руҳ-и пок эрур зот-и шарифи англасам,
Йўқса башардин ўлмасай буйла латиф мазҳаре.

6 Хор соғинма, муддаъий, ани кичик дебон-ким, уш
Шоҳ отаси бикин бўлур дамбадаме ғазанфаре.

7 Кўргач Уған сифотини суратида Гадо айон
Деди: Ажаб мусавире алҳақ-у хуш мусавваре.

230

1 Топилмас, қани бир раъно ҳабибе-
Ким, эрмас қошида маҳрам рақибе.

2 Не бўлди, нетти, гар бир бенавога
Салотин хонидин тегди насибе.

3 Жафолар ҳадтин ошти, боҳабар бўл-
Ки, ногаҳ урмасун оҳ-и ғарибе.

4 Сочинг ул йуз уза тутти ўзини,
Ажаб қайде-[йу] хуш фатҳ-и қарибе.

5 Гадони сақла-ким, бўлур кераклик
Санингдек гулга мендек андалибе.

231

1 Ул-ки, ишқ, этти баҳона бизни расво қилғали,
Қилди пайдо кўрк элин ўз сиррин ифшо қилғали.

2 Майл этар гаҳ-гаҳ-ки, бир раҳм айлагай аҳволима,
Ҳусн-и истигноси қўймас йана парво қилғали.

3 Чин чаригини йасаб тузуб хитойий кўзларинг,
Келдилар жон-у кўнгул мулкини йағмо қилғали.

4 Носиҳо, сабр-у мудоро қил, дединг, ишқ, ичра, оҳ,
Ақл-у идроқе керак сабр-у мудоро қилғали.

5 Ҳар қачон гулгашт этар бўлсанг парийтек боғ аро,
Келсалар, ҳавро керак касб-и тамошо қилғали.

6 Оҳу-йи Чин зулфунг онлинда не сотсун мушкини,
Фамзант ўқи чун турубтур нофини во қилғали.

7 Ваъдалар берди дудоқинг, қани сўрмоқ, айб амас,
Уфтанирмэн мен боре, валлоҳ, тақозо қилғали.

232

- 1 Күнглуми йағмолади бир фустуқиң түнлүк, парий,
Сочлари сунбул, йангоқи рашк-и гулбарг-и тарий.
- 2 Бу не мазҳар, бу не пайкар, бу не ҳайъат, бу не шакл!
Рұх-и құдсийсен мусаввар, мутлақо таңдин барий.
- 3 Нечә-ким, солсам назар, сизде бадан фаҳм айламен,
Не дейин, султон бегим сиз[ни] демай жон мазҳар?
- 4 Ләъл ила инжу жавоҳирни ҳамойил қилмагил,
Не керактур сийм әгинга бу тошнинг дард-и сари?
- 5 Фунча йанглиқ чок эрур ҳасрат била жон күнглаги-
Ким, қучар гултек танингни курта-йи нилуфарий.
- 6 Бу не қаддур, бу не қомат, бу не оғатлиқ ҳиром!
Уфтанурмен ким дейин товус յо қабк-и дарий.
- 7 Дурр-и ҳуснунг қиймат-у қадрин камоҳий ким билур?
Мен, магар-ким, ишқ, бозориндамен, мен жавҳарий.

233

- 1 Топмагай ғаввос-и фикрат сен бикин
Баҳр-и ҳусн ичра, бегим, бир жавҳаре.
- 2 Зулфунга вобастамен бу шаҳрда,
Сенсизин йўқтур манга бир жав Ҳарий.

234

- 1 Ҳусраво, усрук қўзунгнунг шавқидин
Хуш сужуд айлар дамодам қўш қулоқ.
- 2 Жой улдур-ким, санга хуршид-у моҳ
Қуллуқ эткайлар тутубон қўш қулоқ.

235

- 1 Гарчи, шоҳо, дурр-и сероб ўзини
Қилди нисбат сўзунга билмай йароқ.
- 2 Ўз камолинг бирла журмини кечур,
Тапуғунгда чунки тутти қўш қулоқ.

236

- 1 Зумра-йи айордин ҳеч ғам дегул,
Гар кишига ўз ҳабиби йор эса.
- 2 Гар қабулийатқа қобил күрсандыз,
Уш турубтур жон, сизингдур, бор эса.

237

- 1 [Чунки] қылсам шаккар эрнингдин савол,
Мен Гадора лутфи бирла келма дер.
- 2 Чун борур бўлсам йавуқроқ қошиға,
Шум рақиб-и беҳақиқат келма дер.

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ
АЛИШЕР НАВОЙИ НОМИДАГИ ДАВЛАТ АДАБИЁТ МУЗЕЙИ**

**Гадоий девонининг
лугати ва матни**

Илмий-адабий нашр

Муҳаррир:
Отабек Жўрабоев

Техник муҳаррир:
Умиджон Хайитов

Босишига рухсат этилди: 12.07.2007 й.
Босмахонага топширилди: 09.07.2007 й.
Бичими: 60x84 1/16. Шартли босма табоги: 12,75.
Адади: 100 нусха. 39-сон буюртма.

Баҳоси келишилган нарҳда.

"Нур полиграф" МЧЖ босмахонасида чоп этилди.
Тошкент ш., З.Қобулов кўчаси, 19-уй.

ГАДОЙ
девонининг
лугати ва матни